

ISSN 1812-2566

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

MOLDOSCOPIE
(PROBLEME DE ANALIZĂ POLITICĂ)

Nr.1 (XLIV), 2009

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ TRIMESTRIALĂ

CHIȘINĂU – 2009
CEP USM

***MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.1
(XLIV), 2009. - Chișinău: CEP USM, 2009. – 199 p.***

COLEGIUL DE REDACȚIE:

*prof. Valeriu Moșneaga (redactor-șef);
prof. Victor Saca (redactor-șef adjunct)
dr. Rodica Rusu (secretar);
conf. Vasile Cujbă;
prof. Vladimir Gutorov (Rusia);
prof. Cristian Haerpfer (Regatul Unit);
prof. Anatoliy Kruglașov (Ucraina);
prof. Constantin Marin;
prof. Victor Moraru;
conf. Joao Peixoto (Portugalia);
prof. Serghey Reșetnikov (Belarus);
prof. Adrian Pop (România);
prof. Gheorghe Rusnac;
conf. Aurel Sâmboteanu;
prof. Constantin Solomon;
prof. Georg Sootla (Estonia);
conf. Vasile Tabără (România)
conf. Valentina Teosa*

Ideile și opiniile expuse în materialele prezentate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al colegiului de redacție

Articolele apar în redacția autorilor, sunt recenzate

versiunea electronică:

<http://www.usm.md/start.aspx?textC=16&textCom=204>

S U M A R

	Compartimentul GVERNAREA POLITICĂ ȘI ADMINISTRAREA PUBLICĂ	7
<i>Буриан А., Харуца А.</i>	<i>Торговля оружием и принципы контроля над его оборотом в Республике Молдова</i>	7
<i>Рахимбаев Э.</i>	<i>Конституционно-правовые аспекты оптимизации административно-территориального устройства и уровней управления в Кыргызской Республике</i>	14
	Compartimentul SOCIOLOGIA POLITICĂ	23
<i>Anton T., Saca V.</i>	<i>Rolul potențial al actorilor internaționali în soluționarea conflictului transnistrean înghețat</i>	23
<i>Chetrușca M.</i>	<i>Impactul migrației de muncă în Rusia asupra comportamentului migrantilor moldoveni (în baza studiului sociologic)</i>	34
<i>Corobcean I.</i>	<i>Dihotomia militar – non-militar: analiză prin prisma securității naționale</i>	46
<i>Gorban A.</i>	<i>Orientările migraționiste ale studenților diferitor specialități de studii (pe baza datelor studiului sociologic)</i>	51
<i>Коробков А.</i>	<i>США и миграции: прошлое и настоящее</i>	68
<i>Мошняга В., Ежов А.</i>	<i>Политический имидж и репутация: концептуальные аспекты</i>	106
<i>Peru-Balan A.</i>	<i>Rebrandingul partidului puterii din Republica Moldova</i>	116
<i>Solcan A.</i>	<i>Manipularea prin sondaje în campania electorală</i>	125
	Compartimentul RELAȚII INTERNAȚIONALE	136
<i>Bencheci D., Bencheci M.</i>	<i>Colaborarea internațională a Republicii Moldova în domeniul prevenirii și combaterii terorismului</i>	136
<i>Neguta A.</i>	<i>Relațiile politice moldo-franceze</i>	145

<i>Русини П.</i>	<i>Европейская интеграция и миграционное пространство после расширения Европейского Союза</i>	160
	<i>Compartimentul BIBLIOGLOBUS & INFO</i>	183
<i>Rusu R.</i>	<i>Lista literaturii în domeniul științei politice (culegeri, monografii), apărute în Republica Moldova în anul 2008</i>	183
	<i>Regulile de participare a organelor centrale de specialitate ale administrației publice, precum și a altor autorități administrative centrale la executarea angajamentelor, inclusiv financiare, asumate față de organizațiile internaționale</i>	184
	<i>Lista revistelor acreditate în calitate de publicații științifice de profil</i>	192
<i>Moșneaga V.</i>	<i>Informația privind susținerea tezelor de doctor / doctor habilitat în științe politice în Consiliile științifice specializate din Republica Moldova în anul 2008</i>	199

SUMMARY

	CHAPTER: POLITICAL GOVERNING AND PUBLIC ADMINISTRATION	7
<i>Buruian A., Haruta A..</i>	<i>Arms traffic and control principles of its turnover in the Republic of Moldova</i>	7
<i>Rakimbaev E</i>	<i>Legal aspects of optimization of administrative-territo- rial and public and municipal administration systems in Republic of Kyrgyz</i>	14
	CHAPTER: POLITICAL SOCIOLOGY	23
<i>Anton T., Saca V.</i>	<i>The potential role of the international actors in the frozen transnistrian conflict solving</i>	23
<i>Chetrusca M.</i>	<i>The influence of the labor migration on the Moldavi- an migrants's behavior in Russia (based on dates of sociological study)</i>	34
<i>Corobcean I.</i>	<i>The military – non-military dichotomy: analysis through national security aspect</i>	46
<i>Gorban A.</i>	<i>The migrational attitudes of the students from diffe- rent studies specialities (based on dates of sociologi- cal study)</i>	51
<i>Korobkov A.</i>	<i>USA and migration: the past and the present</i>	68
<i>Mosneaga V., Ejov A.</i>	<i>Political image and reputation: the conceptual as- pects</i>	106
<i>Peru-Balan A.</i>	<i>The power party rebranding in Republic of Moldova</i>	116
<i>Solcan A.</i>	<i>The manipulation through the polls in electoral cam- paign</i>	125
	CHAPTER: INTERNATIONAL RELATIONS	136
<i>Benchechi D., Benchechi M.</i>	<i>The Republic of Moldova international cooperation in the frame of terrorism prevention and control</i>	136
<i>Neguta A.</i>	<i>The Moldavian-French political relationship</i>	145

<i>Ruspini P.</i>	<i>European integration and migrational landscape after European Union enlargement</i>	160
	CHAPTER: BIBLIOGLOBUS & INFO	183
<i>Rusu R.</i>	<i>Political Science Bibliography (publications, monographs), published in 2008</i>	183
	<i>The participation rules of the central authorities of the public administration, and of other central administrative authorities on the commitments executions, inclusively the financial ones asumed to the international organizations</i>	184
	<i>The list of the accredited magazines as scientific speciality publications</i>	192
<i>Mosneaga V.</i>	<i>Information on the submission of dissertation for PhD. and DSc. in Political Science at the Specialised Scientific Councils in the Republic of Moldova in 2008</i>	199

COMPARTIMENTUL
GUVERNAREA POLITICĂ
ȘI ADMINISTRAREA PUBLICĂ

**ТОРГОВЛЯ ОРУЖИЕМ И ПРИНЦИПЫ КОНТРОЛЯ НАД
ЕГО ОБОРОТОМ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА¹**

Александр БУРИАН

Республика Молдова, Кишинэу, Академия наук Республики Молдова,
Институт истории, государства и права
Доктор хабилитат юридических наук, профессор

Анна ХАРУЦА

Республика Молдова, Кишинэу, Академия наук Республики Молдова,
Институт истории, государства и права
Докторантка

Whereas in the world, during the last decades, there came over radical changes touching upon the domain of the regime of weapons of mass destruction and conventional armaments non-distribution, had been highlighted the problems of weapons turnover control as well as the control of the dual purpose goods. Such questions as arms traffic and sensitive materials, their export, import, re-export, transit, etc. were actualized thereby. All of them require a careful and complex investigation in order to look for the optimum decisions and development of constructive approaches. It is obviously necessary, especially today, when the shadow market of arms has significantly extended, the illegal arms traffic and the dual purpose goods traffic soar, the problem of stealage of shooting easily fire-arms is aggravated, and the question regarding the nuclear recycling, arms and military technics becomes sharper.

In the article are treated the main principles of the organization of weapons turnover control, in particular in trade. The author analyzes the current legislation of Republic Moldova in this area, studies the normative-legal certificates, and considers the international treaties and conventions which the Republic Moldova has joined. A special consideration is given to the conceptual device and the treatise of considered concepts of the Law regarding the weapons of the Republic Moldova. Functions of Parliament, of Government, of the Ministry of Internal Affairs are analyzed in details in the domain of the weapons turnover control realization. The basic purpose of the State Weapons Cadastre is proved.

¹ Рецензент – доктор юридических наук, доцент Наталья КИРТОАКЭ, доктор политических наук, доцент Татьяна ТУРКО

The conclusion regarding the necessity of improvement and completion of the national legislation in the domain of the weapons turnover control is formulated.

Luând în considerație faptul că în ultimele decenii în lume s-au făcut schimbări cardinale, care au afectat într-o oarecare măsură domeniul regimului de non-proliferație a armelor de distrugere în masă și a armelor convenționale, în prim plan a ieșit problema controlului traficului de arme și a bunurilor de utilizare dublă. Au fost actualizate problemele cu privire la traficul de arme și de materiale sensibile, exportul, importul, re-exportul și tranzitul lor, etc. Toate acestea necesită o atenție și un studiu deosebit pentru a găsi soluții optime și a dezvolta abordări constructive. Toate acestea par a fi deosebit de necesare în deosebi la momentul actual, când piața tenebră s-a extins semnificativ, crește rapid comerțul ilegal de arme și bunuri de utilizare dublă, se agravează problema furturilor armelor de foc, și tot mai acută devine întrebarea cu privire la reutilizarea deșeurilor nucleare, armamentului și echipamentelor militare, etc.

În articolul dat sunt examinate principiile de bază al controlului traficului de arme, în special în comerț. Autorul analizează legislația în vigoare a Republicii Moldova în acest domeniu, studiază actele normative juridice, examinează convențiile și tratatele internaționale cărora s-a alăturat Republica Moldova. O atenție deosebită este acordată aparatului conceptual și de interpretare a conceptelor abordate în Legea cu privire la arme a Republicii Moldova. Sunt analizate detaliat funcțiile Parlamentului, Guvernului, Ministerului Afacerilor Interne în domeniul implementării controlului asupra traficului de arme. Este argumentat scopul principal al Cadastrului de stat al armelor. Sunt formulate concluzii cu privire la necesitatea perfecționării și completării legislației naționale privind controlul traficului de arme.

Торговля оружием и контроль над оборотом вооружений одна из наиболее актуальных проблем в современном мире, касающаяся как развитых, так и развивающихся стран, особенно когда речь заходит о продаже, экспорте, реэкспорте, импорте, транзите оружия и т.д. За последние десятилетия так называемый "черный рынок" вооружений значительно расширился и в определенной мере это связано с кардинальными переменами, произошедшими во второй половине XX века, приведшими к существенным изменениям политической карты Восточной Европы.² Особое геополитическое расположение определенных государств этого региона, пробле-

² Теоса В., Стеркул Н. О проблемах международной безопасности в условиях изменяющихся реалий мирополитики. // *Studii Internaționale viziuni din Moldova*. - Chișinău: USM, 2007, Vol.IV, №3, с.190.

лы в законодательствах данных стран, все это позволяет бесконтрольно перемещать оружие и товары двойного назначения. Республика Молдова в этом смысле не исключение.

Несмотря на то, что наша страна способствует укреплению на международном уровне режима нераспространения оружия массового уничтожения посредством участия во многих международных инициативах, касающихся стрелкового легко огнестрельного оружия, исполнения функций наблюдателей в ходе многоуровневых межмолдовских консультаций по проблемам безопасности в рамках Содружества Независимых Государств, а также предоставления отчетов Регистру ООН по обычным вооружениям.³ Все же особую обеспокоенность со стороны мирового сообщества вызывает незащищенность зоны государственной границы Республики Молдова с Украиной в Приднестровском регионе. Дело в том, что Приднестровское правительство не признано мировым сообществом и не соблюдает международные таможенные соглашения и договоры по охране границ, что усложняет возможность контроля над оборотом оружия в регионе.⁴ Речь идет не только о контрабанде оружия и его транзите по неконтролируемой зоне, но и о хищениях запасов вооружений, оставшихся на территории Приднестровья со времен СССР, в частности легкого стрелкового оружия.

Целью данной работы является изучение проблем торговли оружием и контроля над ее осуществлением в Республике Молдова. Поставленная цель обусловила необходимость комплексного исследования данной проблематики. Однако, следует заметить, что специализированной литературы в этой области в Республике Молдова практически нет. Определенные исследования проводит Центр по нераспространению вооружений, который специализируется на вопросах экспортного контроля. Однако, его данные не обновляются. Ввиду отсутствия научной литературы в этой области, приходится опираться в большей степени на существующие нормативно-правовые акты.

Попытаемся разобраться в терминологии и рассмотреть действующие национально-законодательные акты в этой области. Согласно Закону "Об оружии Республики Молдова",⁵ под торговлей оружием подразумевается торговля, в том числе на комиссионной основе, индивидуальным огнестрельным оружием, специальными средствами, служебно-штатным, учеб-

³ Обзор по стрелковому и легкому огнестрельному оружию в ЮВЕ. Молдова: проблема легкого огнестрельного оружия. // http://www.undp.md/publications/doc/Moldova_rus.doc;

⁴ Стеркул Н. Проблемы национальной и глобальной безопасности в исследованиях ПИИР-Центра. // *Studii Internaționale: viziuni din Moldova*. - Chișinău: USM, 2007, Vol.IV, №3, с.244-246.

⁵ Закон об оружии Республики Молдова. // *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 1994, №4 / 43, ст.21.

ным, спортивным оружием, а также боеприпасами к нему, которая осуществляется специализированными государственными магазинами на основании лицензии, выданной Лицензионной палатой.

Правовое регулирование в этой сфере осуществляется парламентом и правительством, в обязанности которого входят: разработка концепции производства оружия на государственных специализированных предприятиях; организация его производства, закупки и продажи; закупка военной техники у иностранных государств; определение порядка хранения и использования оружия, находящегося в собственности государства; принятие решений по вопросам передачи его во владение и пользование государственными органами; установление порядка ведения Государственного оружейного кадастра и Государственного регистра оружия.

Важная роль в области контроля над оружием отведена деятельности Министерства Внутренних Дел (МВД), которое занимается разработкой единых правил, обеспечивающих контроль над оружием и предложений Правительству по совершенствованию действующего законодательства и нормативных актов, регламентирующих порядок производства, приобретения, хранения, ношения, перевозки и использования оружия физическими и юридическими лицами. В обязанности МВД также входит обеспечение контроля над изготовлением, приобретением, хранением, ношением, перевозкой и использованием оружия, находящегося в собственности физических и юридических лиц. Кроме того, данное ведомство призвано контролировать ввоз оружия на территорию республики и вывоз его за границу. Также они занимаются выдачей разрешений и лицензий на негосударственную детективную и охранную деятельность и ведают вопросами о приобретении оружия за границей для продажи физическим и юридическим лицам и ввоза его на территорию республики. Деятельность МВД Республики Молдова способствует существенному снижению преступлений в этой области. В последние годы наблюдается тенденция к увеличению числа граждан республики Молдова, имеющих специальное разрешение на хранение и ношение огнестрельного оружия. Это значительно снизило уровень преступности, в частности грабежи и разбойные нападения стали достаточно редким явлением.

Следует отметить, что порядок ввоза оружия в Республику Молдова и вывоза из нее устанавливается межправительственными соглашениями. Надзор над соблюдением законодательства о контроле над индивидуальным оружием осуществляют Прокурор Республики Молдова и подчиненные ему прокуроры. Кроме того, в нашей стране действует закон "О конт-

роле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров"⁶ от 26 июля 2000 года, согласно которому установлен строгий порядок осуществления контроля над стратегическими товарами, перевозимых через территорию Республики Молдова. Закон "О биологической безопасности" (№755-XV от 21 декабря 2001 года),⁷ регламентирующий виды деятельности, связанные с получением, испытанием, производством, использованием и реализацией генетически модифицированных организмов с применением методов современной биотехнологии. Кроме того, Республика Молдова подписала и ратифицировала конвенцию о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении (2002 год)⁸ и конвенцию о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении в ноябре 2004 года (закон №360-XV от 5 ноября 2004 года)⁹. Закон о лицензировании отдельных видов деятельности (№451-XV от 7 июля 2001 года)¹⁰, определяющий правовые, организационные и экономические основы отдельных видов деятельности, подлежащих лицензированию, и направлен на обеспечение контроля со стороны государства за соблюдением требований и стандартов, установленных для данных видов деятельности.

В осуществлении контроля над оборотом оружия значительным подспорьем является наличие государственного оружейного кадастра, который представляет собой систематизированный перечень образцов оружия (конструктивный тип, система, модель, ГОСТ и т.п.), находящегося на территории республики, с указанием его основных тактико-технических данных. Он предназначен для обеспечения органов государственной власти и управления, физических и юридических лиц сведениями об оружии, в целях обеспечения контроля за его изготовлением, продажей, приобретением и использованием. Государственный оружейный кадастр состоит из

⁶ Закон о контроле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров. // *Официальный монитор Республики Молдова*, 1997, №67-68, ст.553; Закон о внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Республики Молдова. // *Официальный монитор Республики Молдова*, 2000, №137-138, ст.970.

⁷ Закон Республики Молдова от 21 декабря 2001 г. №755-XV "О биологической безопасности". // <http://www.biosafety.ru/index.php?idp=116&idnt=30&idn=974>; Принят закон о биологической безопасности. // <http://www.nm.md/daily/news/2001/12/21.html>

⁸ Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении. // <http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ru.html>

⁹ Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении. // <http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ru.html>

¹⁰ Закон о лицензировании отдельных видов деятельности. // <http://www.medialaw.ru/exussrlaw/l/md/lic.htm>

двух разделов. В первый раздел включены сведения об образцах воинского оружия, являющиеся государственной или служебной тайной. Степень секретности таких сведений определяется Правительством. Ко второму разделу относятся сведения об образцах оружия, не являющиеся секретными. Порядок ведения Государственного оружейного кадастра устанавливается Правительством.

Ввиду того, что в нашей стране достаточно развито охотничество и рыболовство, то законом предусмотрена возможность торговли определенными видами оружия, а также запасными частями и патронами к нему. Однако разрешено это исключительно Обществом охотников и рыболовов Молдовы через собственные специализированные учреждения, на основании полученного разрешения.¹¹ Ввоз на территорию Республики Молдова и вывоз из республики единичных экземпляров нарезного, охотничьего гладкоствольного оружия, газовых пистолетов и револьверов производится также по разрешению Министерства внутренних дел при представлении контракта на охоту или приглашения для участия в спортивных мероприятиях и соответствующего разрешения Министерства внутренних дел.¹²

Так, торговля всеми видами оружия и боеприпасами к нему является монополией государства и осуществляется государственными специализированными магазинами на основании лицензии и разрешения Министерства внутренних дел. Юридические лица, являющиеся собственниками оружия, могут продавать его только через специализированные магазины с предварительным уведомлением органов внутренних дел по месту учета этого оружия. Тогда как, физические лица, являющиеся собственниками оружия, могут помимо вышеперечисленного подарить или передать его в собственность в порядке обмена только лицу, имеющему разрешение, выданное органами полиции.

Подводя итоги, следует заметить, что к основным принципам осуществления контроля над оборотом оружия относятся:

- национальное законодательство Республики Молдова, в частности, рассмотренные в данной статье законы;
- соблюдение принятых и ратифицированных международных договоров и конвенций;

¹¹ Закон об оружии Республики Молдова. Ст.21 изменена Законом N333-XV от 24 июля 2003 г., вступила в силу 19 сентября 2003 г. и позже Законом N239-XV от 8 июля 2004 г., в силу вступила 16 июля 2004 г. // *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 1994, №4/43, ст.21.

¹² Продажа индивидуального оружия и боеприпасов к нему. // <http://pulbere.com/content.php?section=3§ion1=3>

- деятельность Республики Молдова в области поддержания международного режима нераспространения вооружений и экспортного контроля;
- строгое соблюдение основных правил торговли оружием на индивидуальном уровне;
- жесткие санкции в случае установления нарушений в организации торговли оружием, в процессе его импорта, экспорта, реэкспорта или транзита;
- разработка единых международных мер в области контроля над оборотом вооружений.

Библиография:

- Закон об оружии Республики Молдова. // Monitorul oficial al Republicii Moldova, 1994, №4/43, ст.21.
- Закон о контроле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров. // Официальный монитор Республики Молдова, 1997, №67-68, ст.553;
- Закон о внесении дополнений и изменений в некоторые законодательные акты Республики Молдова. // Официальный монитор Республики Молдова, 2000, №137-138, ст.970.
- Закон Республики Молдова от 21 декабря 2001 г. №755-XV "О биологической безопасности". // <http://www.biosafety.ru/index.php?idp=116&idnt=30&idn=974>
- Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении. // <http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ru.html>
- Закон о применении конвенции о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении. // <http://www.parlament.md/laws/list/november2004/ u.html>
- Закон о лицензировании отдельных видов деятельности. // [http:// www.medialaw.ru/exussrlaw/1/md/lic.htm](http://www.medialaw.ru/exussrlaw/1/md/lic.htm)
- Обзор по стрелковому и легкому огнестрельному оружию в ЮВЕ. Молдова: проблема легкого огнестрельного оружия. // http://www.undp.md/publications/doc/Moldova_rus.doc;
- Теоса В., Стеркул Н. О проблемах международной безопасности в условиях изменяющихся реалий мирополитики. // Studii Internaționale: viziuni din Moldova. - Chișinău: USM, 2007, Vol.IV, №3, с.190-197.

Представлена в редакцию
20 марта 2009 года

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОПТИМИЗАЦИИ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО УСТРОЙСТВА И УРОВНЕЙ УПРАВЛЕНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ¹³

Эркин РАКИМБАЕВ

Кыргызская Республика, Бишкек, Академия управления при Президенте Кыргызской Республики, кафедра «Государственное управление и местное самоуправление»

кандидат политических наук, доцент

The given paper is an attempt to substantiate the necessity of carrying out the administrative-territorial reform in the Kyrgyz Republic, liquidation of the public administration duplicating organs, shift from a four-level administration to a three-level administration, establishment of the efficient system of public and municipal administration, systematization and precise differentiation of the duties and authorities within the system of public administration organs as well as among the organs of public administration and local government. Here were scrutinized the regulations reflected in the national legislation system, revealed the problems and presented the appropriate recommendations along with the development and adoption of the Kyrgyz Republic Code of the main public and municipal administration concepts.

Acest studiu reprezintă o încercare de a fundamenta necesitatea realizării reformelor administrativ-teritoriale în Kârgâstan, lichidarea organelor ce dublează administrarea publică, trecerea de la patru nivele de administrare la trei, crearea unui sistem eficient de administrare publică și municipală, sistematizarea și delimitarea clară a funcțiilor și prerogativelor atât în interiorul sistemului de administrare publică, cât și dintre organele administrației publice centrale și cele locale. Sunt analizate normele reflectate în cadrul legislației naționale, sunt prezentate problemele și recomandările pentru soluționarea acestora, inclusiv și elaborarea și adoptarea Codului Republicii Kârgâstan cu privire la principiile fundamentale ale administrației publice și locale.

Современный процесс преобразования кыргызского общества поставил перед руководством государства немало сложных, правовых, социально-экономических проблем, требующих неотложного решения. Одной из важных проблем, на наш взгляд, является проблема незамедлительного проведения административно-территориальной реформы в республике и создания эффективной системы добросовестного государственного и му-

¹³ Рецензент – доктор политических наук, доцент Сержиу КОРНЯ

ниципального управления. Система государственной власти, эффективно-го управления в целом в республике будет неустойчивой до тех пор, пока ее фундаментом не станет жизнеспособная система местного государственного управления и местного самоуправления, при непосредственном и активном участии населения республики. Поскольку именно «Народ Кыргызстана, - отмечается в п.4. Ст.1. Конституции Кыргызской Республики, - осуществляет свою власть непосредственно на выборах и референдумах, а также через систему государственных органов и органов местного самоуправления ...».¹⁴

В статье 7 Конституции Кыргызской Республики установлено, что «Государственная власть в Кыргызской Республике основывается на принципах: ... ответственности государственных органов и органов местного самоуправления перед народом и осуществления ими своих полномочий в интересах народа; разграничения функций и полномочий органов государственной власти и органов местного самоуправления».¹⁵

В этой связи сегодня остро стала именно проблема четкого разграничения функций и полномочий между органами государственного управления и органами местного самоуправления.

Однако в Конституции Кыргызской Республики и базовых законах регулирующих деятельность органов местного самоуправления не достаточно четко прописаны нормы, функции и полномочия которые обеспечили бы оптимальную самостоятельность органов местного самоуправления от местных органов государственного управления. Четко разграниченные функции и полномочия органов местного самоуправления позволили бы организовать эффективную их деятельность. На наш взгляд, необходимо ввести в Конституцию Кыргызской Республики дополнение в пункт 6 статьи 58: после слов «решение вопросов административно-территориального устройства Кыргызской Республики» дополнить словами «системы и структуры органов государственного и муниципального управления Кыргызской Республики. В Кыргызской Республике осуществляется трехуровневая система управления».

Более 17 лет существует коллизия в названии Закона Кыргызской Республики «О местном самоуправлении и местной государственной администрации». По логике, если речь идет о вопросах управления, то и закон должен называться «О местном самоуправлении и государственном управлении» либо «О местном самоуправлении и местном государственном управлении». В действующем сегодня законе половина названия говорит об

¹⁴ Закон Кыргызской Республики «О новой редакции Конституция Кыргызской Республики» 23 октября 2007 года №157. // Информационный бюллетень «Вестник Администрации Президента Кыргызской Республики». - Бишкек.: «Эркин Тоо», 2007, №21, с.2.

¹⁵ Там же, с.4.

управлении, а другая – только об одном из институтов государственного управления – местной государственной администрации. Поскольку местная государственная администрация – это один из многочисленных институтов системы государственного управления, а остальные институты государственного управления, входящие в систему исполнительной государственной власти, особенно региональные, остались за бортом взаимоотношений с органами местного самоуправления, это естественно, не отражает действующую модель управления.

В Национальной стратегии «Децентрализация государственного управления и развития местного самоуправления в Кыргызской Республике до 2010 года» (2002 г.), в направлении №2 «Политические и административные реформы и государственная поддержка органов местного самоуправления» была поставлена важная задача – четко разграничить и законодательно закрепить функции и полномочия между органами государственного управления и местного самоуправления. Однако до настоящего времени эта задача не реализована.

Суть этой реформы заключается в том, что каждая функция органов государственного управления и органов местного самоуправления (собственная, делегированная) должна быть закреплена за одним органом управления и обязательно должна быть обеспечена финансовыми и материально-техническими средствами для ее выполнения. При этом каждая функция должна выполняться одним органом управления - либо органом государственного управления, либо органом местного самоуправления, без дублирования и параллелизма. Только четкое разграничение функций и полномочий в системе институтов государственного управления, а также между органами государственного управления и местного самоуправления позволит, повысит эффективность каждого органа государственного и муниципального управления, исключив, тем самым, дублирование и параллелизм.

Второй важной задачей в направлении №2 «Политические и административные реформы и государственная поддержка органов местного самоуправления» Национальной стратегии децентрализации является проведение эффективной административно-территориальной реформы. Однако эта проблема до настоящего времени также не решена. Более того, в соответствии с Указом Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике»¹⁶ проведение реформы систе-

¹⁶ Указ Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.

мы территориального управления предлагается осуществить поэтапно - с 2007 года по 2011 год. Лишь только на III этапе – в 2011 году намечено осуществить реорганизацию уровней управления с переходом от 4-уровневой системы управления к 3-уровневой на основе перераспределения задач и функций.

Но частичные структурные преобразования уже были начаты в 2005 году в рамках Указа Президента Кыргызской Республики «Об оптимизации структуры государственных органов Кыргызской Республики»¹⁷ от 30 ноября 2005 года. В соответствии с данным Указом было упразднено 228 структур управления.

Однако, на наш взгляд, полностью комплексно административно-территориальную реформу можно было бы осуществить в 2008-2009 годах. Тем более что задачи, поставленные в Указе Президента Кыргызской Республики «О Национальной стратегии «Децентрализация государственного управления и развитие местного самоуправления в Кыргызской Республике до 2010 года», о необходимости проведения административно-территориальной реформы и четком разграничении функций и полномочий между органами государственного управления и местного самоуправления не отменены. Наблюдается явное противоречие норм и задач этих двух Указов.

Согласно статистическим данным, в республике имеется 1836 сел, поселков и городов. В них проживает 5,2 миллиона граждан Кыргызстана, сосредоточенных в 7 областях и 40 районах республики.

Сегодня на областном уровне функционирует от 42 до 75 органов государственного управления.¹⁸

В настоящее время в 7 областях, 40 районах и 25 городах республики насчитывается, примерно, более 3000 органов государственного и муниципального управления - областных, районных, сельских, поселковых и городских органов управления, в том числе 497 сельских, поселковых, городских кенешей и 497 айыл окмоту, городских управ и мэрий. Из них более 2000 региональных органов государственного управления сосредоточены на областном, районном уровнях управления, т.е. на промежуточном уровне управления, между республиканским и первичным уровнями управления. 50 органов местного самоуправления - городских кенешей и городских управ, мэрий сосредоточены в 25 городах республики. 472 сельских и поселковых кенеша, а также 472 их исполнительно-распорядительных ор-

¹⁷ Указ Президента Кыргызской Республики «Об оптимизации структуры государственных органов Кыргызской Республики» от 30 ноября 2005 года

¹⁸ Указ Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.

гана местного самоуправления сосредоточены в 472 селах и поселках республики. А остальные 1340 сел управляются этими 472 айыл окмотами.

В двух городах республиканского и 11 городах областного значения сегодня функционируют более 400 городских органов государственного управления. Несмотря на то, что в соответствии с Указом Президента Кыргызской Республики от 2 мая 2001 года №153 9 оставшимся городам областного значения было предоставлено право, осуществлять управление делами местного значения на принципах местного самоуправления и делегированных государственных полномочий.¹⁹ С этого момента все 1836 населенных пунктов республики - сел, поселков и городов стали осуществлять свою деятельность на принципах местного самоуправления.

Сегодня на 1836 сел, поселков и городов республики приходится более 3000 органов государственного и муниципального управления. При этом следует учесть, что более чем в 1800 селах и поселках республики фактически отсутствуют органы государственного управления, а в 1300 селах и поселках отсутствуют органы местного самоуправления (см. таблицу в приложении). Т.е., более 70% населения республики на протяжении 15 лет остаются не охваченными системой государственного и муниципального управления, и фактически выпали из поля зрения государства, предоставлено само себе. На наш взгляд это не нормальное явление. Отсюда и негативные последствия в селах и поселках – бедность, воровство, пьянство, наркомания, проституция, миграция и т.д. Народ Кыргызстана более, чем за 70 лет привык к тому, чтобы ими обязательно кто-то руководил, управлял. Даже если из 3000 органов государственного и муниципального управления сократить 1164 органа управления и создать в каждом селе и поселке 1811 (не считая 25 городов) айыл окмоту (сельские управы, по 3-7 сотрудников в каждом селе и поселке, где функционируют принципы местного самоуправления) результаты от управления могли бы быть гораздо эффективнее. Все население республики было бы охвачено системой управления. Общеизвестно, что именно от эффективного управления зависит динамичное социально-экономическое и политическое развитие.

В.Тимирбаев считает, что «Если бы Китай последовал нашему примеру, то он насчитывал бы порядка 1900-2000 областей. Но мы ведь знаем, что наш великий сосед с населением, приближающимся к 1,5 миллиарда человек, делится на 22 провинции и 5 автономных районов. Или, скажем, наш собрат по СНГ Узбекистан при населении свыше 27 млн. человек

¹⁹ Указ Президента Кыргызской Республики «Об основах организации местного самоуправления в городах областного значения» от 2 мая 2001 года №153.

имеет 12 областей и одну автономную республику».²⁰ Мы поддерживаем данную точку зрения. И таких примеров можно привести не мало.

В обосновании к Указу Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике»²¹ отмечается, что «Нынешняя система территориального управления республики характеризуется громоздкостью, неэффективностью, что проявляется в наличии дублирующих звеньев, особенно на областном и районном уровнях, отсутствии четкого разграничения компетенции каждого уровня управления, преобладании командных функций, где каждое вышестоящее звено занимается в большей степени контролем нижестоящих, нежели выполнением возложенных на данный орган функций». Комментариев не требуется.

Оптимальным вариантом, на наш взгляд, при осуществлении административно-территориальной реформы, переходе с 4-х уровневое управления на 3-х уровневое, представляется упразднение институтов местных государственных администраций, областных и районных структурных подразделений министерств, комитетов, агентств и других административных ведомств.

Вместо этого предлагается введение института административно-территориальных округов (аймаков, префектур, кантонов), а также соответствующих органов управления – окружных местных государственных администраций и окружных муниципалитетов.

Руководить Окружной местной государственной администрацией (далее – Окружная МГА) будет назначаемый Президентом Кыргызской Республики (по согласованию с Премьер-министром Кыргызской Республики) глава Административно-территориального округа - Генерал-губернатор.

Окружные муниципалитеты будут состоять из представительного органа местного самоуправления (местного кенеша и небольшого, мобильного исполнительно органа или аппарата, нанимаемого им на контрактной основе).

Граждане сел и поселков будут избирать своих представителей в окружные муниципалитеты. Выборы депутатов окружных муниципалитетов будут являться свободными и проводиться на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании, в соответствии с законодательством. Для этого необходимо будет внести соответствующие положения об окружных муниципалитетах в Конституцию Кыргызской

²⁰ Тимирбаев В. Эффективное управление. // МСН, 2007, 20 июля, с.8.

²¹ Указ Президента Кыргызской Республики «О Концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.

Республики. Окружные муниципалитеты будут состоять, примерно, из 25-30 местных депутатов и работать на постоянной оплачиваемой основе, выполнять волю избирателей сельских и поселковых населенных пунктов.

Предлагается образовать в республике 40 административно-территориальных округов (далее - АТО), вместо 7 областей и 40 местных государственных администраций.

В этих Административно-территориальных округах, расположенных в существующих районных центрах республики, образовать 40 окружных местных государственных администраций (далее - окружные МГА, вместо существующих в настоящее время более 2000 областных и районных государственных структур управления) и 40 окружных муниципалитетов.

Окружные МГА будут представлять интересы министерств, комитетов, государственных агентств и других административных ведомств системы государственной исполнительной власти, которых на республиканском уровне сегодня насчитывается более 70 единиц.

Эти 40 Окружных МГА будут иметь в своей структуре департаменты и отделы 14 министерств, 5 комитетов, 12 агентств и других административных ведомств, входящих в систему государственной исполнительной власти и наделенных соответствующими четкими, не дублирующими функциями и полномочиями, в том числе функциями контроля исполнения органами местного самоуправления отдельных делегированных государственных функций и полномочий, в целом исполнение законов и подзаконных актов Кыргызстана.

Определить в деятельности Окружных МГА и их глав - Генерал-губернаторов следующие ключевые задачи и функции: контроль за реализацией государственной политики и координация деятельности органов управления на территории области; контроль за исполнением законов Кыргызской Республики, указов и распоряжений Президента Кыргызской Республики, постановлений Жогорку Кенеша (парламента) Кыргызской Республики, постановлений и распоряжений Правительства Кыргызской Республики, решений министерств, комитетов, агентств и других республиканских административных ведомств, за реализацией национальных и государственных программ на территории АТО; привлечение инвестиций в экономику области, разработка и реализация инвестиционных программ, развитие международного и межрегионального сотрудничества; контроль за соблюдением стандартов оказания государственных и муниципальных услуг гражданам; защита прав граждан, работа с жалобами и обращениями населения.

Наличие на одном втором уровне управления (первый уровень – республиканский, третий уровень – первичный, куда входят села, поселки и города) органа государственного управления и органа местного самоупра-

вления не смущает, поскольку ранее органов государственного управления насчитывалось на много больше. Тем более, что это будут компактные, мобильные структуры Окружных МГА. Окружные муниципалитеты будут с соответствующим количеством депутатов местных кенешей и с ограниченным количеством штатов в их исполнительно-распорядительных органах.

Таким образом, вместо более 2000 областных и районных органов государственного управления, на втором уровне управления будет функционировать всего 40 органов государственного управления (с численностью, примерно, не более 8 тысяч человек) и 40 муниципалитетов (с численностью, примерно, не более 12 тысяч депутатов местных кенешей и 8 тысяч человек (контрактников) в аппарате исполнительного органа - окружного муниципалитета). В данном случае будет сокращено около 2000 ныне действующих областных и районных органов государственного управления и порядка 28.000 работников этих государственных учреждений. При такой системе органов государственного и муниципального управления, при четком разграничении их функций и полномочий, исчезнут дублирование и параллелизм, появится эффективность в их деятельности.

Что касается 1811 сел и поселков, то в них необходимо образовать сельские и поселковые айыл окмоту, со штатом от 3 до 7 сотрудников, как мы ранее отмечали, в зависимости от различных условий и показателей. Таким образом, в 1811 селах и поселках будут функционировать 1811 исполнительно-распорядительных органов местного самоуправления – айыл окмоту, с общим количеством около 10.000 сотрудников. В результате этих нововведений мы получим значительное сокращение как органов государственного управления, так и число работающих в органах государственного управления и местного самоуправления.

После проведения тщательно функционального анализа функций и полномочий, упраздняемых областных, районных и городских органов государственного управления часть из них можно делегировать, а часть децентрализовать, передав органам местного самоуправления, либо ликвидировать в силу различных причин, в том числе дублирования.

Несомненно, все эти вопросы заслуживают пристального внимания и требуют глубокой проработки.

Решению этих и многих других проблем будут способствовать четкие и ясные дефиниции и положения о государственном и муниципальном управлении, которые необходимо будет внести, в установленном законом порядке, в Конституцию Кыргызской Республики. На основе новых конституционных норм логично было бы разработать проект Кодекса Кыргызской Республики об основных принципах государственного и муниципального управления.

На основе положений данного Кодекса можно будет разработать для органов государственного управления проект закона «О государственном управлении в Кыргызской Республике», а для органов местного самоуправления – проект закона «О местном самоуправлении в Кыргызской Республике», в которых будут строго регламентированы условия их деятельности, собственные и отдельные делегированные государственные функции и полномочия, содержаться четкие и ясные дефиниции, принципы и положения.

Библиография

- Закон Кыргызской ССР «О совершенствовании областного деления Кыргызской ССР и образовании новых областей» от 14 декабря 1990 года №263-ХП
- Закон Кыргызской Республики «Об административно-территориальном устройстве Кыргызской Республики от 25 апреля 2008 года №65
- Закон Кыргызской Республики «О новой редакции Конституция Кыргызской Республики» 23 октября 2007 года №157. // Информационный бюллетень «Вестник Администрации Президента Кыргызской Республики». - Бишкек: Издательство ОАО «Эркин Тоо», 2007, №21.
- Указ Президента Кыргызской Республики «О концептуальных подходах к реорганизации системы административно-территориального устройства в Кыргызской Республике» от 4 июля 2007 года №333.
- Указ Президента Кыргызской Республики «Об основах организации местного самоуправления в городах областного значения» от 2 мая 2001 года №153.
- Арабаев А.А. Конституционное развитие Кыргызстана. – Бишкек, 1998.
- Рыскулов И.А. Конституционное право Кыргызской Республики / Проект ПРООН “Демократизация в Кыргызстане”. – Бишкек: Кыргызстан, 1998.
- Тургунбеков Р.Т. Конституционный строй Кыргызской Республики. – Бишкек, 1996.

Поступила в редакцию
20 сентября 2008 года

Compartimentul
SOCIOLOGIA POLITICĂ

**ROLUL POTENȚIAL AL ACTORILOR INTERNAȚIONALI
ÎN SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN
ÎNGHEȚAT²²**

Tatiana ANTON,

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații internaționale, Științe Politice și Administrative, Catedra Științe Politice, doctorandă

Victor SACA,

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații internaționale, Științe Politice și Administrative, Catedra Științe Politice, Doctor habilitat în științe politice, profesor

The article examines the potential role of international actors in solving Transnistrian conflict, as well as the conflict itself, which represents the main unresolved problem of the Republic of Moldova, and undoubtedly one of the constituent parts of destabilization and insecurity in the South-Eastern Europe.

Authors bring some possible considerations with regard to achievements of international community in settlement process and problems met by both the Republic of Moldova and "important actors" in this region: Russia, Ukraine, OSCE, EU and USA. Looking briefly on the roots of this problem, one can find some traces of "big players" in the region. During all this years Russia became a dominant instigator and mediator and peacemaker in Moldova, unfortunately in vast majority western powers involvement in the process was sporadic and unnoticeable.

It is mentioned that, thanks to the Ukrainian neighbor the situation has changed once the new customs regulations were introduced. Ukraine and Moldova are now sharing the common border with the EU and such measures ensure security in the region. Mainly the role of OSCE in some private negotiations is determined as a Russian tool on troop's withdrawal. But even OSCE often was cut off the process by the Transnistria, by blocking their access to the Security zone.

²² Recenzenți - doctor în științe politice, conferențiar V.BORȘ; doctor în științe politice I.BUCĂȚARU.

The paper also underline, that, the immense actors - EU and USA - could be characterized together, as immediate observers of the negotiations. During this time, Moldova directed all efforts to the adjustment of policies and promoting the decisions in order to reach the European Integration.

At the same time, this article explores mediation theory and conflict resolution. Since the 1960s, there has been a great deal of political science and psychological research on international negotiation and mediation. Much of this research has focused on the strategies and roles of mediators while paying little attention to the issue of time.

While there are various third and forth party mediations to the Transnistrian conflict, many of them are not regarded by one side or the other as objective, neutral mediators. Also authors are arguing about the format of peacekeeping operation in the eastern regions of the Republic of Moldova and proposing some home-grown constructive measures, as well as way ahead ideas, like internationalization and Europeanization of the problem in the context of definitive settlement of the Transnistrian conflict.

O “moștenire focară” a destrămării fostei URSS și o „zonă gri” a destabilizării și insecurității în regiunea Europei de Sud-Est este conflictul transnistrean – prioritatea numărul unu și una din problemele nesoluționate ale Republicii Moldova. Acest conflict reprezintă o amenințare atât la adresa securității naționale, cât și la adresa securității regionale.

Acest conflict „înghețat și uitat” împiedică restabilirea integrității teritoriale și executării obligațiilor asumate de către Republica Moldova la Summit-ul de la Istanbul în 1999 referitor la retragerea armamentului, munițiilor și echipamentului Federației Ruse. Status-quo al situației permite autorităților nelegitime și nerecunoscute transnistrene să păstreze ilegal formațiunile armate, să producă și să vândă diferite tipuri de armament. Cum este deseori accentuat „Transnistria este un cuib de tranzacții cu armament nereglementate” și „un depozit de bombe „murdare”.²³

Conflictul transnistrean reprezintă o piedică pentru integrarea europeană a Republicii Moldova și face imposibilă restabilirea integrității statale, duce la separarea populației pe bază ideologică, la lipsa unui suport legislativ unic, și a valutei unice, la o decuplare a potențialului industrial și economic, precum și la scăderea nivelului de viață. În același timp, lărgirea UE și NATO a actualizat „interesul sporit în promovarea stabilității regionale și soluționarea unui posibil conflict în apropierea frontierelor sale. În termenii practici, Transnistria asigură

²³ A se vedea: George J. Hotbed of weapons deals. // *The Washington Times*, January 16, 2004, citat după: NATO / EU Enlargement: Moldova and the „Frozen and Forgotten” Conflicts In Post-Soviet States, by C.Ciobanu. - Washington DC: U.S. - Institute for Peace, 2004, p.5.

un adăpost periculos de trafic de arme, droguri și oameni. Luînd în considerație faptul că acest conflict prezintă un risc neconvențional la adresa comunității internaționale, această groapă necesită a fi obturată”²⁴.

În astfel de împrejurări factorul de decizie din Republica Moldova a definit drept prioritate de prim rang reglementarea diferendului transnistrean. Totodată, conducerea Republicii Moldova nu odată a accentuat că va promova numai metode pașnice și diplomatice de soluționare a conflictului. La moment, aproape toți actorii internaționali sunt de acord cu strategia guvernamentală. Celelalte priorități ale politicii externe sunt, după cum urmează: reintegrarea țării și integrarea europeană. De aceea, politica externă a Republicii Moldova și posibilitatea de a rezolva conflictul transnistrean într-o perioadă incertă, în care una împiedică realizarea alteia.

Uniunea Europeană și OSCE sunt acum în proces de supraapreciere a misiunilor și capacităților sale în vederea soluționării conflictului. De aceea, nu e de mirare că politica externă a Republicii Moldova se află într-o perioadă „ambiguă”. Devine clar, că determinarea statutului Transnistriei este cel mai principal obiectiv al politicii interne, care se regăsește în politica externă a Moldovei, și care are o influență direct proporțională asupra integrării europene.

Înainte de a determina și elimina cauzele tergiversării soluționării conflictului dintre Moldova și Transnistria, este necesar de a cerceta rolul posibil al actorilor internaționali. Perioada conflictului armat între Moldova și Transnistria a fost scurtă, dar procesul de negocieri și rezolvarea conflictului durează mult timp. De aceea, astăzi, cînd vorbim despre rezolvarea conflictului, trebuie să înțelegem că acest proces este îndelungat și anevoios. Chiar dacă moldovenii și transnistrenii pot trăi în condiții de status quo, adică în situația cînd conflictul și practic soluționarea acestuia sunt înghețate, nu încape nici o îndoială că moldovenii și transnistrenii suferă din cauza status quo-ului așa, cum suferă ciprioții turci și greci din cauza situației din Cipru. O Moldovă reunită va fi favorabilă pentru moldoveni și pentru întreaga populație, atît din dreapta, cît și din stînga Nistrului. În timp ce unii cred că violarea armată nu se va începe din nou, echipamentul militar, situat pînă acum în Transnistria, prezintă o sursă reală și un factor potențial de reîncepere a violenței. Așa cum au demonstrat alte zone de conflict din fosta Uniune Sovietică, de facto, soluționarea conflictelor teritoriale nu exclude posibilitatea eventuală a dezghețării acestora, escaladării situației sau apariției conflictelor ulterioare. Mecanismele soluționării conflictelor la nivel regional ar trebui să fie instituționalizate, inclusiv să dispună de o bază legală acceptată și valorificată de către ambele părți pentru a rezolva conflictul și a crea instituții pentru cooperare. Pentru a ajunge la un compromis instituțional,

²⁴ A se vedea: Lewis A. *The EU and Moldova. On a Fault-line of Europe. // The Federal Trust for Education and Research: Europe's eastern borders. - London, 2004, p. 219.*

partea terță trebuie să se considere neutră sau să ofere propuneri privind atingerea unui compromis.

Începând cu anii 60 ai secolului XX au fost lansate primele studii și cercetări în domeniul negocierilor internaționale și medierii. Din cercetările făcute s-a dovedit că partea terță (actori internaționali, lideri neformali, organizații guvernamentale locale, naționale și internaționale) are o mare influență asupra rezultatului negocierilor. În acest context, devine clar că rolul actorilor internaționali ar trebui să fie imparțial și neutru, fără susținerea uneia din părți aflate în conflict.

În acest context, unii savanți occidentali așa ca, F.Edmead, presupun, că medierea poate fi mai de succes la începutul procesului de conflict. Scopul principal al medierii este ajutorul părților litigioase de a reduce cheltuielile și pierderile. Alți cercetători, așa ca J.Bercovici, susțin că nu este clar când medierea poate fi cea mai eficientă. El a descoperit că mediatorii însuși cred că medierea optimă va da rezultate ceva mai târziu, în procesul dezvoltării conflictului. Sunt explicații concrete la acest capitol, și anume:

1. medierea de „după conflict” este percepută de părțile litigante ca fiind una mai înalt motivată în vederea rezolvării conflictului,

2. cu cât mai îndelungat și înghețat este conflictul, acumulând așa numitul „cost al conflictului”, cu atât mai multă presiune este exercitată în vederea soluționării acestuia;

3. medierea va avea succes în cazul în care părțile litigante au suferit diferite pierderi. Cu alte cuvinte după agresiune armată sau altă înrăutățire a situației este mai ușor de găsit un numitor comun, și părțile cad de acord privitor la ceea ce practic era inacceptabil în situația înainte de conflict.

În cazul conflictului transnistrean se consideră că acest conflict putea fi rezolvat cu mai puține dificultăți la etapa începătoare. Totodată, după o serie de experimente, cercetătorii G.Pruitt și J.Drews, au descoperit că cu cât mai mult timp este acordat negocierilor, cu atât „mai lejeră și mai moale” poate fi metoda de rezolvare a conflictului. Se are în vedere nivelul relativ scăzut al cerințelor înaintate de părți, concesiile și cedările mai semnificative, scopurile mai puțin ambițioase și dezinformările minime.

Un alt savant american, C.Stevens definește două trepte de negocieri – începătoare și târzie. După C.Stevens treapta începătoare se caracterizează prin presiunea ușoară a timpului, iar treapta târzie - prin presiunea extremă. Primele cedări pot fi percepute ca un dezavantaj pentru cel care le acceptă, iar cedările mai târzii apar mai degrabă ca concesiuni reciproce, care pot duce la semnarea unui acord bilateral. În contextul conflictului transnistrean nu este clar cum „presiunea timpului” influențează asupra negocierilor. Cine sau ce creează mediul care scoate la iveală „presiunea extremă a timpului” și necesitatea trecerii părților la un dialog constructiv, pentru găsirea unor soluții viabile și definitive. Fără îndo-

ială strategiile și obiectivele părților, precum și mediatorilor influențează dimensiunea timpului medierii.

Cercetătorul J.Rubin afirmă că atribuțiile mediatorului pot avea o influență enormă asupra procesului de mediere. H.Kelman explică că mediatorii sunt considerați factor de facilitare a comunicării sau o parte implicată direct în procesul de negocieri. Diferența dintre mediatori constă în obiectivele negocierilor.

T. Princen prezintă o metodă mai concretă pentru a înțelege diferite tipuri ale mediatorului: mediator neutru și mediator principal. Mediatorul neutru nu are interese directe și indirecte în dispute. Mediatorul dorește numai să rezolve conflictul. Acest mediator neutru poate facilita comunicarea, dar el are, totuși o capacitate limitată de influență asupra părților conflictuale. De aceea, mediatorul nu poate schimba structura cheltuielilor financiare, el poate schimba doar structura interacțiunii dintre părți. Mediatorul neutru are drept scop stabilirea acordului reciproc avantajos.

Mediatorul principal are un interes indirect în subiectele disputelor și poate oferi diferite căi care vor apropia semnarea acordului de pace. Astfel, mediatorul principal devine o parte a structurii date și acest fapt va reduce intervenția directă a părților litigante. Mediatorul principal poate schimba structura cheltuielilor financiare a părților implicate în conflict.

Astfel, făcând o paralelă a celor menționate mai sus, putem constata, că negocierile care au avut loc între Moldova și Transnistria se află în proces de stagnare și au fost întrerupte în primăvara anului 2006. Totodată, putem spune că procesul de negocieri s-a început după finalizarea fazei armate a conflictului. În același timp, situația se complică prin faptul că practic nici Transnistria nici Moldova nu percepeau pe OSCE, Rusia sau chiar CSI - ca negociatori neutri - care ar propune inițiative de compromis acceptabile pentru părțile conflictuale, dar mai degrabă a negociatorilor principali cu interese indirecte.

De ce negocierile durează atât de mult timp? Trecând în revista rădăcinile și cauzele acestui conflict, putem găsi urme a unor „jucători mari” în regiune. Pe data de 2 martie 1992 s-a declanșat conflictul în regiunea de est a Republicii Moldova. Nu a fost un conflict interetnic, nici religios. În mare parte el a fost inspirat și asistat din punct de vedere militar de către Federația Rusă. Acțiunile armate între guvernul moldovean și autoritățile nerecunoscute ale r.m.n. s-au finalizat cu declararea forțelor ruse ca forțe de pacificare. Aceste forțe au împărțit țara în două, asigurând un fel de zonă de protecție pentru separatiști, care au continuat să-și construiască independența lor „de facto”.²⁵ Pe parcursul acestor ani Rusia a devenit un instigator, mediator principal și pacificator în Moldova, iar

²⁵ A se vedea: Lejins A. *The European Union's Eastern Neighbours after the Orange Revolution*. - Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2006, p.69.

actorii occidentali în marea lor majoritate s-au implicat în procesul soluționării în mod neobservat și aleatoriu.

Cu toate că etapa armată s-a terminat deja demult progresele în procesul negocierilor au fost modeste. Moldova a promovat o politică de conciliere față de Transnistria, oferindu-i o autonomie extinsă. În pofida acestui fapt autoritățile transnistrene au revendicat un echivalent al statului propriu independent (cu valuta proprie și forțele armate proprii). În rezultat, pe parcurs a mai bine de 16 ani, din cauza pozițiilor contradictorii ale părților implicate în conflict și în pofida eforturilor mediatorilor, acest conflict a rămas nesoluționat pînă în prezent. Pe cînd, cauzele inițiale ale acestui conflict (de natură economică și politică) și-au pierdut actualitatea, mărul discordiei - „statutul” regiunii transnistrene a rămas pe agenda politică.

Evaluînd diferendul transnistrean putem constata caracterul inofensiv al conflictului și lipsa de o amenințare reală la adresa țărilor vecine, Uniunii Europene, spațiului Euro-Atlantic, etc. Însă, nu putem exclude însemnătatea acestuia din punct de vedere geopolitic, iar plasamentul diferendului la intersecția intereselor „puterilor mari”, îi atribuie lui o importanță deosebită în regiune. Analizînd conflictul în întregime putem menționa un oarecare realism al rolului pe care îl joacă „actorii importanți” în regiune: Rusia, Ucraina, OSCE, UE și SUA.

De la bun început Federația Rusă a pretins spre dominare în regiune prin toate căile posibile; inițial prin oferirea mijloacelor de luptă Transnistriei, mai pe urmă asigurînd regimul de aici cu surse financiare și dotații economice, precum și ocupînd o poziție a unei părți pe parcursul operațiunii pacificatoare, și ulterior în cadrul negocierilor. Tendințele hegemonice ale Rusiei au fost confirmate pe parcursul unor presiuni exercitate asupra Republicii Moldova (așa numitul război al gazului și al vinului, limitarea exportului produselor agricole și alimentare, probleme cu calea ferată, alte piedici în transportarea mărfurilor și oamenilor).

Este de menționat, că deja de mult timp în Republica Moldova au loc discuții referitor la eficacitatea operațiunii pacificatoare. Este o misiune specifică, fără un mandat clar al ONU, compusă din părțile beligerante (în acest caz pacificarea nu poate fi considerată neutră și imparțială), plus la aceasta mediatorul a suportat o parte în conflict.

Deși acordul bilateral de pace între Rusia și Moldova a fost semnat, regimul transnistrean a întreprins multiple acțiuni unilaterale - închiderea școlilor cu predare în grafia latină în Transnistria, întreruperea circulației feroviare prin Chișinău, violarea libertății de exprimare, imposibilitatea pentru oamenii simpli de a prelucra pământurile lor agricole, impozitarea persoanelor pentru trecerea regiunii, etc. În asemenea condiții, lipsa de compromis între pacificatori deseori conduce la criză, la înrăutățirea situației din regiune, astfel protejînd statutul quo-

ul situației. Cu alte cuvinte, necesitatea prezenței militare în regiune și-a epuizat potențialul său.

Urmărind schimbarea landşaftului geopolitic după extinderea NATO și UE, se poate de remarcat opinia lui E.Primakov, care spune: „Procesul politic de reglementare a ajuns la un anumit punct în timp când monopolizarea eforturilor pacificatoare de o singură parte nu creează condiții favorabile pentru progres”.²⁶ De aceea, cei 16 ani de activitate pacificatoare a rușilor nu a justificat toate așteptările. În acest context, este necesară implicarea unor actori internaționali „activi și cu idei prospere”. Atunci când, „nodul conflictului” va fi rupt, dividendele politice pot fi recâștigate de actorii politici implicați în soluționarea acestuia, iar actorii externi pot evita unele „curse de încredere”, rămase din medierea îndelungată și ineficientă.

Datorită poziției raționale a vecinului din est, Ucraina, situația întrucâtva s-a îmbunătățit, s-a facilitat regimul de tranzitare a mărfurilor transnistrene peste hotarul moldo-ucrainean (toate mărfurile, care traversează segmentul transnistrean al hotarului moldo-ucrainean, trebuie să fie însoțite de însemnele vamale emise de autoritățile de la Chișinău). Moldova și Ucraina, actualmente, împart granița comună cu UE și măsurile de așa natură vor asigura securitatea în regiune.

În acest context, Republica Moldova susține și apreciază eforturile Ucrainei în vederea executării unui control mai riguros la frontieră. Aceste măsuri au contribuit în mare parte la îmbunătățirea situației, la intervenirea în sprijinul Republicii Moldova, precum și la stoparea funcționării nesancționate a off-șorului negru în Transnistria și crearea condițiilor pentru funcționarea liberă și legală a întreprinderilor transnistrene.

OSCE, împreună cu Ucraina și Federația Rusă, sunt mediatori în procesul de negocieri. Din start, în procesul soluționării conflictului au avut loc dezbateri referitor la rolul pacificatorilor și anume cine va stopa ostilitățile. La Summit-ul OSCE de la Helsinki (9-10 iulie 1992)²⁷ Organizația de Securitate și Cooperare în Europa a respins solicitarea Guvernului Republicii Moldova de a interveni în oprirea conflictului cu forțele pacificatoare ale OSCE. În condițiile când această solicitare a fost refuzată și de alți actori la care s-a apelat (România, Bulgaria, CSI, etc.), Republica Moldova a fost nevoită să accepte crearea forțelor mixte trilaterale conduse de Federația Rusă, care cu timpul au confirmat lipsa de imparțialitate și neutralitate a acestora.

La drept vorbind, OSCE a fost deseori numit instrument al Federației Ruse în problema evacuării armamentului, munițiilor și echipamentului militar. Toto-

²⁶ A se vedea: Munteanu I. *Moldova on the Way to Democracy and Stability. From The Post-Soviet Space Into The World Of Democratic Values.* - Chișinău: Cartier, 2005, p.229.

²⁷ A se vedea: Muntean A., Ciubotaru N. *Români de la est: Războiul de pe Nistru (1990-1992).* - București, Ager-Economistul, 2004, p.264.

dată, chiar și OSCE a fost distanțată de procesul de monitorizare a acesteia, prin blocarea accesului pe teritoriul transnistrean, în particular, în Zona de Securitate. În așa fel, acordurile internaționale semnate de Republica Moldova sunt încălcate, deoarece reprezentanții Republicii Moldova nu pot executa obligațiunile lor funcționale privind escortarea acestor echipe de monitorizare, în conformitate cu Tratatul privind Forțele Armate Convenționale în Europa (TFACE) și cu Documentul de la Viena cu privire la măsurile de credibilitate și securitate.²⁸

Autoritățile transnistrene folosesc toate mijloacele și metodele de presiune continuă asupra populației, în special în localitățile aflate în subordinea autorităților Republicii Moldova. Au loc limitarea și împiedicarea liberei circulații a populației și mărfurilor; organizarea acțiunilor provocatoare; deconectarea electricității, apei, blocarea tronsonului feroviar prin acapararea ilegală a porțiunii transnistrene a căii ferate din Moldova; tentativa de instalare a unui zid la barajul Hidrocentralei Dubăsari; acapararea ilegală a patrimoniului și teritoriului Portului Varnița; încălcarea gravă a dreptului fundamental al cetățenilor de a vota; demonstrarea forței militare la paradele desfășurate în Zona de Securitate și prezența trupelor militare transnistrene în Zona de Securitate (în Camenca, Ribnița, Dubăsari, Grigoriopol, Bender, Parcani); arestarea și expulzarea din regiune a cetățenilor moldoveni; autoblocarea regiunii și desfășurarea războiului informațional contra Republicii Moldova.

Această „gaură”, creată din lipsa unui control eficient din partea pacificatorilor, ar trebui să fie „acoperită” de unele măsuri de consolidare a securității în regiune, de asigurare a încrederii din punct de vedere al siguranței la nivel local, național și regional, măsuri, care pot fi oferite de către OSCE, și anume: implementarea valorilor democratice (libertatea cuvântului, libertatea exprimării libere, neamestecul în viața privată, etc.), monitorizarea și prevenirea incidentelor pe parcursul alegerilor, crearea condițiilor pentru alegerea liberă și democratică, protejarea minorităților (moldovenești și altele) în regiune, etc.

Actorii solizi ca Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii - pot fi caracterizați împreună, ca fiind observatori în procesul de negocieri. Neînțelegerile cu Federația Rusă cauzate de nesemnarea „Memorandumului Kozak” au deschis o nouă pagină în relații cu partenerii occidentali.

Pe parcurs, Republica Moldova și-a îndreptat toate eforturile spre ajustarea politicilor și promovarea deciziilor în vederea apropierii sale de aspirațiile privind integrarea europeană. În această ordine de idei, a fost semnat Planul de Acțiuni Republica Moldova – UE, care prevedea și soluționarea conflictului transnistrean.

²⁸ A se vedea: *The Moldovan Army in Peacekeeping Missions*. – Chișinău Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Direcția politică militară și relații externe, 2004, p.15.

Anul 2005 a adus dividende politice substanțiale din partea Uniunii Europene, și anume: numirea reprezentatului special pe problema transnistreană, instalarea Misiunii de Asistență la frontieră moldo-ucraineană, pe segmentul transnistrean, invitarea UE și SUA la masa de tratative în calitate de observatori. Toate aceste măsuri, au fost într-un fel ca o reacție la solicitările repetate ale Moldovei de internaționalizare a problemei. Un alt moment pozitiv pe care deja Uniunea Europeană l-a manifestat este interesul și asistența considerabilă în prelungirea misiunii UE (EUBAM) până în noiembrie 2009. Rolul potențial pe care UE îl poate juca în regiune, în soluționarea mai grabnică a conflictului transnistrean, ține de instalarea unui contingent cu caracter pacificator, cu mandat clar și statut legal de observare, cu misiuni civile și de poliție în vederea democratizării regiunii, decriminalizării acesteia.

În pofida lipsei de resurse energetice și de poziții stabile economice, Republica Moldova, având un suport din partea populației privind integrarea europeană și un vector european al politicii statului, este nevoită să păstreze și să mențină legături economice strânse cu „furnizorul” său principal. Dar în același timp, nici un stat nu are dreptul de a submina suveranitatea și independența altor state. Deși, conform legislației Republicii Moldova²⁹, staționarea trupelor străine militare pe teritoriul țării este interzisă, forțele militare ruse până în prezent continuă să se afle în regiunea transnistreană. În acest caz, implicarea UE și SUA în vederea aducerii acestui proces până la evacuarea finală și definitivă a forțelor rusești, împreună cu revizuirea misiunii pacificatoare actuale este crucială. Chiar și o scurtă trecere în revistă a evenimentelor menționate arată în mod elocvent necesitate înlocuirii forțelor prezente de observatori civili cu un mandat legal internațional.

În concluzie, dorim să menționăm că eforturile recente ale Republicii Moldova și ale comunității internaționale au contribuit mult la aspecte pozitive în procesul de ameliorare a situației în regiune.

Multe întreprinderi transnistrene au apreciat la justa valoare toate beneficiile noului mecanism a procedurilor de export al mărfurilor. Cetățenii de rînd și agenții economici din regiunea transnistreană sunt cointeresați în legalizarea și recunoașterea mărfurilor și produselor de toți subiecții dreptului internațional. Așadar, întreprinderile transnistrene au acces preferențial la piețele de desfacere a UE. La acest compartiment putem constata o stabilizare a situației.

Republica Moldova declară deschis că nu este nevoie de frontieră între malul stîng și malul drept al Nistrului, de numeroase posturi de poliție și miliție, pacificatori și grăniceri la vamă în interiorul țării, sau măcar ar fi oportun de micșorat numărul acestora.

²⁹ A se vedea: *Constituția Republicii Moldova, aprobată la 29 iulie 1994. – Chisinau, Moldpresa, 1994, Art.11, (2), p.6.*

În timp ce mediatorii și observatorii internaționali discută formatul nou de negocieri (5+2), de pacificatori în regiunile de est ale Republicii Moldova, țara noastră de sine stătător a inițiat unele propuneri practice, cum ar fi dezarmarea și demilitarizarea regiunii transnistrene.

Însă, mai sunt sarcini care necesită eforturi adiționale. Republica Moldova recunoaște faptul că problemele existente ar trebui să fie adresate în primul rând politicilor naționale, și apoi în caz de eșec, să se apeleze la actorii internaționali cu scopul internaționalizării problemei, „europenizării” ei. La sfârșitul anului 2007, Președintele Republicii Moldova a propus un șir de măsuri constructive³⁰ în vederea asigurării încrederii între părțile implicate în conflict, și anume: eforturi de îmbunătățire a infrastructurii, de stabilirea a unor legături mai strânse în domeniul umanitar, etc. Președintele a declarat că în caz de necesitate Moldova poate propune UE și SUA anularea interzicerii deplasării libere pentru unii demnitari transnistreni. La momentul actual, restricții au fost aplicate față de demnitarilor superiori ai Transnistriei, pentru statele UE, SUA.

Reglementarea durabilă a conflictului transnistrean este strâns legată de progresele Republicii Moldova în europenizarea și întărirea aspirațiilor europene, prin îmbunătățirea stabilă a sectoarelor cheie de reformare. Prin obținerea atractivității politice și economice, poate fi depășită neîncrederea reciprocă, astfel convingând oamenii simpli, precum și acei demnitari înalți, de pe malul stîng al Nistrului, de a saluta reintegrarea Republicii Moldova ca stat suveran și independent.

Bibliografie

- Anton T. Conflictul înghețat din raionale de est ale Republicii Moldova. Eficacitatea operațiunii pacificatoare. // *Stidia Universitatis (Științe sociale)*. – Chișinău: USM, nr.1(11), 2008.
- Constituția Republicii Moldova, aprobată la 29 iulie, 1994. – Chisinau, Moldpresa, 1994.
- Interviul Președintelui Republicii Moldova. // “Комсомольская правда в Молдове”, 2007, 4 Octombrie.
- Muntean A., Ciubotaru N. Români de la est: Războiul de pe Nistru (1990-1992). - Bucuresti: Ager-Economistul, 2004.
- Munteanu I. Moldova on the Way to Democracy and Stability. From The Post-Soviet Space Into The World Of Democratic Values. - Chisinau: Cartier, 2005.

³⁰ A se vedea: *Interviul Președintelui Republicii Moldova*. // “Комсомольская правда в Молдове”, 2007, 4 Octombrie, p.3.

- Saca V., Bolocan O. Conflictul transnistrean și fenomenul manipulării politice. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chișinău: USM, nr.2 (XXXVII), 2007.
- Saca V., Țveatcov N., Baibus M. Rolul arbitrilor în sistemul relațiilor politice de conflict și de consens în spațiul post-sovietic: cazul Transnistriei. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Chișinău: USM, nr.3 (XXXIV), 2006.
- Трехсторонний План Решения Приднестровского Вопросы. / Аналитический документ. - Бухарест-Кишинев-Киев: Московский Центр Карнеги, 2006.
- Цвятков Н. Конфликты на региональном уровне: из практики разрешения в Республике Молдова. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). - Chișinău: USM, nr.3 (XXXVIII), 2007.
- Bercovitch J. Social Conflicts and Third Parties: Strategies of Conflict Resolution. - Boulder, CO: Westview Press, 1984.
- Douglas A. Industrial Peacemaking. - New York: Columbia University Press, 1962.
- Edmead F. Analysis and Prediction in International Mediation. - New York: U.N.I.T.A.R. Study, 1971.
- NATO/ EU Enlargement: Moldova and the „Frozen and Forgotten” Conflicts In Post-Soviet States, by C.Ciobanu. - Washington DC: U.S., Institute for Peace, 2004.
- Hamilton D., Mangott G. The New Eastern Europe: Ukraine, Belarus, Moldova. – Washington, DC, Center for Transatlantic Relations, 2007.
- Lejins A. An Enlarged Europe and Its Neighbourhood Policy: the Eastern Dimension. - Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2004.
- Lejins A. The European Union’s Eastern Neighbours after the Orange Revolution. - Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2006.
- Lewis A. The EU and Moldova. On a Fault-line of Europe. // The Federal Trust for Education and Research: Europe’s eastern borders. - London, 2004.
- Kelman H. Informal Mediation by the Scholar / Practitioner. // Bercovitch J., Rubin J. Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management. - New York: St. Martin Press, 1992.
- Mackinlay J., Cross P. Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian peacekeeping. – Tokyo - New York - Paris: United Nations University Press, 2003.
- Popescu N. The EU in Moldova-Settling conflicts in the neighbourhood. // EU Institute for Security Studies. Occasional Paper, October, No.60, 2005.
- Princen T. Intermediaries in International conflict. - Princeton: Princeton University, 1992.

- Pruitt G., Drews J. The effect of the time Pressure, Time elapsed, and the Opponent's Concession Rate on Behavior in Negotiation. // Journal of Experimental Social Psychology. 1968, No.5, pp.43.-60.
- Roper D.S. Mediation and Legal Considerations in Resolving the Moldovan-Transnistrian Conflict. – Illinois, Eastern Illinois University, 2001.
- Rubin J. Conclusion: International Mediation in Context. / Bercovitch J., Rubin J. Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management. - New York: St. Martin Press, 1992.
- Schmidtke O., Yekelchik S. Europe's Last Frontier? Belarus, Moldova and Ukraine between Russia and the European Union. - N.Y.: Palgrave Macmillan, 2008.
- The Moldovan Army in Peacekeeping Missions. – Chișinău, Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Direcția politică militară și relații externe, 2004.

Prezentat la redacție
la 25 decembrie 2008

**IMPACTUL MIGRAȚIEI DE MUNCĂ ÎN RUSIA ASUPRA
COMPORTAMENTULUI MIGRANȚILOR MOLDOVENI³¹.
(în baza studiului sociologic).**

Mariana CHETRUSCA

Republica Moldova, Chisinau, Centrul „CAPTES”

Magistru în științe politice

In recent years, we have been witnessing a phenomenon involving hundreds of thousands of Moldovan citizens with implications on several levels, including abroad. The great number of Moldavians working abroad constitutes a reliable capital and a capital for the future of our country. The present dimension of migration favored by the economic chaos, poverty proliferation, extremely low salaries and no jobs, undoubtedly influence all the spheres economic, social and political life, the country's development as a whole. This article presents the specific traits of the migration of the population of the Republic of Moldova to work in Russian Federation are emphasized, the role and change of behaviour of the Moldovan migrants are analyzed, as well as the influence of the migration on the changes of values of the Moldavians who migrate to work in Russian Federation. The Russian Federation receives every year a significant number

³¹ Recenzent – doctor în științe politice Rodica RUSU

of working migrants from the different countries, especially from the Republic of Moldova. Nevertheless there is no special program for the adjustment and integration of the working migrants.

For most of the migrants, the migration process is not only connected to the change of the living place or work, people change their behavior, their values and stereotype. Most migrants conform themselves to the generally accepted social norms and act according to the dominant social values. Migration has an impact on all aspects of life, affecting them one way or the other. It has changed people's lifestyles, behavior, the way of thinking and their outlooks. Equally, migration has affected the value hierarchy of the Moldavians, built differently 20-30 years ago.

Procesul de adaptare / integrare a migranților de muncă moldoveni în Rusia.

Problema migrației este actuală pentru populația Republicii Moldova și pentru adaptarea lor în cazul migrării. Migrația este văzută în calitate de sursă a stabilității sociale, personale și încredere în ziua de mâine, ridicarea nivelului de viață. Cercetarea petrecută a scos în evidență destule aspecte ale procesului de adaptare a migranților moldoveni în Federația Rusă. La rândul său, problema migrației de muncă din aspectul socio-cultural a migranților moldoveni în Federația Rusă, trebuie bine fundamentat pe ideea integrării.

Problema integrării și adaptării reprezintă zona centrală a investigației psihosociologice a comportamentului migranților de muncă moldoveni în Rusia. Migrantul nu se adaptează simplu la ambianță, ci și-o integrează potrivit structurii sale. De aici putem formula ”Migrantul reflectă activ mediul”, el acționează nu pentru a consuma, a se hrăni, ci consumă, se hrănește pentru a acționa: finalitatea lui ca sistem constă în a desfășura o activitate într-un cadru de relații sociale dat.³²

În vederea prezentării unei realități concrete a ceea ce presupune adaptarea și integrarea migranților moldoveni ce muncesc în Federația Rusă, și de asemenea ce impact are această adaptare în țara recipientă asupra comportamentului migranților, a fost efectuat un sondaj de opinie, pe bază de chestionar la 60 de persoane ce au muncit în Federația Rusă nu mai puțin de 6 luni. Chestionarul fiind alcătuit din 30 de întrebări, ce scot în evidență starea de spirit a migrantului.

Chestionarul a fost realizat în proporție de 30 de bărbați și 30 de femei. Respondenții au fost aleși aliatoriu din diferite localități din țară de origine – Republica Moldova, diferiți ca vârstă, și ca nivel educațional. Sondajul a fost realizat cu condiția că persoana interviuată a muncit în Federația Rusă nu mai puțin de 6 luni, deoarece procesul de adaptare/integrare să fie mult mai ușor de observat.

³² *Comportament și civilizație. – București: Editura Științifică și Enciclopedică. 1987, p.22.*

Din cele 60 de respondenți, majoritatea au vîrstă cuprinsă între 18-25 ani, în număr de 23, a doua categorie de vîrstă sunt respondenții de la 26-35 ani, în număr de 20, de categoria a treia 36-45 ani sunt 11, iar a patra categorie de vîrstă 46-55 ani sunt 6 persoane.

Deoarece situația din Republica Moldova nu permite tinerilor familii să se realizeze și să-și susțină familia material aici în țară, drumul peste hotare este unica soluție, și din cauza că un bilet spre Federația Rusă costă de la 500 de lei pînă la 1.000 de lei, cei mai mulți pleacă cu ușurință avînd doar nevoie de pașaport. Aceasta ne-a demonstrat-o și rezultatele sondajului de opinie: 35 din respondenți erau căsătoriți și aveau familie, 2 persoane erau divorțate, 2 - văduve, 3 persoane traiesc în cuplu necăsătorit, iar 18 - sunt tinerii care nu au fost niciodată căsătoriți.

La întrebarea "Care este ultima instituție de învățămînt pe care ați absolvit-o dvs?", 28 persoane au absolvit doar școala generală, 9 respondenți au studii medii incomplete, 16 - școală profesională, și doar 7 persoane au studii superioare incomplete.

Este cert faptul că așa număr mare de oameni nu pleacă peste hotare la odihnă de 2 ori pe ani, cîte 4-5 luni, dar cu scopul de a munci pentru a-și întreține familia și învăța copii la școlile sau la universitățile din țară. Cetățenii Republicii Moldova sunt nemulțumiți de situația economică din țară, aceasta ne-a demonstrat răspunsurile la întrebarea "Cît de mulțumit sunteți de situația economică de acum din Republica Moldova?", nici unul din respondenți nu este foarte mulțumit de situația economică din țară, 10 persoane sunt destul de mulțumite, 40 respondenți nu au putut să se determine la acest subiect, 7 persoane sunt nu prea mulțumite, iar 3 - deloc mulțumite de situația economică a țării.

Despre migrația din Republica Moldova respondenții au fost rugați să răspundă la întrebarea "Dacă sunt de acord... că oamenii din Moldova trebuie să plece în altă țară pentru un trai mai bun", 58 din cei 60 respondenți au răspuns că sunt de acord că oamenii trebuie să plece peste hotare pentru un trai mai bun, doar 2 persoane nu au fost de acord cu această afirmație. Toți cei 60 de migranți au afirmat că sunt de acord că oamenii pleacă din țară din cauza lipsei resurselor materiale suficiente pentru a și întreține familia. 56 persoane susțin afirmația că migrația este una din cauzele principale ale divorțurilor din Republica Moldova, doar numai 4 respondenți nu sunt de acord cu această afirmație. Referitor la puținele ajutoare din partea statului, 55 din respondenți afirmă că aceasta este deasemenea o cauză a plecării la muncă peste hotare, pecînd 3 persoane nici nu știu măcar dacă există așa ceva. Condițiile de trai foarte proaste din țara noastră sunt și ele o cauză primordială a plecării populației peste hotare afirmă 59 respondenți, și doar numai o persoană este foarte bine dispusă de condițiile de trai din țară. Referitor la plecarea cetățenilor moldoveni din țară: 57 respondenți susțin acest fapt, că trebuie să plece, iar 3 - afirmă contrariul. La întrebarea "Cît de

mulțumit sunteți de nivelul dvs de trai?", 34 persoane sunt de părerea că au un nivel de trai mediu, 22 respondenți destul de mulțumiți, o persoană nu prea mulțumită, iar 3 - deloc mulțumiți de nivelul lor de trai.

Faptul că unele persoane au un nivel mai bun de trai decînd au început să migreze la muncă peste hotare ne demonstrează chiar rezultatele sondajului dat. La întrebarea "Cum credeți de cînd plecați la muncă peste hotare nivelul dvs de trai s-a înrăutățit?" 55 respondenți au răspuns că s-a îmbunătățit. S-a îmbunătățit foarte mult - au răspuns 4 persoane, doar un respondent a răspuns că de cînd pleacă la muncă peste hotare nivelul lui de trai a rămas la fel, fapt că nici unul din cei chestionați nu a afirmat că nivelul de trai s-a înrăutățit.

2/3 din respondenți au afirmat că astăzi oamenii pleacă peste hotare pentru a cîștiga mai mulți bani, 18 persoane afirmă că pentru a avea un viitor mai bun, 2 - că pentru ași permite un lux oarecare.

De cele mai multe ori individul își schimbă comportamentul cît și locul, din cauza sau că îi place ceva asemănător sau îl obligă anturajul în care se află, unde muncește sau locuiește. Toate aceste schimbări migrantul le face inconștient, fără să-și de-a seama, dar acestea fiind în folosul lui. Aceasta se întîmplă și cu moldovenii ce migrează la muncă peste hotare, fapt ce denotă că migrația are și unele nuanțe pozitive în tot acest proces de schimbare a comportamentului. Respondenții au răspuns cît de mult le-a plăcut cum petrec cetatenii Rusiei timpul liber. La 34 persoane le-a plăcut foarte mult, la 26 respondenți destul de mult.

Rezultatele sondajului de opinie efectuat a demonstrat că 25 persoane au devenit mai serioase și mai încrezute în sine, 16 - după ce au fost la muncă peste hotare se înțeleg mai ușor cu semenii lor, 9 respondenți au afirmat că si-au schimbat aspectul fizic, 4 - au devenit mai inteligenți, 6 (pers) li s-a format calitatea de familist, niciunul din respondenți nu a afirmat că au devenit mai mîndri după ce au muncit peste hotare.

În procesul de integrare în Federația Rusă a migraților de muncă moldoveni se observă lipsa curajului sau prezența unei frici, ce nu le permite migraților să se integreze mai ușor. Fiind departe de familie, în unele cazuri poate chiar neavînd nici un cunoscut sau vreo rudă cu care să discute o problemă apărută în timpul aflării la muncă peste hotarele țării, migrantul moldovean de cele mai dese ori se înhibă în sine. Aceasta au demonstrat și rezultatele sondajului. La întrebarea "Dacă atunci cînd aveți o problemă sau ți-se întîmplă ceva deosebit, care este persoana cu care vorbești aflîndute la muncă peste hotare?" 33 respondenți au răspuns vorbesc cu o rudă cu care locuiesc, 19 - vorbesc cu cineva care nu îi este rudă, 2 - vorbesc cu o rudă cu care nu locuiesc dar se află la muncă peste hotare, 6 - nu vorbesc cu nimeni despre problemele lor.

Aceasta ne demonstrează încă odată că adaptarea într-un alt mediu străin de familie este foarte dificilă pentru migrații ce muncesc peste hotare. Acest fapt este vizibil în urma analizării mai aprofundată a răspunsurilor din chestionar, ce

constau în faptul cât de des migrantul moldovean părăsește locul / orașul unde lucrează pentru a călători. Din cei 60 de respondenți, 39 persoane au plecat de locul de lucru în afara orașului, 21 - nu au părăsit niciodată locul / orașul unde munceau. Chiar dacă și au părăsit orașul pentru a se plimba, au fost cuprinși de spaimă și frică. 29 persoane au avut senzația de spaimă și pericol pentru viața lor. Deci spaima și frica nu le permite migrantilor să se integreze în societatea rusească și să se simtă liberi.

La întrebarea "De câte ori ați călătorit în afara locului/orașului unde lucrați?" 22 persoane au răspuns că o singură dată, 15 - de două ori, 2 persoane - de trei ori, 7 - de mai mult de trei ori. Migrantii chiar dacă au părăsit locul / orașul unde lucrau de cele mai multe cazuri a fost doar o singură dată, nu prea se observă aici adaptarea migrantilor în societatea țării recipiente. Integrarea nu are nici ea pe aproape mare succes prin rîndurile migrantilor moldoveni. O cauză este și felul de a fi, firea moldoveanului. El niciodată nu ar merge sau face ceva, undeva dacă i s-a spus că e pericol sau risc.

Gradul de rezistență la schimbare a atitudinii și comportamentului derivă din refuzul de adaptare / integrare al individului. Schimbarea atitudinilor nu se realizează independent de factorii care au condiționat și întreținut formarea lor. Schimbarea depinde nu doar de schimbarea cauzelor generatoare, ci și de organizare la care au ajuns. Procesul schimbării atitudinii este și în funcție de situația plendoarei în zona de respingere, sau după gradul de implicare a persoanei. Acolo, peste hotare ei, au un mod de viață diferit de cel de acasă. Aceasta duce la schimbarea comportamentului atât cel individual, cât și cel colectiv. Revenind în țară, nimic nu mai este la fel pentru un migrant de muncă care sa aflat peste hotare aproape un an de zile, nici familia, nici grupul de prieteni sau chiar vecinii sunt altfel, diferit de cum erau. Ca atare totul este la fel, numai că migrantul inconștient vede toate aceste lucruri în felul său, deoarece ceea ce s-a schimbat este el însuși, atitudinea, comportamentul și orientările valorice.

Migrantii de muncă moldoveni ce revin în Republica Moldova din Rusia, se confruntă cu aceleași probleme în procesul de resocializare. În urma cercetării s-a observat că procesul de migrație are un impact atât negativ, cât și pozitiv asupra populației Republicii Moldova. Migrantii aduc în societatea moldovenească și momente noi, interesante și utile.

Pe de o parte, noii membri ai societății moldovenești, adică migrantii moldoveni, doresc să-și mențină identitatea individuală și vechile calități, dar în același timp sunt construite și unele noi. Pe de altă parte, ei sunt preocupați de felul în care vor fi acceptați cu noua lor manieră de comportament. Pe de o parte, noii membri au nevoie de o anumită încurajare pentru a se resocializa mai repede fără careva bulversări sociale.

***Migrația forței de muncă a cetățenilor moldoveni
ca factor al schimbării valorilor și comportamentului.***

Comportamentul individului în orice societate este influențat de diverși factori subiectivi și obiectivi, iar astăzi comportamentul este afectat îndeosebi de așa factori cum este migrația de muncă. Comportamentul cetățenilor Republicii Moldova se acutizează în perioada de tranziție și din cauza schimbărilor ce se produc în mentalitatea populației.

Migrarea populației Republicii Moldova, odată ce îmbunătățește calitatea vieții din punct de vedere economic, aduce o înrăutățire din perspectiva degradării valorilor naționale. Analizând ierarhia valorilor la nonmigranți am constatat pe ce pun accentul respondenții și care valori sînt cele mai importante pentru ei. Particularitățile migrațiunii în masă a populației republicii formează un stil specific de viață, lăsîndu-și amprenta asupra relației prezente și viitoare. Noile stiluri de viață și de comportament dintr-o societate corelează cu orientările valorice. Putem afirma că migrația forței de muncă din Republica Moldova este, fără îndoială, un produs al transformărilor sociale actuale. În aceste condiții nu putem să nu menționăm caracterul dinamic al orientărilor valorice, care la fel se află în proces de transformare. Transformarea valorilor în spațiul post-migraționist moldav trebuie privită ca un semn că starea de siguranță a devenit nesigură și că este vorba de un simptom atît al crizei, cît și al înnoirii.

Pînă în zilele noastre s-a considerat că valorile și transformarea lor au o importanță fundamentală pentru starea de confort a omului și a comunității. Relevanța instituțională și acțională a valorilor se întemeiază teoretic nu numai pe științele sociale în general și pe domeniile centrale ale sociologiei, ci și pe tradițiile puternice ale societății.³³

Fiecare societate, apreciază diferit faptele, procesele sau ideile în funcție de o serie de determinanți: epocă istorică, tradiții obiceiuri, mentalități. Valoarea pentru care este definită ca o relație socială prin care comunitățile umane exprimă concordanță dintre lucruri, idei, fapte sau procese și necesități sociale. Deci valorile sunt legate de ceea ce este important pentru o societate la un moment dat, ceea ce contează.³⁴

Odată aflați în străinătate, moldovenii se adaptează foarte ușor la noile condiții, fapt care generează un schimb rapid de cultură a cetățenilor noștri, comparativ cu alte naționalități. Elementele de cultură și stilul de viață străin pentru ei pînă la plecare, devine ceva la modă pentru migranți, iar aspirația spre modernitate este și ea o constantă valorică. La întrebarea "După părerea Dvs valorile culturale într-o societate trebuie să fie promovate de către familie, stat, instituții

³³ Wiehn E.R. *Valorile și schimbarea lor în Europa. // Psihologia schimbării. - București, Polirom, 2000, p.165.*

³⁴ Petrovici I. *Valoarea omului. - Iași, Timpul, 1997, p.27.*

culturaale sau de fiecare individ în parte?", 53 de persoane au răspuns că de către familie, o persoana a afirmat că de către stat, 3 - de către fiecare individ în parte. Dar nici unul nu a spus că valorile culturale și spirituale într-o societate trebuie să fie promovate de către instituțiile culturale, cum sunt școlile și universitățile.

Fiind născuți și educați în societatea moldovenească, migrații au fost rugați să deie o notă de la 0 (zero) la 10 (zece). Zero însemnând un rol neînsemnat, iar zece - un rol destul de însemnat pentru valorile culturale și spirituale din Republica Moldova. Din cei chestionați, 52 persoane au acordat nota 5 (cinci) pentru rolul valorilor spirituale și culturale, 3 - au acordat nota 6 (șase), 2 respondenți au dat nota 9 (nouă), câte o persoana a dat nota 2 (doi) și nota 4 (patru). Iar nota 0 (zero) a fost acordată de o singură persoană.

Deci valorile culturale și spirituale din Republica Moldova nu mai au o așa însemnătate mare pentru migrații moldoveni. Dar care e cauza acestui fapt, să fie oare migrația o cauză? Dar de fapt cauza cred că suntem chiar noi oamenii. Nu doar numai cei ce pleacă peste hotare la munci, ci și acei care rămân acasă. Noi nu încercăm să păstrăm ceia ce a rămas din străbuni, chiar dacă cei dragi sunt departe de țară.

Migrații moldoveni au dat note și valorilor culturale și spirituale din Federația Rusă, notele fiind mai înalte, deci cu un rol mai însemnat decât cele de la baștină. Dar fiind faptul că muncesc acolo de mult timp, locuiesc și se află aproape de băștinașii de acolo, migrații au dat note cu ușurință, valorile culturale din Federația Rusă au obținut nota 9 (nouă) de la 42 de persoane, nota 8 (opt) - de la 7 persoane, nota 5 (cinci) - de la 8 persoane, nota 6 (șase) - de la 1 persoană, nota maximă 10 (zece) - de la 2 persoane.

Toleranța este caracteristica integrală a individului și determină capacitatea lui de a interacționa activ cu persoanele din mediul extern în situații problematice în scopul evitării confruntărilor³⁵

Pentru a delimita gradul de toleranță a oamenilor din Republica Moldova am propus în chestionar câteva întrebări pentru a vedea în ce măsură sunt predispuși să-i primească pe emigranți: „Dacă Federația Rusă trebuie să primească toți imigranții” și „Cum a fost atitudinea / comportamentul cetățenilor ruși față de ei ca migranți”. La aceste întrebări, am primit următoarele răspunsuri: 53 persoane au răspuns că rușii au avut o atitudine pozitivă față de ei ca migranți, 2 persoane au răspuns că au avut o atitudine negativă, 5 respondenți au afirmat că în dependență de circumstanțe.

Migrații au dat dovadă de toleranță - 46 persoane sunt de acord ca Federația Rusă trebuie să primească toți migrații care vor să muncească în această țară.

³⁵ Danii T. *Republica Moldova în spațiul tranziției și costul social al reformelor*. – Chișinău, Pontos, 2004, p.121.

ră. 14 persoane chestionate au afirmat că nu este nimic grav dacă în Moldova vin ruși, ucraineni. Pe cînd nu au dat dovadă de toleranță față de arabi, negri, chinezi este ceva specific statului nostru deoarece suntem pe continentul european și avem mai puține legături cu continentul asiatic.

Fiind plecați la muncă peste hotare, oamenii locuiesc și muncesc o vreme departe de casă și familie, de societatea în care au crescut și au fost educați. Acesta la întoarcere, în perioada de resocializare este foarte sensibil și ușor de observat în schimbările de comportament. Faptul că migrantul înfîlnește o sumedenie de greutăți în perioada de integrare / adaptare în țara recipientă, îl face pe migrant în unele cazuri să-și schimbe foarte mult comportamentul în societate și în cadrul familiei, atunci cînd revine în țară. Avînd ocazia să muncească în Federația Rusă, să locuiască și să muncească împreună cu băștinașii, migrații moldoveni rămîn entuziasmați de unele lucruri sau stări de lucruri din cadrul societății rusești, a familiei rusești, a modului de viață de acolo.

Cunoaștem cu toții că o persoană se formează în familie și este foarte greu să-i schimbi comportamentul fiind la o vîrstă mai matură. Dar iată că procesul migraționist a arătat contrariul. Migrații moldoveni își schimbă comportamentul și nu numai în perioada cînd pleacă la muncă peste hotare. La întrebarea "Care din cele enumerate v-au plăcut mai mult în Federația Rusă?" 52 persoane participante la sondaj au răspuns că le-a plăcut foarte mult comportamentul familiilor rusești, la 7 respondenți nu prea le-a plăcut acest fapt. Fiind în stat cu aproape aceleași tradiții și obiceiuri, migrații au rămas mirați de faptul că rușii sunt un popor păstrător de obiceiuri și tradiții, adică 51 persoane au afirmat că le-a plăcut foarte mult respectul față de obiceiuri și tradiții, la 8 respondenți le-a plăcut destul de mult. Modul de viață din societatea rusească fiind diferit de cel din țara noastră. La 33 migrații le-a plăcut foarte mult, la 23 - destul de mult, iar 4 respondenți au afirmat că nu prea le-a plăcut modul de viață de acolo.

Respondenții au explicat cît de mult le-a plăcut cum petrec rușii timpul liber: la 34 persoane le-a plăcut foarte mult, la 26 - destul de mult. De cele mai multe ori individul își schimbă comportamentul din cauza că îi place ceva asemănător sau îl obligă anturajul în care se află. Toate aceste schimbări migrantul le face inconștient, fără să-și de-a seama. Dar acestea fiind în folosul lui. Aceasta se întîmplă și cu moldovenii ce migrează la muncă peste hotare, fapt ce denotă că migrația are și nuanțe pozitive în acest proces de schimbare a comportamentului.

Analiza detaliată a chestionarilor ne-a permis să definim anumite constante valorice la persoane care fost plecate peste hotare la muncă. Am constatat că migrații au unele valori diferite de cînd au început să migreze peste hotare. Faptul că s-au aflat o perioadă bună de timp în altă țară a influențat asupra culturii individuale, comportamentului acestuia preluînd stilul de viață cu care s-a obișnuit acolo. În general, gradul de adaptabilitate a moldovenilor este destul de ma-

re, ei confirmându-se la diferite condiții și se integrează foarte ușor în sînul unei societăți străine. Peste hotare, ei văd un alt mod de trăi și de a se bucura de viață. Dar această valoare mai poate fi relevantă din cauza statutului pe care îl au în țara recipientă.

Migranților moldoveni ce au muncit în Federația Rusă li s-au schimbat mult valorile și conștiința politică, viziunea despre viață, comportamentul cu semenii lor, cu membrii familiei lor. Ei deven mai atrași de casă și familie, mai grijulii și nesiguri pe ziua de mîine. Mulți dintre pentru a le oferi tot ce este mai bun celor dragi sint gata sa plece pentru totdeauna din Moldova.

Modul de viață diferit ea făcut pe moldovenii de muncă să se schimbe în privința mai multor lucruri bune, sa modifice comportamentul în familie și respectul față de tradiții și obiceiuri. Tranziția pentru cetățenii Republicii Moldova este ceva de neînțeles, este încă la început dar se pare că fără sfîrșit, aici ar trebui să depue efort atît statul prin diferite metode, cît și puțin ajutor din partea cetățenilor, un efort moral, prin intermediul acțiunilor de participare activă la conducerea statului.

Concluzii

Migrația forței de muncă a devenit unul din cele mai marcante fenomene ce caracterizează situația de pe piața muncii din Republica Moldova. Analiza detaliată a chestionarilor ne-a permis să definim anumite constante valorice, la persoane care muncesc în Rusia. În rezultat valorile la diferite categorii de vîrstă cercetate am constatat că migranții și-au schimbat valorile / comportamentul de cînd au început să integreze în migrația internațională de muncă. Faptul că s-au aflat o perioadă bună de timp în altă țară a influențat asupra culturii individuale, comportamentului, preluînd stilul de viață a Rusiei. În general, gradul de adaptabilitate a moldovenilor este destul de mare, ei se integrează foarte în societate străină. Peste hotare, ei văd un alt mod de trai.

În raportul "migrant – societatea moldovenească" latura obiectivă a resocializării (ca rezultat al interacțiunii cu mediul, reflectat în cultură, orientări și scopuri de viață, în modul de viață, în general), în mare măsură este determinat de procesul migrației. Cercetarea a demonstrat că politica migrațională a statului moldav, puțin influențează procesul migrației.

Ca rezultat al studierii impactului migrației de muncă în Rusia asupra comportamentului migranților moldoveni, au fost evidențiate următoarele particularități: că majoritatea migranților de muncă moldoveni și au schimbat atitudinile, valorile / comportamentul socio-economic și socio-cultural. Majoritatea respondenților sînt siguri că plecarea lor peste hotare a influențat mult schimbarea atitudinii membrilor familiei și nu numai.

Bibliografie.

Comportament și civilizație. – București: Editura Științifică și Enciclopedică. 1987.

Danii T. Republica Moldova în spațiul tranziției și costul social al reformelor. – Chișinău, Pontos, 2004.

Dicționar de probleme politice: 60 de mize ale Franței contemporane. Red. Coord. N.Haudegan, P.Lefebure. – Chișinău, 2002.

Le Bon G. Psihologia maselor. – București, Anima, 1997.

Moșneaga V., Rusnac Gh., Țurcan V. Migrațiunea forței de muncă în Republica Moldova: cauze, tendințe, efecte. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2004, №1 (XXV). – Chișinău, USM, 2004.

Мошняга В. Молдавские гастарбайтеры в СНГ и "стран" зарубежье: (сравнительный анализ по результатам социологических исследований). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chișinău, USM, 2002.

Petrovici I. Valoarea omului. - Iași, Timpul, 1997.

Tot mai puțină populație activă. // „Timpul”, 2006, 24 februarie.

Vaculovschi D. Fenomenul migrației forței de muncă. Moldova în perioada actuală. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. – Chișinău, USM, 2001.

Wiehn E.R. Valorile și schimbarea lor în Europa. // Psihologia schimbării. – București, Polirom, 2000.

ANEXE.

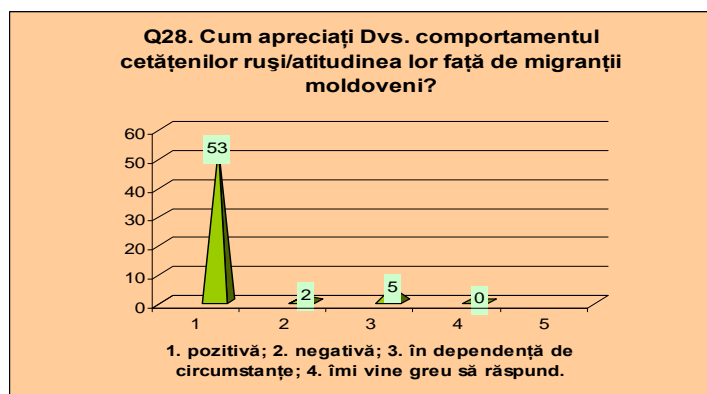
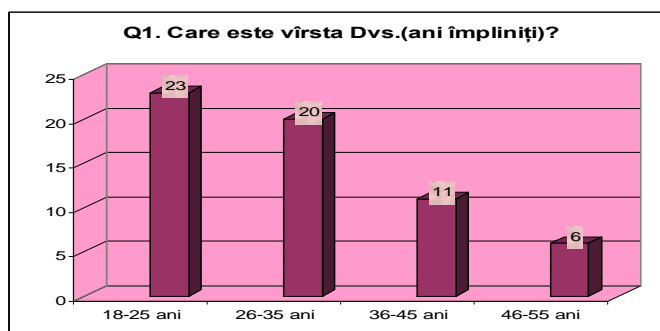
Tabelul 1. După părerea Dvs. astăzi oamenii pleacă peste hotare...

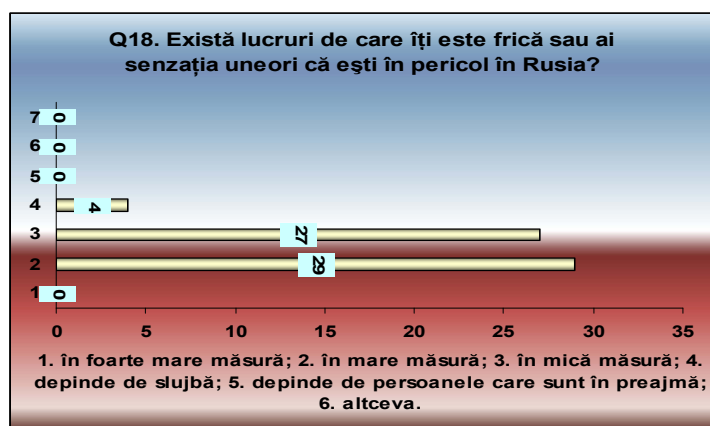
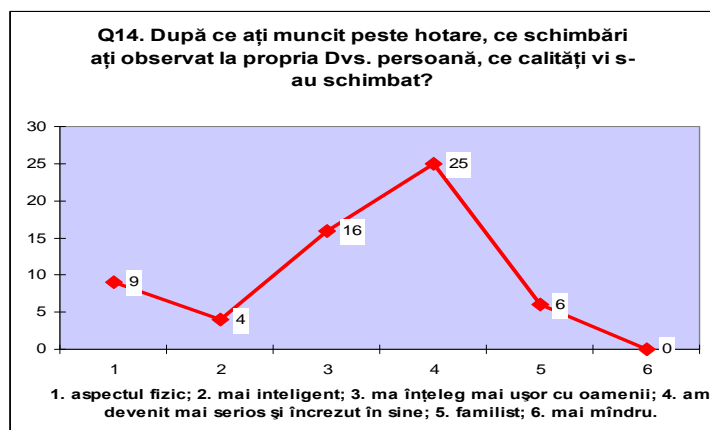
		Pentru a avea un viitor mai bun.	Pentru a și permite un oarecare lux.
Vârstă	18-25 ani	6	0
	26-35 ani	6	1
	36-45 ani	3	1
	46-55 ani	4	0
Sunteți..	Căsătorit(ă)	15	1
	Divorțat(ă)	0	0
	Vaduv(ă)	0	0
	Trăiește în cuplu necăsătorit(ă)	0	0
	Nu am fost căsătorit(ă) niciodată	4	0
TOTAL		19	1

Tabelul 2. După părerea Dvs valorile culturale într-o societate trebuie să fie promovate de către?

		familie	stat	instituții culturale	individ în parte	NȘ/
Vârsta	18-25 ani	20		1	1	1
	26-35 ani	18	0	0	1	1
	36-45 ani	10			0	1
	46-55 ani	5		0	1	0
TOTAL		53	0	1	3	3
Sunteți...	Căsătorit(ă)	32			2	3
	Divorțat(ă)	2	0		0	
	Vaduv(ă)	1	0		0	0
	Trăiește în cuplu necăsătorit(ă)	3	0	0	0	0
	celibatara	15	1	0	1	0
TOTAL		53	1	0	3	3

Diagrame.

Prezentat la redacție
la 26 septembrie 2008

DIHOTOMIA MILITAR – NON-MILITAR: ANALIZĂ PRIN PRISMA SECURITĂȚII NAȚIONALE³⁶

Ion COROPCEAN

Republica Moldova, Chișinău, Ministerul Aparării Republicii Moldova
șeful Marelui Stat-Major, Comandantul Armatei Naționale, general de divizie,
doctorand la Academia de Științe a Moldovei, Centrul Strategii Militare

This article is making a study of the nowadays features of the national and international security environment. Also here is analyzed the dichotomy military / non-military within the security concept. In this regard, it is primary to emphasize the fact that this dichotomy has no impact on the analysis process; furthermore, it has extended the sphere of implementation of the security concept till the security policies set up at all levels.

Astăzi este unanim recunoscut faptul că asocierea tradițională a securității cu apărarea militară nu mai corespunde noilor indicatori ai mediului de securitate național și internațional. Schimbările intervenite au determinat modificarea reprezentărilor sociale asupra securității, sfera de cuprindere a conceptului cuprinzând, pe lângă problemele militare, și aspectele non-militare. În acest sens, experiența ultimilor ani demonstrează că securitatea națională a unei țări nu poate fi asigurată numai prin mijloace militare, ci, în afară de acestea, include și elemente non-militare.

Extinzându-și competențele în domeniul politic, economic, social și de mediu, securitatea pare a deveni un concept mult mai evaziv, mai ambiguu. Cu toate acestea, distincția militar-nonmilitar nu implică producerea unei rupturi în cadrul conceptului de securitate, ci este vorba despre o dihotomie³⁷ ce adâncește sfera sa de cuprindere. Este evident că securitatea nu numai că se realizează la toate nivelurile de organizare socială (de la individ, la grupuri umane de diferite dimensiuni și grade de instituționalizare și organizare: state și alianțe), ci și în toate domeniile vieții sociale: politic, economic, social (inclusiv aspectele demografice, culturale, etnice, religioase etc.), militare și de mediu.

Studiile de securitate au încercat de-a lungul timpului să ofere abordări coerente ale acestei stări a sistemelor sociale. Încă în anul 1957 S.P.Huntington afirmă că securitatea națională poate fi asigurată prin îmbunătățirea siguranței instituțiilor sociale, economice și politice ale națiunii împotriva amenințărilor pro-

³⁶ Recenzent – doctor în științe politice Constantin MANOLACHE

³⁷ Dihotomia reprezintă diviziunea în două părți a unui concept, fără ca acesta să-și piardă înțelesul inițial. Vezi: Dicționar enciclopedic. - Chișinău: Cartier, 2008, p.259.

venind din alte state independente³⁸. Pornind de la această premisă, Huntington distinge trei tipuri de politici de securitate, ce se manifestă atât la nivel operațional (măsurile imediate luate pentru a preveni amenințările la adresa securității), cât și la nivel instituțional (modalitatea în care politica de securitate este formulată și executată la nivel operațional):

- *politica de securitate militară*, ce stabilește și coordonează activitățile destinate să reducă sau să neutralizeze eforturile de a slăbi sau distruge o anumită națiune prin atac armat din afara granițelor instituționale și teritoriale;

- *politica de securitate internă*, centrată pe amenințarea la adresa statului, produsă de către forțe ce acționează în cadrul granițelor sale instituționale și teritoriale;

- *politica de securitate situațională*, preocupată de riscul apariției unei eroziuni rezultate din schimbările pe termen lung la nivel politic, economic, social și demografic, schimbări ce tind să reducă puterea statului.

Huntington delimitează securitatea militară de cea non-militară, dar fără a conștientiza pe deplin importanța acesteia din urmă. În opinia noastră, introducerea securității politice, economice și sociale în categoria securității situaționale reprezintă o eroare metodologică ce împiedică analiza de securitate realizată din această perspectivă.

Nici teoriile dezvoltate ulterior nu au reușit să implementeze o metodologie științifică funcțională. Astfel, adepții pozitivismului s-au împărțit în două tabere - cei care abordau securitatea prin prisma relației dintre stat și dimensiunea militară a acesteia și cei care doreau să lărgescă agenda de securitate prin analiza atât a aspectelor militare, cât și a celor nonmilitare. În același timp constructiviștii subliniau faptul că lumea este un produs al interacțiunilor sociale și poate fi măsurată și analizată cu mijloace științifice. Nici unul dintre aceste curente de gândire nu a produs o metodologie pertinentă de analiză a securității, astfel că apariția postmodernismului a adus o nouă perspectivă în studiile de securitate.

Pornind de la un principiu similar constructivismului, postmoderniștii, care au realizat cel mai mare volum de studii de securitate, afirmă că, într-adevăr, lumea este rezultatul interacțiunilor sociale, însă natura complexă a cunoașterii face imposibilă măsurarea și analiza științifică a acesteia. Studiile postmoderniste au adus în prim-plan și dihotomia militar – non-militar, în acest sens, remarcându-se B.Buzan, care face o distincție clară între dimensiunea militară a securității și cea nonmilitară³⁹. Potrivit concepției acestuia se disting următoarele dimensiuni ale securității:

³⁸ Huntington S.P. *The Soldier and the State. The Theory and the Politics of Civil-Military Relations*. - Vintage Books, NY, 1957, p.67.

³⁹ Buzan B. *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece*. - Chișinău: Cartier, 2000, p.43-45.

- *dimensiunea militară* (se referă la interacțiunea reciprocă a capacităților armate ofensive și defensive ale statelor cu percepțiile acestora vis-à-vis de intențiile celorlalți actori);

- *dimensiunea politică* (are în vedere stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor ce le conferă legitimitate);

- *dimensiunea economică* include accesul la resursele, finanțele și piețele necesare menținerii unui nivel acceptabil de bunăstare și putere al statului respectiv;

- *dimensiunea socială* constă în sustenabilitatea, în condiții acceptabile de evoluție, a pattern-urilor tradiționale de limbă, cultură, religie, identitate națională și obiceiuri;

- *dimensiunea de mediu* desemnează întreținerea biosferei planetare și locale ca sistem esențial de suport al existenței umane.

Toate aceste dimensiuni ale securității comportă mai multe aspecte. Astfel, dimensiunea politică vizează atât relația dintre stat și cetățenii săi, cât și relațiile internaționale ale statului respectiv. De asemenea, dimensiunea economică are în vedere fundamentarea economică a puterii militare, dar și componenta pur economică a securității la toate cele patru niveluri ale sale, cu accent pe cel individual. Acest ultim nivel este și cel vizat de dimensiunea socială a securității: securitatea statului este extrem de importantă, însă nu poate fi realizată fără a avea la bază securitatea indivizilor. Dimensiunea de mediu include trei aspecte ce nu pot fi ignorate: problemele de mediu cauzate de război, resursele naturale a căror posesie poate naște dispute internaționale și catastrofele naturale.

Aparatul de analiză științifică folosit în realizarea studiilor de securitate include o largă gamă de concepte: vulnerabilitate, risc, pericol, amenințare, insecuritate, criză etc. În contextul dezbaterii militar – non-militar în securitatea națională, toate aceste concepte capătă noi dimensiuni, aplicându-li-se aceeași dihotomie. De exemplu, *vulnerabilitatea* este înțeleasă ca rezultat al combinării riscurilor existente la adresa unei societăți, cu capacitatea acesteia de a face față și de a supraviețui situațiilor de urgență internă și externă. Logica modelului este evidentă: întrucât coeziunea socio-politică, ca adeziune la obiectivele sociale și politice comune ale grupului în care există relații de cooperare, are o importanță vitală asupra securității politice, absența sa determină vulnerabilitatea statului la amenințările politice. De asemenea, nivelul scăzut al puterii statului sporește gradul de vulnerabilitate la amenințările armate, scăzând, așadar, securitatea militară.

Analiza vulnerabilităților poate fi realizată și prin prisma dihotomiei militar – non-militar. Astfel, vulnerabilitățile pot fi atât de natură militară, cât și de natură politică, economică, socială sau ecologică. La nivel național, o vulnerabilitate ce transcende granița dintre militar și non-militar poate fi lipsa de încredere a populației în forțele armate ale statului respectiv, în timp ce persistența proble-

melor de natură economică și financiară generate de întârzierea reformelor structurale în țările post-comuniste reprezintă o vulnerabilitate de natură economică, iar nerespectarea normelor de mediu în diversele activități industriale constituie o vulnerabilitate de natură ecologică. Ultimele două tipuri pot avea efecte negative și asupra securității militare. În acest context, se observă, din nou, că granița dintre militar și non-militar în securitatea națională este deosebit de fragilă.

Un alt concept esențial în analiza de securitate este acela de *risc*. În literatura de specialitate întâlnim o definiție sociologică a riscului: o expresie fie a nedeterminării structurale a realității (caracterul probabilist obiectiv al evenimentelor), fie al incertitudinii, al insuficienței cunoștințelor noastre despre procesele reale⁴⁰. În domeniul securității naționale, riscul exprimă posibilitatea ca starea de normalitate să se deterioreze, făcând loc unor factori activi sau potențiali, ce pot afecta în sens negativ starea de securitate, mediul de securitate⁴¹.

Conceptul de risc poate fi subiectul aceleiași dihotomii, existând, așadar, riscuri de natură militară, politică, economică, socială, ecologică. În prezent, se vorbește din ce în ce mai des despre *noile riscuri* sau *riscurile netradiționale*. Eșecul Tratatului de Nepliferare Nucleară, de exemplu, constituie un astfel de risc netradițional, de natură militară, dar cu profunde implicații sociale, economice și de mediu. De asemenea, sporirea activității crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de droguri și a numărului organizațiilor teroriste internaționale sunt riscuri de natură socială, respectiv militară, ce nu pot fi încadrate într-o categorie unică. Mai mult, avansând pe continuumul de la starea de securitate la cea de insecuritate sau parcurgând pașii transformării riscului în amenințare, se poate vorbi și despre existența *pericolelor*, a căror natură poate fi, de asemenea, militară sau nonmilitară.

Pericolul poate fi definit drept caracteristică a unei acțiuni sau inacțiuni de a aduce prejudicii valorilor unei societăți, persoanelor sau bunurilor acestora⁴². Studiile de specialitate evidențiază patru pericole la adresa securității naționale, zonale, regionale și globale: terorismul internațional, decăderea statelor, proliferarea armelor de distrugere în masă și crima organizată. Din nou, putem afirma că avem de a face cu un singur concept cu dimensiuni diferite, dar care interrelaționează: pericolele pot fi militare, politice, economice, sociale și de mediu. În fine, *amenințarea* este definită ca declarație a unei intenții de a pedepsi sau a răni o persoană, de a aduce prejudicii de natură politică, economică, socială, militară și ecologică unui grup, unui stat sau unui grup de state. În domeniul politic,

⁴⁰ Zamfir C., Vlăsceanu L. *Dicționar de sociologie*. - București: Editura Babel, 1993, p.516.

⁴¹ Irimia I. *Politici și strategii de securitate*. - București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2003, p.49.

⁴² Alexandrescu Gr. *Amenințări la adresa securității*. - București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2004, p.8.

conform teoriilor contemporane⁴³, amenințările au drept obiect de referință statele și grupările de state, cărora le sunt amenințate suveranitatea, independența sau integritatea teritorială și, cu cât aceste state / grupări de state sunt mai slabe, cu atât intensitatea amenințării crește. Amenințările economice sunt adresate atât regimurilor economice specifice, cât și pieței internaționale, fiind factori ce subminează regulile, normele și instituțiile economice. Identitățile colective la scară largă sau mai restrânsă, ce pot funcționa independent de stat, reprezintă obiectele de referință ale amenințărilor de natură socială, însă, la fel de bine, pot constitui subiectul amenințărilor din domeniul politic, deoarece identitatea națională este o caracteristică atât a dimensiunii sociale a unui grup, cât și a celei politice. În ceea ce privește amenințările din domeniul ecologic, acestea vizează o variată gamă de obiecte de referință: de la entități concrete, punctuale (specii, tipuri de habitat) la probleme generale ale omenirii și planetei.

La celălalt pol al dihotomiei conceptuale a amenințării se află, evident, domeniul militar. Amenințările militare implică folosirea forței și, de aceea, efectele lor sunt devastatoare pentru multe dintre entitățile vizate, indiferent de nivelurile de coeziune sociopolitică și de putere ce le sunt caracteristice. Acest tip de amenințări poate varia de la hărțuire și raiduri până la ocupare teritorială, invazie, blocadă și / sau bombardamente. În consecință, securitatea, pe de o parte, a căpătat un caracter multidimensional datorită factorilor de natură variată ce o influențează, iar pe de altă parte, însuși mediul de securitate necesită o abordare profund nuanțată a vechilor și noilor riscuri, pericole și amenințări. De asemenea, securitatea nu mai reprezintă exclusiv domeniul forțelor armate, ci comportă cooperarea efectivă și eficientă între toate componentele sectorului securității, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, atât din domeniul militar, cât și din celelalte domenii ale vieții sociale. Opoziția față de lărgirea conceptului de securitate și ancorarea sa în tradiționalism poate avea repercusiuni grave asupra stării de securitate însăși, întrucât vulnerabilități, riscuri, pericole și amenințări de natură diferită vor fi introduse în aceeași categorie, iar abordarea politică va fi centrată pe acțiunile militare în detrimentul soluțiilor politice, economice și / sau sociale.

În ultimii ani, multidimensionalitatea securității a devenit din ce în ce mai evidentă din cauza diversificării tipurilor de riscuri, pericole și amenințări la adresa sa. În plus, societățile moderne prezintă multiple și variate vulnerabilități ce decurg, în majoritatea cazurilor, atât din insuficiența resurselor, cât și din gestionarea lor deficitară, în timp ce securitatea individului nu mai poate fi asigurată doar prin măsuri militare sau politice, ci prin politici sociale și economice.

⁴³ Buzan B. *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece.* - Chișinău: Cartier, 2000, p.124-142.

În concluzie vom sublinia ca actualele caracteristici ale mediului de securitate național, zonal, regional și global, precum și tendințele sale de dezvoltare impun analiza stării de securitate pe mai multe niveluri corelate. Concomitent, existența dihotomiei militar – non-militar în cadrul conceptului de securitate nu afectează analiza, ci, din contră, lărgeste sfera sa de cuprindere, permițând formularea politicilor de securitate la toate nivelurile menționate.

Bibliografie

- Dicționar enciclopedic. – Chișinău, Cartier, 2008.
Huntington S.P. The Soldier and the State. The Theory and the Politics of Civil-Military Relations. - NY, Vintage Books, 1957.
Buzan B. Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după războiul rece. – Chișinău, Cartier, 2000.
Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicționar de sociologie. – București, Babel, 1993.
Irimia I. Politici și strategii de securitate. – București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2003.
Alexandrescu Gr. Amenințări la adresa securității. – București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.

Prezentat la redacție
la 18 octombrie 2008

ORIENTĂRILE MIGRAȚIONISTE ALE STUDENȚILOR DIFERITOR SPECIALITĂȚI DE STUDII (pe baza datelor studiului sociologic)⁴⁴

Ana GORBAN

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Laboratorul „Sociologia politică”,
Magistru în științe politice, colaborator științific

Dans l'article donné on examine l'état des orientations migratoires des étudiants des diverses spécialités enseignant dans les dernières années. Les données étaient reçues dans le cadre d'une recherche sociologique. On réalise l'analyse des valeurs de trois paramètres: l'attitude des étudiants au phénomène de la migration, leur prédisposition à l'émigration de la République de Moldova et vers la migration de travail, à la base de quoi on fait la conclusion sur la prédi-

⁴⁴ Recenzent – doctor habilitat în științe politice, profesor Valeriu MOȘNEAGA.

sposition migratoire des étudiants des diverses spécialités. Ainsi, s'est révélé que les groupes du risque en ce qui concerne la migration sont telles spécialités comme l'entraîneur-manager, l'économie, la gestion publique, la médecine, les langues étrangères, et les moins prédisposées vers la migration sont l'énergétique, la radio-électronique, l'agriculture.

L'auteur examine le problème du risque migratoire en ce qui concerne certaines spécialités dans le contexte des besoins du système économique du pays, du rapport entre le système de la formation et le marché du travail. Ainsi par exemple, la quantité de promus dans le domaine de l'agriculture cède considérablement au besoin d'eux sur le marché du travail, et vice versa en cas de telles spécialités comme le droit ou l'économie. On observe aussi la coopération insuffisante entre les universités, les employeurs potentiels, le pouvoir public et la société civile. Tous ces facteurs favorisent l'intensification du procès connu comme la fuite des esprits.

Dezvoltarea, modernizarea unui stat cere disponibilitatea și funcționalitatea mai multor tipuri de resurse. Se știe însă că resurse de importanță primordială, strategică pentru evoluția unui sistem social sunt cele demografice, umane, este însăși omul, persoana, calitatea căreia este modelată de mai mulți indici de ordin cognitiv, afectiv, axiologic, comportamental ș.a. Individul ca purtător al unor anumite cunoștințe și deprinderi folosește acestea drept ca bază pentru inițierea și desfășurarea diferitor activități sociale în vederea atingerii obiectivelor individuale și comunitare necesare⁴⁵.

Această teză încadrându-se perfect în logica mecanismelor progresului social, figurează nu numai în lucrările și studiile comunității științifice, dar și se recunoaște de factorii de decizie, de reprezentanții superiori ai puterii politice din țară. Astfel, pot fi citate cuvintele Președintelui țării V.Voronin rostite la Conferința Internațională „Politici în domeniul științei și educației” din 19 septembrie 2008: „În virtutea unor circumstanțe obiective, unica resursă accesibilă de dezvoltare a Republicii Moldova este capitalul uman. Subestimarea acestei circumstanțe a condus, în primul deceniu de independență, la o prăbușire economică și socială fără precedent în Moldova”⁴⁶. La fel este semnificativă alocuțiunea președintelui la inaugurarea „Anului Tineretului” din 29 Februarie 2008: „secolul XXI ne-a pus în fața unor noi provocări și a unor noi exigențe: migrația și declinul demografic, exodul de minți, ... care mai mult ca oricând ne fac să ne gân-

⁴⁵ Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chișinău: USM, 2007, c.88.

⁴⁶ Pagina oficială a Președintelui Republicii Moldova, <http://www.presedinte.md/press.php?p=1&s=6423>.

dim la viitor, să căutăm idei și metode noi, să stabilim noi dimensiuni politice⁴⁷. Intensificarea fenomenului emigraționist (în special fenomenul „emigrației creierilor și tinerilor”) constituie o serioasă amenințare la adresa procesului de integrare a Moldovei în structurile europene⁴⁸.

Tineretul și în special cel studios reprezintă miza progresului social, cea mai considerabilă investiție în viitorul țării. Starea și poziția lui pot fi considerate astfel drept indicator, „hârtie de turnesol” a potențialului transformator, inovator și modernizator al unei societăți. În același timp, tinerii specialiști constituie fundamentul menținerii și dezvoltării durabile a potențialului tehnico-științific al țării, care la rândul său reprezintă unul din factorii de bază care condiționează securitatea tehnologică și economică a statului⁴⁹. Însă realitățile sociale autohtone nu favorizează deloc îndeplinirea de către tânără generație a acestei misiuni extrem de importante și necesare. Pe fundalul înrăutățirii tuturor parametrilor calității vieții s-a înrăutățit situația pe piața muncii a păturilor dezavantajate ale populației, printre care se enumeră și tineretul. În condițiile lipsei locurilor de muncă tinerii specialiști practic nu sunt solicitați de către agenții economici.

Prin urmare, asemenea fenomene ca „exodul creierilor” și alte forme de degradare a tinerei generații devin îndeosebi de periculoase și alarmante.

În acest context prezintă interes sporit cercetarea aspectelor atitudinale și evaluative a studenților ultimilor ani de studii față de destinul propriu, a intențiilor și orientărilor lor pe viitor. Un asemenea studiu ar permite monitorizarea și precizarea tendințelor migraționiste ale tinerilor specialiști, cât și în consecință luarea unor măsuri în vederea opririi și/sau reglementării „exodului creierilor” din țară.

În scopul vizat s-a recurs la o anchetă pe bază de chestionar standardizat propus unui eșantion din 833 de studenți ai ultimilor ani de studii (anul III Bologna și anul IV pre-Bologna) din principalele instituții de învățământ superior din țară. Respondenții au fost aleși după specialități de studii, care au constituit drept unități de analiză. Adică s-a recurs la formarea subeșantioanelor care au reprezentat diferite specialități de studii și nu comunitatea studențească în ansamblu. Cercetarea a fost efectuată în perioada decembrie 2007-aprilie 2008.

În cazul de față sunt analizate numai unele aspecte ale fenomenului cercetat, și anume atitudinea studenților față de fenomenul migrației în general, față de probabilitatea propriei emigrări în străinătate, cât și a migrației de muncă, aceste aprecieri fiind structurate pe un spectru de specialități din domeniul științelor

⁴⁷ Pagina oficială a Președintelui Republicii Moldova, <http://www.presedinte.md/press.php?p=1&s=5869>.

⁴⁸ Goțișan I. *Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova*. – Chișinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc, p.4.

⁴⁹ Сидоренко У., Коман А. «Утечка умов» в Республике Молдова. // *Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы*. – Кишинёв, Молд.ГУ, 2000, с.152.

umanistice și reale. Ipoteza analizei rezidă astfel în existența interdependenței între planurile migraționiste ale studenților și specialitatea lor de studii. Logica formulării unei asemenea presupuneri ține în special de caracterul divers al perspectivelor profesionale în dependență de sfera de activitate, care la rândul său este determinat de coraportul între cererea și oferta de muncă, de nivelul real de dezvoltare a diferitor sfere de producere, de politici publice adresate acestora, de remunerarea muncii, etc. Prin urmare, se conturează și valoarea teoretico-aplicativă a studiului, și anume: înregistrarea unui procentaj sporit de aspirații migraționiste în cadrul unor specialități de studii va permite cât evidențierea celor mai vulnerabile din ele din perspectiva riscului „exodului creierilor”, atât și va crea drept suport pentru luarea unor măsuri de profilaxie și oprire a migrației tinerilor specialiști.

În primul rând, ne interesează atitudinea studenților ultimilor ani de studii de la diferite specialități față de fenomenul migrației în general (tab.1).

Constatăm deci că indexul atitudinii față de migrație variază în dependență de specialitate de la +0,38 până la -0,27. Valorile superioare ale lui se referă la asemenea specialități ca administrație publică, antrenor/manager în securitatea personală, industrie alimentară, litere și limbi străine, economie, medicină, informatică și matematică. Aceasta corelează parțial cu datele cercetărilor anterioare din domeniu, în special în privința studenților de la economie, în timp ce specialitatea de medicină a ocupat atunci din contra poziții inferioare ale indexului⁵⁰.

În mod negativ privesc migrația studenții de la specialitățile radioelectronice și telecomunicații, industrie ușoară, sociologie, ingineria mediului, horticultură și vinificație.

A doua variabilă analizată este predispunerea emigraționistă a studenților-absolvenți în funcție de specialitate (tab.2).

Datele demonstrează că valorile indexului intențiilor emigraționiste sunt mai mari decât în cazul atitudinii generale față de migrație și variază de la +0,49 până la -0,04. Astfel, cel mai înalt grad de predispunere spre emigrare din Moldova l-au demonstrat studenții de la specialitățile economie, medicină, construcții de mașini, jurnalism, administrație publică, științe politice, antrenor-manager în securitatea personală, iar la specialitățile radioelectronică și telecomunicații, ingineria mediului, horticultură și vinificație indexul planurilor migraționiste este foarte mic sau chiar negativ, însă nu atât de inferior cum în cazul datelor din primul tabel.

Este semnificativ faptul că la practic toate specialitățile analizate indexul predispușierii migraționiste depășește cel al atitudinii față de migrație din tab.1,

⁵⁰ *Vezi: Мошняга В., Соколов В. Миграционные намерения и практика молдавского студенчества (по результатам социологических исследований). – MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XII. – Chișinău, USM, 1999, p.83.*

în cazul unor specialități chiar cu două ori și mai mult. Aceasta înseamnă că studenții-absolvenții odată ce au o atitudine mai rezervată față de fenomenul migrației în general nu sunt atât de categorici când este vorba despre posibilitatea de a emigra din Moldova.

Cât privește termenii de plecare din țară practic la toate specialitățile studenții declară că au planuri să emigreze din Moldova, însă în viitor. Numai la specialitatea „Economie” cota celor ce susțin că vor să plece cât mai repede posibil este puțin mai mare, diferența totuși fiind nesemnificativă. Cu toate acestea constatăm că anume tinerii specialiști în economie constituie în primul rând grupul de risc din punctul de vedere al emigrării din țară, inclusiv imediat.

Ultima variabilă care figurează în studiul de față este aprecierea de către studenții ultimilor ani de studii diferitor specialități a probabilității plecării proprii în străinătate la muncă (tab.3).

Indexul predisunerii spre migrație de muncă se încadrează în intervalul de la +0,46 până la -0,30. Pozițiile superioare ale lui revin unor asemenea specialități ca antrenor/manager în securitatea personală, economie, litere, limbi străine, construcții de mașini, cadastru și construcții, informatică și matematică, iar cele inferioare horticulturii și vinificației, zootehniei și biotehnologiei, dreptului, ingineriei mediului.

În general vedem că valorile indexului predisunerii spre migrație de muncă sunt cu mult mai modeste decât cele ale atitudinii generale față de migrație și a probabilității de emigrare și nu depășesc nici chiar valoarea +0,20 (cu excepția specialității antrenor/manager în securitatea personală). Pe de o parte, este clar că atitudinea mai rezervată față de migrație de muncă se prezintă ca una explicabilă, munca în străinătate fiind apreciată de populația autohtonă mai mult ca un mijloc de a supraviețui și de a-și menține financiar familia. Cu atât mai mult, în afara de reprezentările de acest tip studenții în marea lor majoritate nu se orientează din start spre muncă necalificată în străinătate, care, cum s-a demonstrat în practica migraționistă, duce la rândul său la epuizarea potențialului intelectual și profesional al tinerilor specialiști și condiționează o înrăutățire considerabilă a capitalului uman⁵¹. Pe de altă parte, mulți studenți obțin experiență migraționistă practicând munca sezonieră în străinătate, unii din ei chiar abandonează studiile pentru ca să rămână peste hotare. Aceasta la rândul său defavorizează prestigiul învățământului superior⁵². În orice caz, decizia finală de plecare la

⁵¹ Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chișinău: USM, 2007, c.97.

⁵² Овчинникова Е. Потенциальная миграция» как начальная стадия миграционного процесса: анализ ситуации и изучение тенденций развития. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chisinau, USM, 2002, p.86.

muncă peste hotare va fi modelată de o multitudine de factori, inclusiv de cerințele și posibilitățile piețelor de muncă autohtonă și străină. Însă careva orientări majore pot fi dezvăluite deja acum.

Astfel, pentru trasarea unui tablou cât de cât integru a datelor studiului de față vom recapitula asemenea date ca indexul atitudinii față de migrație, indexul predispușiei spre emigrare din Republica Moldova, indexul predispușiei spre migrație de muncă și vom prezenta indexul cumulativ al predispușiei migraționiste (tab.4).

Conform datelor sumare ale cercetării principalele specialități de studii care sunt în cea mai mare măsură supuse riscului migrației sunt specialitățile „Antrenor-manager, management în securitatea personală”, „Economie, business, management”, „Administrație publică”, „Medicină generală”, „Litere, limbi străine”. Prima a arătat valorile superioare ale indexului în cazul tuturor variabilelor măsurate: atitudinea față de migrație, predispușia emigraționistă și cea a migrației de muncă. Deci, putem afirma că studenții ultimilor ani de studii de la specialitatea „Antrenor-manager, management în securitatea personală” privesc destul de pozitiv migrația (+0,38), sunt în mare măsură predispuși să emigreze din Republica Moldova (+0,36) și să muncească în străinătate (+0,46). Celelalte specialități care intră în topul orientărilor migraționiste nu sunt însă atât de consecvente. Astfel, studenții de la economie, administrație publică, medicină, litere și limbi străine cel mai mult susțin opțiunea emigrării din Republica Moldova (+0,49 - +0,31), în timp ce atitudinea lor față de fenomenul migrației este puțin mai rezervată (+0,38 - +0,27), iar aprecierea probabilității migrației de muncă fiind cu câteva ori mai redusă (+0,19 - +0,05).

Următoarea categorie o constituie specialitățile „Construcții de mașini”, „Industrie alimentară”, „Politologie, relații internaționale”, „Jurnalism, științele comunicării”, „Cadastru, construcții, organizarea teritoriului”, „Istorie”, „Informatică, cibernetică, matematică”. Acestea la fel sunt supuse riscului migraționist într-o măsură destul de mare, indexul cumulativ al predispușiei migraționiste fiind mediu și variindu-se de la +0,22 până la +0,17. Specificul acestor specialități constă în prezența unor discrepante semnificative valorile variabilelor măsurate. Astfel, nivelul lor de predispușie spre emigrare din Republica Moldova este destul de înalt (+0,45 - +0,28), compatibil cu cel al specialităților din prima categorie, însă aceasta în pofida nu numai unui nivel slab de predispușie spre migrație de muncă (+0,15 - 0,0), ci și unei atitudini destul de rezervate față de fenomenul migrației în general (+0,19 - +0,06). Un caz aparte în cadrul acestei categorii îl reprezintă specialitățile „Informatică, cibernetică, matematică” și „Industrie alimentară”. În cazul primei studenții au exprimat cel mai înalt grad de aprobare a fenomenului migrației în general, opțiunile emigrării din Republica Moldova și a migrației de muncă fiind susținute de un număr de studenți cu două ori mai mic, iar în cazul celeilalte s-a înregistrat indexul înalt al atitudinii

față de migrație și al predisunerii emigraționiste, în timp ce aprecierea probabilității migrației de muncă este cu trei ori mai redusă.

A treia categorie de specialități o formează cele cu un index redus al predisunerii migraționiste (+0,11 – +0,02), și anume „Farmaceutică”, „Industrie ușoară”, „Drept”, „Zootehnie și biotehnologii”, „Energetică, gaze și apă”, „Sociologie”. În acest caz este valabilă tendința sus-menționată de prioritate a opțiunii emigrării din Republica Moldova (+0,33 - +0,12), însă cu aprecierea neuniformă a migrației în general (+0,16 – -0,06) și la nivel de zero sau negativ a migrației de muncă (0,0 – -0,13).

În ultima categorie intră specialitățile „Radioelectronică și telecomunicații”, „Ingineria mediului”, „Horticultură, vinificație”, indexul predisunerii migraționiste a cărora este de valoare zero sau negativă. Conform datelor studiului studenției de la aceste profile apreciază negativ cât fenomenul migrației în general, atât și perspectiva emigrării sau migrației de muncă și deci nu reprezintă grupurile de risc din perspectiva fenomenului „exodului creierilor”.

În cazul dat prezintă interes datele privind numărul de absolvenți în diferite domenii, cotele lor în masivul total de absolvenți și evoluția acestora pe câțiva ani (tab.5).

Astfel, pe grupe de specialități, din totalul absolvenților învățământului superior, ponderi mari s-au înregistrat la specialitățile economice – fiecare al patrulea și drept (21,0%), urmate de cele filologice (8,5%) și informatică (4,2%)⁵³. Aceasta confirmă faptul că sistemul educațional superior oferă specialități ce reflectă cererea curentă pentru specialități „de prestigiu”, însă această repartitie nu corespunde cererii existente pe piața forței de muncă, unde se caută tot mai mulți ingineri-mecanici, constructori. Majoritatea tinerilor juriști, economiști și traducători fie că vor fi nevoiți să accepte oferte care nu corespund specializării lor, fie să ia calea străinătății⁵⁴. După datele studiului nostru tinerii economiști și cei de la litere reprezintă un grup de risc în privința migrației, în timp ce informaticienii și mai ales juriștii au manifestat intenții migraționiste destul de slabe. Deci, putem constata, că numărul mare a tinerilor specialiști într-un anumit domeniu nu poate fi considerat un factor ce condiționează neapărat formarea orientărilor migraționiste la studenți. Aceste presupuneri nu pretind în nici un caz la statutul unor constatări, ci pot numai să fundamenteze careva ipoteze în vederea explicării legităților demonstrate și vor fi testate în cadrul analizelor ulterioare pe baza datelor cercetării în cauză, și anume a motivațiilor declarate de către studenți în privința migrației.

⁵³ *Activitatea instituțiilor de învățământ superior, la începutul anului de studii 2007-2008. Notă informativă.* – Chișinău, 2007, <http://www.statistica.md/doc.php?l=ro&idc=168&id=2330>, p.3.

⁵⁴ *Goșișan I. Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova.* – Chișinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc, p.8.

Încercând o analiză a datelor prezentate ar trebui să ne pornim de la faptul că absolvenții instituțiilor de învățământ superior din start reprezintă un grup de risc în privința migrației. Conform estimărilor specialiștilor în domeniu obținute în baza studiilor empirice cota migrantilor cu studii superioare cu câteva ori depășește cota persoanelor cu studii superioare în componența populației adulte a țării, ceea ce ar putea fi legat cu cerințele ridicate a persoanelor cu studii superioare față de societate și cu vulnerabilitatea lor sporită în condițiile sociale în care sistemul social este mai mult cointerestat în muncitori cu un nivel inferior de capital uman⁵⁵. O bună parte din tineri specialiști nu pot găsi un loc de muncă pe potrivă specialității și așteptărilor lor financiare, fiind nevoiți să emigreze la muncă în țările Uniunii Europene sau Rusia. Conform rezultatelor a mai multor cercetări sociologice, doar 20% din absolvenții instituțiilor de învățământ superior obțin un loc de muncă conform calificărilor din actele de studii⁵⁶.

Rata ridicată a șomajului în rândul tinerilor/absolvenților indică, alături de alți factori, o slabă interacțiune între sistemul educațional și lumea muncii. Autoritățile publice locale sunt foarte rar implicate în dialogul social la nivel teritorial și nu intervin în planificarea și racordarea ofertei educaționale a instituțiilor de învățământ la necesitățile pieței⁵⁷. În același timp, existența unor conexiuni eficiente între sistemul de învățământ și lumea muncii reprezintă o condiție vitală pentru dezvoltarea socială și economică a țării. Astfel, crește discrepanța dintre competențele și abilitățile profesionale solicitate pe piața muncii și cele real oferite de învățământ. De exemplu, în timp ce în anul 2005 în domeniul agriculturii activau aproximativ 40,7% din forța de muncă, ponderea absolvenților instituțiilor de învățământ de toate nivelurile care au obținut o profesie sau o specialitate în acest domeniu a fost mult mai mică: în învățământul secundar profesional – circa 9,2%, în învățământul mediu de specialitate – 3,5%, în învățământul superior – 2,9%⁵⁸. În cazul anilor 2006 și 2007 această situație deplorabilă s-a înrăutățit: 33,6% și 32,8% din totalul persoanelor ocupate au activat în sectorul agricol în anii 2006 și 2007 respectiv⁵⁹, în timp ce cota absolvenților în

⁵⁵ Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chișinău: USM, 2007, c.95-96.

⁵⁶ Concepția politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiștilor cu studii secundare profesionale, medii speciale și superioare pentru economia națională a Republicii Moldova. Proiect elaborat de Institutul de Politici Publice. – Chișinău, 2007, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=2435, p.12.

⁵⁷ Dogaru R. Piața muncii, migrația internă și externă, exodul creierilor. – Chișinău, 2002, http://www.ipp.md/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Studiu_Dogaru_Raisa.pdf, p.4

⁵⁸ Concepția politicii de stat pe termen mediu .., p.17.

⁵⁹ Piața forței de muncă în Republica Moldova în 2007..., p.29.

învățământul superior specializați în domeniul respectiv a constituit 1,8% în anul 2006 și 1,4 în anul 2007 (vezi tab.5).

Se știe că cerințele generale față de structura standardelor pentru învățământul și pregătirea profesională sunt stabilite de către Ministerul Educației și Tineretului. Analiza planurilor de înmatriculare și a rezultatelor admiterii pentru anii 1995-2005 demonstrează că planificarea a ținut cont într-o anumită măsură de tendința înregistrată de sectoarele economice în realizarea Produsului Intern Brut, însă realitatea înmatriculării a fost cu totul alta, procentul cel mai mare revenind domeniilor în care nu se atesta o lipsă evidentă de specialiști. Astfel, în anul 2005 cele mai solicitate domenii au fost economia (30,7% din numărul celor înmatriculați în instituțiile de învățământ superior) și dreptul (14,4%), iar specialitățile agricole au fost solicitate doar de 1,5% de candidați⁶⁰. Pentru anul 2006 acest indice a crescut până la 1,8%⁶¹. Acest lucru poate conduce la concluzia că pe lângă imperfecțiunea metodelor de planificare, sunt înregistrate curențe și în ceea ce privește orientarea și consilierea profesională a elevilor / studenților și că nu există un sistem coordonat și unitar în asigurarea acestor servicii⁶².

Cauzele unui asemenea decalaj nu pot fi explicate numai prin anumite imperfecțiuni ale sistemului de învățământ superior, deoarece contextul instituțional al problemei analizate este unul multidimensional. Din cadrul acestuia fac parte guvernarea, universitățile, piața forței de muncă, societatea civilă. Fiecare din respectivele elemente poartă o responsabilitate egală. Nu se poate pune responsabilitatea cea mai mare pe seama sistemului de învățământ superior, deoarece acesta reprezintă doar un element al contextului⁶³. Pe de o parte, instituțiile de învățământ superior nu dispun de o autonomie instituțională cu adevărat operațională, pe de altă parte, nici piața forței de muncă nu demonstrează o deschidere și o înțelegere adecvată a sistemului superior de învățământ⁶⁴. Cele mai importante probleme și dificultăți în domeniu sunt condiționate de faptul că în republică lipsește o concepție, un sistem și o politică unică de coordonare a facto-

⁶⁰ *Concepția politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiștilor cu studii secundare profesionale, medii speciale și superioare pentru economia națională a Republicii Moldova*, p.17.

⁶¹ *Anuarul statistic al Republicii Moldova 2007*. – Chișinău, 2007, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/anuar_editia_2007_ro.zip, p.169.

⁶² *Concepția politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiștilor cu studii secundare profesionale, medii speciale și superioare pentru economia națională a Republicii Moldova*, p.17.

⁶³ Toderăș N. *Statutul învățământului superior din Republica Moldova în viziunea guvernării și a societății civile*. – București, 2005, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=1494, p.47.

⁶⁴ Toderăș N. *Procesul de armonizare a politicilor formării profesionale și ocupării din Republica Moldova cu cele ale statelor membre ale Uniunii Europene*. – Chișinău, 2007, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Toderas_Nicolae.doc, p.17.

rilor implicați în procesul gestionării resurselor umane, orientării profesionale, susținerii psihologice și pregătirii profesionale a populației, fapt ce creează o fisură între educație, învățământ și piața forței de muncă⁶⁵.

Această stare de lucruri este confirmată într-un fel și de poziția înaltor funcționari de stat. Astfel, poate fi citată alocuțiunea Președintelui țării cu prilejul lansării Programului național de abilitare economică a tinerilor din 29 mai 2008: „Și mai periculos pentru viitorul țării este fenomenul migrației tinerilor, asociat și cu exodul intelectual. Vorbind despre dimensiunea și intensitatea problemei privind încadrarea în muncă și abilitarea economică a tinerilor, țin să menționez că Guvernul nu i-a acordat atenția cuvenită. Această problemă nu a cunoscut o abordare complexă și consecventă și nu și-a găsit reflectare în politicile macroeconomice, în planurile de dezvoltare ramurale și naționale. Acțiunile realizate până în prezent erau fragmentare și preponderent intraramurale. De asemenea, atestăm pasivitatea partenerilor sociali în soluționarea problemelor privind încadrarea în muncă a tinerilor și abilitarea economică a acestora. Locurile de muncă oferite nu sunt atractive din punct de vedere al condițiilor de muncă, al productivității, al creativității și, desigur, al salarizării”⁶⁶.

Careva soluții în această privință le poate oferi Planul de acțiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranți moldoveni de peste hotare⁶⁷. Printre altele, acest document conține compartimentul „Crearea condițiilor pentru prevenirea emigrării, în special a tinerilor”, unde sunt prevăzute anumite măsuri, printre care și formarea parteneriatelor între instituțiile de învățământ și întreprinderile de profil pentru asigurarea absolvenților cu locuri de muncă la finalizarea studiilor, precum stimularea colaborării angajatorilor cu cetățenii Republicii Moldova absolvenți ai instituțiilor de învățământ de peste hotare.

Este evident ca procesul de reformare a întregului sistem educațional să se axeze atât pe principiul calității, cât și pe utilitatea serviciilor prestate⁶⁸. Autodeterminarea profesională a tinerilor și formarea intereselor lor este un proces complex, contradictoriu cu tendințe dihotomice de conștientizare de către ei a necesității de alegere și obținere a profesiei adecvate aptitudinilor și înclinațiilor ti-

⁶⁵ Dogaru R. *Piața muncii, migrația internă și externă, exodul creierilor*. – Chișinău, 2002, http://www.ipp.md/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Studiu_Dogaru_Raisa.pdf, p.15.

⁶⁶ Pagina oficială a Președintelui Republicii Moldova, <http://www.presedinte.md/press.php?p=1&s=6152>.

⁶⁷ *Planul de acțiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranți moldoveni de peste hotare*. // Monitorul Oficial nr.187-188 din 17 octombrie 2008. Textul planului poate fi accesat la adresa <http://www.mec.md/Files/0/Plan%20migranti.doc>.

⁶⁸ Toderăș N. *Statutul învățământului superior din Republica Moldova în viziunea guvernării și a societății civile*. – București, 2005, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=1494, p.10.

nerului, cât și cerințelor pieței de muncă⁶⁹. Dacă nu vor fi luate măsuri în vederea prevenirii și reglementării procesului de migrare a tinerilor specialiști peste hotare, țara noastră va rămâne una dintre acele țări care își permit luxul de a pregăti șomeri și emigranți cu studii superioare⁷⁰. Faptul că absolvenții în educație fizică, economie, administrație publică, medicină, limbi străine, construcții de mașini și alții sunt în mare măsură predispuși să-și leagă destinul lor de muncă și trai în străinătate este unul alarmant, cu atât mai mult că muncitorii înalt calificați sunt predispuși spre migrația pe termen lung sau permanentă. Pentru Moldova, în calitate de țară-donor, acesta rezultă într-o devastare majoră a pieței de muncă și descalificarea generală a forței de muncă, care, la rândul său, nu favorizează deloc dezvoltarea economică pe termen lung. Exodul forței de muncă calificate împiedică, deci, într-o mare măsură, dezvoltarea economiei și a științei naționale⁷¹.

Concluzii

1. Datele studiului au permis să se evidențieze o anumită legătură între orientările migraționiste ale studenților ultimilor ani de studii și specialitatea de studii. Aceasta la rândul său este centrată pe trei variabile: atitudinea studenților față de fenomenul migrației în general, predispunerea lor spre emigrare din Republica Moldova și spre migrație de muncă.

2. Indexul atitudinii față de migrație variază în dependență de specialitate de la +0,38 până la -0,27. În mod cel mai pozitiv privesc migrația studenții de la administrație publică, antrenor/manager în securitatea personală, industrie alimentară, litere și limbi străine, economie, medicină, informatică și matematică, iar cel mai negativ – studenții de la radioelectronică și telecomunicații, industrie ușoară, sociologie, ingineria mediului, horticultură și vinificație.

3. Valorile indexului intențiilor emigraționiste depășesc cele ale atitudinii generale față de migrație și variază de la +0,49 până la -0,04. Cel mai înalt grad de predispunere spre emigrare din Moldova l-au demonstrat studenții de la specialitățile economie, medicină, construcții de mașini, jurnalism, administrație publică, științe politice, antrenor/manager în securitatea personală, iar la speciilitățile radioelectronică și telecomunicații, ingineria mediului, horticultură și vinificație indexul planurilor migraționiste este foarte mic sau chiar negativ. Cât privește termenii de plecare din țară practic la toate specialitățile cu excepția eco-

⁶⁹ Сака В., Ешану К. Динамика профессиональных интересов молодежи в переходном молдавском обществе. - *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica). Partea XVIII.* – Chișinău, USM, 2002, p.98.

⁷⁰ Goțișan I. *Tendențe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova.* – Chișinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc, p.8.

⁷¹ Moșneaga V., Rusnac Gh., Țurcan V. *Migrațiunea forței de muncă în Republica Moldova: cauze, tendințe, efecte.* // *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.1 (XXV), 2004.* – Chișinău: USM, 2004, p.72.

nomiei acei studenți care au planuri să emigreze din Moldova declară că sunt predispuși să plece nu acum, ci în viitor.

4. Indexul predispoziției spre migrație de muncă se încadrează în intervalul de la +0,46 până la -0,30, valorile lui fiind cu mult mai modeste decât cele ale atitudinii generale față de migrație și a probabilității de emigrare. Practic la toate specialitățile ele nu depășesc nici chiar valoarea de +0,20 (cu excepția specialității antrenor/manager în securitatea personală). Cei mai predispuși spre migrație de muncă sunt studenții de la specialitățile antrenor/manager în securitatea personală, economie, litere/limbi străine, construcții de mașini, cadastru și construcții, informatică și matematică, iar în mod negativ apreciază probabilitatea migrației de muncă studenții de la horticultură și vinificație, zootehnie și biotehnologii, drept, ingineria mediului.

5. Datele cumulative ale cercetării demonstrează că principalele specialități de studii care sunt în cea mai mare măsură supuse riscului migrației sunt specialitățile „Antrenor-manager, management în securitatea personală”, „Economie, business, management”, „Administrație publică”, „Medicină generală”, „Litere, limbi străine”. Prima a arătat valorile superioare ale indexului în cazul tuturor variabilelor măsurate: atitudinea față de migrație, predispoziția emigraționistă și cea a migrației de muncă. Studenții de la celelalte specialități care intră în topul orientărilor migraționiste cel mai mult susțin opțiunea emigrării din Republica Moldova (+0,49 - +0,31), în timp ce atitudinea lor față de fenomenul migrației este puțin mai rezervată (+0,38 - +0,27), iar aprecierea probabilității migrației de muncă fiind cu câteva ori mai redusă (+0,19 - +0,05).

6. Specialitățile cu cel mai redus grad de vulnerabilitate față de riscul migrației sunt „Radioelectronică și telecomunicații”, „Ingineria mediului”, „Horticultură, vinificație”, indexul predispoziției migraționiste a cărora este de valoare zero sau negativă. Conform datelor studiului studenții de la aceste profile apreciază negativ cât fenomenul migrației în general, atât și perspectiva emigrării sau migrației de muncă și deci nu reprezintă grupurile de risc din perspectiva fenomenului „exodului creierilor”.

Bibliografie:

Activitatea instituțiilor de învățământ superior, la începutul anului de studii 2007-2008. Notă informativă. – Chișinău, 2007, <http://www.statistica.md/doc.php?l=ro&idc=168&id=2330>.

Anuarul statistic al Republicii Moldova 2007. – Chișinău, 2007, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/anuar_editia_2007_ro.zip.

Concepția politicii de stat pe termen mediu privind pregătirea specialiștilor cu studii secundare profesionale, medii speciale și superioare pentru economia națională a Republicii Moldova. Proiect elaborat de Institutul de Politici Pu-

- blice. – Chișinău, 2007, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=2435.
- Dogaru R. Piața muncii, migrația internă și externă, exodul creierilor. – Chișinău, 2002, http://www.ipp.md/files/Publicatii/2001/dezvoltarea_umana/Studiu_Dogaru_Raisa.pdf.
- Goțișan I. Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova. – Chișinău, 2006, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Gotisan_Iurie.doc.
- Moșneaga V., Rusnac Gh., Țurcan V. Migrațiunea forței de muncă în Republica Moldova: cauze, tendințe, efecte. // Moldoscoپیe (Probleme de analiză politică). Nr.1 (XXV), 2004. – Chișinău: USM, 2007.
- Pagina oficială a Președintelui Republicii Moldova, <http://www.presedinte.md/press.php>.
- Piața forței de muncă în Republica Moldova în 2007. Culegere statistică. – Chișinău, 2008, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/piata_forței_de_munca/PiataMuncii_2008.pdf.
- Planul de acțiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranți moldoveni de peste hotare. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.187-188 din 17 octombrie 2008.
- Toderăș N. Procesul de armonizare a politicilor formării profesionale și ocupării din Republica Moldova cu cele ale statelor membre ale Uniunii Europene. – Chișinău, 2007, http://ipp.md/files/Publicatii/2007/Studiu_Toderas_Nicolae.doc.
- Toderăș N. Statutul învățământului superior din Republica Moldova în viziunea guvernării și a societății civile. – București, 2005, http://www.almamater.md/cgi/jump.cgi?DB=Article&view=File_ro&ID=1494.
- Мошняга В., Соколов В. Миграционные намерения и практика молдавского студенчества (по результатам социологических исследований). – MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XII. – Chișinău, USM, 1999.
- Овчинникова Е. «Потенциальная миграция» как начальная стадия миграционного процесса: анализ ситуации и изучение тенденций развития. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVIII. – Chisinau, USM, 2002.
- Руснак Г., Мошняга В., Цуркан В. Человеческий капитал как фактор адаптации в миграционной ситуации: молдавские мигранты с высшим образованием (по данным социологических опросов). // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.4 (XXXIX), 2007. – Chișinău: USM, 2007.

Сака В., Ешану К. Динамика профессиональных интересов молодёжи в переходном молдавском обществе. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica). Partea XVIII. – Chisinau, USM, 2002.

Сидоренко У., Коман А. «Утечка умов» в Республике Молдова. // Население Молдовы и трудовая миграция: состояние и современные формы. – Кишинёв, Молд.ГУ, 2000.

ANEXE

Tabelul 1. Atitudine față de migrație a studenților ultimilor ani de studii după specialitate (în %).

<i>Ce atitudine aveți față de migrație?</i>						
	Index	1	2	3	4	Total
Administrație publică	+0,38	42,5	5,0	40,0	12,5	100,0
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,32	40,9	9,1	36,4	13,6	100,0
Industrie alimentară	+0,30	40,7	11,1	22,2	26,0	100,0
Litere, limbi străine	+0,29	36,1	8,3	25,0	30,6	100,0
Economie, business, management	+0,28	41,5	13,2	28,3	17,0	100,0
Medicină generală	+0,27	45,5	19,0	20,3	15,2	100,0
Informatică, cibernetică, matematică	+0,26	37,2	11,6	34,9	16,3	100,0
Istorie	+0,19	34,4	15,6	21,9	28,1	100,0
Farmaceutică	+0,16	33,9	17,9	32,1	16,1	100,0
Politologie, relații internaționale	+0,15	29,3	14,6	39,0	17,1	100,0
Cadastru, construcții, organizarea teritoriului	+0,11	29,2	18,5	40,0	12,3	100,0
Drept	+0,10	31,1	21,4	29,5	18,0	100,0
Construcții de mașini	+0,07	25,9	18,5	40,8	14,8	100,0
Energetică, gaze și apă	+0,07	19,5	12,2	51,2	17,1	100,0
Jurnalism, științele comunicării	+0,06	15,2	9,1	60,5	15,2	100,0
Zootehnie și biotehnologii agrare	+0,04	25,0	20,8	33,3	20,8	100,0
Radioelectronică și telecomunicații	0,0	22,2	22,2	22,2	33,4	100,0
Industrie ușoară	-0,05	23,8	28,6	33,3	14,3	100,0
Sociologie	-0,06	16,7	22,2	50,0	11,1	100,0
Ingineria mediului	-0,17	20,0	36,7	30,0	13,3	100,0
Horticultură, vinificație	-0,27	7,7	34,6	23,1	34,6	100,0

Notă: 1 – Pozitivă; 2 – Negativă; 3 – Neutră; 4 – Greu de spus/NR. Specialitățile sunt aranjate după valoarea indexului în ordine descendentă

Tabelul 2. Planurile emigraționiste ale studenților ultimilor ani de studii după specialitate (în %).

<i>Aveți planuri să emigrați din Moldova?</i>							
	Index	1	2	3	4	5	Total
Economie, business, management	+0,49	32,1	30,2	11,3	1,9	24,5	100,0
Medicină generală	+0,46	21,5	40,5	11,4	5,1	21,5	100,0

Construcții de mașini	+0,45	14,8	48,2	14,8	3,7	18,5	100,0
Jurnalism, științele comunicării	+0,42	9,1	51,5	15,2	3,0	21,2	100,0
Administrație publică	+0,40	17,5	45,0	17,5	5,0	15,0	100,0
Politologie, relații internaționale	+0,37	7,3	43,9	9,8	4,9	34,1	100,0
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,36	27,3	36,4	27,3	-	9,0	100,0
Istorie	+0,35	9,4	46,9	15,6	6,2	21,9	100,0
Industrie alimentară	+0,33	11,1	44,5	22,2	-	22,2	100,0
Industrie ușoară	+0,33	4,8	52,3	14,3	9,6	19,0	100,0
Litere, limbi străine	+0,31	16,7	27,7	11,1	2,8	41,7	100,0
Cadastru, construcții, organizarea teritoriului	+0,28	13,8	38,5	24,6	-	23,1	100,0
Drept	+0,25	3,3	41,0	19,7	-	36,0	100,0
Zootehnie și biotehnologii agrare	+0,25	9,5	32,1	16,7	-	41,7	100,0
Sociologie	+0,22	11,1	44,4	33,4	-	11,1	100,0
Farmaceutică	+0,21	7,1	37,5	23,3	-	32,1	100,0
Informatică, cibernetică, matematică	+0,14	4,7	32,5	23,3	-	39,5	100,0
Energetică, gaze și apă	+0,12	2,4	34,2	22,0	2,4	39,0	100,0
Radioelectronică și telecomunicații	+0,01	3,7	30,0	25,9	7,5	25,9	100,0
Ingineria mediului	-0,03	6,7	33,3	43,3	-	16,7	100,0
Horticultură, vinificație	-0,04	11,5	15,4	30,8	-	42,3	100,0

Notă: 1 – Da, cât mai repede posibil; 2 – Da, însă în viitor; 3 – Nu, nu am avut nici-odată asemenea planuri; 4 – Nu, m-am răzgândit; 5 – Greu de spus/NR. Specialitățile sunt aranjate după valoarea indexului în ordine descendentă

Tabelul 3. Repartizarea aprecierilor probabilității migrației de muncă după specialitate (în %).

<i>Ce atitudine aveți față de probabilitatea plecării Dvs. în străinătate la muncă?</i>									
	Index	1	2	3	4	5	6	7	Total
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,46	-	9,1	31,8	13,6	22,8	4,5	18,2	100
Economie, business, management	+0,19 +0,32	1,9	26,4	18,9	7,5	28,3	5,7	11,3	100
Litere, limbi străine	+0,19	5,6	19,4	22,2	8,4	22,2	2,8	19,4	100
Construcții de mașini	+0,15	-	33,3	18,6	7,4	29,6	-	11,1	100
Cadastru, construcții, organizarea teritoriului	+0,14	3,1	29,2	33,8	6,2	12,3	7,7	7,7	100
Informatică, cibernetică, matematică	+0,12	2,2	25,6	25,6	11,6	14,0	7,0	14,0	100
Medicină generală	+0,09	1,3	27,8	20,3	10,1	17,7	5,1	17,7	100
Jurnalism, științele	+0,09	-	31,8	19,7	18,2	21,2	9,1	-	100

comunicării									
Politologie, relații internaționale	+0,07	4,8	22,0	24,4	7,3	9,8	14,6	17,1	100
Administrație publică	+0,05	2,5	30,0	10,0	12,5	27,5	5,0	12,5	100
Industria alimentară	0,0	3,7	29,6	22,3	11,1	11,1	14,8	7,4	100
Istorie	0,0	6,3	34,3	15,6	12,5	25,0	-	6,3	100
Radioelectronică și telecomunicații	0,0	3,7	29,6	33,4	3,7	-	7,4	22,2	100
Industria ușoară	0,0	14,3	30,9	35,7	4,8	9,5	-	4,8	100
Energetică, gaze și apă	0,0	5,0	31,3	34,3	7,3	2,5	7,3	12,3	100
Farmaceutică	-0,05	7,1	26,8	21,4	17,9	7,1	5,4	14,3	100
Sociologie	-0,06	11,1	27,8	27,8	22,1	5,6	5,6	-	100
Horticultură, vinificație	-0,08	15,4	19,2	19,2	11,6	7,7	11,5	15,4	100
Zootehnie și biotehnologia agrare	-0,13	8,3	20,9	12,5	8,3	4,2	12,5	33,3	100
Drept	-0,13	3,3	34,4	19,7	14,7	4,9	6,6	16,4	100
Ingineria mediului	-0,17	-	36,7	13,3	20,0	6,7	10,0	13,3	100

Notă: 1 – Nici într-un caz; 2 – Depinde de posibilitățile de autorealizare la noi în țară; 3 – Depinde de faptul dacă vor fi posibilități bune în străinătate; 4 – Încă n-am luat decizia da sau nu; 5 – Da, am o intenție fermă de a pleca după finalizarea studiilor; 6 – Nu m-am gândit la aceasta; 7 – Greu de spus/NR. Specialitățile sunt aranjate după valoarea indexului în ordine descendentă

Tabelul 4. Datele sumare și predisponerea migraționistă a studenților ultimilor ani de studii după specialități

	Index 1	Index 2	Index 3	Index cumulativ
Antrenor-manager, management în securitatea personală	+0,32	+0,36	+0,46	+0,38
Economie, business, management	+0,28	+0,49	+0,19	+0,32
Administrație publică	+0,38	+0,40	+0,05	+0,28
Medicină generală	+0,27	+0,46	+0,09	+0,27
Litere, limbi străine	+0,29	+0,31	+0,19	+0,26
Construcții de mașini	+0,07	+0,45	+0,15	+0,22
Industria alimentară	+0,30	+0,33	0,0	+0,21
Politologie, relații internaționale	+0,15	+0,37	+0,07	+0,20
Jurnalism, științele comunicării	+0,06	+0,42	+0,09	+0,19
Cadastru, construcții, organizarea teritoriului	+0,11	+0,28	+0,14	+0,18
Istorie	+0,19	+0,35	0,0	+0,18
Informatică, cibernetică, matematică	+0,26	+0,14	+0,12	+0,17
Farmaceutică	+0,16	+0,21	-0,05	+0,11
Industria ușoară	-0,05	+0,33	0,0	+0,09
Drept	+0,10	+0,25	-0,13	+0,07

Zootehnie și biotehnologii agrare	+0,04	+0,25	-0,13	+0,05
Energetică, gaze și apă	+0,07	+0,12	0,0	+0,06
Sociologie	-0,06	+0,22	-0,06	+0,03
Radioelectronică și telecomunicații	0,0	+0,01	0,0	0,0
Ingineria mediului	-0,17	-0,03	-0,17	-0,12
Horticultură, vinificație	-0,27	-0,04	-0,08	-0,13

Notă: index 1 – atitudinea față de migrație; index 2 – predispunerea spre emigrare din Republica Moldova; index 3 – predispunerea spre migrație de muncă; index cumulativ – predispunerea migraționistă. Specialitățile sunt aranjate după valoarea indexului cumulativ în ordine descendentă

Tabelul 5. Absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior, pe grupe de specialități, persoane⁷²

	2004	2005	2006	2007	Total
Total	15330	17415	16984	19972	69701
Economie	3498	4665	3867	5174	17204
Drept	3820	3494	3442	4202	14958
Litere	1412	1616	1756	1706	6490
Informatică, matematică	1063	1360	1064	1041	4528
Politologie, relații internaționale	447	752	527	512	2238
Medicină	515	388	425	431	1759
Inginerie, mecanică	398	413	414	517	1742
Cadastru, construcții	343	322	336	402	1403
Radioelectronică și telecomunicații	230	246	251	348	1075
Agricultură	223	251	309	269	1052
Industrie alimentară	195	205	221	303	924
Istorie	209	224	256	215	904
Științe administrative	143	213	261	268	885
Educație fizică și sport	180	176	250	183	789
Jurnalism, științele comunicării	106	178	156	244	684
Energetică	140	152	128	172	592
Industrie ușoară	111	108	126	147	492
Farmacie	45	52	59	62	218

Notă: Au fost preluate numai acele specialități care au figurat în studiu. Grupele de specialități sunt aranjate în ordine descendentă

Prezentat la redacție
la 10 februarie 2009

⁷² Piața forței de muncă în Republica Moldova în 2007. Culegere statistică. – Chișinău, 2008, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/piata_forței_de_munca/PiataMunci_2008.pdf, p.120.

США И МИГРАЦИИ: ПРОШЛОЕ И НАСТОЯЩЕЕ

Андрей КОРОБКОВ

США, Теннесси, Нэшвилл, Университет штата Теннесси

Доктор, профессор политологии, председатель секции посткоммунистических государств Ассоциации международных исследований (International Studies Association)

Иммигранты создали население США

К моменту принятия Конституции США в 1787 году в 13 штатах первоначальной федерации жило около 4 млн. человек⁷³. Этнически, религиозно, лингвистически и культурно это была во многом однородная группа: выходцы в основном из Западной и Северной Европы, объединённые английским языком⁷⁴ и христианством, преимущественно различных протестантских конфессий.

К 2007 году численность населения страны уже перевалила за 300 млн. человек. Такой рост стал возможен как благодаря относительно высоким темпам естественного прироста, так и вследствие широкомасштабной иммиграции. Соединённые Штаты остаются единственной высокоразвитой страной мира, в которой население продолжает расти, и достаточно высокими темпами: как ожидается, к 2050 году оно достигнет 438 млн. Ежегодно население США возрастает приблизительно на 2 млн. человек за счет естественного прироста и на 1 млн. - вследствие легальной иммиграции⁷⁵. Ещё около 800 тыс. пересекают границу нелегально. Если бы иммиграции не было, население США все равно росло бы – и сейчас, и в обозримом будущем, но темпы роста были бы совсем иными (рис. 1).

⁷³ U.S. Bureau of the Census, *Statistical Abstracts of the U.S. - Washington, D.C.*

⁷⁴ Интересно в то же время отметить, что в первые годы после революции неприязнь к Британской короне была столь сильна, что не раз высказывались предложения отказаться от английского языка и в качестве государственного ввести немецкий.

⁷⁵ Десятилетний прирост населения США примерно соответствует его величине в Калифорнии, крупнейшем американском штате. При этом ожидается, что в период 2005-2050 гг. 82% прироста населения обеспечат иммигранты или их потомки в первом поколении (U.S. Population Projections: 2005-2050. Pew Hispanic Center. <http://www.pewhispanic.org>)

Рис.1. Роль иммиграции в современном росте населения США

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Основанные первоначально в качестве переселенческой колонии, США привлекали иммигрантов со всего света и как страна политической и конфессиональной свободы (особое значение изначально имел религиозный фактор), и широких экономических возможностей (особенно приметных при отсутствии феодального землевладения и многих юридических барьеров для социальной и территориальной мобильности).

Уже в XIX веке структура иммиграционных потоков начала меняться. Революции и возникновение независимых государств в Латинской Америке, попадание их в сферу экономического и политического влияния Соединенных Штатов (в том числе и вполне открытого, основанного на провозглашённой в 1823 г. Доктрине Монро), прогресс транспорта и связи, политические перемены во многих частях мира привели к интенсификации иммиграции, и к изменениям в территориальной ориентации и этнонациональной структуре миграционных потоков.

В середине XIX в. началась интенсивная иммиграция из католических стран Средиземноморья и Ирландии (из последней - во многом в результате «картофельного голода» 1850-х годов), породившая боязнь изменения религиозного и этнического баланса и требования ввести иммиграционные квоты. Эти опасения ещё более усилились, когда среди иммигрантов стала

расти доля выходцев из Азии и представителей нехристианских конфессий. В частности, во второй половине девятнадцатого века началась интенсивная иммиграция контрактных рабочих из Китая и некоторых других азиатских стран. К 1880 году более чем 200 тысяч китайцев поселились в Калифорнии, составив почти 10% ее населения. В ответ на это были введены ограничения: в 1882 году Конгресс принял Акт об исключении китайцев, который на 10 лет запретил китайскую иммиграцию и натурализацию китайцев - постоянных жителей США. Этот запрет был продлен в 1892 году и даже на какое-то время стал постоянным в 1902 году. В результате в течение 40 лет китайское население США сократилось более чем на 40%.

В конце XIX века возникли значительные миграционные потоки из Центральной и Восточной Европы (включая масштабную еврейскую иммиграцию). В результате доля Западной Европы в иммиграционном притоке резко снизилась: с более чем 95% в 1860-е годы до менее 50% в 1890-е. Одновременно масштаб иммиграции продолжал расти: только через «миграционные ворота» на знаменитом нью-йоркском острове Эллис с момента их открытия в 1892 году прошли более 12 млн. чел.

Иммиграционный прирост достиг своего пика в первом десятилетии XX века, когда в страну въехало около 9 млн. человек. В 1910 году 14,7% жителей США были рождены за пределами страны (в настоящее время эта доля составляет около 13%⁷⁶ - второй по величине показатель в истории). Затем приток иммигрантов пошел на спад, и могло показаться, что иммиграционный этап истории США заканчивается. Но этого не произошло. После Второй мировой войны каждое новое десятилетие приносило новый прирост числа иммигрантов (рис. 2).

⁷⁶ Ford W.F. *Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues*. // *Economic Education Bulletin*. vol.47, no.10, October 2007, p.1; Jordan M. *Arizona Seizes Spotlight In U.S. Immigration Debate*. // "The Wall Street Journal". 2008, February 1, A12.

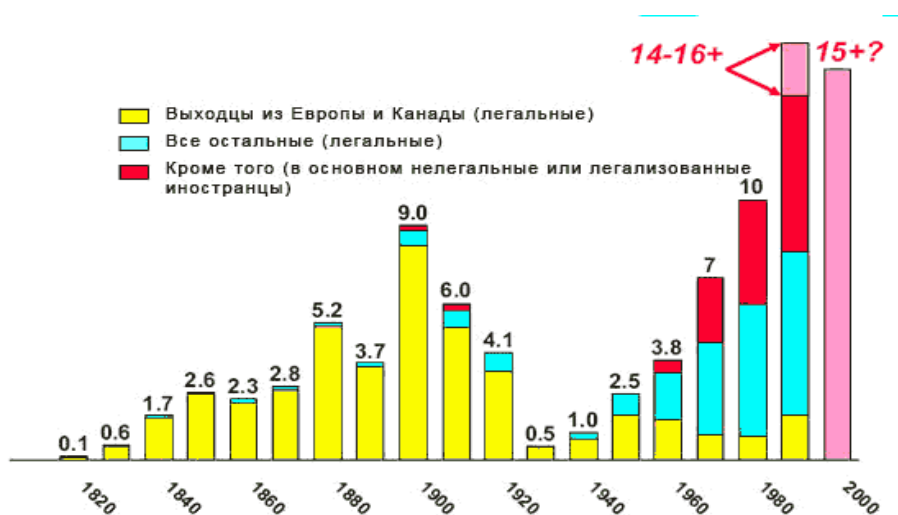

Рис.2. Приток иммигрантов велик, как никогда. Число иммигрантов в миллионах

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Только за последнее десятилетие двадцатого века США приняли более 14 млн. иммигрантов, которые обеспечили половину прироста рабочей силы в 1990-е годы. Как ожидается, в текущем десятилетии иммиграционный приток превысит 15 млн.⁷⁷. Хотя по отношению к численности населения страны количество иммигрантов в прошлом бывало значительно большим (рис.3), по абсолютной величине принятых иммигрантов два последние десятилетия побили все рекорды.

⁷⁷ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future.* Abraham S., Hamilton L. H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, xiii-xiv, p.1.

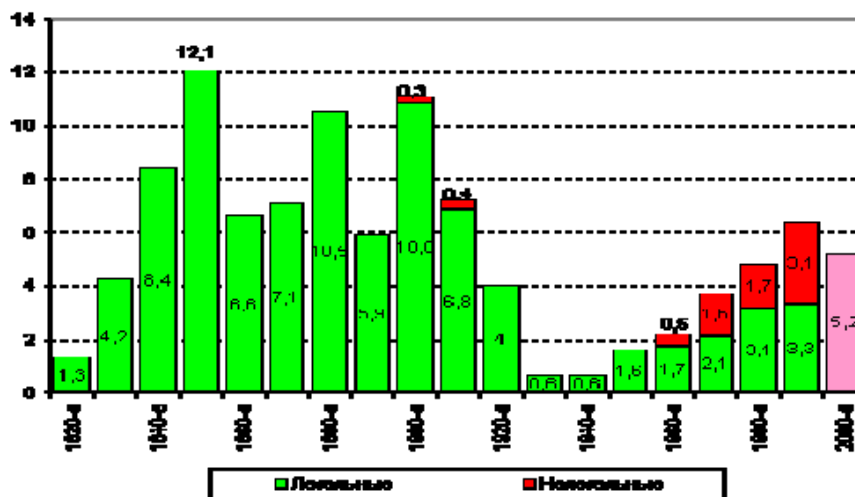

Рис.3. Коэффициенты иммиграции сегодня – не самые высокие. Число иммигрантов за десятилетие на 1000 населения в начале десятилетия

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Совокупное число иммигрантов в стране оценивается сейчас более чем в 37 млн. человек, они составляют приблизительно 1/8 населения США⁷⁸. Около 21 млн. из них вовлечены в экономически активную деятельность⁷⁹. Абсолютное число иммигрантов - лиц, родившихся за пределами США, - сейчас наибольшее за всю их историю, но в процентном отношении оно не достигает исторического максимума, пришедшегося на конец XIX века (рис.4).

⁷⁸ 11,5 млн из них уже стали американскими гражданами, 11,8 млн имеют статус постоянного жителя, тогда как 1,3 млн находятся в США легально на основании виз с ограниченным сроком действия. Таким образом, более 11 млн иммигрантов, или около трети их общей численности, находятся в стране нелегально (Passel J.S. *The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S.* - Pew Hispanic Center. Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006).

⁷⁹ Ford W.F. *Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues.* // *Economic Education Bulletin.* vol.47, no.10, 2007, October, p.1.

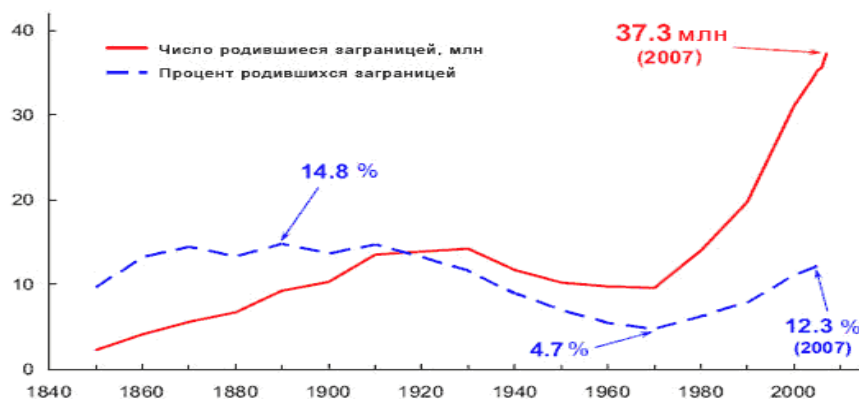

Рис.4. Пики абсолютных и относительных масштабов иммиграции не совпадают

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Эволюция миграционной политики

Понятие свободы иммиграции и практическая политика США в этой области со временем претерпели серьезные изменения. Первоначально свобода иммиграции преимущественно означала свободу европейской протестантской христианской иммиграции. Но даже в этих условиях неоднократно слышались требования ограничить въезд отдельных этнических или религиозных групп.

Как уже отмечалось ранее, первые поселенцы были в основном протестантами, приехавшими в XVII и первой половине XVIII века из Западной и Северной Европы и нередко стремившимися избежать религиозных преследований. Но даже в подобной обстановке относительной этнической, культурной и религиозной близости проявлялись элементы ксенофобии и групповых предрасудков. Например, Б.Франклин (наиболее, кстати сказать, терпимый и демократичный из «отцов-основателей») был озабочен масштабами иммиграции этнических немцев, которые, по его мнению, были в целом недостаточно культурно развиты и образованы и сталкивались с большими трудностями в изучении английского языка. В 1751 году Б.Франклин писал, в частности: «почему в наши поселения должны быть допущены стада... быдла, которое, скапливаясь, установило бы свой язык и традиции, вытесняя наши? Почему должна Пенсильвания, основанная англичанами, стать колонией чужаков, которые вскоре станут столь мно-

гочисленны, что смогут онемечить нас вместо того, чтобы мы обангличили их, и никогда не воспримут наши язык и традиции, как не могут они принять нашу культуру»⁸⁰. Б.Франклин опасался, что их присутствие могло породить «большие беспорядки в нашей среде»⁸¹.

Рост числа иммигрантов и изменения в их религиозном и этническом составе вызвали многочисленные требования или ограничить, или вообще прекратить иммиграцию на определенный срок. В 1840-е годы сформировалась партия под своеобразным названием «Знать ничего не знаю», выступавшая против допуска в США иммигрантов из католических стран, которых она рассматривала в качестве агентов Папы Римского, якобы готовивших переворот и избиение протестантов в США. Аналогичные предложения выдвигали и Американская ассоциация защиты, созданная Г.Бауэром в 1887 году, которая насчитывала к 1894 году 500 тысяч членов, и Американская ограничительная лига, предлагавшая ввести жёсткое разделение иммигрантов на «желательных» и «нежелательных». А в 1920-х годах Ку Клукс Клан, насчитывавший, по разным источникам, от 5 до 9 миллионов членов, преимущественно на юге США, добивался запрета на иммиграцию евреев и католиков. Кроме того, в 1878 году Д.Кирни была сформирована в Калифорнии ставшая достаточно влиятельной Партия трудящихся, выступавшая за запрет китайской иммиграции.

Был принят ряд жёстких административных мер, направленных на ограничение иммиграционного притока и регулирование его этнической и региональной структуры. В частности, Иммиграционный акт 1917 года выделил ряд категорий мигрантов, не подлежащих приёму, и внёс уточнения в уже существовавший до этого ценз грамотности. Новые ограничения были внесены в законодательство в 1918, 1921 и 1924 годах. Законодательные акты 1921 года и особенно Акт об ограничении иммиграции 1924 года закрепили наличие квот, основанных на этническом составе населения США в 1920 году, которые должны были обеспечить сохранение существующих межэтнических и прочих пропорций в составе населения. Ежегодная иммиграция из отдельных стран и регионов теперь не должна была превышать «одной шестой доли процента населения континентальной территории США в 1920 году», причем система не предусматривала

⁸⁰ Franklin B. 1961. *Observations concerning the increase of mankind, peopling of countries, etc.* // *The Papers of Benjamin Franklin. Volume 4, July 1, 1750 through June 30, 1753.* - New Haven: Yale University Press, p.234.

⁸¹ Цит. по: Borjas G. *Heaven's Door: Immigration Policy and the American Economy.* - Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999, p.3. Заслуживает упоминания и то, что в настоящее время потомки выходцев из Германии составляют самую многочисленную группу в населении США, а Президентом страны являлся человек с немецкой фамилией Буш.

квот для мигрантов из Азии и Африки. (Впоследствии некоторые ограничения на иммиграцию из азиатских стран были ликвидированы). С другой стороны, не было предусмотрено ограничений для мигрантов из стран Западного полушария. За Великой депрессией 1929 года последовали новые административные меры, в результате поток иммигрантов снизился с 280 тысяч в 1929 году до 23 тысяч в 1933 году⁸². Одним из трагических последствий этих мер стало искусственное замедление притока беженцев во время фашистской экспансии в Европе.

Новые изменения были внесены в миграционное законодательство в послевоенный период. Акт о внутренней безопасности (1950 год) фактически запретил иммиграцию коммунистов и других «подрывных элементов». Акт МакКэррена-Вальтера или Акт об иммиграции и гражданстве (1952 год) консолидировал иммиграционное законодательство в одном документе и придал ему очертания, которые в целом сохраняются и поныне. Данный акт подтвердил наличие квот, введённых в 1924 году. Как и ранее, квоты не распространялись на выходцев из Западного полушария и супругов и детей американских граждан. Ряд ограничений по расовому признаку был отменён (например, в 1946 году Акт Люса-Селлара расширил квоты на иммиграцию из Азии и разрешил ограниченную натурализацию), но список политических ограничений, появившийся в 1950 году, был расширен. Долгое время существовал запрет на въезд мигрантов, больных рядом инфекционных и наследственных заболеваний.

Реальные изменения, направленные на либерализацию миграционного законодательства и ликвидацию дискриминационных льгот, начались в рамках общей либерализации и борьбы за гражданские права в 1960-е годы. Акт об Иммиграционной реформе (1965 год, дополнен в 1976 и 1980 годах) установил годовой лимит: вначале в 170 тысяч, а затем в 320 тысяч иммигрантов и беженцев, при этом не более 20 тысяч человек могли въехать из одной и той же страны. Приоритет отдавался высококвалифицированным работникам и лицам, имеющим родственников в США. Следствием фактической отмены дискриминационных этнических и расовых квот было стремительное изменение региональной и этнической структуры иммиграционных потоков: если до 1965 года более 90% иммигрантов приезжали в США из Европы, то через 20 лет доля европейцев среди новых иммигрантов оказалась ниже 10%. Сегодня половина родившихся за границей жителей США – выходцы из Латинской Америки, а четверть – из Азии (рис.5)⁸³. Лишь от десяти до двадцати процентов иммигрантов при-

⁸² <http://www.uscis.gov/grathics/shared/statistics/>

⁸³ В результате численность индейцев, например, возросла с 9 тысяч в 1960 г. до 387 тысяч в 1980 г. и 1,7 миллиона в 2000 г., т.е. в 189 раз за 40 лет! (Kirk J.A. Indian-Americans

бывают в настоящее время из Европы. Таким образом, миграция сейчас является фактором быстрого изменения этнической и расовой структуры американского общества.

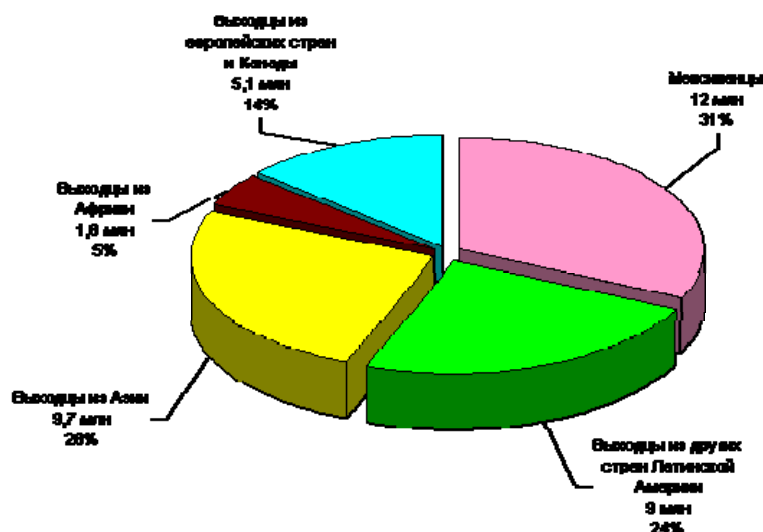

Рис.5. В 2006 году среди родившихся за границей жителей США (37,6 миллиона) преобладали выходцы из Латинской Америки и из Азии

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Новая политика квот имела многочисленные исключения и много раз подвергалась ревизиям. В частности, в 1980 году Конгресс принял Акт о беженцах, который установил лимит в 50 тысяч в год. Президент, однако, имеет право принимать по своему усмотрению дополнительные контингенты беженцев, «представляющих собой предмет серьёзной гуманитарной озабоченности для Соединённых Штатов».

Миграция – предмет постоянных дискуссий в американском обществе. Высказываются чрезвычайно разнообразные по спектру предложения: от легализации незаконных мигрантов и либерализации режима иммиграции до полного её запрещения. В числе наиболее противоречивых мер – периодические амнистии нелегальных мигрантов. Ряд мер (1976 и 1980 годов)

and the U.S.-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby? // Foreign Policy Analysis. vol.4. no.3. 2008, July, p.286).

был направлен на увеличение доли иммигрантов из Западной Европы. Ежегодный потолок иммиграции был поднят до 630 тысяч человек, а упор был перенесен на стимулирование миграции высококвалифицированных специалистов при одновременном сокращении относительного веса приезжающих по линии воссоединения семей.

За получением американского гражданства ежегодно обращаются почти 2 млн. человек. Условия относительно просты: лица, достигшие 18-летнего возраста, могут обратиться за предоставлением гражданства через пять лет после получения статуса постоянного жителя при условии, что они провели в США по крайней мере половину этого срока. При этом несовершеннолетние дети получают гражданство автоматически вместе с родителями, а для супругов американских граждан этот срок сокращается до трех лет. Каждый обращающийся за получением гражданства должен продемонстрировать приемлемый уровень знания английского языка, американской истории и политической системы и зарекомендовать себя в качестве законопослушного жителя. Получающие гражданство приводятся к присяге.

Миграционная система получила дальнейшее развитие с принятием Акта об иммиграционной реформе и контроле (1986 год). Он был ориентирован на решение проблемы незаконной трудовой иммиграции, которая уже тогда достигала внушительных размеров (от 4 до 6 млн. нелегалов в 1986 году) и характеризовалась преобладанием мигрантов из Мексики и других стран Латинской Америки. По сути, данный документ представлял собой компромисс, направленный одновременно и на легализацию многих иммигрантов, уже находившихся в США, и на создание препятствий для расширения нелегальной иммиграции в будущем. Те нелегалы, которые могли доказать, что они постоянно жили в США с 1 января 1982 года или ранее, могли получить амнистию и легализовать свой статус с перспективой получения права на постоянное жительство⁸⁴. Напротив, нелегалы, появившиеся в США после 1982 года, подлежали депортации. Одновременно работодатели, которые сознательно нанимали нелегальных мигрантов, с этого времени были подвержены штрафам, а в случае повторных нарушений, могли быть приговорены и к тюремному заключению.

Кардинально изменился и сам порядок оформления разрешения на приём на работу иностранных граждан. До 1986 года многие работодатели вначале нанимали иностранцев и лишь потом запрашивали соответствующее разрешение у иммиграционных властей. Теперь все эти процедуры должны быть пройдены до начала трудовой деятельности. Более того, го-

⁸⁴ Любопытно отметить, что амнистия была проведена консервативной республиканской администрацией президента Р.Рейгана.

ловные офисы компаний несут ответственность за решения, принимаемые в этой сфере их подразделениями. (Одновременно отказ от принятия на работу иностранцев, легально находящихся в США и имеющих разрешение на работу, по причине их гражданства, национальной, религиозной, или расовой принадлежности, считается нарушением их гражданских прав и также может повлечь за собой штрафы и судебные иски).

Тем не менее, правоохранительные органы крайне неохотно занимаются расследованием нарушений миграционного законодательства работодателями и их судебным преследованием: на эти цели расходуется менее 10% выделяемых им в миграционной сфере средств⁸⁵. Более того, число работодателей, понесших наказание в судебном порядке за прием на работу нелегальных мигрантов, сократилось со 182 в 1999 году до 4 в 2003 году, а сумма наложенных штрафов – с 3,6 млн. долларов до 212 тысяч долларов⁸⁶.

До 4 мая 1987 года около 2 млн. человек обратились в Службу иммиграции и натурализации США с просьбой о предоставлении амнистии, более 70% из них прибыли в США из Мексики. Тем не менее, многие нелегалы не пытались изменить свой статус, так как не могли документально подтвердить длительность своего пребывания в США и опасались, что даже в случае успеха некоторые члены их семей могли всё равно быть депортированы. Аналогичные реформы были проведены и с принятием нового Иммиграционного акта в 1990 году и Акта об иммиграционной реформе и ответственности иммигрантов в 1996 году, преследовавших цель сократить нелегальную иммиграцию и усилить роль правоохранительных органов. Годовая иммиграционная квота возросла до 700 тысяч человек (без учета беженцев). В 1995 году эта квота была вновь снижена (до 675 тысяч человек) и включала следующие основные категории: 465 тысяч иммигрантов, приезжающих по линии воссоединения семей, 140 тысяч трудовых мигрантов и 55 тысяч мигрантов, прибывающих по программе иммиграционной лотереи, направленной на увеличение этнического разнообразия американского общества: она предоставляет льготные квоты выходцам из тех стран, население которых мало представлено в составе населения США. (Концепция лотереи подверглась резкой критике после событий сентября 2001 года как потенциальный источник бесконтрольного проникновения в страну носителей враждебных США идеологий и лиц, связанных с террористическими организациями).

⁸⁵ Rosenblum M.R. *Immigration Enforcement at the Worksite: Making It Work.* "Task Force Brief #6. - Washington, DC: Migration Policy Institute, November 2005. <http://www.migrationpolicy.org/ITFIAF/PolicyBrief-6-Rosenblum.pdf>

⁸⁶ Hsu S.S., Lydersen K. *Illegal Hiring Is Rarely Penalized.* // *The Washington Post*, 2006, June 19.

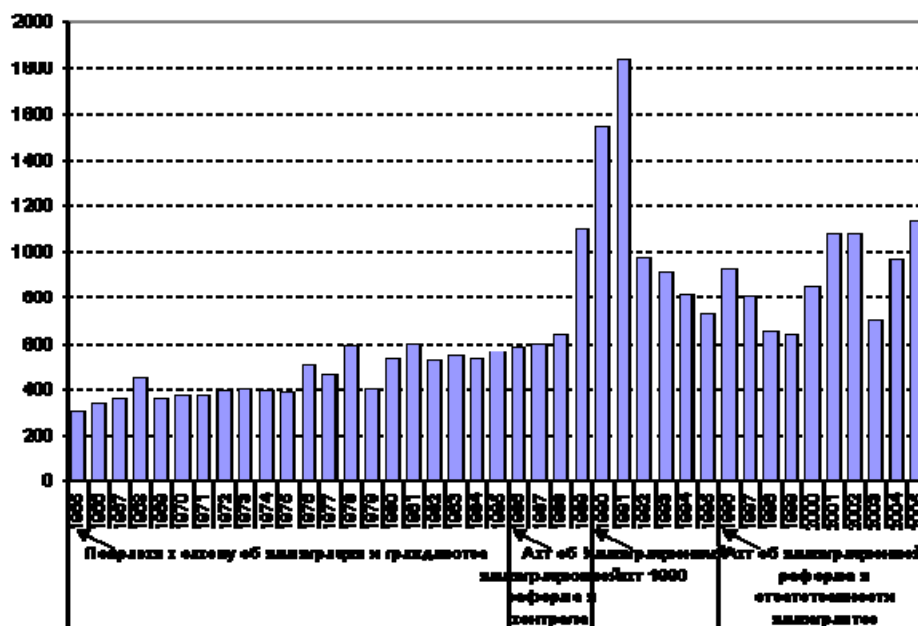

Рисунок 6. Легальная иммиграция в США и реформы миграционного законодательства

Источник: 2005 Yearbook of Immigration Statistics; Debating Immigration Ed by C.M.Swain. - Cambridge University Press, NY, 2007

Чем отозвался "день без мигранта"?

Причины относительной неэффективности мер, направленных на ограничение иммиграции, очевидны. Они включают фактическую прозрачность границ; относительную слабость защитных механизмов иммиграционных и других правоохранительных органов, ограниченных жёсткими конституционными рамками; высокий уровень доходов американского населения и политические гарантии, предоставляемые американским законодательством, привлекающие в США людей различных образовательных и профессиональных категорий со всего мира и прежде всего, из Мексики и других стран Латинской Америки.

Можно выделить шесть типов мигрантов, доминирующих в иммиграционном потоке:

- трудовые низкоквалифицированные мигранты;
- высококвалифицированные мигранты-профессионалы и студенты;
- беженцы;

- мигранты, прибывающие по линии воссоединения семей;
- лица, въезжающие в страну по программе иммиграционной лотереи, направленной на увеличение этнического разнообразия;
- незаконные мигранты (многие из них входят одновременно и в первую категорию).

За 2001-2005 годы почти две трети легальных иммигрантов прибыли по линии воссоединения семей, 17% получили визы в связи с трудоустройством в США, а 11% были допущены как беженцы⁸⁷.

Особое внимание сегодня уделяется тем аспектам иммиграции, которые связаны с возможностями проникновения в страну террористов и членов организованных преступных групп и контролем международных финансовых потоков, в том числе и переводов мигрантов. В настоящее время в качестве первоочередной угрозы, связанной с иммиграцией, рассматриваются именно те её аспекты, что связаны с терроризмом и угрозой безопасности страны. Соответственно, правоохрнительная ориентация в работе иммиграционной службы усилилась, что нашло отражение и в структурных реформах последних лет.

В начале 2004 года Президент Буш выступил с новой законодательной инициативой, направленной на частичное решение проблемы нелегальной иммиграции. Два момента заслуживают в этой связи особого упоминания. Во-первых, Буш планировал выдвинуть её ещё в самом начале своего президентства, но был вынужден отсрочить своё начинание в связи с терактами в сентябре 2001 года и последовавшим за ними ужесточением иммиграционного контроля, а также общим ухудшением отношений с Мексикой, отказавшейся поддержать американские действия в Ираке. Во-вторых, интересен тот факт, что Буш, опирающийся, как и Рейган в 1986 году, на поддержку консервативных политических слоев, выступил с довольно либеральной иммиграционной платформой, пойдя против значительной части Республиканской партии. Это можно рассматривать как свидетельство серьёзности проблемы иммиграции, которую Президент, бывший ранее губернатором граничащего с Мексикой штата Техас, осознаёт в полной мере.

Суть инициативы Буша состояла в следующем: незаконные иммигранты, находящиеся в США, получают юридическое разрешение на работу сроком на 3 года. Для этого им необходима поддержка работодателя. В течение этого периода они могут, уплатив определённые налоги и штраф, обратиться в иммиграционные органы за получением постоянного иммиг-

⁸⁷ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.31.*

рационного статуса. В противном случае они выезжают из страны и вывозят свои сбережения на законных основаниях. Желая въехать в США также могут обратиться за временной трёхлетней визой в американские консульства за рубежом.

Поддерживающие эту инициативу говорят, что она позволила бы усилить контроль за нелегальными иммигрантами, обеспечить их гражданские права и гарантировать уплату ими налогов. Противники утверждают, что подобная мера лишь создаст дополнительные стимулы для нелегальной иммиграции и фактически будет служить вознаграждением для тех, кто нелегально въезжает в страну, тогда как миллионы квалифицированных профессионалов и других потенциальных иммигрантов вынуждены проходить через сложные, подчас унижающие процедуры, нередко занимающие многие годы. Немаловажен среди этих контраргументов и вопрос национальной безопасности.

В 2006 году вопросами иммиграции вплотную занялся Конгресс США. Его законодательная инициатива оказалась более консервативной: нелегалы должны были бы выехать из США и запрашивать новую рабочую визу у себя в стране. Происходила «криминализация» незаконного перехода границы (он становился уголовным преступлением вместо административного правонарушения). Упор делался на запретительные и административные меры миграционной политики: быстрое расширение пограничной службы, создание иммиграционных тюрем и строительство заградительной стены вдоль части границы США с Мексикой. При этом из почти 1950 миль — 3138 километров — границы, заграждение должно было охватить лишь 300 миль. Палата представителей настаивала на 30% охвате границы, Сенат же — на 15%. В конечном итоге Сенат отказался одобрить законопроект, представленный Палатой представителей.

Даже эта провалившаяся инициатива имела своеобразные последствия. Нелегальные иммигранты стали консолидироваться: в марте–апреле 2006 года в США прошли многотысячные демонстрации с требованиями легализации. В Лос-Анджелесе, например, на улицы вышло около 500 тысяч человек. А 1 мая 2006 года была проведена массовая национальная акция «День без мигранта» — своеобразный бойкот мигрантами бизнеса и учебных заведений. Цель была достигнута: американское общество осознало, что иммигрантское сообщество стало серьезным экономическим и социальным актором. Но результат был не совсем тот, на который рассчитывали организаторы акции: в ответ началась консолидация противников иммиграции, которые стали создавать свои собственные движения, включая и добровольные милицейские отряды для патрулирования границы с Мексикой. Кроме того, летом 2006 года для содействия пограничной службе к

границе были выдвинуты отряды Национальной гвардии численностью 2,5 тысячи человек.

В течение 2005 года законодательные собрания американских штатов рассмотрели около 300 законопроектов в сфере иммиграции, из которых 37 были приняты. В 2006 году рассмотрено было уже около 500 законопроектов⁸⁸. В 2007 году - более 1500 законопроектов в сфере иммиграции, 244 из которых были приняты – в 3 раза больше, чем в 2006 году⁸⁹. Кроме того, сильное политическое давление в течение 2007–2008 годов оказывалось на кандидатов в президенты от обеих ведущих партий, причём многие из них были вынуждены пересмотреть свои взгляды по вопросам иммиграции.

Новая страница в иммиграционной саге открылась летом 2007 года, когда Палата представителей начала рассматривать законодательную инициативу, которая была значительно либеральнее, чем обсуждавшаяся в 2006 году. Президент поставил на карту свою репутацию, лично приехав в Конгресс, чтобы поддержать законопроект, что случается крайне редко. Тем не менее и эта, компромиссная по сути, инициатива была провалена, во многом из-за политической слабости Буша, и трудно рассчитывать на принятие радикальных мер в этой сфере до прихода в Белый дом 20 января 2009 года новой, более либеральной администрации Барака Обамы. Между тем, работы по сооружению стены на границе с Мексикой возобновились, причём теперь планируется возведение уже 670 миль (около 1080 километров) заграждений.

Как менялась американская миграционная служба

Одновременно с изменениями целей и принципов иммиграционной политики менялась и структура иммиграционной службы. Первоначально этими вопросами занималось Бюро иммиграции, созданное в 1891 году в качестве подразделения Министерства финансов. В 1933 году функции этой организации были расширены, и она начала заниматься и вопросами натурализации, т.е. предоставления гражданства. В 1940 году Служба иммиграции и натурализации стала подразделением Министерства юстиции, в котором она находилась до 2003 года. Под контролем этой структуры в начале текущего столетия были три региональных управления, включающих 33 районных подразделения и 21 отделение пограничного контроля, обслуживающих более 3700 терминалов на более чем 300 пограничных

⁸⁸ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.24.*

⁸⁹ *Jordan M. Arizona Seizes Spotlight In U.S. Immigration Debate. // "The Wall Street Journal", 2008, 1 February, A12.*

переходах, а также три зарубежных управления в Бангкоке, Мехико-Сити и Риме. Эта иммиграционная структура испытывает внушительную нагрузку: ежегодно границы Соединенных Штатов пересекают 475 млн. Человек, 125 млн. автомобилей и 21 млн. импортных поставок⁹⁰. В числе пересекавших границу в течение 1990-х годов ежегодно легально прибывали в США от 800 тысяч до 1,5 млн. мигрантов.

Шок, последовавший за террористическими актами 2001 года, вынудил власти США пересмотреть функции и цели многих федеральных структур, занимающихся вопросами обеспечения безопасности, охраны границ, разведки и внешней политики. В рамках этой стратегии было создано Министерство внутренней безопасности, которое включило 22 федеральных агентства, ранее бывших самостоятельными или входивших в состав других министерств. Таким образом, 1 марта 2003 года. Служба иммиграции и натурализации стала частью этого «суперминистерства» под новым названием – Бюро гражданства и иммиграционных служб. Общая численность его сотрудников составляет около 15 тысяч человек.

В состав министерства входят ещё три подразделения, деятельность которых непосредственно связана с вопросами иммиграции. Управление иммиграционного и таможенного обеспечения отвечает, в частности, за предотвращение нелегальной иммиграции и трудоустройства, использования нелегалами поддельных документов, а также за их депортацию из страны. Управление таможни и охраны границы (44 тысячи служащих) отвечает за охрану 7 тысяч миль сухопутных границ, 2-х тысяч миль прибрежных вод, окружающих Флориду и Южную Калифорнию, а также сотрудничает с Береговой охраной США по охране 95 тыс. миль морских границ. В число важнейших задач управления входит предотвращение нелегальной иммиграции. В структуру министерства входит также офис Омбудсмена по вопросам гражданства и иммиграционных служб, который должен предоставлять помощь в разрешении проблем, возникающих при обращении в иммиграционную службу. В 2007–2008 отчетном году офис Омбудсмена рассмотрел 4632 жалобы. Помимо этого, министерство включает Офис иммиграционной статистики, а также самостоятельную программу США-ВИЗИТ, использующую биометрические данные для отслеживания пересечения границы лицами, имеющими временные визы для пребывания в США.

⁹⁰ Nye J.S. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.56. Для сравнения: в 2005 г. в Россию через посты пограничного контроля прибыло из стран СНГ 15,3 миллиона человек, а убыло 14,0 миллиона (Численность и миграция населения Российской Федерации в 2005 году (Статистический бюллетень). - Москва: Федеральная служба государственной статистики, 2006, с.101, 104).

В целом изменения последних лет свидетельствуют об усилении централизации и роли правоохранительных органов и повышении внимания к вопросам безопасности в миграционной сфере. В функции иммиграционной службы входит прежде всего контроль за прибытием и пребыванием иностранцев в США; предотвращение нелегальной иммиграции; работа с обращениями о предоставлении виз, иммиграционного статуса и гражданства; выявление и предотвращение незаконной деятельности иностранных граждан в США; их депортация в случае нарушения иммиграционного законодательства или окончания срока пребывания в стране.

Между тем, следует отметить, что вопросами иммиграции занимаются подразделения ещё пяти американских министерств: Государственного департамента, министерства юстиции, министерства труда, министерства образования и министерства здравоохранения и социального обеспечения. Находящееся в составе Государственного департамента Бюро населения, беженцев и миграции формулирует политику по этим вопросам и осуществляет практическую политику допуска в США и оказания поддержки беженцам. Бюро консульских дел занимается выдачей виз иностранным и паспортов – американским гражданам.

В составе Министерства юстиции находится Исполнительный офис иммиграционного надзора, ответственный за арбитраж иммиграционных дел и толкование иммиграционного законодательства. В состав этой структуры входят три подразделения: Совет по иммиграционным протестам, Офис Главного иммиграционного судьи и Офис Руководителя административных слушаний. Помимо этого, в состав Министерства также входят Офис иммиграционных тяжб (занимающийся рассмотрением гражданских тяжб в иммиграционной сфере и координацией иммиграционной политики с судами различных инстанций) и Офис специального советника по вопросам нарушений трудового законодательства в иммиграционной сфере (в центре его внимания – предотвращение дискриминации легальных мигрантов на основании их гражданства, национального происхождения и т.д.)

Министерство труда включает три подразделения, связанных с проблемами трудовой иммиграции. Бюро по международным трудовым делам занимается изучением ситуации в сфере занятости и иммиграции в других странах. Администрация стандартов трудоустройства отвечает за обеспечение соблюдения работодателями трудового законодательства (прежде всего в отношении минимальной заработной платы, сверхурочных, недопущения детского труда) при использовании труда иммигрантов, особенно сезонных рабочих. Кроме того, это подразделение занимается и проверкой законности пребывания в стране и трудоустройства индивидуальных мигрантов. Администрация трудоустройства и профессиональной подготовки и её Офис сертификации иностранных работников должны удостоверить-

ся, что на место, заполняемое трудовым мигрантом, действительно не было подходящего кандидата внутри страны и что при оформлении мигранта на работу соблюдены все требования (включая его профессиональную квалификацию).

В составе Министерства образования также есть три подразделения, деятельность которых связана с вопросами иммиграционной политики. Офис по овладению английским языком, развитию языковых навыков и академическому развитию студентов с ограниченным знанием английского отвечает за обеспечение языковой подготовки школьников, плохо знающих английский язык, включая детей иммигрантов. Офис образования мигрантов предоставляет гранты, обеспечивающие предоставление образовательных и прочих услуг детям мигрантов, занятых в сельском хозяйстве, рыболовстве и лесной промышленности. Офис профессиональной подготовки и образования взрослых (включающий Центр по овладению английским языком взрослыми учащимися) занимается как изучением проблем образования взрослых учащихся, так и оказанием технического содействия в этой сфере.

Наконец, Министерство здравоохранения и социального обеспечения включает Офис по переселению беженцев, предоставляющий финансовую помощь как государственным, так и негосударственным организациям, отвечающим за приём, предоставление услуг и обеспечение будущей самодостаточности прибывающих в США беженцев. Этот офис также отвечает и за приём и соблюдение прав детей, оказавшихся без родителей. Миграционная программа “Начни с начала” ориентирована на обеспечение нужд семей мигрантов - сельскохозяйственных рабочих. Она предоставляет помощь малообеспеченным семьям и, особенно, детям дошкольного возраста в сфере образования, здравоохранения и социального обеспечения. Наконец, программа “Здоровье мигрантов” выделяет гранты некоммерческим общественным организациям для предоставления медицинской помощи (включая услуги переводчиков) мигрантам и сезонным сельскохозяйственным рабочим и членам их семей⁹¹.

Миграционные дивиденды

Оценки экономических последствий иммиграции достаточно противоречивы. Степень вовлечённости иммигрантов в экономически активную деятельность на 7 процентных пунктов выше, чем у местного населения: 57% по сравнению с 50%. Объём ВВП, производимого иммигрантами, оценивается в 1,43–1,62 трлн. долларов, что приблизительно равно ВВП

⁹¹ Davy M., Meyers D.W., Batalova J. *Who Does What in US Immigration. // Migration Information Source. 2005, December 1.*

Калифорнии. На иммигрантов приходится и около половины низкоквалифицированных работников в ряде отраслей сельского хозяйства и строительства, и 46% исследователей в медицинской сфере. Совокупный доход только нелегальных иммигрантов оценивается в 350 млрд. долларов, около трети из которых идёт на покупки, стимулируя американскую розничную торговлю и принося в казну значительные налоговые поступления⁹².

Вместе с тем экономическая «отдача» иммигрантов «второй волны» снижается, во многом вследствие снижения их среднего квалификационного уровня. Противоречивы экономические оценки и иммиграции «первой волны». Согласно некоторым из них, экономический эффект от иммиграции для страны составляет лишь 0,1% совокупного национального продукта⁹³, в то время как иммиграция тормозит рост заработной платы, ведёт к снижению требований в сфере охраны труда и техники безопасности и создаёт серьёзную нагрузку на рынок труда, финансовые системы и социальные службы ведущих по количеству иммигрантов штатов (нельзя, конечно, не учитывать и фактора политической пристрастности авторов многих из подобных оценок на обоих краях политического спектра).

Несмотря на подобные заявления, очевидно, что в долгосрочной перспективе иммиграция продолжает играть очень важную роль и как фактор роста населения, и как стимулятор экономической активности. Она обеспечивает подпитку экономики и низкооплачиваемой рабочей силой, и высококвалифицированными специалистами (а это означает и значительную экономию средств на их подготовку). Например, в 1998 году инженеры китайского и индийского происхождения контролировали приблизительно четверть высокотехнологичных бизнесов в калифорнийской Силиконовой долине с годовым объёмом продаж в 17,8 млрд. долларов⁹⁴. При этом в половине новых бизнесов, открываемых сейчас в Силиконовой долине, по крайней мере один из основателей является либо иммигрантом, либо американцем в первом поколении⁹⁵. Среди подобных компаний – Google, Intel и Sun Microsystems. Также стоит упомянуть, что к 2000 г. в стране насчитывалось 300 тысяч специалистов в высокотехнологичных отраслях промышленности и 35 тысяч врачей индийского происхождения⁹⁶.

⁹² Ford WF. *Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues*. // *Economic Education Bulletin*. Vol.47, no.10, 2007, October, pp.2, 3, 5.

⁹³ Garment S. *Scandal: The Culture of Mistrust in American Politics*. - New York: Doubleday, 1991.

⁹⁴ Public Policy Institute of California, "Silicon Valley's Skilled Immigrants: Generating Jobs and Wealth for California" *Research Brief Issue 21*, 1999, June, p.2.

⁹⁵ Zakaria F. *The Rise of the Rest*. // "Newsweek". 2008, 12 May, p.31

⁹⁶ Kirk J.A. *Indian-Americans and the U.S.-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby?* // "Foreign Policy Analysis". vol.4. no.3. 2008, July, p. 292.

В целом можно выделить три компонента иммиграции, имеющих наиболее важные положительные последствия:

1. приток высококвалифицированных специалистов, облегчающий нагрузку на образовательную систему США и снижающий затраты на их подготовку;

2. приток низкоквалифицированной и низкооплачиваемой рабочей силы, обеспечивающий заполнение рабочих мест, не привлекательных для американцев, и позволяющий снизить производственные издержки и цены, особенно в строительстве, сельском хозяйстве и сфере услуг. Побочным негативным результатом иммиграции данного типа является замедление роста оплаты труда в этих отраслях;

3. широкомасштабная подготовка иностранных студентов в американских вузах, позволяющая осуществить отбор лучших кадров для предоставления им работы и места жительства в США и стимулировать формирование проамериканских групп, способных быть носителями новой политической культуры и идеологии из тех, кто в последующем вернётся в свои страны.

Последний аспект иммиграции особенно важен, поскольку она обеспечивает расширение американского политического, экономического и культурного влияния в странах эмиграции. Значение данного фактора было оценено ещё в ходе реализации послевоенного плана Маршалла, когда тысячи молодых немцев были приглашены в американские университеты. Многие из них остались в США, остальные вернулись домой, нередко становясь носителями новой политической культуры. За ними последовали новые волны интеллектуальной миграции: вначале из стран Западной Европы и Японии, затем – из Южной Кореи, Тайваня и других стран Азии и Латинской Америки. В 1970–1980-е годы пришла очередь Китая, а затем и стран Восточной Европы и постсоветских государств. Таким образом была обеспечена непрерывная подпитка американской интеллектуальной элиты, сделавшая возможным селективный отбор специалистов из стран с высокоразвитыми научными школами в определённых областях.

Сегодня студенты-иностранцы и сотрудники-иммигранты составляют около половины академического персонала в сфере естественных наук. Иностранцы получили 40% учёных степеней доктора наук в естественных науках в 2006 году. Как ожидается, к 2010 году их доля возрастёт до 75%⁹⁷. В целом же люди, родившиеся за рубежом, составляют 16-19% обладателей степени бакалавра в естественных и инженерных науках. Среди

⁹⁷ Zakaria F. *The Rise of the Rest*. // "Newsweek". 2008, 12 May, p.31.

обладателей степени магистра эта доля составляет 29-32%, а среди обладателей докторских степеней – 36-40%⁹⁸.

Помимо этого, обучение иностранных студентов приносит стране немалые доходы – в 2004-2005 учебном году, например, они составили 13,3 миллиарда долларов⁹⁹.

Иммиграция также важна с точки зрения изменения демографической структуры населения. Американское население заметно стареет, хотя и не такими темпами, как в Европе и России. Ожидается, что доля лиц в возрасте старше 65 лет, составлявшая в 1990 году 12%, к 2030 году может возрасти до 22%¹⁰⁰. К 2030 г. в США будет проживать 111 млн. человек в возрасте 55 лет и старше, их доля в сравнении с 2000 увеличится с 21,1% до 30,5% (рис.7).

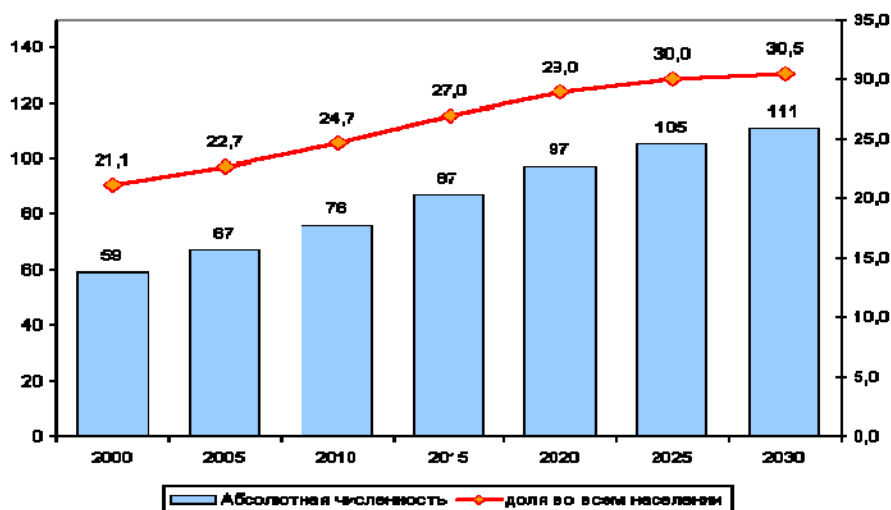

Рис.7. Численность (млн. человек) и доля (%) населения США в возрасте 55 лет и старше, 2000-2030 гг.

⁹⁸ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future.* Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.8.

⁹⁹ NAFSA: Association of International Educators, "Restoring U.S. Competitiveness for International Students and Scholars." - Washington, DC: NAFSA, 2006, June 6). http://www.nafsa.org/public_policy.sec/public_policy_document/international_student_5/restoring_u.s._competitiveness

¹⁰⁰ McManus S. Young v. Old. Boulder. - Colorado: Westview Press, 1996, p.4.

Источник: Dixon D. Americas Emigrants: US Retirement Migration to Panama and Mexico. - Presentation at the Migration Policy Institute, June 29, 2006

Нельзя упускать из виду и того обстоятельства, что иммиграция из Латинской Америки способствует экономической стабилизации в государствах к югу от США: она снижает давление на рынок труда в этих гораздо более бедных странах и обеспечивает поток туда денежных переводов¹⁰¹. В 2006 году объём переводов мигрантов из США на родину составил 42 млрд. долларов¹⁰². В Мексике, например, 18% населения получают переводы из-за рубежа – их посылают 78% мигрантов¹⁰³. В результате эта страна в 2007 году заняла по объёму переводов мигрантов третье (после Индии и Китая) место в мире¹⁰⁴. Немаловажно и то, что возвращающиеся в свои страны мигранты приносят с собой новые знания, навыки и идеологию.

Новые вызовы для миграционной политики

Несмотря на многие положительные аспекты иммиграции, она вызывает все больше противоречий в американском обществе, особенно когда речь идет о нелегальной иммиграции.

К началу этого века число нелегальных мигрантов в США составляло (в зависимости от методологии подсчёта и политических пристрастий авторов оценок) от 5 до 20 млн. человек (наиболее часто называется цифра в 11-12 млн., а это приблизительно 4% населения страны и около трети её жителей, родившихся за рубежом)¹⁰⁵. При этом около 7 млн. нелегалов во-

¹⁰¹ Доля населения, живущего ниже прожиточного уровня, составляет 36% в Сальвадоре, 53% в Гондурасе и 75% в Гватемале (*Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future*. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.88).

¹⁰² The World Bank. *The Migration and Remittances Factbook 2008*. <http://www.Worldbank.org/prospects/migrationandremittances>

¹⁰³ Pew Research Center. *Trends 2005*. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005, p.87. В настоящее время в США находятся 10% населения и 15% трудоспособного населения Мексики (Lockhead C. *Give and Take Across the Border: 1 in 7 Mexican Worker Migrates—Most Send Money Home*. // "The San Francisco Chronicle". 2006, May 21.

¹⁰⁴ The World Bank. *The Migration and Remittances Factbook 2008*. <http://www.Worldbank.org/prospects/migrationandremittances>. В Сальвадоре, каждый восьмой гражданин которого живёт в США, переводы из этой страны составили в 2005 г. 17% ВВП (*Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future*. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.87).

¹⁰⁵ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future*. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, xv., Zuckerman M.B. *Land of Opportunity*. // *U.S. News & World Report*, 2005, 20 June, p.64.

влечены в экономически активную деятельность. В составе их семей порядка 3 млн. детей - граждан США¹⁰⁶.

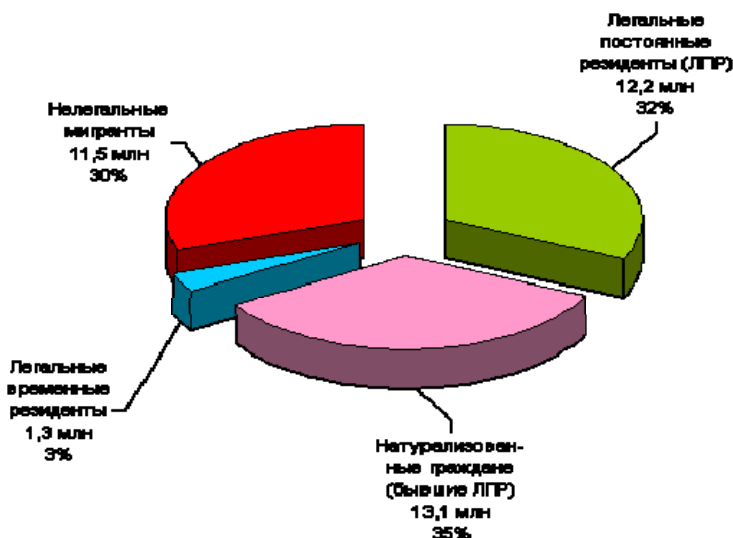

Рис.8. Распределение иммигрантов (38 млн. человек, родившихся за границей) по статусу в 2006 году

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

40% нелегалов находятся в Калифорнии (большинство из них прибывают через общую границу из Мексики). Не удивительно, что там этот вопрос вызывает наибольшие споры и политические разногласия. Следом по количеству нелегалов идут Техас, Нью-Йорк и Флорида. Более $\frac{3}{4}$ иммигрантов селятся в шести американских штатах, а более половины – лишь в восьми урбанизированных зонах, в первую очередь в Нью-Йорке, Чикаго, Лос-Анджелесе, Хьюстоне, Бостоне и Майами¹⁰⁷. Одновременно наблюдается широкомасштабный отток коренного (особенно белого) населения из

¹⁰⁶ Ford W.F. *Immigrationomics: A Discussion of Some Key Issues*. // *Economic Education Bulletin*. vol.47, no.10, 2007, October, p.5. Согласно Конституции США, любой ребёнок, родившийся на территории страны, автоматически получает американское гражданство.

¹⁰⁷ Frey W.H., Tilove J. *Immigrants In, Native Whites Out*. // "The New York Times Magazine", 1995, 20 August, pp.44-45.

городских центров, приводящий к быстрому изменению расового, этнического и культурного облика ведущих городов Америки. В вышеперечисленных городских центрах на десять прибывающих туда мигрантов убывают в другие города и субурбанизованные зоны девять коренных жителей, что ведёт к дополнительной интенсификации изменений в национальной, расовой и религиозной структуре населения этих городов. Среди тех крупных городов, куда ещё продолжается приток белого населения, – Сан-Диего, Тампа, Санкт-Петербург, Сиэтл, Феникс, Атланта и Лас-Вегас¹⁰⁸.

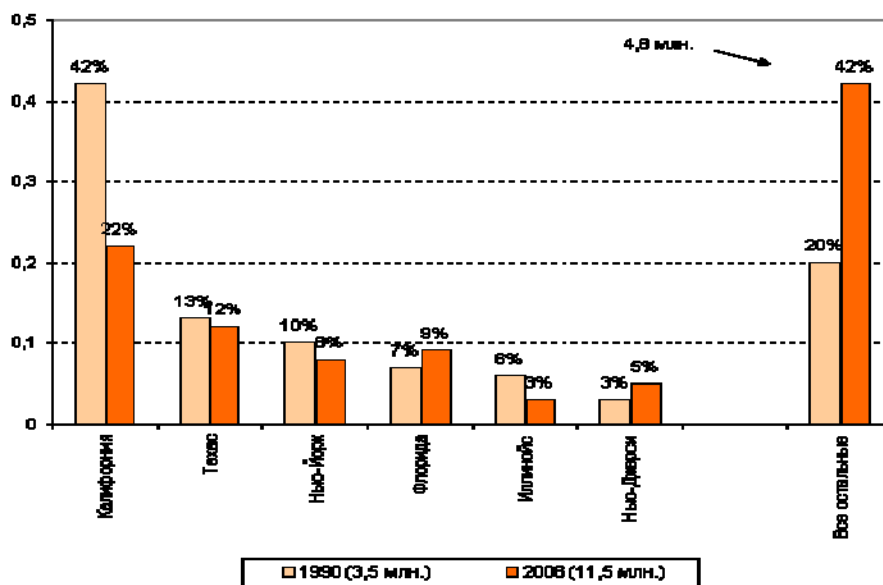

Рис.9. Все больше undocumented мигрантов расселяются за пределами 6 главных штатов их концентрации (% от всех undocumented мигрантов)

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Одним из очевидных последствий иммиграции является нарастающее разделение страны на космополитичные береговые, пограничные районы и крупные города и более традиционную американскую «глубинку» (хотя приток туда иммигрантов тоже усиливается: в течение 1980–2000 годов испаноязычное население приблизительно 30 штатов возросло более чем

¹⁰⁸ Там же.

на 200%¹⁰⁹). Этот разрыв во многом дублируется аналогичным политическим разделением страны между демократами и республиканцами во время национальных выборов.

Особую проблему сегодня представляет трудовая иммиграция, как легальная, так и нелегальная. Почти половина нелегалов въехали в страну по туристическим, студенческим и даже по рабочим визам¹¹⁰. Нарушение ими законодательства состоит или в нахождении в стране после окончания разрешённого срока, или в нарушении декларированных целей поездки (скажем, в устройстве на работу вместо учёбы или туризма). Они относительно легко находят низкооплачиваемую и малоквалифицированную работу как в городе, так и в сельской местности (например, как сезонные сельскохозяйственные или строительные рабочие-мигранты)¹¹¹. Так, нелегалы составляют 24% занятых в сельском хозяйстве, 17% - работников прачечных и химчисток, 14% занятых в строительстве и 12% - работающих на кухнях предприятий общественного питания¹¹². При этом у них пока практически нет возможности получить работу легальным путём – ежегодно иммиграционная служба выдаёт лишь 5000 временных трудовых виз для низкоквалифицированных работников¹¹³.

¹⁰⁹ *New Latino Nation*. // "Newsweek", 2005, 30 May, p.28

¹¹⁰ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future*. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, xv., Zuckerman M.B. *Land of Opportunity*. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June, p.59.

¹¹¹ Отметим, что кризисные явления в американской экономике привели к заметному сокращению как притока трудовых мигрантов, так и объёма их денежных переводов в последние месяцы. Число задержаний за нелегальный переход границы с Мексикой, например, в период между 1 октября 2007 г. и 31 марта 2008 г. оказалось на 17% меньше, чем в аналогичном периоде 2006-2007 гг. (*Jordan M. Crossings By Migrants Slow as Job Picture Dims*. // "The Wall Street Journal". 2008, 9 April, A1).

¹¹² *Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S.* - Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006.

¹¹³ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future*. Abraham S., Hamilton Lee H., Co-Chairs. Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.35. И это – несмотря на то, что первая программа по временному трудоустройству в США низкоквалифицированных работников из Мексики – так называемая *Bracero Program* - была начата ещё в 1942г. - во время Второй мировой войны и продолжалась до 1964 г.

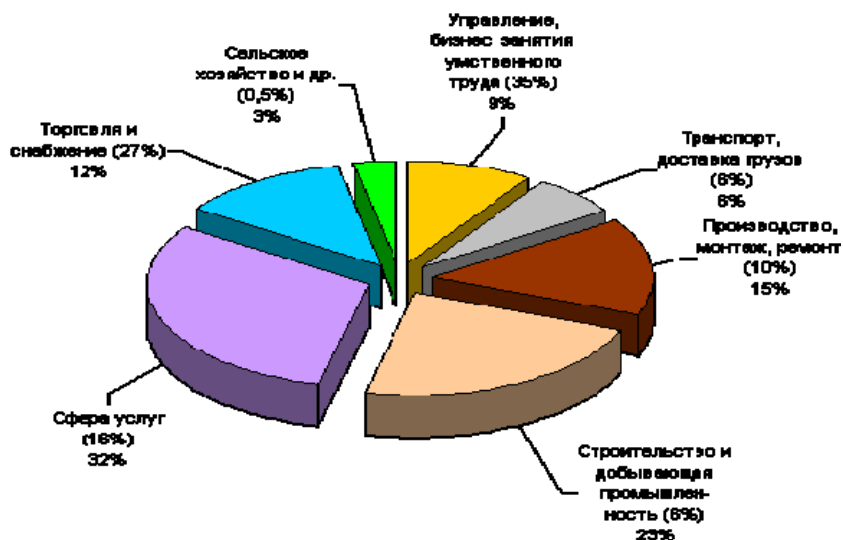

Рис.10. Нелегалов больше в низкооплачиваемых занятиях Структура занятости недокументированных мигрантов (7,8 млн. недокументированных работников в 2006 году), %. В скобках – соответствующая структура для постоянного населения

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

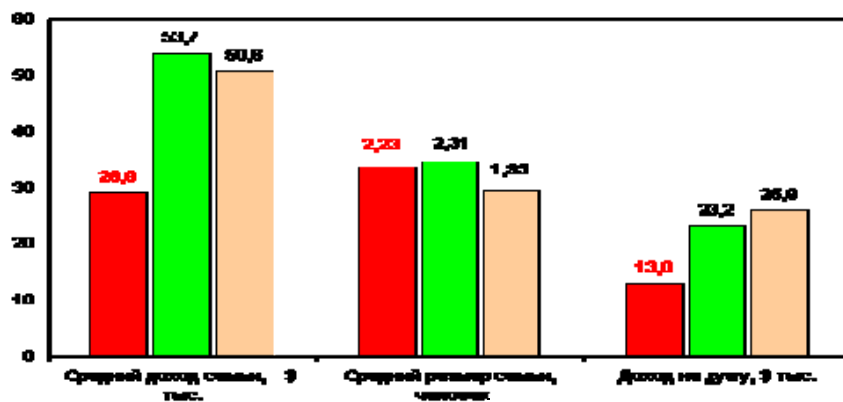

Рис.11. Нелегальные мигранты – самые бедные

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC

Предприниматели, работающие в этих сферах, заинтересованы в притоке подобных иммигрантов, но многие американцы, в том числе и представители бизнеса, выступают категорически против трудовой иммиграции. Опросы показывают, что в два раза больше американцев скептически относятся к продолжению иммиграции, чем поддерживают её. Почти половина населения выступает в защиту мер, направленных на ограничение потока иммигрантов.

Соответственно, оппозиция иммиграции (как нелегальной, так и легальной) растёт на обоих полюсах политического спектра и имеет как социально-экономическую, так и этнополитическую подоплёку. В рядах левой оппозиции особенно зрима роль профсоюзов в тех отраслях, работники которых испытывают конкуренцию со стороны иммигрантов, готовых на низкооплачиваемую работу без каких-либо социальных гарантий. Действительно, приток иммигрантов не только усиливает конкуренцию на рынке труда, но и тормозит рост оплаты труда низкоквалифицированных работников (которая или вообще не выросла, или даже несколько снизилась с учетом покупательной способности за последние годы)¹¹⁴. Согласно расчётам Дж. Борхаса, приток дешёвой рабочей силы из Мексики в течение 1980-2000 годов привёл к снижению реальной заработной платы рабочих – афроамериканцев на 4,5%, а работников, не имеющих законченного среднего образования – на 8%¹¹⁵. Если в целом один из восьми жителей США был рождён за рубежом, то среди занятых – уже один из семи, а среди занятых на низкооплачиваемой работе – один из пяти¹¹⁶.

Не удивительно, что 4/5 опрошенных американцев (по сравнению, кстати, с 45% среди представителей элит) рассматривают «защиту рабочих мест американских трудящихся» как одну из наиболее важных задач, стоящих перед страной¹¹⁷.

¹¹⁴ Nye J.S. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.136.

¹¹⁵ Borjas G. *Increasing the Supply of Labor through Immigration: Measuring the Impact on Native-born Workers*. Center for Immigration Studies Backgrounder. - Washington, DC: Center for Immigration Studies, May 2004.

¹¹⁶ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future*. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.10-11.

¹¹⁷ Nye J.S. *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.136.

Между тем правая оппозиция, хоть и не афишируя этого открыто, воспринимает иммиграцию, особенно из Латинской Америки, как угрозу существующей этнической, расовой, религиозной и языковой структуре и единству американского общества. Важна для них и угроза конкуренции со стороны иммигрантов для малого бизнеса – важнейшей опоры политического консерватизма в США. Долгое время своеобразным выразителем взглядов этих групп был консервативный политический обозреватель и журналист П.Бьюккенен, который провозгласил угрозу иммиграции одной из основных тем своих президентских избирательных кампаний в 1992, 1996 и 2000 годах. Наряду с требованиями о выходе США из ГАТТ, а затем и из ВТО и НАФТА, он настаивал на запрещении всех форм иммиграции на пять лет и сооружении постоянной стены или хотя бы проволочного ограждения на всём протяжении границы с Мексикой для предотвращения нелегальной иммиграции. (Напомним, что последняя инициатива стала частично воплощаться в жизнь в 2006 году) Сегодня ещё более агрессивную позицию занимает обозреватель CNN Л.Доббс, который под прикрытием борьбы с нелегальной иммиграцией ведет широкомасштабную кампанию против иммигрантов из Латинской Америки. Среди его заявлений – утверждение, что нелегальная иммиграция способствует распространению инфекционных заболеваний, включая такие экзотические, как проказа.

Языковой фактор приобрёл особое значение. Дело в том, что большинство иммигрантов из Латинской Америки сохраняют свою языковую идентичность и формируют этнотерриториальные кластеры. Численность лиц со слабым знанием английского языка возросла с 14 млн. в 1990 году до 23 млн. в 2000 году, составив в 2000 году 8% населения страны¹¹⁸. Во многих пограничных штатах были выдвинуты законодательные инициативы, требующие ужесточить иммиграционный режим и провозгласить английский официальным языком (подобный закон был принят, например, законодательным собранием Аризоны). Не менее важны вопросы, связанные с усиливающимся давлением иммигрантов на социально-экономические институты и образовательную систему, опять же, прежде всего в приграничных штатах.

Наиболее радикальной мерой в этом плане является так называемое Предложение 187, выдвинутое инициативной группой избирателей и поставленное на голосование в ходе референдума в Калифорнии во время выборов 1994 года. Оно было ориентировано на ограничение нелегальной

¹¹⁸ *Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton LH., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006, p.75.*

иммиграции в этот самый населённый штат США, 24,1% жителей которого в тот момент были рождены за рубежом (согласно некоторым оценкам, нелегальные иммигранты составляют 48% населения Калифорнии, что создаёт колоссальную нагрузку на все социальные и коммунальные службы штата). Эта инициатива, поддержанная 59% избирателей, предусматривала лишение нелегальных иммигрантов и их детей права на пользование общественными фондами в сферах образования, здравоохранения и социального обеспечения. Данная мера была немедленно опротестована как противоречащая Конституции, и её претворение в жизнь по-прежнему блокируется судебными органами. Тем не менее, сам факт её появления на свет служит иллюстрацией остроты иммиграционной проблемы для американского общества. Во многих приграничных штатах получила развитие деятельность добровольных милицейских отрядов местных жителей, патрулирующих границы параллельно с федеральными службами и пытающихся воспрепятствовать переходу границы незаконными мигрантами. Эта инициатива вызвала ещё более противоречивые отклики со стороны американской общественности.

Между тем интенсивная иммиграция (наряду с различиями в темпах естественного прироста отдельных этнических, религиозных и расовых групп) ведёт к достаточно быстрым изменениям структуры населения¹¹⁹. В 1900 году в США жили около 500 тысяч так называемых «испаноязычных» (преимущественно выходцев из Латинской Америки¹²⁰). Сегодня – уже более 45,5 млн.¹²¹. В течение 1980–2000 годов испаноязычное население страны возросло на 20,7% (по сравнению с 14,3% для белых и 7,5% для афроамериканцев)¹²². В 1996 году белые составляли 73,6% населения страны. Доля черного населения была 12%, а доля испаноязычных – 10,2%. К 2004 году доля последних была уже 14%, причём более полови-

¹¹⁹ Отметим, что 62% прироста испаноязычного населения в 2006-2007 гг. пришлось на естественный прирост, а не иммиграцию. На сегодня в США к этой этнической группе принадлежит каждый четвёртый ребёнок в возрасте до 5 лет (Pew Hispanic Center Releases Statistical Portrait of Hispanic Women in the U.S. - Pew Hispanic Center. <http://pewhispanic.org>).

¹²⁰ Как и в случае с чёрным населением США, вопрос «испаноязычных» (буквально – *hispanics*, «испаники», нечто типа «лица испанской национальности», хотя и без унижительного оттенка) представляет собой политически весьма чувствительную проблему. Хотя они рассматриваются в качестве расового меньшинства, в данную категорию входят люди различного расового происхождения, которые также могут называться «латиноамериканцами». Таким образом, принадлежность к данной категории указывает на наличие определённой культурной и региональной ориентации и распространяется и на представителей ряда европейских наций, и на тех выходцев из Латинской Америки, кто уже не владеет испанским языком).

¹²¹ U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency "Reuters". <http://www.reuters.com>

¹²² Pew Research Center. Trends 2005. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005, p.74

ны из них родились в США¹²³. Доля белых снизилась до 68%, а доля афроамериканцев осталась на уровне 12%¹²⁴.

В целом в 2007 году численность расовых меньшинств в США составила 102,5 млн. человек по сравнению с 199,1 млн. белых. Представители меньшинств стали большинством в четырёх штатах и федеральном округе Колумбия: на Гавайях их доля составляет 75%, в столице — Вашингтоне 68%, в Нью-Мексико 58%, в Калифорнии 57% и в Техасе 52%¹²⁵.

Согласно оценкам, доля латиноамериканцев возрастёт к 2050 году до 24,5%, тогда как доля афроамериканцев составит 13,6%. Значительно увеличится и доля выходцев из Азии, составив 8,2%¹²⁶. Данные переписи населения 2001 года подтверждают верность этих прогнозов. Доля испаноязычных наиболее высока в населении штата Нью-Мексико, где она превышает 40%. В Калифорнии и Техасе эта доля превышает 30%, в Аризоне и Неваде — 20%. Доля испаноязычных в населении превышает 10% ещё в пяти штатах (Иллинойсе, Колорадо, Нью-Джерси, Нью-Йорке и Флориде) и продолжает расти¹²⁷. В целом 16 штатов имеют испаноязычное население, превышающее 500 тысяч человек. Крупнейшие группы испаноязычных проживают в Калифорнии (13,2 млн.), Нью-Йорке (3,5 млн.), а также Флориде и Техасе (по 3 млн.)¹²⁸. При этом 63% испаноязычных в США имеют мексиканские корни, 10% — пуэрториканские, а 4% — кубинские¹²⁹. Сегодня в американских государственных школах учатся 10 миллионов испаноязычных детей — около 20% от общего числа учащихся. 84% из них родились на территории страны и являются американскими гражданами¹³⁰.

¹²³ Pew Research Center. *Trends 2005*. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005, p.72

¹²⁴ *New Latino Nation*. // "Newsweek". 2005, 30 May, p.29.

¹²⁵ U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency "Reuters". <http://www.reuters.com>

¹²⁶ U.S. Census Bureau, *Resident Population—Selected Characteristics, 1970 to 1991, and Projections, 1995 to 2050*. - Washington, D.C.

¹²⁷ Hill Grey and Millman J. *Bush Eases Immigration Stance*. // "The Wall Street Journal", 2004, 7 January A4.

¹²⁸ U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency "Reuters". <http://www.reuters.com>

¹²⁹ *New Latino Nation*. // "Newsweek". 2005, 30 May, p.29.

¹³⁰ Pew Hispanic Center: *Press Release*. "Hispanics Are One-In-Five of All Public School Students Nationwide." <http://pewhispanic.org>

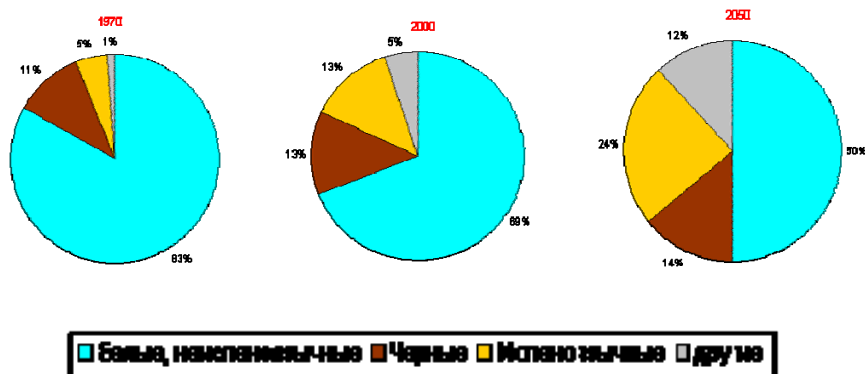

Рис.12. Изменение этнического состава населения США

Источник: US Census Bureau. Debating Immigration Ed by C.M.Swain. - Cambridge University Press. NY, 2007

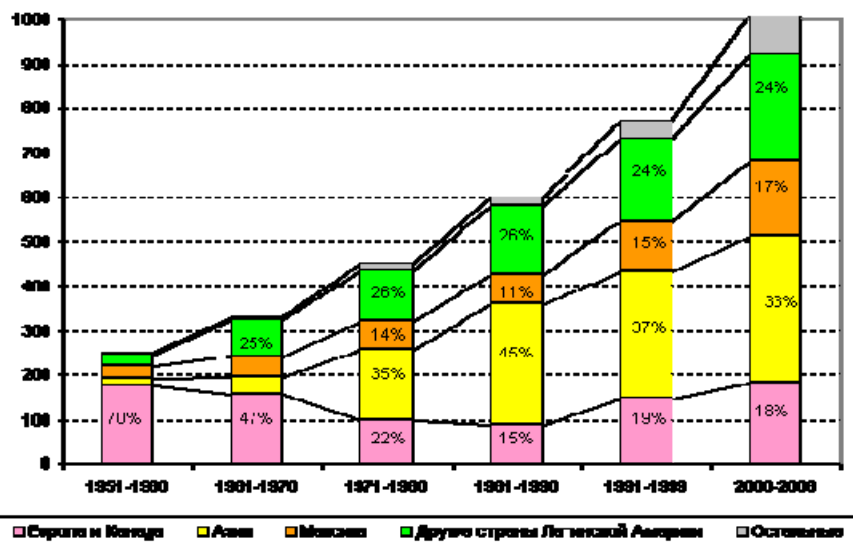

Рис.13. Распределение среднегодового числа легальных мигрантов по странам происхождения

Источник: Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. -Pew Hispanic Center, Washington, DC

Помимо этого, широкомасштабная иммиграция людей, принадлежащих к этническим и расовым меньшинствам, изменяет внутреннюю структуру меньшинств в США (так, доля афроамериканцев в этой группе сократилась за последние 50 лет с более 2/3 до менее 50%), вызывая перераспределение субсидируемых государством ресурсов и рабочих мест в государственном секторе (где доля меньшинств традиционно очень высока) и вызывая недовольство «старых» меньшинств. Между тем многие из льготных программ так называемого «позитивного действия», направленных на создание приоритетных условий и квот для определённых групп населения, были первоначально созданы с целью компенсации черного населения за рабство и наследие неравенства. Впоследствии их действие распространилось и на других выходцев из неевропейских стран, а также и другие группы населения, включая женщин, инвалидов и др. Таким образом, иммиграция не только снижает долю белых в населении, но и «отрезает» льготы от «традиционных» меньшинств.

Помимо этого, структурные изменения происходят и в составе определённых этнических, расовых и религиозных групп. Скажем, доля негров¹³¹ (большинство из которых относительно недавно изменили свою религиозную принадлежность) среди американских последователей ислама составляет около 30%, в то время как большинство мусульман являются выходцами из арабских стран (25%) и юго-восточной Азии (33%)¹³². Быстрые изменения баланса между определёнными группами вызывают внутренние трения и борьбу вокруг их политической ориентации и за перераспределение ограниченных льготных ресурсов, предоставляемых государством.

Столь же любопытно и то, что количество мусульман в США в 2001 году впервые превысило количество евреев. Эти перемены очень важны в американской политической системе, поскольку они могут привести к изменению результатов голосования, перераспределению социальных благ между отдельными группами населения и переориентации внешней политики. В частности, быстро растущая доля испаноязычных среди американского населения превращает их в значительную политическую силу, приводя к усилению межпартийной борьбы за их голоса¹³³. Доля испаноязыч-

¹³¹ Поскольку расовый вопрос в США весьма чувствителен, расовые категории неоднократно переименовывались. В настоящее время политически более приемлемыми считаются термины «афро-американцы» или «чёрные».

¹³² Zoll R. Conventions Show Divide with Muslims. // "The Daily News Journal", 2003, 31 August.

¹³³ Иммиграционная амнистия 1986 г., например, привела к увеличению числа избирателей в США почти на 3 миллиона человек (Bhagwati J. America As a Beacon... And a New Dawn for Immigrants. // "The Wall Street Journal", 2004, 12 January, A14).

ных избирателей возросла с 2% в 1988 году до 7% в 2000 году и 9% во время выборов 2004 года¹³⁴. В выборах 2004 года приняли участие более 8 миллионов испаноязычных избирателей. Среди избранных членов Конгресса было и два испаноязычных сенатора — от Флориды и Колорадо. В 2008 году среди претендентов на роль кандидата в президенты США от Демократической партии был губернатор штата Нью-Мексико Б.Ричардсон, тоже имеющий испаноязычные корни. А число имеющих право голоса в этой категории достигло 18 миллионов человек¹³⁵. При этом 57% испаноязычных считают себя сторонниками демократов и лишь 23% — республиканцев. Опрос испаноязычных избирателей в июне-июле 2008 года также показал, что 66% из них собирались голосовать за демократа Обаму и лишь 23% — за республиканца Маккейна¹³⁶. Одновременно более 90% испаноязычных жителей в США поддерживают идею легализации незаконных иммигрантов¹³⁷.

Особые опасения вызывает предвидимый многими переход американского общества от традиционной американской модели «плавильного котла» к «мозаичной» модели, т.е. от ситуации, когда иммигранты быстро становились американцами не только в результате формальной перемены гражданства, но и с точки зрения их менталитета, языковой и культурной идентичности, к положению, когда американское общество может стать «мультикультурным», распавшись на достаточно обособленные этнические, религиозные, культурные и языковые сообщества. По словам П.Браймелоу (кстати сказать, самого иммигранта из Великобритании), Соединённые Штаты не в состоянии больше позволить себе быть страной иммиграции, поскольку «американцев убеждают полностью отказаться от взаимосвязи, основанной на общей этничности и вверить себя идеологии как связующей их государство силой»¹³⁸. Парадоксально в определённом смысле, но очень важную роль в этом плане играют глобализация и научно-техническая революция, облегчающие для мигрантов сохранение прежней культурной идентичности и связей с родиной.

¹³⁴ Hill G., Millman J. *Bush Eases Immigration Stance*. // "The Wall Street Journal", 2004, 7 January, A4

¹³⁵ Campo-Flores A., Fineman H. *A Latin Power Surge*. // "Newsweek", 2005, 30 May, pp.25-28, Selb G.F. *How the Immigration Fires Subsided for McCain*. // "The Wall Street Journal". 2008, 29 January, A2.

¹³⁶ Selb G.F. *How the Immigration Fires Subsided for McCain*. // "The Wall Street Journal". 2008, 29 January, A2; Pew Research Center. *Hispanics Support Obama over McCain for President by Nearly Three-to-One*, Pew Hispanic Center Survey Finds. <http://www.pewhispanic.org>.

¹³⁷ Cooper M. *New Hope for Illegals?* // "Time", 2004, 19 January, p.18.

¹³⁸ Brimelow P. *Alien Nation: Common Sense About America's Immigration Disaster*. - New York: Random House, 1995, pp.208, 217, 258.

Озабоченность у многих вызывает и всё нарастающий приток испаноязычных иммигрантов – ввиду и протяжённой общей границы с Мексикой, и значительного разрыва в плане основных среднестатистических показателей социально-экономического развития (так, разрыв между США и Мексикой с точки зрения производства ВВП на душу населения составил в 2007 году 5,4 раза¹³⁹), и нежелания, как считают многие, представителей этой группы иммигрантов интегрироваться в американское общество. Наиболее видным выразителем этих взглядов является знаменитый политолог из Гарвардского университета С.Хантингтон, который подчёркивает, что испаноязычная иммиграция является «наиболее... серьёзным вызовом традиционной американской идентичности... Игнорируя эту проблему, американцы обрекают [своё общество] на трансформацию на две культуры (англо- и испаноязычную) и два языка»¹⁴⁰. По его мнению, опасность представляют шесть специфических черт новой иммиграционной волны: наличие общей границы с Мексикой, масштаб иммиграции¹⁴¹, её незаконный характер, территориальная концентрация, последовательность и долгосрочный характер¹⁴².

Оппоненты этого подхода указывают на возрастающее значение рынка и революции в области технологии и средств связи как факторов, стимулирующих интерес к изучению английского языка и принятию иммигрантами идеи ассимиляции. Например, главный редактор журнала U.S. News and World Report М.Зукерман считает, что «причин для пессимизма нет. Имеются... свидетельства того, что мы сможем абсорбировать испаноязычных [иммигрантов] - также, как мы абсорбировали предыдущие поколения европейцев - в динамичное американское общество... Каждая новая волна иммигрантов научила нашу нацию чему-то новому и обогатила её культуру. Другими словами, [новая иммиграционная волна создаёт] возможности, а не проблемы».¹⁴³ Согласно данным Национального исследовательского совета США, 60% иммигрантов, приехавших в эту страну в течение 1980-х годов, к настоящему времени хорошо говорят по-английски. Среди

¹³⁹ Отметим, что согласно данным Международного Валютного Фонда, разрыв между Россией и беднейшими странами СНГ по этому показателю был ещё больше: 11,1 раза с Узбекистаном, 12,7 раза с Киргизией и 18,9 раза с Таджикистаном (International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, April 2008. <http://www.imf.org>)

¹⁴⁰ Huntington S.P. The Hispanic Challenge. // "Foreign Policy", 2004, March-April, p.32.

¹⁴¹ Мексиканцы составляют 69 процентов незаконных иммигрантов, а совокупная доля выходцев из Латинской Америки приближается к 80 % (Huntington S.P. The Hispanic Challenge. // "Foreign Policy", 2004, March-April, p.35; Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S. - Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006).

¹⁴² Huntington S.P. The Hispanic Challenge. // "Foreign Policy", 2004, March-April, p.33.

¹⁴³ Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June, p.64.

тех, кто приехал в США 30 или более лет назад, к моменту проведения исследования лишь 3% не владели английским языком¹⁴⁴. В целом опросы показывают, что современные мигранты ассимилируются столь же успешно, как и сто лет назад. Недавний опрос 2500 латиноамериканцев показал, что 90 процентов из них считали необходимым как можно быстрее и эффективнее адаптироваться к американской культуре. При этом, однако, такие же 90 процентов считали необходимым и сохранение связи со своей национальной культурой¹⁴⁵.

* * *

Кажется очевидным, что миграционная политика США характеризуется целым рядом черт и проблем. Более того, некоторые из политических инноваций создают противоречия и вызывают опасения. Серьёзные опасения, в частности, вызывает возможность утраты национального единства и развития этнических конфликтов. Между тем высказываются и опасения относительно возможности бесконтрольного усиления (под предлогом борьбы с терроризмом и нелегальной иммиграцией) власти федерального правительства.

Не будем, однако, забывать, что опыт США говорит прежде всего о пользе иммиграции и способности государства принять и ассимилировать значительные массы мигрантов, не подвергая опасности основы демократической власти. Американский опыт последних лет также указывает на возможность и, видимо, необходимость поиска новых форм иммиграционной политики в ситуации, когда, с одной стороны, иммиграция несёт в себе значительный положительный заряд, а с другой, остановить нелегальную иммиграцию демократическим путём оказывается практически невозможно, особенно в условиях, когда относительно благополучная страна граничит с гораздо более бедными и трудоизбыточными государствами.

Выступая в поддержку комплексной иммиграционной реформы, обозреватель телеканала CNN и журнала Newsweek Ф.Закария подчёркивает, что упор "исключительно или преимущественно на запретительные меры работать не будет. Законы, игнорирующие силы спроса и предложения,

¹⁴⁴ James S., Edmonston B., eds. *The New Americans: Economic, Demographic, and Fiscal Effects of Immigration*. - Washington, D.C.: National Academy Press, 1997, p.13.

¹⁴⁵ *The New Americans*. // "The Economist", 2000, 11 March, survey pp.13-14. Между тем, тот же Зукерман отмечает, что лишь 7% детей, родившихся в США в семьях испаноязычных иммигрантов, считают испанский своим основным языком, а почти половина вообще не говорит по-испански. Среди иммигрантов третьего поколения, треть испаноязычных женщин выходит замуж за представителей других этнических и расовых групп. Они также достаточно успешны в социально-экономическом отношении: доходы почти 80% превышают прожиточный минимум, а среди тех, кто прожил в США более 30 лет, 68% имеют собственный дом (Zuckerman M.B. *Land of Opportunity*. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June, p.64).

приводят к дорогостоящим потерям (Вспомним о “сухом законе”.)” Вместе с тем, подчёркивает он, иммиграционная реформа – “это тот редкий случай, когда хорошие политические цели и средства могут совпадать”¹⁴⁶.

Не стоит забывать и о роли иммиграционной политики в качестве важного элемента американской “мягкой власти”, т.е. способности к лидерству на основе примера, притягательности для других национальной модели развития и возможности распространения национальной идеологии и культуры по миру без опоры на силовые методы¹⁴⁷. Иммиграция и формирование национальных диаспор служат важнейшими механизмами применения этой “мягкой власти”.

По словам Дж.Най, современный нам мир характеризуется «размыванием границ»¹⁴⁸. По сути дела, в рамках процесса глобализации, стимулируемого как рыночными, так и технологическими факторами, происходит формирование мирового рынка рабочей силы. Наряду с изменениями в отношении мирового сообщества к вопросам прав человека и государственного суверенитета этот процесс вынуждает страны мира пересматривать отношение к вопросам миграции.

Игнорировать эту реальность сегодня не могут ни США, ни Россия. И потому вместо спекуляции на угрозах иммиграции политические лидеры и средства массовой информации должны разъяснять населению своих стран как её неизбежность, так и очевидные положительные стороны.

Литература

- Bhagwati J. America As a Beacon... And a New Dawn for Immigrants. // "The Wall Street Journal", 2004, 12 January.
- Borjas G. Heaven's Door: Immigration Policy and the American Economy. – Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999.
- Borjas G. Increasing the Supply of Labor through Immigration: Measuring the Impact on Native-born Workers. Center for Immigration Studies Background. - Washington, DC: Center for Immigration Studies, May 2004.
- Brimelow P. Alien Nation: Common Sense About America's Immigration Disaster. - New York: Random House, 1995.

¹⁴⁶ Zakaria F. Time to Solve Immigration. // "Newsweek". 2006, 13 November, p.23.

¹⁴⁷ Как писал создатель этой концепции известный политолог Дж.Най, в то время как “жесткая власть базируется на стимулах... или угрозах... мягкая власть основана на способности... формировать предпочтения других”. Иными словами, “мягкая власть” представляет собой способность создавать у других людей “желание хотеть того же, чего хотите Вы” (Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, pp.8-9, 24).

¹⁴⁸ Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002, p.57.

- Campo-Flores A., Fineman H. A Latin Power Surge. // "Newsweek", 2005, 30 May.
- Cooper M. New Hope for Illegals? // "Time", 2004, 19 January.
- Davy M., Meyers D.W., Batalova J. Who Does What in US Immigration. // Migration Information Source. 2005, December 1.
- Ford W.F. Immigrationonomics: A Discussion of Some Key Issues. // Economic Education Bulletin. vol.47, no.10, 2007, October.
- Frey W.H., Tilove J. Immigrants In, Native Whites Out. // "The New York Times Magazine", 1995, 20 August.
- Franklin B. 1961. Observations concerning the increase of mankind, peopling of countries, etc. // The Papers of Benjamin Franklin. Volume 4, July 1, 1750 through June 30, 1753. - New Haven: Yale University Press.
- Garment S. Scandal: The Culture of Mistrust in American Politics. - New York: Doubleday, 1991.
- Immigration and America's Future: New Chapter: Report of the Independent Task Force on Immigration and America's Future. Abraham S., Hamilton L.H., Co-Chairs. - Washington, D.C.: Migration Policy Institute, September 2006.
- International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, April 2008. (<http://www.imf.org>)
- Hill G., Millman J. Bush Eases Immigration Stance. // "The Wall Street Journal", 2004, 7 January.
- Hsu S.S., Lydersen K. Illegal Hiring Is Rarely Penalized. // "The Washington Post", 2006, June 19.
- Huntington S.P. The Hispanic Challenge.// "Foreign Policy", 2004, March-April.
- James S., Edmonston B., eds. The New Americans: Economic, Demographic, and Fiscal Effects of Immigration. - Washington, D.C.: National Academy Press, 1997.
- Jordan M. Arizona Seizes Spotlight In U.S. Immigration Debate. // "The Wall Street Journal". 2008, February 1.
- Jordan M. Crossings By Migrants Slow as Job Picture Dims. // "The Wall Street Journal". 2008, 9 April.
- Kirk J.A. Indian-Americans and the U.S.-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby? // Foreign Policy Analysis. vol.4. no.3. 2008, July.
- Lockhead C. Give and Take Across the Border: 1 in 7 Mexican Worker Migrants—Most Send Money Home. // "The San Francisco Chronicle". 2006, May 21.
- McManus S. Young v. Old. Boulder. - Colorado: Westview Press, 1996.
- New Latino Nation. // "Newsweek", 2005, 30 May.

- Nye J.S. The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone. - Oxford and New York: Oxford University Press, 2002.
- Passel J.S. U.S. Immigration: Numbers, Trends & Outlook. - Pew Hispanic Center, Washington, DC
- Passel J.S. The Size and Characteristics of the Unauthorized Migrant Population in the U.S. - Pew Hispanic Center. Washington, DC: Pew Hispanic Center, March 2006.
- Pew Hispanic Center: Press Release. "Hispanics Are One-In-Five of All Public School Students Nationwide." <http://pewhispanic.org>
- Pew Hispanic Center Releases Statistical Portrait of Hispanic Women in the U.S. - Pew Hispanic Center. (<http://pewhispanic.org>).
- Pew Research Center. Trends 2005. - Washington, D.C.: Pew Research Center, 2005.
- Pew Research Center. Hispanics Support Obama over McCain for President by Nearly Three-to-One, Pew Hispanic Center Survey Finds. <http://www.pewhispanic.org>.
- Public Policy Institute of California, "Silicon Valley's Skilled Immigrants: Generating Jobs and Wealth for California" Research Brief Issue 21, 1999, June.
- Selb G.F. How the Immigration Fires Subsided for McCain. // "The Wall Street Journal". 2008, 29 January.
- The New Americans. // "The Economist", 2000, 11 March.
- The World Bank. The Migration and Remittances Factbook 2008. <http://www.Worldbank.org/prospects/migrationandremittances>
- U.S. Bureau of the Census, Statistical Abstracts of the U.S. - Washington, D.C.
- U.S. Census Bureau, Resident Population—Selected Characteristics, 1970 to 1991, and Projections, 1995 to 2050. - Washington, D.C.
- U.S. Hispanic Population Hits 45.5 Million: // Agency "Reuters". <http://www.reuters.com>
- U.S. Population Projections: 2005-2050. - Pew Hispanic Center. (<http://www.pewhispanic.org>)
- Zakaria F. Time to Solve Immigration. // "Newsweek". 2006, 13 November.
- Zakaria F. The Rise of the Rest. // "Newsweek". 2008, 12 May.
- Zoll R. Conventions Show Divide with Muslims. // "The Daily News Journal", 2003, 31 August.
- Zuckerman M.B. Land of Opportunity. // "U.S. News & World Report", 2005, 20 June.

Представлена в редакцию
12 ноября 2008 года

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ИМИДЖ И РЕПУТАЦИЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ¹⁴⁹

Валерий МОШНЯГА

Республика Молдова, Кишинев, Молдавский государственный университет, факультет международных отношений, политических и административных наук, кафедра политической науки

Заведующий кафедрой, доктор-хабилитат политических наук, профессор

Александр ЕЖОВ

Республика Молдова, Кишинев, Молдавский государственный университет, факультет международных отношений, политических и административных наук, кафедра международных отношений

Преподаватель, магистр политических наук

The present article represents theoretic-analytical analysis of political image and reputation.

The person of the political leader is the central figure who sets the fashion to the political elections. Therefore there is always actual a problem of creation and introduction in public consciousness of such image of the politician, which would satisfy the needs of electorate and would influence their social installations.

Many researchers of political image agree that image is the intermediary between people and authority but the person of the politician cannot be shown only to image. New opportunities for studying a phenomenon of political leadership are opened with a category of reputation.

The concept «reputation» it is often used in the public and business communications as social representation about the role and the status of the person in a society. The reputation is formed and exists as social representation, defining public preferences. Therefore studying of reputation allows to go deeper into understanding the process of a political choice, the formation of confidence and mistrust to subjects of authority, the estimation of efficiency and reliability of authority.

The political reputation varies eventually and includes an estimation of professional and personal qualities of the politician, and also serves as the estimated factor of its acts.

As a result of the analysis of political image and reputation we see, that image includes elements of reputation, the reputation includes elements of image.

¹⁴⁹ Рецензент – доктор политических наук, доцент Аурелия ПЕРУ-БАЛАН.

If the reputation of the politician appears stained and it is necessary to change it into positive, to add the new socially-significant acts, specialists resort to formation of image components.

And on the contrary, often images stand out for «professional», «business» reputations, because the primary goal of political image is demonstration of reputation characteristics.

В эпоху «информационного общества», когда представления людей о мире и происходящих процессах в значительной мере стали формироваться средствами массовой коммуникации, имидж любого субъекта и объекта стал играть гораздо более важную роль, чем прежде. Политический имидж сегодня – это основная коммуникативная единица, обеспечивающая контакты между агентами на политическом рынке.¹⁵⁰ Современную актуальность проблематика, связанная с имиджем власти, приобрела в связи с активным развитием демократических институтов, прежде всего института всеобщих свободных выборов. Судьба властных структур стала напрямую зависеть от того, как они и их деятельность воспринимались электоратом. Проблема построения идеальных образов (лидера, руководящей элиты, партии) и внедрения их в массовое сознание приобрела решающее значение.

Центральной фигурой, задающей тон политических выборов, является личность политического лидера. Поэтому остается всегда актуальной проблема создания и внедрения в общественное сознание такого образа политика, или имиджа, который бы отвечал потребностям электората и оказывал влияние на их социальные установки.

В процессе подготовки и проведения избирательной кампании избирателю предстоит воспринимать целостный имидж политического лидера, постоянно воспроизводимый самим субъектом и средствами коммуникации: определённые черты, качества лидера, взятые в единстве политических, мировоззренческих, нравственных, психологических, биографических, внешних качеств, резонирующих в предпочтениях электората, то есть по оптимальному императиву: «если избиратель не принимает кандидата таким, каков он есть на самом деле, то он станет таким, каким избиратель его хочет видеть»¹⁵¹.

Для того чтобы политик получил голоса избирателей, избиратель должен поверить политику, не усомниться в его честности, надёжности, добропорядочности, отдавая в его руки завтрашний день страны и своё собствен-

¹⁵⁰ Петрунин Ю.Ю. и др. *Политические коммуникации*. / Под ред. Соловьева А.И. - Москва, 2004, с.128.

¹⁵¹ Феофанов О.А. *Стереотип и имидж в буржуазной пропаганде*. // *Вопросы философии*, 1985, №6, с.79

венное благополучие. Избиратели должны видеть в кандидате человека, который разделяет их ценности и идеалы, их моральные нормы¹⁵². Политик, зная запрос избирателя, даёт ему возможность именно в своём лице увидеть все запрашиваемые качества, политический профессионализм, отсутствие корысти.

Необходимо помнить, что избиратель голосует не за конкретного человека, а за свою надежду на лучшее будущее, умело отражённую в имидже конкретного политика.

Многие исследователи политического имиджа согласны с тем, что, являясь посредником между народом и властью, образ политика не может быть сведен только к имиджу. Представляется, что для характеристики субъекта в социально-политических коммуникациях новые возможности для изучения феномена политического лидерства открывает категория репутации.

В понятии «репутация» можно выделить следующие составляющие элементы:

- деловая репутация;
- социальная репутация;
- политическая репутация;
- профессиональная репутация и т.д.¹⁵³.

По мнению С.В.Горина на данный момент можно говорить о новом научном направлении в исследовании особенностей управления репутацией - репутациологии. Репутациология изучает закономерности создания и управления деловой репутацией юридических и физических лиц и исследует ее как явление окружающего мира во всем его многообразии.

Следует отметить, что политическую репутацию часто отождествляют с имиджем. В действительности, понятия “репутация” и “имидж” весьма близки друг к другу, но существуют и существенные отличия между этими понятиями. Для более полного выявления этих отличий необходимо определить эти понятия.

Понятие «репутация» часто используется в общественной и деловой коммуникации как социальное представление о роли и статусе человека в обществе. Репутация формируется и существует как социальное представление, определяя общественные предпочтения. Поэтому изучение репутации позволяет углубить понимание закономерностей политического выбора, формирования доверия и недоверия к субъектам власти, оценки эффективности и надежности власти.

¹⁵² *Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. (Под. ред. Е.В.Егоровой-Гантман). - Москва, 1994, с.133.*

¹⁵³ *Горин С.В. Теоретические основы репутациологии. // Библиотека креативной экономики (<http://creativeconomy.ru/library/index.php?id=107&page=3>)*

Н.В.Устинова считает, что репутация это определённая ценность, от наличия и качества которой зависит жизненный успех¹⁵⁴. Она также отмечает, что репутация – явление динамичное. При наличии доминантных личностных характеристик некоторые параметры репутации могут меняться как в течение короткого промежутка времени, так и на протяжении всей жизни в зависимости от совершаемых субъектом поступков, и от распространяемой о нём информации¹⁵⁵.

Так, например, М.Н.Шашлов рассматривает политическую репутацию как фактор, влияющий на формирование имиджа политика. По его мнению, репутация политика отражена в слухах и историях про него, передаваемых устно и через СМИ. В них подчеркиваются его различные человеческие и деловые качества, способность быть лидером и его моральные установки, и такие качества, как честность и порядочность, надёжность и справедливость. Отсутствие этих черт пагубно влияет на имидж политика¹⁵⁶.

Итак, политическая репутация является социально-политической категорией, одной из важных составляющих политического успеха или провала, поскольку она способствует формированию позитивного или негативного отношения к тому или иному политическому лидеру, партии и т.д. Политическая репутация меняется с течением времени и включает оценку профессиональных и личностных качеств политика, а также служит оценочным фактором его поступков.

Исследователи по-разному анализируют имидж: одни исходят из широкого представления о нем как о «людском признании, как об оценочном отношении»¹⁵⁷, другие выводят понятие имиджа из визуального образа, отмечая, что это «визуальная привлекательность личности»¹⁵⁸, третьи, как например, специалист по созданию имиджа П.Берд определяют имидж как «полную картинку вас, которую вы представляете другим. Она включает то, как вы выглядите, говорите, одеваетесь, действуете; ваши умения, ва-

¹⁵⁴ Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – Екатеринбург, 2005, с.3. (http://orel3.rsl.ru/dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf)

¹⁵⁵ Там же, с.8.

¹⁵⁶ Шашлов М.Н. Политический имидж как актуальный предмет исследования. // Актуальные проблемы политологии: Сборник научных работ студентов и аспирантов Российского университета дружбы народов. / Отв. ред.: проф. В.Д.Зотов. – Москва, 2001, с. 84–92.

¹⁵⁷ Ковальчук А. Основы имиджеологии и делового общения. – Ростов-на-Дону, 2006, с.14.

¹⁵⁸ Шепель В.М. Имиджеология: секреты личного обаяния. – Москва, 1994, с.6.

шу осанку, позу и язык тела; ваши аксессуары, ваше окружение и компанию, которую вы поддерживаете»¹⁵⁹.

Так, Д.Ольшанский определяет имидж как «воображаемый образ человека, группы, организации, события, процесса или явления, создаваемый в сознании аудитории профессиональными имиджмейкерами»¹⁶⁰.

Исследователи практически едины во мнении, что имидж включает в себя не только анатомические особенности и стиль одежды политика, но и практически все характеристики человека, доступные восприятию¹⁶¹.

Несмотря на разнообразие формулировок в определении понятия «имидж», возможно, выявить некоторые общие черты:

1) имидж существует как совокупность, каких бы то ни было представлений об объекте в общественном мнении;

2) имидж - некая конструкция, создаваемая посредством применения специальных технологий, в соответствии с потребностями заказчика.

В результате анализа этих понятий мы видим, что имидж включает элементы репутации, репутация включает элементы имиджа. Если репутация политика оказывается запятнанной и её необходимо изменить в сторону позитива, дополнить новыми социально-значимыми поступками, прибегают к формированию имиджевых компонентов. И наоборот, часто имиджи выдаются за «профессиональные», «деловые» репутации, поскольку основной задачей политического имиджа является демонстрация репутационных характеристик.

Сравнительный анализ политического имиджа и репутации приводят М.В.Дулясова, Т.Р.Ханнанова, Е.Р.Исламгалиева¹⁶². По их мнению, репутация подобна черно-белому снимку: она находится в диапазоне от черного (отрицательная репутация) до белого (положительная репутация). Нейтральная или нулевая репутация свойственна только тем, кто не успел сформировать мнение о себе. Имидж подобен яркому цветному снимку: тысячи оттенков цвета создают единый образ. Имидж уникален и неповторим.

Понятия имиджа и репутации имеют еще одну особенность: восприятие имиджа политика идет на эмоциональном уровне, а репутация формируется на формально-логическом уровне в результате обработки фактов, событий, мнений. Отсюда понятны и механизмы воздействия имиджа и репутации на восприятие человека. Имидж – это поверхностное восприя-

¹⁵⁹ Политическая имиджелогия. Учебное пособие под ред. Деркача А.А. - Москва, 2006, с.380.

¹⁶⁰ Ольшанский Д. Политическая психология. – Санкт-Петербург: Питер, 2002, с.550.

¹⁶¹ См.: Максимов А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов. – Санкт-Петербург: Питер, 2004, с.38-39; Политическая реклама. - Москва: Николо-медиа, 2002, с.123.

¹⁶² Дулясова М.В., Ханнанова Т.Р., Исламгалиева Е.Р. Деловая репутация-многоуровневая система. (www.ogbus.ru/authors/Dulyasova/Dulyasova_8.pdf)

тие действительности, это то, что первым бросается в глаза и оставляет неизгладимое впечатление. Репутация же формируется годами.

Итак, проведенный анализ понятий «репутация» и «имидж», позволяет сделать вывод о том, что имидж представляет собой целенаправленно формируемый, эмоционально окрашенный «внешний образ» субъекта. Репутацию необходимо рассматривать через призму профессиональных и нравственных поступков субъекта.

Н.В.Устинова отмечает, что репутация состоит из двух основных элементов:

1. набора внутренних свойств и качеств человека (нравственных, интеллектуальных, образовательных, профессиональных, психологических), его Я-концепция, психологический профиль;

2. оценка этих качеств со стороны общественного мнения.

Автор отмечает, что большое влияние на формирование репутации политика оказывает его семья, размер доходов, наличие «криминального капитала», дружественные и деловые связи и т. д., и что у каждого политика есть свой «стержень», вокруг которого формируется его репутация. По мнению исследователя, для одного политика – это нравственные принципы, для другого – личностные и психологические достоинства, для третьего – политические амбиции. На практике политические деятели стремятся продемонстрировать какое-то одно личностное качество, на котором базируется их репутация. Это легко позволяет дискредитировать оппонента. Распространив о нём негативную информацию, затрагивающую его репутацию, можно повлиять на его рейтинг или разрушить его политическую карьеру¹⁶³.

Е.В.Змановская абсолютно верно отметила, что «репутация формируется годами, и является результатом систематического выполнения человеком наиболее важных социальных норм и представляет собой общественное мнение о соотношении достоинств и недостатков конкретного человека»¹⁶⁴.

Для более детального рассмотрения политической репутации необходимо выявить ее распространенные типы.

Интересную типологию политической репутации предлагает Н.В.Устинова. Она выделяет:

¹⁶³ См.: Устинова Н.В. Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – Екатеринбург, 2005, с.9-10. (http://orel3.rsl.ru/dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf)

¹⁶⁴ Змановская Е.В. Руководство по управлению личным имиджем. - Санкт-Петербург: Речь, 2005, с.122.

• «Реальную репутацию» - качества, о которых чаще всего не говорят в лицо её носителю, это те мнения и оценки, которые наиболее объективны, поскольку не предполагают лести.

• «Мифическую репутацию» - позитивные качества, создаваемые в ходе избирательной кампании, ради завоевания голос избирателей.

• «Одномерную репутацию» - формируемую в том случае, если представления разных людей о носителе репутации схожие.

• «Многомерную репутацию» – создается при расхождении мнений разных людей о репутации политика¹⁶⁵.

В то же время Е.В.Змановская различает следующие типы репутации:

Безупречная репутация – формируется в случае отсутствия недостатков и проступков политика;

Хорошая репутация – это та репутация, в которой преобладают только достоинства;

«Подмоченная репутация» - с преобладанием достоинств;

Дурная репутация – при доминировании пороков у субъекта.

Формированию положительной репутации способствуют определенные действия политика. К ним можно отнести:

- Признание важности социальных норм и правил;
- Выполнение конкретных правил;
- Демонстрация уважения к людям;
- Реальные заслуги и достижения;
- Дистанцирование от негативных символов;
- Умение договариваться и конструктивно разрешать конфликты¹⁶⁶.

Репутация политика меняется с течением времени под влиянием событий социально-политической жизни, в зависимости от совершаемых поступков, от информации, которая появляется в СМИ о субъекте. Это дает возможность коррекции репутации под влиянием политического репутационного менеджмента. Под политическим репутационным менеджментом понимают целенаправленные мероприятия по созданию и поддержанию желаемой репутации политика, избираемого на общественно значимую позицию в обществе¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. – Екатеринбург, 2005, с.9-10. (http://orel3.rsl.ru/dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf).

¹⁶⁶ Змановская Е.В. Руководство по управлению личным имиджем. - Санкт-Петербург: Речь, 2005, с.123.

¹⁶⁷ Трубецкой А.Ю. Категория репутации в социально-политической коммуникации. // Автореферат на соискание ученой степени доктора психологических наук. - Москва, 2006, с.32. (<http://vak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/vak/announcements/psiholog/TrubeckojAU.doc>)

Он включает следующие аспекты:

- анализ специфики социальных и политических представлений и ожиданий относительно репутации у различных групп;
- формирование желаемой репутации;
- анализ и отслеживание репутаций действующих политиков;
- создание политической мифологии как героической истории;
- создание личной истории как интерпретации прошлых действий и т.д.¹⁶⁸

Выборы в какой-то мере представляют собой в первую очередь конкуренцию репутаций, которые должны отражать национальные и социально-демографические представления об идеальном образе политика. Эти ожидания могут проявляться в таких категориях восприятия политика, как: «умный, дальновидный», «честность, порядочность», «хороший организатор, лидер», «патернализм», «сила личности», «выразительность образа», «интеллигентность» и «открытость», «дипломатичность, общительность», «хозяйственность, душевность», и т.д. Для политика большое значение играет занятие «позиции» в конкретной целевой аудитории и поддержание положительной репутации. Так, например, несмотря на скандальный характер личности В.Жириновского лидера российской партии ЛДПР за него стабильно голосуют с 1993 года. Этот политик зарекомендовал себя как в качестве специалиста имеющего два высших образования, обладающего необходимыми знаниями в области юриспруденции и международных отношений, свободно владеющего несколькими иностранными языками. Таким образом, можно утверждать, что это яркий и, безусловно запоминающийся, но узкоспециализированный имидж, который достаточно тяжело корректировать.

Другим примером может послужить процесс создания репутации В.Путина в президентской кампании 2000 г. Она строилась в рамках наиболее значимой для общества проблемы, а именно нерешенной проблемы Чечни и терроризма.

Президент Республики Молдова В.Воронин в преддверии парламентских выборов 2001 года сделал акцент на возвращении доверия народа к власти. «Доверие к себе, - подчеркнул В. Воронин, - власть может и должна вернуть только реальными делами. Главнейшим делом должны стать обеспечение и защита прав человека. ...Но, прежде всего власть обязана создать условия для реализации самого естественного права личности —

¹⁶⁸ Там же, с.32.

права на нормальную человеческую жизнь»¹⁶⁹. Таким образом, репутация В. Воронина строилась на основе конкретных действий.

В преддверии парламентских выборов в Украине (2007) премьер-министр Ю.Тимошенко заработала себе репутацию «реформатора» и «непримиримого борца за демократические ценности»¹⁷⁰.

Репутация президента Белоруссии А.Лукашенко соответствует категории патриота, избранника народа: «мой избиратель, те 80%, которые за меня проголосовали»¹⁷¹.

Репутация президента США Б.Обамы четко соответствует имиджу молодого лидера новой Америки и отвечает социальному запросу избирателей: пенсионеры увидели в нем эталон американской мечты в его самом традиционном виде, образованных белых приводила в восторг сама идея избрания во власть чернокожего президента с блестящим гарвардским дипломом и опытом правозащитной работы, необразованные белые восприняли Б.Обаму как шанс на реформы и перераспределение налоговой нагрузки в сторону богатых, у национальных меньшинств, в том числе и самой быстрорастущей — испаноязычной, кандидатура Б.Обамы вызвала восторг¹⁷².

В заключении хотелось бы отметить, что основой реального имиджа и хорошей репутации политика должен стать профессионализм политической деятельности, компетентность в политике, высокий морально-нравственный уровень личности, а не использование манипулятивных технологий, способствующих приходу во власть людей, не отвечающих социальному запросу. Реализация такой концепции на практике поможет преодолеть стереотип представлений об имидже политика и его репутации, формируемыми исключительно как «товар на продажу», публично демонстрируемыми с целью завоевания власти.

Библиография

Горин С.В. Теоретические основы репутациологии. // Библиотека креативной экономики, <http://creativeconomy.ru/library/index.php?id=107&page=3>

¹⁶⁹ Цит. по: Мошняга В., Руснак Г., Турко Т. Президентские (2001) выборы в Республике Молдова: результаты и технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI, - Chişinău: USM, 2001, с.103-104.

¹⁷⁰ www.otchestvo.org.ua/main/20063/2202.htm

¹⁷¹ Шашлов М.Н. Политический имидж как актуальный предмет исследования. // Актуальные проблемы политологии: Сборник научных работ студентов и аспирантов Российского университета дружбы народов. / Отв. ред.: проф. В.Д.Зотов. – Москва, 2001.

¹⁷² Щерба А. Барак Обама: сначала было слово. // <http://www.zn.kiev.ua/1000/1600/64668/>

- Дулясова М.В., Ханнанова Т.Р., Исламгалиева Е.Р. Деловая репутация-многоуровневая система. // www.ogbus.ru/authors/Dulyasova/Dulyasova_8.pdf
- Змановская Е. В. Руководство по управлению личным имиджем. - Санкт-Петербург: Речь, 2005.
- Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. (Под ред.Е.В. Егоровой-Гантман). - Москва,1994.
- Ковальчук А. Основы имиджеологии и делового общения. – Ростов-на-Дону, 2006.
- Максимов А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов. – Санкт-Петербург: Питер, 2004.
- Мошняга В., Руснак Г., Турко Т. Президентские (2001) выборы в Республике Молдова: результаты и технологии. // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Partea XVI. - Chişinău: USM, 2001.
- Ольшанский Д. Политическая психология. – Санкт-Петербург: Питер, 2002.
- Петрунин Ю.Ю. и др. Политические коммуникации. / Под ред. А.И.Соловьева. - Москва, 2004.
- Политическая имиджелогия. Учебное пособие под ред. А.А.Деркача. – Москва, 2006.
- Политическая реклама. - Москва: Николо-медиа, 2002.
- Трубецкой А.Ю. Категория репутации в социально-политической коммуникации. // Автореферат на соискание ученой степени доктора психологических наук. - Москва, 2006. (<http://vak.ed.gov.ru/common/img/uploaded/files/vak/announcements/psiholog/TrubeckojAU.doc>)
- Устинова Н.В. Политическая репутация: сущность, особенности, технологии формирования. // Автореферат на соискание ученой степени кандидата политических наук. - Екатеринбург, 2005. (http://orel3.rsl.ru/dissert/EBD_743A_ustinovaNV.pdf)
- Феофанов О.А. Стереотип и имидж в буржуазной пропаганде. // Вопросы философии, 1985, №6.
- Шашлов М.Н. Политический имидж как актуальный предмет исследования. // Актуальные проблемы политологии: Сборник научных работ студентов и аспирантов Российского университета дружбы народов. / Отв. ред.: проф. В.Д.Зотов. – Москва, 2001.
- Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния. - Москва, 1994.
- Щерба А. Барак Обама: сначала было слово. // <http://www.zn.kiev.ua/1000/1600/64668/>

Представлена в редакцию

9 февраля 2009 года

REBRANDINGUL PARTIDULUI PUTERII DIN REPUBLICA MOLDOVA¹⁷³

Aurelia PERU-BALAN

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Catedra Științe Politice
Doctor în științe politice, conferențiar

La communication met en discussion la dynamique géographique politique de l'électorat a partir des élections locales des années 1995, 1999, 2003, jusqu'à celles de 2007 y compris les élections parlementaires / 1998, 2001, 2005. L'auteur a essayé à identifier les facteurs qui déterminent la décision du vote pro / PCRM ainsi que l'évolution de la rhétorique électorale du parti au pouvoir. Dans le même contexte, l'auteur a réfléchi sur les éléments de l'image qui ont souffert d'importants changements en comparaisons avec 1995. Ces changements de l'image se reflètent aussi sur le nouveau programme politique du PCRM adopté au VIII Congrès.

Le nouveau programme politique stipule les éléments de la modernisation de l'image du parti. Il s'agit, donc, de l'initiative présidentielle sur la libéralisation: la modernisation du système de l'impôt sur le revenu; la légalisation du capital; l'amnistie fiscale.

Les nouveaux paradigmes politiques sont: la démocratie échelonnée; statut de la neutralité; l'apparition d'une nouvelle classe – le prolétariat intellectuel. Le PCRM doit devenir un parti du gauche du nouveau modèle.

Evoluția electorală a PCRM

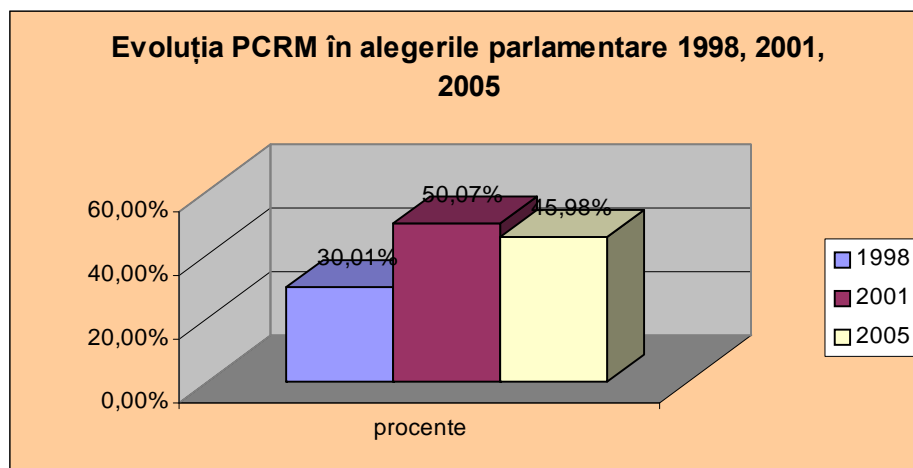
După puciul comunist din august 1991, care a dus definitiv la prăbușirea colosului sovietic, activitatea PCRM în sistemul politic al Republicii Moldova a fost suspendată, după exemplul Federației Ruse. În octombrie 1993, însă legislativul de la Chișinău decide repunerea în legalitate a acestei formațiuni politice. În cadrul Conferinței din 22 octombrie 1993, la care participă 196 de delegați, este fondat Partidul Comuniștilor din R. Moldova, care va fi înregistrat oficial la Ministerul Justiției în 27 aprilie 1994. În 1994 PCRM număra 3000 de membri de partid. Alegerile locale din 1995 sunt primele competiții electorale la care participă PCRM după așa-zisa renaștere post-sovietică. Rezultatele obținute de comuniști în 1995 și în alegerile prezidențiale din 1996, la care candidatul din partea PCRM, V.Voronin, obține 10,20% din sufragiul național, prognozau deja iminența unui succes electoral în apropiatele alegeri parlamentare din 1998. În

¹⁷³ Recenzent – doctor în științe politice Rodica RUSU

urma scrutinului din 1995, PCRМ se plasează pe locul III, după Partidul Democrat Agrar din Moldova și Alianța Forțelor Democratice, obținând 206 de mandate de consilieri raionali și 43 de mandate de primari.

Rezultatele din alegerile parlamentare din 1998 au fost influențate de cele obținute în alegerile locale 1995: în localitățile și raioanele unde PCRМ deținea mai multe mandate în consiliile raionale, acolo a fost mai înalt procentul de voturi pro-comuniste: Ocnîța, Cahul, UTA Găgăuzia, Edineț¹⁷⁴.

Diagrama nr.1. Dinamica performanțelor PCRМ în alegerile parlamentare 1998, 2001, 2005.

Alegerile parlamentare din 1998 se desfășoară în condițiile unei cereri în declin față de fostul partid al puterii – Partidul Democrat Agrar. Promisiunile electorale ale PDAM nu-și mai găsesc ecou în sânul electoratului moldovenesc. Alegătorii decepționați de rezultatele guvernării agrariene, în plus, nostalgia după perioada sovietică pe fundalul scăderii nivelului de trai a populației au creat premise favorabile pentru revenirea în scena politică a partidului comunistilor. În urma unui sondaj de opinie se constată, că 52% din respondenți doresc să rămână în Comunitatea Statelor Independente (CSI).

În altă ordine de idei, victoria electorală a PCRМ a fost consecința votului de sancționare dat formațiunilor democratice de pe eșichierul politic moldovenesc. În același interval de timp începe criza de imagine a președintelui Lucinschi, scăderea drastică a gradului de popularitate și nivelului de încredere în instituțiile puterii, inclusiv față de președintele Republicii Moldova.

¹⁷⁴ *Electorală 1995. Documente și cifre.* – Chișinău, CEC, 1995

La această etapă începe faza de consolidare și creștere a ponderii PCRМ, care devine, în urma sufragiului, cea mai numeroasă fracțiune în forul legislativ – 30,01% pe țară (40 de mandate), urmată de Blocul electoral Convenția Democrată – 19,42%, Mișcarea social-politică Pentru o Moldovă Democratică și prosperă – 18,16% și Partidul Forțelor Democratice – 8,84%. UTA Găgăuzia devine furnizorul principal de voturi în favoarea PCRМ. 70,20% din electoratul găgăuz și-a dat votul în favoarea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova. Este numeros electoratul pro-comunist și în capitală – 24,43%, poziția a doua după Blocul Electoral Convenția Democrată¹⁷⁵.

Apogeul prestațiilor socio-politice comuniștii moldoveni îl obțin în **alegerile parlamentare din 2001**, când fracțiunea PCRМ va deține 71 din 101 de mandate în legislativ. Moldova devine unicul stat european, unde la putere, după prăbușirea lagărului socialist, ajung din nou comuniștii. Rezultatele scrutinului au dus la schimbarea de esență a structurii elitei politice. PCRМ s-a bucurat de o cerere excesivă, obținând 50,07% din sufragii și o majoritate constituțională în forul legislativ. PCRМ formează de sine stătător guvernul, iar liderul comunist, V.Voronin, candidează pentru funcția de șef al statului. Mai târziu comuniștii vor compara victoria electorală din februarie 2001 cu „o revoluție de catifea” în spațiul politicii moldovenești. Moldova s-a transformat într-o Cubă a Europei. Strategia electorală a comuniștilor – la acea perioadă – a pus miză pe dispoziția nostalgică a electoratului moldovean după viața „echitabilă și îndestulată” din perioada sovietică. Pe de altă parte, corupția politică și economică în sânul elitei politice, discrepanțele dintre reprezentanții puterii centrale, în special dintre instituția prezidențială și cea parlamentară – au decepționat votanții autohtoni în ce privește perspectiva guvernării democratice. Astfel, în biografia politică a formațiunii comuniste aceasta pagină va constitui momentul de culminație a performanțelor sale politice. Oferta politică unică a comuniștilor a fost reintegrarea Moldovei în spațiul Rusia-Belarusi și, implicit, o politică loială Kremlinului.

În 2001 victoria comuniștilor a fost determinată nu doar de criza din tabăra formațiunilor democratice, de efectele crizei economice sau de *brandul* partidului, ci și de personalizarea partidului grație carismei liderului comunist V.Voronin, care a devenit un lider simbol al PCRМ. Concludent on acest sens este un sondaj de opinie, realizat on anul 2005, care evidențiază topul de popularitate al celor trei președinți. Astfel, la întrebarea care este cel mai bun președinte al Republicii Moldova au răspuns: M.Snegur – 15,1%; P.Lucinschi – 3,7%; V.Voronin – 59,6%.

¹⁷⁵ *Electorală 1998. Documente și cifre.* - Chișinău, CEC, 1998

Circumscripțiile electorale care au furnizat cele mai multe voturi PCRМ au fost: sudul republicii - Găgăuzia – 80,55%, Taraclia - 71,77%, raioanele de nord: Edineț - 59,17%; Bălți - 55,29% și mun. Chișinău - 47,05 %¹⁷⁶.

Sub aspect politic, **alegerile parlamentare din 2005** au fost marcate de concurența acerbă dintre PCRМ și Blocul Electoral Moldova Democrată, care s-a poziționat ca principala formațiune de opoziție a puterii comuniste. Pe parcursul acestui ciclu electoral, PCRМ si-a schimbat radical opțiunile geopolitice, renunțând de la axa Rusia-Belarusi, promovată în 2001, în favoarea mesajului proeuropean. Opțiunea politicii externe a Moldovei – vectorul integrării europene – acesta a fost mesajul lansat de instituția prezidențială de la Chișinău. Acest imperativ devenea atractiv și pentru potențialii votanți ai formațiunilor democratice, de exemplu, BMD. În acest interval de timp, PCRМ a reușit să-și păstreze credibilitatea în mediul electoral, mai ales în sânul alegătorilor de vârstă a treia. Pensionarii moldoveni nu reprezintă un segment electoral capricios sau exigent. Faptul că și-au ridicat, deși modeste, dar la timp, pensiile, a constituit un factor determinant asupra deciziei de vot a acestora. În noiembrie anului 2005 57,7% din respondenți au afirmat cu totuși au încredere în PCRМ, în BMD – 24%, PPCD – 22,7%¹⁷⁷.

Mai mult, în timp ce liderul BMD, primarul Chișinăului, S.Urechean, se confrunța cu o acută criză de imagine, gestionată de partidul puterii, care îl acuza de corupție, primăria fiind comparată cu un bastion al corupției, a crescut prestigiul și încrederea față de președintele comunist V.Voronin. Conform «Barometrului de Opinie Publică», la întrebarea în care dintre personalitățile politice au cea mai mare încredere 63% l-au indicat pe V.Voronin; 38% - pe S.Urechean.

Evenimentele care au favorizat consolidarea imaginii strategice a președintelui moldovean au fost, în primul rând, respingerea așa-numitului „Memorandum Kozak”, propus de administrația Putin, care prevedea federalizarea republicii. Totodată, majorarea prețului de livrare a gazelor naturale către Republica Moldova de către „Gazpromul” rusesc, „criza vinului”, - confirmau – la moment - faptul că Președintele Voronin nu este un ostatic al politicilor promovate de Kremlin. Aceste circumstanțe i-au ajutat președintelui în exercițiu să-și creeze imaginea de lider național, lucru care reușește în special în perioada crizelor politice sau economice. Datorită acestor mișcări politice abile, liderul comunist a fost susținut pentru obținerea celui de-al doilea mandat prezidențial chiar de președintele creștin-democraților din Moldova, dușmanul înveterat al puterii comuniste, autorul numeroaselor pichetări și mișcări de protest, Iu.Roșca. De altfel, PPCD-ul în cursa electorală 2005, de asemenea, l-a tratat strategic ca pe un rival politic pe S.Urechean și respectiv BMD. „Mai bine cu Voronin împotriva

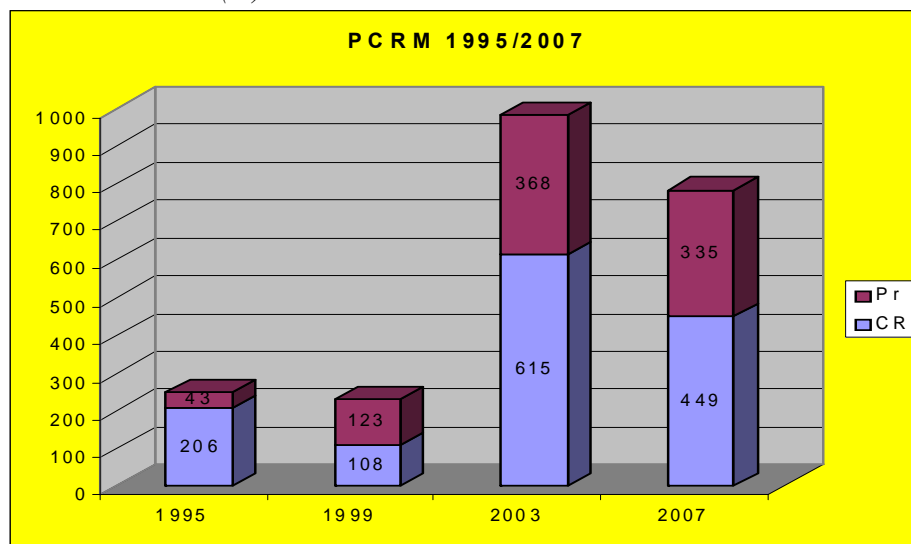
¹⁷⁶ *Electorală 2001. Documente și cifre. - Chișinău, CEC, 2001*

¹⁷⁷ *Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2005. - Chișinău, IPP, 2005*

Moscovei, decît împotriva lui Voronin pentru Moscova”, - avea să declare într-un interviu președintele PPCD, justificându-și votul scandalos din 4 aprilie 2005 în favoarea lui V.Voronin și dând de înțeles că S.Urechean este „omul Moscovei”.

În urma **alegerilor locale din 2007** comuniștii se aflau pe punctul de a-și pierde monopolul politic, obținut cu 2 ani în urmă. Comparativ cu scrutinul din 2001, imaginea PCRM se află pe o curbă descendentă. Astfel, în urma alegerilor locale din 2007 în 11 din 32 de raioane și 1 municipiu din țară președinți ai consiliilor raionale au fost aleși reprezentanții PCRM: Ocnîța, Briceni, Edineț, Dondușeni, Râșcani, Drochia, Florești, Dubăsari, Anenii Noi, Basarabeasca, Rezina, municipiul Bălți¹⁷⁸. Deși PCRM a obținut cele mai multe mandate de consilieri raionali și locali, totuși, comparativ cu alegerile locale anterioare (2003) numărul acestora este în scădere, atestându-se demararea procesului de deteriorare a imaginii partidului aflat la putere în Moldova din 2001.

Diagrama nr.2. Evoluția PCRM în alegerile locale 1995-2007 (*primari (pr)*); *consilieri raionali (cr)*)

Modernizarea imaginii PCRM.

Procesul de modernizare a imaginii PCRM a onceptut imediat după victoria comuniștilor în alegerile parlamentare anticipate din februarie 2001, când comuniștii a obținut 71 de mandate în legislativ. La numai cinci luni după desfășurarea scrutinului, președintele comunist V.Voronin, în cadrul ședinței de închidere

¹⁷⁸ www.cec.md

a sesiunii de vară în Parlamentul țării, lansa primele inițiative care vizau necesitatea „liberalizării economiei” în Moldova, făcându-se atunci referință la modelul „economiei deschise” chineze.

În vara lui 2006 „inițiativele liberale” ale președintelui comunist au căpătat o altă amploare. Cerându-le membrilor fracțiunii comuniste majoritare din legislativ „să nu se teamă de liberalizare”, liderul comunist reitiera de la tribuna centrală:

1. piețele UE și CSI trebuie să devină piețe libere pentru Republica Moldova ca premisă pentru realizarea asimetriei comerciale duble cu Uniunea Europeană și CSI;
2. trebuie "preluată atent experiența acelor țări care nu s-au temut să extindă la maximum libertățile oferite atât companiilor locale cât și celor străine";
3. Republica Moldova trebuie "să preia funcțiile pe care le-au avut Țările Baltice și Cipru până la aderarea la UE, de cap de pod pentru circulația capitalurilor operative între Occident și fostul Orient";
4. trebuie asigurată "impozitarea rațională a nerezidenților pentru prezența lor pe teritoriul țării noastre și pentru activitatea desfășurată pe acest teritoriu";
5. trebuie "modificată legislația privind zonele economice libere, oferind condiții preferențiale pentru atragerea de investiții străine în cele mai moderne tehnologii și în producții principal noi¹⁷⁹ ...

Astfel, în perioada 2001-2006, în sfera economiei naționale s-au înregistrat unele evoluții pozitive: s-a micșorat impozitul pe venit de la 32% la 15%, a demarat înregistrarea afacerilor la așa-numitul „ghișeu unic”. La 10 aprilie 2007 V.Voronin a lansat un alt set de inițiative, apreciate de analiștii economici ca fiind o perpetuare a „revoluției liberale”, demarate în vara lui 2001. Acestea presupuneau:

1. modernizarea sistemului de impozitare pe venituri;
2. legalizarea capitalului;
3. amnistierea fiscală.

Procesul de modernizare a imaginii PCRМ a dus, în final, și la schimbarea conținutului Programului politic al comuniștilor din Moldova.

Noul Program politic al formațiunii.

La 17 noiembrie 2007, Plenara CC al PCRМ a aprobat proiectul noului Program al PCRМ, iar la 15 martie 2008 Congresul VI modifică statutul și programul politic al partidului în baza respectivului proiect. Voronin a constatat că Programul nou va fi prevăzut pentru următorii 30 de ani.

Proiectul conține o analiză critică a evoluției socialismului de tip sovietic. Comuniștii contemporani au conștientizat faptul că principala greșeală din prac-

¹⁷⁹ www.presidente.md

tica comunismului au fost nu ideile umaniste ale egalității, echității, nu politica socială promovată, ci lipsa democrației și a încrederii în capacitatea omului de a lua decizii și a purta răspundere publică pentru ele. În Proiect se constată că PCR, în acest sens, devine un partid politic de tip nou, care în noile condiții istorice tinde să continue lupta pentru idealurile umaniste, demnitatea umană, pentru socialism.

Documentul atestă clar intenția de modernizare a formațiunii. Principalul obiectiv al Partidului Comuniștilor din Moldova reformat îl constituie promovarea unor reforme liberale consecvente, orientate social și care urmăresc extinderea libertăților economice. În viziunea partidului puterii economia moldovenească trebuie să fie deschisă și pentru Est, și pentru Vest.

Noul Program stipulează că PCR va continua să lupte împotriva sărăciei, și nu a bogăției, pentru ca bogăția și bunăstarea să rezulte din venituri obținute legal și nu din tâlhărie, corupție și exploatarea necruțătoare a resurselor umane și naturale; va continua să obțină condiții egale, echitate socială și un control democratic eficient al societății asupra statului.

Comparativ cu vechiul Program, adoptat în 2001, după câștigarea alegerilor parlamentare, actualul program nu mai face nici o referire la Marea Revoluție din Octombrie, la proprietatea comună asupra pământului, nostalgia după destrămarea URSS, fiind unul cu adevărat revoluționar. Noul Program stipulează inițiativele de liberalizare a economiei și compatibilitatea noilor viziuni cu doctrina comunistă în sfera privatizării.

Programul este constituit din cinci părți:

I. Valorile noastre

II. Moștenirea noastră.

1. Esența și potențialul tradiției ideologice,
2. Controversele practicii politice a comuniștilor și lecțiile ei,
3. Noi orizonturi și noi obiective,

III. Lumea contemporană și noile contradicții ale timpului.

4. Polii civilizației contemporane,
5. În avanscenă – *proletariatul cunoștințelor (intelectual)*.
6. Restructurarea problemei proprietății,

IV. Strategia construcției. Modelul moldovenesc.

7. De la criză spre stabilizare. Experiența PCR la putere,
8. Cinci sarcini ale comuniștilor moldoveni,

V. PCR – partid politic de stînga de tip nou.

În perspectiva actualelor condiții istorice comuniștii moldoveni își propun ca prioritare următoarele 5 sarcini:

- edificarea unui stat social – realizarea on practică a principiilor echității sociale și egalitatea condițiilor de dezvoltare pentru toate categoriile sociale;

- crearea unui climat favorabil de afaceri și consolidarea unei „economii deschise” pentru investițiile străine; sarcina PCRМ – realizarea unor reforme liberale consecvente, social-orientate spre consolidarea libertăților economice. Economia moldovenească trebuie să fie deschisă și spre Vest, și spre Est.

- formarea unei democrații eșalonate;

- sporirea compatibilității Republicii Moldova ca stat;

- adoptarea pe termen lung a principiilor fundamentale de securitate a Republicii Moldova: neutralitatea permanentă, integritatea teritorială, edificarea unui stat demilitarizat. PCRМ nu vede motive serioase pentru participarea Moldovei în componența diferitor blocuri militare, considerându-le anacronice, aflate în contradicție cu valorile civilizației contemporane, instrument de suprimare a libertății¹⁸⁰.

Obiectivul principal al noului program îl constituie modernizarea Moldovei prin edificarea unei societăți postindustriale. Scopul final - edificarea noocrației, adică a unei societăți bazate pe forța rațiunii.

Așadar, comuniștii moldoveni propun noi concepte pentru înțelegerea realității moderne: proletariatul muncii se transformă într-o nouă clasă – proletariatul cunoștințelor; este lansat conceptul de democrație eșalonată. Proletariatul cunoștințelor este o noțiune împrumutată de la diferite curente moderne de orientare stângistă, fiind similară cu sintagma proletariat, cu circuit deja on limbile moderne. Noțiunea de democrație eșalonată a fost utilizată de către democrații ruși de la începutul anilor '90, atunci când încercau să explice și să justifice imperfecțiunile regimului stabilit de președintele rus B.Elțin.

Ce presupune conform programului politic al comuniștilor moldoveni conceptul de democrație eșalonată? În primul mers, noii comuniști consideră că numai un control multilateral asupra puterii, consolidarea societății civile poate contribui la realizarea intereselor naționale. Integrarea europeană și consolidarea unui sistem democratic eșalonat – aceasta nu reprezintă numai chestiunea aderării la Uniunea Europeană, cât problema opțiunii politice interne, a modernizării radicale a cadrului legal existent, problema dezvoltării societății fără de amestecul unor clanuri semif feudale nomenclaturiste din exterior¹⁸¹. În același context, un element vital al democrației eșalonate îl va constitui consolidarea unei societăți polietnice armonioase, bazată pe dezvoltarea lingvistică și etnoculturală. Comuniștii optează pentru formarea așa-numitei națiuni civile multietnice, aprofundarea bilingvismului și a toleranței interetnice.

Cît privește competitivitatea Moldovei – ea prevede debirocratizarea radicală, lupta împotriva corupției politice și economice, ridicarea gradului de profesionalism a membrilor aparatului de stat.

¹⁸⁰ «Comunistul», nr.46 (593), 2007

¹⁸¹ *idem*

Prin urmare, din perspective acestor opțiuni, PCRМ se consideră un partid politic de stânga de tip nou, care își revizuieste poziția în problema privatizării, considerând că lecțiile istoriei le-au demonstrat că deseori și proprietatea de stat nu numai că nu elimină contradicțiile sociale, dar, dimpotrivă, le reproduce într-o variantă nouă. Distribuția politico-monopolistă a resurselor statului practic duce incontestabil la apariția unei clase dominante de birocrați de stat și stimulează apariția unor noi forme de exploatare. Totodată, proprietatea privată rațional funcțională poate asigura nu o mai puțină echitate socială decât în statele socialiste, argumentează nouă clasă politică de comuniști. Partidul Comuniștilor din Moldova nu susține teoria și practica unor partide de stânga din spațiul post-sovietic, care împărtășesc ideea izolaționismului, autoritarismului, naționalismului și separatismului. PCRМ susține ideile socialiste progresiste care au dat rod în Europa de Vest și Centrală, Europa fiind, de fapt, un leagăn al tradițiilor socialiste. Meritul acestor formațiuni e că au menținut coerența între aceste tradiții și valorile democratice contemporane. Astăzi ideile centrale ale stângii politice europene sunt: internaționalismul, echitatea socială, protecția drepturilor omului. În acest sens, comuniștii moldoveni încearcă să preia experiența stângii europene, din 2007 PCRМ devenind membru cu drepturi depline al Partidului Stângii Unite Europene.

În noul program autorii mai subliniază că PCRМ este unicul partid care luptă pentru independența reală a statului moldovenesc și a poporului ei multietnic. În contextul noilor condiții istorice comuniștii moldoveni se vor mobiliza în vederea continuării luptei comune pentru idealurile umaniste, pentru afirmarea demnității umane, pentru socialism. Aceste deziderate, alături de cele legate de apropierea de Uniunea Europeană, lupta împotriva corupției, vor constitui și pilonii de bază ai brandului PCRМ în electorala din primăvara lui 2009.

Bibliografie

- Electorală 1995. Documente și cifre. – Chișinău, CEC, 1995.
Electorală 1998. Documente și cifre. – Chișinău, CEC, 1998.
Electorală 2001. Documente și cifre. – Chișinău, CEC, 2001.
Barometrul de Opinie Publică, noiembrie 2005. – Chișinău, IPP, 2005.
Barometrul de Opinie Publică, octombrie 2008. – Chișinău, IPP, 2008.
www.cec.md
www.presedinte.md
«Comunistul», nr.46 (593), 2007

Prezentat la redacție
la 2 noiembrie 2008

MANIPULAREA PRIN SONDAJE ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ¹⁸²

Alexandru SOLCAN

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Catedra Științe Politice
Doctor în științe filosofice, lector superior

Cet article présente des problèmes liés à la manipulation par l'intermédiaire des sondages avant la campagne électorale. Le sujet des sondages rusés réapparaît avant les élections, fait qui dénote la nécessité des démarches publique contre la manipulation par des sondages. L'analyse des résultats de certains sondages effectués avant les élections en Moldavie met en évidence ce que l'estimation réalisée par les institutions spécialisées contient des erreurs dont le degrés dépasse beaucoup les limites admises.

Les sondages d'opinion représentent essentiellement un instrument d'application de la démocratie n'ayant pas de caractère de manipulation. Elles manifestent leur potentiel d'influencer les acteurs politiques seulement devenant sujet de la communication politique.

La manipulation par des sondages se réalise a deux niveaux : le premier est a l'étape du déroulement et le second est le traitement et la publication des résultats obtenus. Les débats concernant l'influence des sondages d'opinion sur le comportement des acteurs publics continue.

On constate une grande variété de méthodes et d'outils qui placent ces sondages parmi les techniques de manipulation. Pour que les résultat d'un sondage d'opinion soit considérés pertinents il serait préférable de les vérifier en les rapportant a des méthodes différentes de recherche.

Confruntarea politică electorală specifică democrațiilor reprezentative a determinat apariția în arsenalul partidelor și a liderilor politici din Republica Moldova a unor noi metode și tehnici de atragere a voturilor, inclusiv prin manipularea opiniei publice. Astăzi tot mai mult se vorbește despre manipularea electoratului prin intermediul sondajelor de opinie. Odată cu apropierea alegerilor suntem martorii unei epidemii de sondaje, însoțite de un adevărat „război” al rating-urilor. Aflați în preajma unei noi campanii electorale, urmărim relansarea pe paginile unor publicații a subiectului legat de sondajele trucate, propunându-se chiar organizarea unei campanii publice împotriva manipulărilor prin sonda-

¹⁸² Recenzent – doctor, conferențiar Ruslan TANASĂ

je¹⁸³. Faptul că societatea civilă prin intermediul mijloacelor de informare încearcă a se autosesiza atenționând la pericolul care-l prezintă pentru procesul politic utilizarea sondajelor în scopuri manipulative, pe de o parte denotă angajarea într-un efort de maturizare politică iar pe de alta indică la amploarea fenomenului dat.

Concludente sunt și unele mostre de sondaje eronate. Așa, potrivit unui sondaj realizat de Inițiativa Euro Atlantică și publicat la 24 februarie 2005, Partidul Popular Creștin Democrat din Moldova era creditat cu cele mai mari șanse să câștige alegerile parlamentare de la 6 martie 2005, cu 28,9 la sută din totalul voturilor. Sondajul mai arăta că PPCD este urmat de Blocul Moldova Democrată cu 22,1 la sută din voturi, PCRM cu 10,4 la sută și PSDM cu 6,1 procente¹⁸⁴. Simpla confruntare matematică cu rezultatele oficiale ale alegerilor parlamentare indică la abateri grave de la marja de eroare admisibilă (ca regulă nu trebuie să depășească 3 la sută): PPCD: + 19,83%, BMD: - 6,43%, iar în cazul PCRM – chiar (-) 53,58%¹⁸⁵.

Relevante din acest punct de vedere sunt și rezultatele unor sondaje publicate în campania pentru alegerile locale din municipiul Chișinău din 3 iunie 2007. Așa în data de 28 mai 2007 au fost făcute publice rezultatele sondajului preelectoral din municipiul Chișinău, efectuat de compania IMAS împreună cu SBS Axa în perioada 18-22 mai 2007, pe un eșantion de 1154 persoane din municipiul Chișinău, având o marjă de eroare de 2,9 la sută.¹⁸⁶ Potrivit sondajului respectiv 58 la sută din respondenți care au afirmat cu certitudine că vor vota pe 3 iunie (conform rezultatelor publicate¹⁸⁷ rata de participare la primul tur de scrutin în municipiul Chișinău a fost de 37,17% - eroare de sondaj: - 20,83%), 40% erau decizi să voteze pentru candidatul comuniștilor, V.Iordan (conform datelor oficiale au votat 27,62%, eroare de sondaj: + 18,38%). Pe locul doi, cu 14% se situa candidatul Partidului Liberal, Dorin Chirtoacă (conform datelor oficiale - 24,37%, eroare de sondaj: - 14,37%), urmat de candidatul Partidului Dreptății Sociale, Dumitru Braghiș, cu 13% (conform datelor oficiale - 7,95, eroare de sondaj: + 5,03%). Un tablou similar avem și în cazul sondajelor privind alegerea Consiliului Municipal. Din cei 58 la sută de respondenți, potrivit aceluiași sondaj 41% au optat pentru consilierii comuniști (26,47%, eroare: + 14,53),

¹⁸³ Vezi: Munteanu E. Dacă duminică viitoare s-ar organiza un sondaj... // „Timpul”, 2008, 3 octombrie; Jereghi V. Intoxicarea cu „sondaje”. // „Jurnal de Chișinău”, 2007, 11 octombrie; Burciu I. Sondajele mincinoase și efectul de prestigiu al presei moldovenești. // „Flux”, 2008, 3 octombrie.

¹⁸⁴ Vezi: <http://www.infonews.ro/article98.html>

¹⁸⁵ Calculat după totalurile alegerilor parlamentare din 6 martie 2005 (<http://www.alegeri2005.md/results/total/>)

¹⁸⁶ Ultimul sondaj de opinie publică dinaintea alegerilor. // “Moldova Suverană”, 2007, 29 mai

¹⁸⁷ Vezi: <http://www.alegeri.md/2007/>

12% pentru consilierii din partea PSD (3,37%, eroare: + 8,63%), 10% - pentru PL (18,31%, eroare: - 8,31%).

Centrul sociologic "Socio-Inform" a prezentat pe 25 mai 2007 rezultatele unui sondaj organizat în perioada 11-21 mai 2007, prin achetare telefonică și deschisă¹⁸⁸. Eșantionul cuprinde 1435 persoane, eroarea maximă admisă fiind de 3%. Respondenții au răspuns la întrebările dacă vor merge la votare în ziua de 3 iunie 2007 și pentru cine din candidații la funcția de primar general al municipiului Chișinău își vor da votul. Conform rezultatelor, circa 79% (eroare: + 41,83%) din cei anchetați intenționau să participe la votare, iar în preferințele vizând candidatul la funcția de primar al capitalei Dumitru Braghîș era creditat cu 24% (eroare: +16,05), pe când Dorin Chirtoacă – cu 14,3% (eroare: - 10,07).

Exemplele de mai sus sunt suficiente pentru a justifica dezbaterile care se desfășoară în jurul problemei utilizării sondajelor în scopuri de manipulare, plâsând-o ca pe o problema actuală și pentru Republica Moldova. Imediat după publicarea rezultatelor sondajelor de opinie, în mass-media, iar mai nou, pe pagini și blog-uri Internet, demarează un val de critici venite din partea partidelor politice, diferitor lideri politici și a societății civile. Instituțiilor de sondare li se invocă lipsa de profesionalism, servilismul politic și încercarea de manipulare a maselor.

Determinat de nivelul culturii politice existent, conjugat cu influența factorilor de timp și de loc, sondajele de opinie sunt analizate din perspectiva impactului exercitat asupra actorilor politici și a procesului politic în general. În literatura de specialitate întâlnim un spectru larg de păreri în problema dată. Pornind de la aceasta, ne vom opri asupra unor opinii relevante, din punctul nostru de vedere, precum și asupra unor date bazate pe studii apropiate spațiului cultural în care ne aflăm.

Campaniile electorale sunt în prezent descrise de politicienii aleși, de practicienii angajați de partidele politice, de consultanți politici sau specialiști în campaniile electorale, de marile organizații de sondare a opiniei publice, de comentatorii din mass-media și de un număr mare de alegători. Interesul deosebit pentru sondaje este alimentat și susținut de diferiți factori de natură obiectivă sau subiectivă, rațională sau irațională, dar de fiecare dată marcat de un evident substrat politic.

În primul rând, interesul pentru sondaje își găsește explicație în fireasca curiozitate a cetățeanului pentru rezultatele scrutinului. Alegerile constituie un eveniment nu tocmai ordinar, de aici și preocuparea de preconizatele rezultate. Analiza sondajelor este și opțiunea conștientă a alegătorului rațional, care, ținând cont de existența unui prag electoral, ar prefera să-și dea votul unui candidat cu șanse reale din rândul pretendenților de pe același eșichier politic. Un alt

¹⁸⁸ Vezi: <http://www.alegeri.md/2007/electoralcourier/20070525/>

factor de interes pentru rezultatele sondajelor, după părerea specialiștilor în materie de psihologie socială, vine din necesitatea unora de-a fi de partea celui puternic. După cum vedem, deși motivele acestei stări de lucruri pot fi diferite, principalul este, însă, efortul cetățeanului de-a se determina cu alegerea.

În al doilea rând, interesul pentru sondajele de opinie poate fi și unul academic. Abordarea științifică a comportamentului politic presupune și utilizarea datelor provenite din sondarea opiniei publice. Introducerea sondajelor de opinie în știința politică a însemnat un pas important înainte. Pe parcursul ultimelor decenii metodele de sondare și tehnicile de analiză în interpretarea datelor au cunoscut o perfecționare continuă. Una din consecințele-cheie a evoluției acestor metode a fost dezvoltarea capacității tehnice de a analiza, prezice și influența comportamentul social și cel politic, în special – comportamentul partidelor și a liderilor politici, precum și rezultatele alegerilor.

Privite dintr-o altă perspectivă, sondajele de opinie constituie un element esențial și indispensabil al funcționării în mod democratic a unei societăți. Aplicate în acord cu cerințele teoretico- metodologice, ele constituie, mai întâi de toate, surse de informare politică. Deși au întotdeauna un grad de incertitudine, în afară de scrutinuri electorale și referendumuri, când cetățeanul este chemat la urnă, opinia publică nu poate fi cunoscută altfel decât prin sondaje. Politicienii și consilierii politici în încercarea de abordare sistemică a realităților politice, utilizează tendințele exprimate în sondajele de opinie în elaborarea programelor, strategiilor și tacticilor drept reacție la imput-urile care vin din partea societății. Apelarea de către actorii politici la predicțiile sondajelor de opinie pentru formularea sau reformularea tacticilor de racolare a potențialilor susținători nu are neapărat drept finalitate manipularea, mai degrabă putem vorbi de un mijloc de asigurare a feed-beak-ului în politică.

Sondajele de opinie sunt adesea punctul de plecare în crearea unei imagini publice, deoarece rezultatele lor „pot indica felul în care este perceput de către opinia publică actorul politic - spațiul de atribute care îl caracterizează – inteligent, activ, dinamic, etc. și poziționarea sa între niște poli: tânăr-bătrân, liberal-conservator, sincer-manipulator ș.a., precum și așteptările pe care le are electoratul de la actorul politic vizat”¹⁸⁹. Sociologul român A. Teodorescu susține, că un sondaj de opinie are rolul de informare, nu de manipulare și indică, totodată, la mecanismul de propagare: „sondaj de opinie (realizat de un institut atestat profesional) - public (prin intermediul mass-mediei) - elita politica - acțiune politica”¹⁹⁰.

¹⁸⁹ Sosai-Fuiorea I. *Publicitatea politică în campania electorală. // Paradigmele sociologice ale comunicării. - București: Tritonic, 2002, p.16*

¹⁹⁰ Teodorescu A. *Sondajele nu au rol de manipulare!* // www.sfin.ro/articol.php?id=2878&pager_text=1

Mai mult decât atât, practica electorală din unele state ale Europei de Est ne vorbește despre rolul important jucat de sondajele de opinie la etapa aplicării unor norme democratice. Fără a deschide aici o discuție, vom menționa doar faptul că publicarea rezultatelor sondajelor la ieșire de la urnă (exit-poll) au constituit un reper destul de important privind rezultatele alegerilor, descurajând, astfel, comiterea unor fraude electorale. Scopul exit-poll-ului este de a oferi o imagine de ansamblu a preferințelor electorale, înainte de anunțarea rezultatelor preliminare oficiale ale alegerilor. Aplicată pe larg în alte țări, modalitatea de interviu exit-poll a fost folosită în premieră, în Republica Moldova la alegerile parlamentare din 2005. Rezultatele obținute, în linii mari, și-au găsit confirmare în rezultatele generale ale alegerilor. În cazul dat poate fi vorba de un instrument de control a societății civile asupra corectitudinii desfășurării alegerilor la ultima sa etapa, de votare și numărare a voturilor.

Cele menționate mai sus, denotă rolul important sub, al utilizării sondajelor de opinie atât la nivel academic, cât și cel al politicii aplicate. Dat fiind această constatare, pare cel puțin neadecvată acea conotație, deseori degradantă și peiorativă, care, în ultimul timp, o capătă referințele în cadrul discursului politic la rezultatele sondajelor de opinie. De menționat, că această metamorfoză se produce de fiecare dată când o problemă devine în vizorul politicii. Odată plasate în rândul tehnicilor care condiționează procesele de transfer sau de păstrare a puterii, sondajele de opinie depășesc cadrul unui simplu interes și curiozități omenesti, devin un instrument important în competiția politică. Prin urmare, problema dată capătă un caracter politic, necesitând și o abordare respectivă.

Interesul politic față de sondajele de opinie, mai ales, în ultimul timp, este susținut nu numai de potențialul estimator, dar, în calitate de eventual factor determinant al comportamentului politic. În opinia analiștilor, „atât explicațiile sociologiei politice, cât și teoriile alegerii raționale, au contribuit la consolidarea relației apropiate și simbolice dintre cercetările în domeniul comportamentului politic și practicienii în domeniul controlului politic și a tehnicilor de manipulare”¹⁹¹. Rezultatul acestor preocupări transformă cercetările comportamentului politic în elaborarea unor modele având drept obiectiv principal prezicerea comportamentului și manipularea forțelor sociale. De aceea, la nivel aplicativ, specialiștii nu mai sunt atrași de identificarea cauzelor, ci de mecanismele de influențare a votului. În acest sens, „ei încearcă să găsească o relație între anumite practici de mediatizare a acțiunii politice, comportamentul publicului și decizia electorală”¹⁹².

¹⁹¹ Dunleavy P. *Comportamentul politic: abordări instituționale și experiențiale*. // *Manual de știință politică*. – Iași: Polirom, 2005, p.258

¹⁹² Beciu C. *Politica discursivă. Practici politice într-o campanie electorală*. – Iași: Polirom, 2000, p.55

Prin urmare, putem constata că, în esență, sondajele de opinie reprezintă un instrument de exercitare a democrației și în sine nu au un caracter de manipulare. Ele își manifestă potențialul de a influența actorii politici numai atunci când devin un subiect al comunicării politice fiind preluate de mijloacele mass-media sau fiind folosite în discursurile liderilor politici. Impactul publicării în mass media a rezultatelor din sondajele de opinie asupra comportamentului de vot este o problema ce trezește vii dispute în rândul specialiștilor. Prezintă interes ancheta realizată de revista „Sociologie Românească” cu tema: „Sondajele de opinie publică în România, azi”, la care au fost invitați să-și formuleze punctul de vedere personalități reprezentative ale vieții academice, politologi, sociologi, jurnaliști¹⁹³. Dezbaterile sa-au centrat în jurul unor probleme de maximă actualitate: relația dintre democrație și sondajele de opinie publică, rolul sondajelor preelectorale în formarea culturii civice, gradul lor de influență asupra comportamentului de vot, competența institutelor de sondare a opiniei publice și alte probleme legate de tema anchetei.

Din opiniile expuse deducem, că majoritatea celor anchetați, mai ales din rândul sociologilor, sunt de părerea, că influența sondajelor de opinie asupra comportamentului de vot este nesemnificativă. Drept argument sunt aduse rezultatele cercetărilor din diferite țări¹⁹⁴. Așa, datele de experiment efectuate în SUA indică un efect de maxim 1,5 la sută în favoarea celui dat pe primul loc în sondaje. În Franța, studiile de specialitate au arătat că efectul publicării sondajelor este, practic, nul (3% în favoarea învingătorului și 3% în favoarea învinsului din sondaje). În România cercetările Centrului de Sociologie Urbană și Regională (CURS) au constatat că doar 5% din electoratul expus la sondaje ține seama foarte mult de rezultatele sondajelor de opinie atunci când votează, dar nu se știe în ce sens. Un alt studiu efectuat în România privind influența media asupra comportamentului civic politic estimează influența publicării sondajelor asupra alegătorului, precizând că acesta se realizează cu precădere în favoarea „învingătorului” și mai puțin a „învinsului” din sondaje, raportul constituind 10:1.¹⁹⁵

În contextul problemei abordate, prezintă interes referința la două teorii psihologice care vin să sprijine ideea că intențiile de vot sunt influențate de sondaje: teoria efectului învingătorului și teoria spiralei tăcerii. Ambele prezic faptul că oamenii tind să migreze spre tabăra câștigătoare. Dar cele două teorii diferă în privința explicației. În teoria spiralei tăcerii, cauza migrației este teama individului de izolare socială, în timp ce în efectul învingătorului, motivația este do-

¹⁹³ Vezi: *Sondajele de opinie publică în România, azi*. // *Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.5-25.*

¹⁹⁴ *Idem, p.18*

¹⁹⁵ Vezi: *Abraham D. Influența media supra comportamentului civic și electoral. Raport de cercetare final.* // *Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.45*

rința oamenilor de a beneficia de recompensele sociale și psihologice rezervate taberei victorioase.

Dacă despre influența sondajelor de opinie asupra comportamentului de vot se mai discută în contradictoriu cu precădere între cercetători și liderii politici, apoi se știe deocamdată cu certitudine, că sondajele de opinie publicate consolidează atitudinile deja existente și că ele influențează spectrul politic, respectiv orientarea unor politicieni spre o forță politică sau alta. Acest fapt face să se vorbească despre o influență indirectă a sondajelor asupra rezultatelor unui scrutin electoral. Lupta electorală nu se reduce doar la convingerea alegătorilor. Se poate vorbi de mai multe direcții în care se desfășoară competiția: mobilizarea membrilor și a susținătorilor, captarea atenției mass-media, atragerea de fonduri din partea potențialilor donatori. În aceste domenii, sondajele de opinie au o putere de influență mult mai mare decât aceea exercitată direct asupra publicului. Sondajele influențează, în primul rând, militanții partidelor, care pot fi mobilizați sau demobilizați în funcție de scorurile partidului favorit.

Așa dar, publicarea sondajelor de opinie publică, după cum rezultă din cercetările efectuate, generează o influență imposibil de cuantificat. De aici și diferitele puncte de vedere cu privire la impactul publicării rezultatelor sondajelor de opinie asupra comportamentului politic, în general, și a celui electoral, în mod special. Deși datele cercetărilor sociologice indică, că publicarea datelor sondajelor de opinie influențează mai puțin electoratul decât am putea crede, în cazul de față este vorba de o manipulare mult mai subtilă, care devine evidentă la o analiză mai atentă.

Efectele publicării rezultatelor sondajelor de opinie se pot răsfrânge și asupra cadrului legal. Sondajele eronate pot duce la încurajarea fraudelor electorale. Această problemă devine tot mai actuală în cazul când resursele administrative joacă un rol important, dacă nu, decisiv în lupta electorală. Despre acesta ne vorbesc și încălcările depistate de observatori în desfășurarea alegerilor în țările Europei de Est. Practicile aplicării procedeeleor democratice în Republica Moldova confirmă, faptul că, resursele administrative sunt un factor deloc neglijabil în concurența preelectorală. Cele menționate mai sus nu contrazic afirmațiile despre experiența benefică a publicării rezultatelor exit-pool-urilor asupra limitării fraudelor electorale, ci vin numai să ne confirme potențialul aplicării sondajelor de opinie în confruntarea politică.

Pentru evitarea unor consecințe negative ale manipulării prin sondaje specialității în materie de statistica aplicată, atenționează că orice estimare obținută printr-un sondaj, pentru a fi științifică trebuie să fie însoțită nu numai de marja de eroare ci și de gradul de încredere. Acesta din urmă poate fi denumit și nivel sau grad de certitudine și este întotdeauna strict mai mic decât 100%. Deoarece nepublicarea gradului de încredere înseamnă manipulare voită sau nu, orice ins-

titut de sondare a opiniei trebuie obligat sa înscrie alături de procentul descoperit în sondaj și gradul de încredere.

Atunci când rezultatele sunt făcute publice, alături de exigențele expuse mai sus se mai adaugă încă una, considerată și de Codul Asociației Americane pentru Cercetarea Opiniei Publice ca foarte importantă, și anume indicarea sponsorului sau a beneficiarului. De multe ori se menționează doar denumirea instituției sau oficiului de sondaje, cea ce în opinia unor analiști nu este tocmai onest, deoarece „cel puțin o parte din public, atunci când este în postura de consumator de informație, ar dori probabil să știe mai mult, pentru a interpreta acuratețea și valoarea rezultatelor prezentate”¹⁹⁶.

De menționat că, unele chestiuni elementare sunt eludate cu bună știință sau din ignoranță, atât în momentul prezentării rezultatelor unui sondaj de către media, cât și în ceea ce privește realizarea lui propriu-zisă. Prezintă interes tipurile de erori elucidate de specialiști și analiza lor din perspectiva transformării în surse de manipulare¹⁹⁷:

1) votul este unul singur, prin intermediul sondajelor se măsoară în mod repetat intenția de vot care e subiectivă și nu reprezintă altceva decât o preferință exprimată la un moment dat. Acest lucru nu este menționat în funcție de interesele partinice și de moment, caracterul predictiv al sondajelor e supraestimat, în realitate, ele prezentând doar o radiografie a unei situații prezente diferite de cea de la ora alegerilor; sunt prea multe variabile care influențează comportamentul de vot pentru a le putea controla pe toate;

2) întrebările puse în mod tendențios, cu răspunsuri dezirabile sau forțate; se prezintă doar răspunsurile, fără a se ține seama de modul de formulare a întrebărilor;

3) prezentarea de către cei implicați sau de către media doar a unei părți a informației care convine fără a se preciza unele informații importante; în acest fel, media se transformă în sursă de manipulare prin prezentarea tendențioasă a informației, prin strecurarea erorilor deliberate sau prin prezentarea rezultatelor în perioade fierbinți, când se estimează că impactul este maxim;

4) lipsa de preocupare pentru validarea de către un grup de experți a metodologiei elaborate; un sondaj efectuat fără a ține seama de regulile metodologice și difuzat de media se transformă în sursă de manipulare;

5) este evident că baza de date nu poate deveni publică în majoritatea cazurilor, dar se pot găsi soluții pentru a verifica câteva adrese unde s-au efectuat interviuri, iar în momentul prezentării rezultatelor baza de date și chestionarele aferente să poată fi vizualizate;

¹⁹⁶ Rotaru T., Iluț P. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică.* – Iași: Polirom, 1997, p.208

¹⁹⁷ Vezi: Coman C. *Sondajul de opinie și manipularea.* // *Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.85*

6) nerespectarea regulilor elementare de eşantionare de către televiziuni sau ziare, ce realizează așa-numite sondaje care n-au absolut nici o legătură cu realitatea, cei ce răspund reprezentând un segment (cititori ai respectivului ziar), ce nu respectă structura efectivă a populației

7) prezentarea de multe ori a rezultatelor în procente fără a se menționa numărul total de cazuri luate în discuție (20% din 1.000 este diferit de 20% din 50).

Toate aceste erori pot deveni sursa unor manipulări mai mult sau mai puțin discrete. În categoria metodelor indiscrete de manipulare prin sondaje pot fi enumerate următoarele:

- transferul de date obținute în rezultatul analizei unui grup social asupra întreg electoratului;
- operarea cu datele obținute în urma sondajelor realizate pe Internet;
- manipularea cu data desfășurării sondajului, prin faptul, că deseori se indică numai luna când a avut loc chestionarea, între timp au putut interveni schimbări în urma unor evenimente, care în perioada electorală se perindă cu o intensitate sporită.

Din arsenalul metodelor de manipulare prin sondaje mai pot fi evidențiate următoarele procedee:

- publicarea selectivă a rezultatelor sondajelor cu scoaterea în evidență a unor date și camuflarea altora;
- manipularea cu datele obținute prin: a) raportarea la numărul total de alegători într-un caz și la cifra celor care și-au manifestat intenția de participare la vot în altul;
- b) raportarea unor date la numărul de participanți la sondaj, iar altele la numărul celor ce vor participa la scrutin;
- manipularea cu modalitatea de chestionare. În metodicele de chestionare sînt utilizate atât întrebări «deschise» (respondentul alcătuiește răspunsul), cât și «închise» (respondentul alege un răspuns din cele propuse). Ca regulă, rezultatele sînt diferite, în cazul întrebărilor «deschise», contează nu numai gradul de încredere, dar și popularitate, mediatizarea persoanei date.

Urmare celor expuse mai sus, constatăm faptul că manipularea prin sondaje se desfășoară la două nivele: primul, la etapa de desfășurare și al doilea ține de tratarea și publicarea datelor obținute.

În încercarea de a depăși limitările recunoscute doar prin utilizarea metodei clasice de organizare și desfășurare a sondajelor de opinie, sînt înaintate modalități alternative de avansare a cercetării sistemice a comportamentului politic. Merită atenție modelul de abordare a problemei prin prisma pluralismului metodologic, care presupune utilizarea diferitor modalități de analiză. În aplicarea acestei alternative, P.Dunleavy propune o triangulare, o testare a perspectivei oferite de una dintre abordări prin raportare la perspectivele oferite de celelalte

modele¹⁹⁸. Un prim pas ar presupune abandonarea chestionarelor unice și abordarea unui mod de investigație diferit, prin includerea unor întrebări cu formulări diferite pentru aceleași probleme, care să permită identificarea grupurilor de respondenți care au moduri diferite de a înțelege problemele și de a alege variantele de răspuns.

Etapa ulterioară implică integrarea rezultatelor sondajelor cu alte forme de date cantitative. Dacă în trecut, dată fiind tehnologia disponibilă, sondajele de opinie cereau respondenților să aleagă între variante de răspuns predestinate de analist la etapa actuală, ar trebui să fie perfect fezabilă colectarea pe același eșantion a unor date mai puțin structurate, a unor „conversații” deschise între interviuatori și respondenți pentru perioade de timp similare, precum și înregistrarea tuturor răspunsurilor. Prin stocarea și analiza acestor înregistrări cu ajutorul noilor tehnologii informaționale se va putea purcede la investigarea ulterioară a factoriilor care influențează atitudinile oamenilor sau alinierea lor la partide politice, și aceasta printr-o interogare ulterioară a textelor răspunsurilor. Raportarea înregistrărilor conversațiilor cu respondenții la materialele relevante din bazele de date ale mass-media ar putea, de asemenea, să permită abordarea unor probleme considerate anterior irezolvabile, cum ar fi estimarea gradului de autonomie și dependență a cetățeanului în sfera politică. Fără îndoială, o astfel de abordare pe lângă importanța cognitivă, ar permite o dezvăluire a sensurilor și o demarcare a încercărilor de manipulare, precum și a gradului de rezistență la manipulare a cetățenilor.

Așa dar, dezbateră cu privire la impactul sondajelor de opinie asupra comportamentului actorilor politici rămâne deschisă. Constatăm o mare varietate de metode și mijloace, care plasează sondajele de opinie în rândul tehnicilor de manipulare. În final, merită să subliniem că, înainte ca rezultatele unui sondaj de opinie să fie luate în serios, ele ar trebui verificate prin raportare la rezultatele unor metode de cercetare diferite.

Bibliografie

- Abraham D. Influența media asupra comportamentului civic și electoral. Raport de cercetare final. // *Sociologie Românească*, Volumul II, Nr.3, 2004, p.26-49.
- Beciu C. Politică discursivă. Practici politice într-o campanie electorală. - Iași: Polirom, 2000.
- Burciu I. Sondajele mincinoase și efectul de prestigiu al presei moldovenești. // „Flux”, 2008, 3 octombrie.

¹⁹⁸ Vezi: Dunleavy P. *Comportamentul politic: abordări instituționale și experiențiale*. // *Manual de știință politică*. – Iași: Polirom, 2005, p.260-261

- Coman C. Sondajul de opinie și manipularea. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.77-89.
- Dunleavy P. Comportamentul politic: abordări instituționale și experiențiale. // Manual de știință politică. – Iași: Polirom, 2005, p.251-266.
- Jereghi V. Intoxicarea cu „sondaje”. // „Jurnal de Chișinău”, 2007, 11 octombrie.
- Munteanu E. Dacă duminică viitoare s-ar organiza un sondaj... // „Timpul”, 2008, 3 octombrie.
- Rotaru T., Iluț P. Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică. - Iași: Polirom, 1997.
- Sondajele de opinie publică în România, azi. // Sociologie Românească, Volumul II, Nr.3, 2004, p.5-25.
- Sosai-Fuiorea I. Publicitatea politică în campania electorală. // Paradigmele sociologice ale comunicării. – București: Tritonic, 2002, p.10-31.
- Teodorescu A. Sondajele nu au rol de manipulare! // www.sfin.ro/articol.php?id=2878&pager_text=1.
- Ultimul sondaj de opinie publică dinaintea alegerilor. // „Moldova Suverană”, 2007, 29 mai.
- <http://www.alegeri2005.md/results/total/>
- <http://www.alegeri.md/2007/>
- <http://www.alegeri.md/2007/electoralcourier/20070525/>
- <http://www.infonews.ro/article98.html>

Prezentat la redacție
la 15 octombrie 2008

**COMPARTIMENTUL
RELATII INTERNAȚIONALE**

**COLABORAREA INTERNAȚIONALĂ A REPUBLICII
MOLDOVA ÎN DOMENIUL PREVENIRII ȘI COMBATERII
TERORISMULUI¹⁹⁹**

Diana BENCHECI

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Catedra Științe Politice
Doctor, conferențiar

dianabencheci@yahoo.com

Marcel BENCHECI

Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Catedra Științe Politice
Doctorand

marcelbencheci@mail.ru

The last time events placed the fight against terrorism in top of the international agenda. Unlike the previous time, our day's terrorism takes a kind of extreme violence which has political targets. In conditions of frequent terrorism threat, when it gets a transnational level and terrorists obtain access to various kinds of arms, the problem of counterterrorism strategy becomes very actually. With a view to an efficient activity of terrorism warn and counteract is necessary to establish a constructive cooperation between the national and international skills institutions.

Evenimentele din ultimii ani au plasat lupta împotriva terorismului în topul agendei internaționale. Proporțiile acestuia ne demonstrează că pentru indivizi în parte, organizații sau guverne, terorismul rămâne o metodă de atingere a scopurilor meschine cu caracter politic, economice sau de o altă natură. Prin urmare este necesar de remarcat faptul că mijloacele și metodele terorismului sunt foarte diverse. În trecut terorismul se manifesta prin crearea unui climat de frică și

¹⁹⁹ Recenzent – doctor în științe politice, conferențiar Ruslan TANASĂ.

intimidare, prin lichidarea șefilor de state, guverne sau ai altor lideri politici. Astăzi acest fenomen capătă forme noi ca: deteriorarea infrastructurii transportului și sistemelor informaționale, sustragerea armamentului militar, deturnarea de aeronave, săvârșirea atacurilor asupra reprezentanțelor diplomatice și luarea de ostatici, aruncarea în aer a edificiilor de importanță strategică sau producerea de explozii în locurile aglomerate pentru a provoca vătămarea unui număr cât mai mare de persoane etc.

Terorismul de astăzi constituie o formă de violență extremă realizată în mod prioritar în scopuri politice, de la acțiunile căreia își pierd viața zilnic zeci și sute de oameni, care nu au nici o tangență cu conducerea de stat, partidele politice sau instituțiile de forță²⁰⁰. În condițiile, când amenințările teroriste devin tot mai eminente, când acestea dobândesc forme transnaționale, iar teroriștii obțin accesul la arme tot mai devastatoare, inclusiv armele de distrugere în masă, problema elaborării unor strategii efective de contracarare devine deosebit de actuală. Întru contracararea eficientă a terorismului este necesar a studia natura, geneza, structura și mecanismele lui de funcționare. Astfel, reieșind din realitățile create, considerăm că strategia antiteroristă necesită să se bazeze pe următoarele principii:

- flexibilitatea reacționării la amenințările cu tentă teroristă, în temeiul studierii profunde și evidențierii amenințărilor teroriste;
- utilizarea complexă a măsurilor cu caracter antiterorist, bazate pe analiza multidimensională și obiectivă a premizelor și condițiilor terorismului;
- corespunderea acțiunilor antiteroriste întreprinse caracterului și dimensiunilor amenințărilor teroriste.

Terorismul continuă să provoace îngrijorare și disperare la tot mai multe națiuni din lume. Tendința care se prefigurează acestuia ar fi spre acte din ce în ce mai violente asupra unor ținte civile, cu folosirea unor arme din ce în ce mai puternice. O grijă majoră o reprezintă amenințarea cu folosirea unor arme de distrugere în masă mult mai puternice, de genul celor chimice și biologice. Terorismul are profunde efecte sociale și politice asupra societăților care se confruntă cu acest flagel. Efectele sociale ale terorismului depind de gravitatea actelor comise.

²⁰⁰ Dengg A. *Terorismul – o amenințate asimetrică? // Impact strategic, №2, București, 2007, p.11-14.*

Efectele politice au, însă, o semnificație extinsă în anumite regimuri politice²⁰¹. Acest fenomen a dus la schimbări în caracterul, structura și modalitatea de conducere a anumitor guverne. În plus, se constată o agravare a actelor de terorism motivate de aspirații religioase. Proliferarea grupurilor teroriste amatoare și gradul de complexitate al grupurilor profesioniste pot duce la atacuri sporite asupra structurilor societăților din întreaga lume²⁰².

Prevenirea și combaterea crimelor cu caracter transnațional, cum ar fi terorismul și secesionismul au devenit o direcție prioritară și în politica internă și externă a Republicii Moldova. Așezarea geografică a Republicii Moldova, prezența separatismului înarmat, conflictele sociale interne creează condiții favorabile activității unor organizații teroriste pe teritoriul republicii. Prezența separatismului, care are structuri militare neconstituționale și frontiere netransparente; acțiunile militare în spațiul CSI, ale căror consecințe se răsfrâng pe teritoriul țării noastre; deficiențele legislative în domeniul controlului asupra armamentului și substanțelor explozive ar putea contribui inevitabil la realizarea activităților teroriste. Totodată, democratizarea societății a generat facilități în regimul de intrare și ieșire a străinilor. Ca rezultat, avem o adevărată invazie a cetățenilor străini, care utilizează teritoriul republicii: ca loc de reședință temporară a persoanelor aferente la structuri teroriste internaționale, ca ascunziș după săvârșirea crimelor și ca teren de pregătire ai reprezentanților lumii interlope și ai formațiunilor neconstituționale din diferite țări.

În același timp, constatăm că în Republica Moldova, la moment, nu există amenințări teroriste directe la securitatea statului. Schimbările ce au avut loc în lume, migrația, apariția refugiaților modifică, însă, situația. De aceea, considerăm că creșterea numărului de acorduri bilaterale încheiate între Republica Moldova și alte state privind lupta contra terorismului, precum și asistența juridică reciprocă va minimaliza comiterea actelor teroriste, va preîntâmpina săvârșirea lor și va reduce în timp soluționarea acestei probleme. În prezent, întregul mapamond își unește eforturile pentru a elabora o atitudine comună și măsuri coordonate în combaterea terorismului.

²⁰¹ Maxim V.I. *Terorismul, cauze, efecte și măsuri de combatere*. - București, Editura politică, 1989, p.5.

²⁰² Boldurescu I. *Terorismul – fenomen global*. - București, Casa Editorială Odeon, 1997, p.12-15.

În cadrul realizării politicii antiteroriste este necesar de a aplica tehnică modernă, stimularea cercetărilor științifice și elaborarea bazelor de date în acest domeniu, ridicarea eficacității organelor de ocrotire a dreptului, pregătirea specială a cadrelor în acest domeniu specific. Impunerea acestor măsuri și intervenția jurisdicției internaționale, care să dispună de instrumentele necesare și eficiente pentru a asigura aducerea în fața justiției a persoanelor vinovate de săvârșirea actelor de terorism, ar putea să asigure acoperirea lacunelor care există la ora actuală în sistemele naționale și internaționale de reglementare și sancționare a acestor crime cu caracter internațional. Având în vedere, însă că operațiunile de tip terorist pot genera crize majore la nivel mondial, cu consecințe negative în plan economico-financiar, politic, militar, moral și cultural asupra tuturor statelor, războiul modern va deveni un nou tip de război, cu un scop politico-militar unic, și anume eradicarea terorismului internațional de stat și privat, în cadrul căruia țara noastră va avea propria contribuție. Însă, spre regret, separatismul continuă să reprezinte obstacolul de bază în calea consolidării independenței și statalității Republicii Moldova, dezvoltării sale economice, fapt care blochează realizarea obiectivelor strategice interne și externe ale țării. Republica Moldova sensibilizează sistematic instituțiile internaționale abilitate, asupra pericolului pe care îl reprezintă pentru securitatea regională și internațională persistența conflictului politic din raioanele de est ale Moldovei.

Republica Moldova, în conformitate cu convențiile și acordurile internaționale la care este parte, cooperează cu organele de drept și serviciile speciale ale altor state, precum și cu organizațiile internaționale care activează în domeniul prevenirii și combaterii terorismului. În acest context, menționăm cooperarea eficientă a autorităților din țara noastră, care desfășoară activități de combatere a terorismului cu organele de profil din statele-membre ale CSI. Această conlucrare se realizează în baza Acordului privind colaborarea statelor-membre ale Comunității Statelor Independente în lupta cu terorismul, ratificat prin Legea Republicii Moldova adoptată la 27 iulie 2001²⁰³. Necesitatea studierii continue a acestui fenomen extrem de negativ și al elaborării măsurilor eficiente de prevenire, stopare și combatere este vădită. Un stat democrat și civilizată trebuie să contribuie prin toate mijloacele de care dispune, aplicând pârghiile deja existente pentru salvagardarea vieților umane, la anihilarea situațiilor de conflict ce pot apărea în cadrul

oricărei societăți și asigurarea securității tuturor cetățenilor statului, indiferent de opinii, confesiuni, rasă, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau politic, etc.

Astfel, în orice situație, în cadrul unui stat de drept, prioritate trebuie să fie acordată ocrotirii valorilor general umane, libertății și egalității cetățenilor, asigurării unui nivel de trai decent pentru toți locuitorii statului. O pondere majoră pentru desfășurarea activităților antiteroriste este colaborarea și interacțiunea statelor prin intermediul organelor împuternicite în vederea supravegherii și controlului oportun și, respectiv, al tuturor manifestărilor de terorism și al situațiilor de risc ce pot genera stări de conflict în cadrul statului sau la nivel internațional, precum și schimbul de informații și experiență în acest sens.

Sunt suficiente motive a presupune că țintele vizate de organizațiile teroriste nu reprezintă numai unele guverne sau organisme internaționale, care se află în dispută cu ele. Raza de săvârșire a unor atacuri devastatoare de către teroriștii fanatici poate fi și mai extinsă, adică poate atinge oricare stat democratic din întreaga lume. Republica Moldova fiind membru al Consiliului Europei și participant activ la inițiativele și activitățile Comitetului de Experți pentru Combaterea Terorismului, la 27 septembrie 2001 prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.464 a aprobat cadrul juridic al activității de combatere a terorismului pe teritoriul țării noastre, bazat pe Constituția Republicii Moldova, pe Convenția europeană pentru reprimarea terorismului din 27 ianuarie 1977²⁰⁴, precum și pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Întru consolidarea luptei împotriva terorismului, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 12 octombrie 2001 Legea cu privire la combaterea terorismului, iar la 15 noiembrie 2001²⁰⁵ - Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului²⁰⁶. De asemenea, prin art.278 și 279 ale noului Cod Penal al Republicii Moldova adoptat la 13 se-

²⁰³ *Acordul privind colaborarea statelor membre ale CSI în lupta cu terorismul din 4 iunie 1999. // ratificat prin Legea nr.426-XV din 27 iulie 2001. // Publicat în Monitorul Oficial nr.29-31/186 din 2 martie 2001.*

²⁰⁴ *Convenția Europeană pentru reprimarea terorismului, semnată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977. // Monitorul Oficial al Republicii, 1999, nr.67-69/325.*

²⁰⁵ *Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr.539-XV din 12 octombrie 2001. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.147-149/116.*

²⁰⁶ *Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr.190-XVI din 26 iulie 2007. // Monitorul Oficial, 2007, nr.141-145/597.*

ptembrie 2002²⁰⁷ se stipulează răspunderea penală pentru actele de terorism și activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste.

În același context, Republica Moldova a semnat Declarația Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 12 septembrie 2001 și decizia cu privire la lupta contra terorismului internațional, cât și Declarația de la Vilnius asupra cooperării regionale și consolidarea stabilității democratice în Europa, adoptată la 3 mai 2002 de către Comitetul de Miniștri la cea de-a 110 sesiune a sa din Vilnius²⁰⁸. La compartimentul combaterii terorismului organele abilitate țin cont de Rezoluția A/RES/51/210 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite și declarația anexată din 1994 cu privire la măsurile referitoare la eliminarea terorismului internațional.

În același context, în anul 2002 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenția internațională adoptată la 9 decembrie 1999 în New York privind suprimarea finanțării terorismului²⁰⁹ și Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională²¹⁰. Un pas important în perfectarea cadrului juridic a constituit asigurarea protecției de stat a persoanelor care participă la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea crimelor, la examinarea judiciară a dosarelor penale, fiind adoptată la 28 ianuarie 1998 Legea nr.1458²¹¹, care în prezent este expusă într-o redacție nouă, modificată și completată conform exigențelor internaționale și va fi propusă spre examinare în Parlamentul Republicii Moldova.

Cu toate că fenomenul terorismului nu are o răspândire largă pe teritoriul Republicii Moldova, suntem conștienți de faptul că acesta are un caracter internațional și combaterea acestui flagel constituie o problemă majoră a tuturor țărilor. Din aceste considerente, în cadrul Serviciului de Informații și Securi-

²⁰⁷ *Codul Penal al Republicii Moldova*// *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129/1012.

²⁰⁸ *Protocolul Convenției europene pentru reprimarea terorismului din 15 mai 2003. // ratificat prin Legea Republicii Moldova nr.13-XV din 6 februarie 2004. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr.35-38/192.

²⁰⁹ *Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului din 9 decembrie 1999. // Tratatate internaționale*, 2006, vol.35, p.269.

²¹⁰ *Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 noiembrie 1990. // Tratatate internaționale*, 2006, vol.35, p.107.

²¹¹ *Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Legii nr.1458-XIII din 28 ianuarie 1998 privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal nr.126-XV din 3 mai 2001. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr.62/412.

tate, Ministerului Afacerilor Interne, Departamentului Instituțiilor Penitenciare din cadrul Ministerului Justiției, Serviciului Protecție și Pază de Stat s-au creat subdiviziuni specializate întru prevenirea și curmarea a astfel de pericole, care colaborează cu alte organe de drept din țară. Este de remarcat faptul că subdiviziunile menționate au acumulat deja o experiență la capitolul dat, efectuând de comun și unele exerciții antiteroriste. La moment s-au creat sisteme operaționale, care conțin date despre crimele de acest gen și obiectele aplicate.

Prevenirea terorismului urmărește atingerea unui obiectiv eficient în ce privește educarea și informarea timpurie asupra riscului la care se pot expune persoanele care promovează crima organizată și terorismul. Republica Moldova aplică sistematic programe în acest sens, apelând la materiale informative, seminare cu scop de a preveni și de a combate fenomenul terorist în diverse instituții atât guvernamentale, cât și ne guvernamentale.

Întru stoparea primară a terorismului resursele sunt direcționate spre prevenirea apariției comportamentului terorist, iar populația - țintă este constituită din non teroriști la care se pot identifica anumiți factori de risc. Este rezonabilă presupunerea că intervențiile cât mai timpurii pot avea ca rezultat prevenirea terorismului. Evident că în țara noastră organele competente efectuează o activitate enormă pentru a nu admite destabilizarea ordinii existente, ținând sub control situația din interiorul statului, asupra acestui fapt indică și practicienii implicați în acest proces. Însă, indiferent de aceasta, nu trebuie admisă în nici un caz diminuarea vigilenței sau inspirarea încrederii în invincibilitatea sistemelor existente de protecție antiteroristă.

Astfel, pentru sporirea eficienței antiteroriste considerăm necesare: studierea permanentă a practicii de aplicare a măsurilor antiteroriste atât în cadrul unor state aparte, cât și la nivel internațional; elaborarea unor programe concrete ce ar cuprinde diverse aspecte ale activității antiteroriste, precum și perfecționarea continuă a celor existente, în scopul actualizării permanente a lor și a concordanței cu realitatea obiectivă; controlul periodic al obiectivelor de importanță majoră și risc sporit; instruirea și autoinstruirea profundă și multilaterală a specialiștilor implicați în activitatea antiteroristă; pregătirea și efectuarea unor operațiuni antiteroriste instructive ce ar include modelarea diverselor situații și probarea mai multor modalități de acțiune; sensibilizarea opiniei publice privind importanța, necesitatea și rolul activității antiteroriste, precum și semnificația cunoașterii particularităților participării la acest proces a tuturor membrilor societății; schimbul de experiență cu organele similare din alte state, preluarea și impleme-

ntarea aspectelor pozitive în propria activitate; efectuarea schimbului permanent de informații despre organizațiile, grupările și persoanele, care folosesc metode teroriste și extremiste, despre faptele și metodele înlăturării actelor de terorism, de asemenea, despre sursele de finanțare ale unei asemenea activități; optimizarea cadrului normativ și instituțional în domeniul luptei cu crima organizată și activității teroriste; realizarea cercetărilor științifice în lupta cu terorismul și acordarea ajutorului reciproc în pregătirea cadrelor pentru subdiviziunile antiteroriste, contribuind totodată la contracararea terorismului la nivel internațional; planificarea și realizarea exercițiilor operativ-tactice comune, inclusiv cu partenerii străini, în scopul aprecierii nivelului de protecție antiteroristă a obiectivelor de importanță vitală și a celor ce prezintă pericol sporit; intensificarea colaborării în domeniul depistării și anihilării legăturilor internaționale a teroriștilor, cu narcobusinessul și alte activități criminale.

Concluzii: considerăm că activitatea antiteroristă urmează a fi efectuată la trei nivele de bază, care se completează reciproc, și anume: organizațional-administrativ, informațional și aplicativ.

La nivelul organizațional-administrativ atribuim totalitatea deciziilor și măsurilor administrative adoptate sau sancționate de organul competent și îndreptate spre eficientizarea activităților antiteroriste.

La nivelul informațional este efectuată culegerea informației operative referitoare la obiectivele ocrotite, studierea părților vulnerabile, analiza pericolului și gravității consecințelor eventualului atac, elaborarea documentelor operative în acest sens, înaintarea propunerilor argumentate pentru înlăturarea neajunsurilor constatate.

La nivelul aplicativ se referă protecția nemijlocită a obiectivelor ce pot servi drept ținte a atentatelor teroriste, inclusiv a înalților demnitari de stat sau a reprezentanților statelor străine, precum și asigurarea securității acțiunilor la care participă persoanele respective.

Bibliografie:

- Dengg A. Terorismul – o amenințare asimetrică? // Impact strategic, № 2, 2007.
Ariel M. Terorismul și violența politică. - București, Editura Omega, 2001.
Sookdeo P. Să înțelegem terorismul islamic. - Oradea, Editura Făclia, 2006.
Boldurescu I. Terorismul – fenomen global. - București, Casa Editorială Odeon, 1997.

- Maxim V.I. Terorismul, cauze, efecte și măsuri de combatere. - București, Editura politică, 1989.
- Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.356 din 22 aprilie 2005. // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.65-66/412 din 29 aprilie 2005.
- Prevenirea și combaterea fenomenului terorismului: actualități și perspective. // Materialele conferinței științifico-practice internaționale 18 mai 2006, Chișinău. – Chișinău, 2006.
- Acordul privind colaborarea statelor membre ale CSI în lupta cu terorismul din 4 iunie 1999. // Monitorul Oficial nr.29-31/186 din 2 martie 2001.
- Convenția Europeană pentru reprimarea terorismului, semnată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977. // Monitorul Oficial al Republicii, 1999, nr.67-69/325.
- Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului nr.539-XV din 12 octombrie 2001. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.147-149/116.
- Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr.190-XVI din 26 iulie 2007. // Monitorul Oficial, 2007, nr.141-145/597.
- Codul Penal al Republicii Moldova. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129/1012.
- Protocolul Convenției europene pentru reprimarea terorismului din 15 mai 2003. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 35-38/192.

Prezentat la redacție
la 18 ianuarie 2009

RELAȚIILE POLITICE MOLDO-FRANCEZE²¹²**Andrei NEGUȚA**

Republica Moldova, Chișinău, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene,

Reprezentant Permanent al Republicii Moldova pe lângă Consiliul Europei, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar.²¹³

Dans l'article "Les relations politiques franco-moldave" est fournie une caractéristique de l'activité d'approfondissement des relations bilatérales entre les pays. La poursuite du développement de la coopération de la Moldavie et la France est présentée comme absolument prioritaire. Il est exposé le rôle de la France sur la scène internationale et les raisons de la nécessité de la consolidation des relations bilatérales de Moldova avec elle.

Il est examiné aussi l'importance pour les parties de la signature du Protocole sur l'établissement de relations diplomatiques (12.03.1992) et du «Traité d'entente, d'amitié et de coopération entre la République de Moldova et la République Française», en vigueur depuis le 1.12.1995.

Dans l'article est présenté la chronique de visites entre les dirigeants des pays, les Parlements, les Gouvernements, les ministres des Affaires Etrangères et d'autres ministères de la République de Moldova et la République Française au cours de la période 1992-2008.

L'auteur décrit les plus importantes visites qui ont eu lieu à Chisinau et à Paris - du Président P.Lucinschi, le 8.09.1997, du Président J.Chirac le 4.09.1998, du Premier ministre I.Sturza (13-17.09.1999), du Président du Parlement M.Lupu (24-26.10.2006 et 31.01.2008), du Président du Sénat de la France C.Poncelet (24-26.04.2007), du Vice-Premier ministre, Ministre des affaires étrangères et de l'intégration européenne A.Stratan (30-31.10.2006), d'autres visites.

Il conclut qu'il est nécessaire de poursuivre la coopération entre la Moldavie et la France, d'explorer l'énorme potentiel existant, de développer de nouveaux domaines d'interaction bilatérale.

Pentru Republica Moldova valorificarea potențialului de cooperare și parteneriat cu Republica Franceză reprezintă unul din obiectivele strategice ale politicii externe și se datorează rolului Franței în Europa și lume, dar și afinităților istorico-culturale. În plan politic este bine cunoscută susținerea constantă

²¹² Recenzent – doctor în științe politice, conferențiar Tudor SPINEI

²¹³ În anii 2003-2006 A.Neguța a fost Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Moldova în Republica Franceză.

a Franței de care se bucură Moldova în procesul de consolidare a statului, de reorganizare a economiei și de constituire a democrației.

După declararea independenței, Republica Moldova a fost recunoscută de comunitatea internațională și statele Europei, inclusiv Franța, a început să evolueze locul și rolul țării noastre în schemele lor geopolitice. O sarcină importantă a politicii externe a țării a constat în organizarea vizitelor bilaterale ale conducerii țării în statele cu o democrație și economie dezvoltată, inclusiv în Franța. Cu 16 ani în urmă (7 ianuarie 1992) Republica Franceză a recunoscut Republica Moldova și a stabilit relații diplomatice cu țara noastră (13 martie 1992). În acești ani a fost parcursă o cale importantă de aprofundare a relațiilor bilaterale, bazată pe principiile parteneriatului strategic și de aliat, avantaje reciproce, respectul intereselor naționale. Dialogul moldo-francez permite examinarea chestiunilor importante pentru părți, de adoptat și realizat decizii în spiritul unui parteneriat adevărat.

Republica Moldova și Republica Franceză sînt mîndre, că istoria relațiilor bilaterale permanente se caracterizează prin reciprocitate, încredere, prin pragmatism și respect reciproc a intereselor naționale. Moldova se pronunță pentru întărirea în continuare a dialogului politic, economic, a colaborării tehnico-științifice, aprofundarea legăturilor umane. Moldova este convinsă în faptul, că lărgirea interacțiunii constructive cu Franța în afacerile regionale și internaționale va constitui un aport destoinic și util în asigurarea dezvoltării și formării unei arhitecturi moderne a Europei.

Unul din scopurile centrale ale politicii externe a Republicii Moldova rămîne extinderea relațiilor bilaterale cu cele mai importante state europene. În acest context, dezvoltarea continuă a cooperării moldo-franceze se prezintă ca o prioritate incontestabilă. Ponderea Franței pe arena internațională este esențială, ea este a cincea forță economică mondială și ocupă locul al patrulea în comerțul internațional. Franța deține înțietatea în multe sectoare economice, mai ales în implementarea tehnologiilor de vîrf. Ea este membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, membru al Grupului G-8, constituie împreună cu Germania motorul integrării europene, rămîne o veritabilă „superputere” culturală și nu în ultimul rînd - locomotiva unei ramificate organizații internaționale – cea a Francofoniei.

Republica Franceză dispune de potențialul necesar și depune eforturi susținute pentru a menține și consolida poziția sa. Tradiția culturală și administrativă, capitalul intelectual și uman al națiunii îi permite conducerii țării să elaboreze răspunsuri viabile la gravele sfidări ale globalizării. În condițiile unor transformări structurale fără precedent pe arena internațională, Franța reușește să-și promoveze abil propriile interese politice, economice, militare și culturale, și în același timp se implică activ în soluționarea problemelor internaționale, inclusiv în depășirea subdezvoltării, protecția mediului, etc. Omniprezentă în toate zone-

le geografice, Franța este în centrul activității celor mai importante organizații internaționale. Actualmente politica europeană a Franței este orientată spre identificarea unor soluții acceptabile de state-membre, pentru rezolvarea dublei sarcini – reforma instituțiilor comunitare și extinderea UE, depășirea situației după refuzul irlandez de a vota noul Tratat european. Punctul de vedere al oficialităților franceze cîntărește greu în procesul de adoptare a deciziilor, de aceea atît instituțiile comunitare, cît și statele membre și cele candidate doresc să-și asigure susținerea Franței în cadrul UE. Fidelă tradițiilor umaniste, diplomația franceză pledează pentru stabilirea unui echilibru în relațiile internaționale, cîntînd mult pe implementarea noii arhitecturi de securitate europeană, care ar lua în calcul necesitățile și interesele vitale ale tuturor națiunilor continentului. Parisul, important centru politico-diplomatic, găzduiește peste 165 de misiuni diplomatice acreditate în Franța, tot aici își au sediul diverse organizații internaționale, inclusiv UNESCO, Organizația Internațională a Francofoniei, OCDE, Eutelsat, Uniunea Latină, Organizația Internațională a Vinului, etc.

Nu este o exagerare să afirmăm, că în anii de referință Republica Moldova a devenit un factor real în politica externă a Franței, care a încurajat și susținut eforturile noastre de integrare în structurile europene și internaționale. Nivelul de percepere a țării noastre de către cercurile și opinia publică franceză a crescut considerabil, cunoștințele despre problemele reale ale Moldovei au devenit cu mult mai nuanțate și credibilitatea ei ameliorîndu-se, în pofida unor probleme și dificultăți social-economice. De la imaginea unei republici ex-sovietice, aflată în căutarea identității sale, de la reprezentarea vagă a unei țări, pe care destul de mulți nici n-o puteau localiza exact pe harta Europei, acum Republica Moldova este percepută de cercurile politice franceze ca o țară francofilă, cu vocație europeană, deschisă unei cooperări internaționale pe multiple planuri, dar care traversează o perioadă dificilă de consolidare a societății democratice și a unei economii naționale competitive, a integrității teritoriale a statului. Cercurile politice franceze au concluzionat, că fără ajutorul statelor europene dezvoltate țara noastră nu va putea depăși într-o perspectivă previzibilă problemele cu care se confruntă. Este semnificativ faptul că în timpul președinției franceze a Uniunii Europene din a.2001 a fost adoptată decizia de a include Republica Moldova în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Aderarea la Pactul de Stabilitate se datorează în mare parte și poziției favorabile a Franței, care de rînd cu alte state europene, este dispusă să susțină prin proiecte concrete modernizarea economică a Republicii Moldova.

Pornind de la cele expuse mai sus, putem afirma, că există toate premisele pentru o implicare mai activă a factorilor politici și economici, dar și a societății civile din Republica Moldova în valorificarea potențialului de cooperare cu Franța.

Considerăm că trebuie să folosim plener și posibilitățile de cooperare moldo-franceză în cadrul organizațiilor internaționale. În acest sens Organizația Internațională a Francofoniei constituie pentru țara noastră o punte de legătură cu alte state francofone din întreaga lume. Sîntem disponibili să coordonăm cu partenerii francezi pozițiile referitoare la diverse subiecte legate de activitatea OIF.

Delegațiile Moldovei și Franței colaborează activ în cadrul principalelor organizații internaționale, în special ONU și organisme sale specializate, OSCE, Consiliul Europei. Apreciem poziția ei consecventă și principială vizavi de respectarea angajamentelor asumate în cadrul Summit-ului OSCE de la Istanbul, alte summite.

Analiza desfășurată indică, că dezvoltarea componenței politice a relațiilor moldo-franceze contemporane a început după semnarea la 12 martie 1992 a Protocolului privind stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Moldova și Republica Franceză.²¹⁴ În document este indicată tendința părților de a construi relațiile în corespundere cu Carta ONU, Actul final a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Carta de la Paris pentru nouă Europă, este exprimată cointeresarea în întărirea înțelegerii reciproce între două state, este reflectată decizia statelor de a stabili relații diplomatice la nivelul de ambasade.

Pasul următor în dezvoltarea relațiilor bilaterale a fost semnarea la 29 ianuarie 1993 la Paris de către Președinții țărilor M.Snegur și F.Mitterand a „Tratatului de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză”,²¹⁵ în vigoare din 1 decembrie 1995. Documentul a creat acea bază politică, care a activizat toate celelalte domenii de cooperare bilaterală. Părțile, ținînd cont de dorința Republicii Moldova de a crea o societate democratică, obiectiv la care Franța încurajează prin susținerea sa activă, doresc să inițieze și să dezvolte relațiile lor bilaterale în domeniile politic, economic, cultural și științific în scopul de a aprofunda înțelegerea și încrederea între ele.

În Tratat de asemenea se menționează, că părțile, fiind convinse, că stabilirea relațiilor de o calitate nouă între Republica Moldova și Republica Franceză corespund intereselor a două state și contribuie la consolidarea păcii în Europa, luînd în cont competențele Comunității europene și perspectiva Uniunii Europene și considerînd, că întărirea lor este de primă importanță pentru edificarea unei Europe unită și solidară, au hotărît să consolideze legăturile lor de înțelegere și prietenie.

În articolele Tratatului se descriu obligațiunile părților în diverse domenii, inclusiv favorizarea admiterii Republicii Moldova la Consiliul Europei (punct realizat în 1995); felul de a avea consultări regulate inclusiv la nivel înalt și între ministerele de externe, alți membri ai guvernelor; descrierea cum vor proceda

²¹⁴ Arhiva Ambasadei Republicii Moldova în Republica Franceză.

²¹⁵ *Tratate Internaționale*, vol.32 p.233.

părțile în cazul întreruperii păcii în Europa; cooperarea în cadrul OSCE; ameliorarea condițiilor de activitate pe teritoriul său a întreprinderilor altei părți și crearea comisiei mixte interguvernamentale; cooperarea în domeniul științei, tehnicii, educației, culturii și încurajarea de fiecare parte a studierii pe teritoriul său a limbii altei părți; cooperarea între parlamentele și parlamentarii țărilor; cooperarea descentralizată și relațiile la nivelul orașelor și altor formațiuni teritoriale și administrative; dezvoltarea și cooperarea în domeniul consular și crearea condițiilor pentru ameliorarea circulației cetățenilor între două state; lupta cu criminalitatea, terorismul, traficul de droguri, contrabanda și altele. În primii ani de acțiune a Tratatului de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză contactele politice între două țări au primit un caracter sistemic și activ.

Relațiile bilaterale dintre Moldova și Franța poartă un caracter dinamic și constructiv, exprimă voința politică a părților de a le extinde și aprofunda în continuare. Impulsuri considerabile primesc relațiile bilaterale în timpul vizitelor la diverse niveluri. În cadrul lor au loc schimburi de opinii referitor la posibilitățile de extindere și diversificare a cooperării bilaterale; relațiile cu statele vecine și situația în Europa; cooperarea în cadrul organizațiilor internaționale și regionale (ONU, Consiliul Europei, OSCE, OIF, CSI ș.a.); utilizarea limbii franceze și realizarea principiilor Francofoniei; situația și măsurile necesare soluționării conflictului transnistrean; reformele interne în Moldova și relațiile ei cu Uniunea Europeană; măsurile necesare impulsivării legăturilor comercial-economice, culturale, științifice și a.

Vizitele conducătorilor moldavi în Franța sînt concepute în scopul de a transmite un mesaj clar Franței și altor țări ale lumii, prin care este exprimată voința fermă a Republicii Moldova de a se vedea integrată în structurile europene, de a-și croi calea spre familia democrațiilor moderne, de a sublinia dominanta europeană a politicii statului nostru.

Frecvența vizitelor și întrevederilor oficialilor moldoveni și francezi la Chișinău și Paris accentuează dinamizarea relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova și Republica Franceză, care devin tot mai intense și productive iar în cadrul lor se constată progresele substanțiale ale Moldovei în diverse domenii, dar și importanța implementării în continuare a prevederilor legale adoptate.

Cronica vizitelor între conducătorii țărilor, Parlamentelor, Guvernelor, miniștrilor afacerilor externe, altor ministere ale Republicii Moldova și Republicii Franceze ne permit să observăm dinamica proceselor ce au loc între țări (vezi anexa).

Dinamica contactelor dintre Moldova și Franța a permis o cooperare reciprocă și intensă, care obiectiv corespunde intereselor ambelor state. Evenimentele deosebite în acest domeniu au constituit vizitele Președintelui Republicii Moldova P.Lucinschi în septembrie 1997 în Franța și Președintelui Franței J.Chirac

în septembrie 1998 în Moldova. Ele au deschis o nouă pagină în legăturile reciproce.

Un rol important în formarea relațiilor Moldovei cu Franța a avut vizita la Paris a Președintelui Republicii Moldova P.Lucinschi, efectuată la 8 septembrie 1997 la invitația Președintelui Franței J.Chirac. În dialogul susținut cu conducătorul Franței P.Lucinschi a subliniat, că „mesajul clar din partea poporului este următorul: dorim să devenim o țară europeană în sensul deplin al cuvântului”. Vorbind despre modalitățile și importanța extinderii raporturilor multilaterale dintre țări, șeful statului francez a spus, că ar dori ca Moldova să devină „punte de armonizare” a contactelor între Europa de Vest și Europa de Est, în particular cu Rusia. Autoritățile franceze (președintele J.Chirac, prim-ministrul L.Jospin, ministrul pentru afaceri europene P.Moscovici ș.a) au dat asigurări că sînt disponibile de a intensifica dialogul moldo-francez atît pe plan bilateral, cît și multilateral. În special, J.Chirac a accentuat explicînd ideia cooperării privilegiate a republicii noastre cu țara sa, spunînd „Voi fi apărătorul cauzei Moldovei la Uniunea Europeană”.²¹⁶

În timpul vizitei au fost semnate o serie de documente menite să reglementeze relațiile dintre țări privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor; traficul internațional de mărfuri și pasageri; cooperarea în domeniul agriculturii; conclucrarea interbancară și alte acorduri importante.

În cadrul conferinței de presă desfășurată după revenirea în Moldova, P.Lucinschi a declarat, că Moldova caută susținători și am pornit-o de la Franța. Franța ne-a descoperit pe noi. Mărturisindu-i impresiile P.Lucinschi a concretizat, că, judecînd după sinceritatea și consistența dialogurilor purtate la Paris, după interesul real manifestat de francezi față de țara noastră, putem spune că Franța, în urma acestei vizite, va fi mai aproape de noi, ceea ce înseamnă că drumul Moldovei spre Europa va fi mult mai ușor de parcurs.

Urmare a vizitelor reciproce ale Președinților Moldovei la Paris (7-8 septembrie 1997) și Franței la Chișinău (4 septembrie 1998), la 13-17 septembrie 1999 la Paris a avut loc unica pînă în prezent întrevvedere a Prim-miniștrilor țărilor – I.Sturza și L.Jospin (în vizită la Paris în decembrie 1997 a fost și Prim-ministrul I.Ciubuc, însă el n-a avut întîlnire cu omologul său francez).

La întrevvedere Sturza-Jospin s-a subliniat „semnificația ei ca indice al relațiilor bilaterale moldo-franceze și fundamentul istoric al contactelor dintre state, orientarea francofilă și francofonă a celei mai mari părți a populației.”²¹⁷

Șefii executivelor țărilor s-au arătat satisfacși de dezvoltarea relațiilor bilaterale pe plan politic, administrativ, instituțional. S-a accentuat necesitatea insti-

²¹⁶ *Moldova și Lumea, 1997, nr.9-10, p.3.*

²¹⁷ *Nota Informativă referitor la vizita în Franța a dlui I.Sturza, Prim-ministrul Republicii Moldova la 16 septembrie 1999. // Arhiva Ambasadei Republicii Moldova în Republica Franceză (a. 1999).*

tuirii la Chișinău a unei ambasade plene cu ambasador rezident (a fost realizat în a. 2001).

Destul de profund s-a examinat domeniul economic al relațiilor, necesitatea accelerării semnării Convenției dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceză pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit și a Protocolului la aceasta (a fost semnată la Paris la 30 octombrie 2006, ratificată la 22 februarie 2007 prin legea nr.30-XVI). S-a accentuat, că aceeași importanță are și Acordul privind serviciile aeriene (parafat la 29 iulie 1999, este gata pentru semnare). La rugămintea părții moldave au fost date asigurări, că întreprinderilor franceze li se v-a propune participarea la complexul energetic al Moldovei (întreprinderea franceză – Grupul Lafarge a privatizat uzina de ciment din Rezina). Pe plan bilateral Primul ministru L.Jospin a menționat, că „relațiile economice vor rămâne în atenția guvernului, care va căuta să le dezvolte într-o manieră susținută”.²¹⁸

Partea moldavă a motivat dorința Moldovei de a face parte din procesul european. S-a menționat, că țara nu cere recompensă pentru loialitate, dar are nevoie de semnale clare și că cooperarea moldo-franceză, spriginul pe care ni-l acordă Franța, este deosebit de benefic. Înaltul demnitar francez a asigurat, că țara lui ajută Moldova să ajusteze la standardele europene, inclusiv, să valorifice celelalte posibilități de cooperare cu UE. Întrevederea prim-miniștrilor moldav și francez a avut o mare importanță pentru impulsivitatea relațiilor dintre țări.

Destul de activă și utilă este cooperarea între parlamentele și parlamentarii a două țări. Analiza efectuată a permis constatarea, că așa component primordial al sistemului de politică externă a statului contemporan ca diplomația parlamentară, de asemenea a avut dezvoltarea sa referitor la relațiile moldo-franceze.

O importanță deosebită are vizita la Paris în perioada 24-26 octombrie 2006 a delegației Parlamentului Republicii Moldova, condusă de Președintele M.Lupu. Delegația moldovenească a avut întrevederi cu președinții celor două camere ale legislativului francez (Senatul și Adunarea Națională), cu președinții comisiilor de politică externă ale celor două camere, cu liderii grupurilor politice din cadrul Senatului și Adunării Naționale, cu președintele grupului de prietenie cu Republica Moldova în cadrul Senatului francez, senatoarea Josette Durrieu, precum și cu Secretarul General al Organizației Internaționale a Francofoniei A.Diouf, cu Secretarul General al Adunării Parlamentare a Uniunii Europene Occidentale. În cadrul vizitei M.Lupu a luat parte la o masă rotundă la Institutul francez de relații internaționale (IFRI) unde a făcut o prezentare la tema „Moldova la frontiera Europei” în fața unui grup de analiști, cercetători, reprezentanți ai mediului academic și politicieni francezi, diplomați, jurnaliști.

²¹⁸ *idem*.

În timpul vizitei au fost trecute în revistă relațiile parlamentare dintre Moldova și Franța, au fost discutate subiectele de interes comun, dintre care caracterul special al relațiilor în virtutea apartenenței ambelor țări la spațiul european și francofon, instrumentele concrete de colaborare parlamentară, printre care schimburi de vizite la nivel de grupuri de prietenie și comisii permanente, de asemenea opțiunea europeană a Republicii Moldova și eforturile ei de integrare europeană. În timpul vizitei președintele legislativului moldav a făcut un schimb de opinii referitor la reglementarea transnistreană, inclusiv participarea Uniunii Europene la acest proces prin misiunea de asistență la frontieră EUBAM, includerea mai activă a Franței și UE în negocierile de reglementare în format „5+2”. Părțile au mai discutat relațiile Moldovei cu țările vecine, dezvoltarea economică a țării noastre.

A doua vizită a Președintelui Parlamentului M.Lupu la Paris a fost efectuată la 31 ianuarie 2008. În cadrul ei au avut loc discuții colegiale și utile cu Președintele Senatului C.Poncelet; Președintele Adunării Naționale B.Accoyer; Secretarul de Stat responsabil de afacerile europene J.-P.Jouyet, la sediul MEDEF a avut loc cu un grup de conducători de întrevederi franceze.

Președintele Senatului Franței C.Poncelet a vizitat Moldova în aprilie 2007, în anii 2007-2008 delegațiile Senatului și Adunării Naționale ale Franței de asemenea au avut întâlniri la Chișinău cu colegii moldavi.

Parlamentarii francezi întotdeauna s-au stăruit să răspundă la cererile colegilor moldavi, să acorde suportul necesar în utilizarea experienței lor, în adoptarea actelor menite să amelioreze situația politică și economică în Moldova. În octombrie 1999 un grup de senatori a întreprins o vizită în Republica Moldova, a avut întrevederi în instituțiile centrale ale țării și la 17 noiembrie 1999 a examinat în cadrul Comisiei Senatului pentru politică externă, apărare și forțele armate un raport complex despre situația din Moldova. Comisia senatorială, după o examinare atentă și profundă a raportului celor ce sau deplasat în Moldova, s-a exprimat în favoarea „menținerii prezentei Franței într-o țară atașată la tradițiile francfoniei și estimează, că criza politică actuală din Moldova va putea duce la un retur în trecut și va încurca dezvoltarea țării dacă Franța nu va interveni”.²¹⁹

Devine o bună tradiție contactele conducerii ministerilor afacerilor externe ale țărilor, care din a. 2006 se desfășoară regulat conform înțelegerilor sau în cadrul forumurilor europene și internaționale. Vizitele din anii 2006-2008, consultările politice între ministere permit la timp de reacționat la schimbările ce au loc în Europa și lume, de elaborat o atitudine și reacție comună.

Vizita de lucru în Republica Franceză la 30-31 octombrie 2006 a Viceprim-ministrului, Ministrului Afacerilor Externe și Integrării Europene Andrei Stratan

²¹⁹ *Raport d'information de la Commission des affaires etrangeres, de la defence et des forces armées de Senat. // Paris, 1999, 17 novembre.*

a permis examinarea relațiilor de cooperare cu Franța atât în plan bilateral, cât și în cadrul Francofoniei. Întrevederile cu Philippe Douste-Blazy ministrul afacerilor externe; B.Girardin, ministru delegat al Cooperării, Dezvoltării și Francofoniei; A.Diouf, Secretar General al OIF; K.Matsuura, Director General al UNESCO, cu reprezentanții societății civile, mass media, conducătorii de întreprinderi a permis impulsivitatea relațiilor moldo-franceze pe întreg spectrul de interese și coordonarea activității reprezentanților țărilor în 2 mari organizații internaționale. Vizita are o mare importanță și din motivul, că în timpul ei a fost semnată Convenția între guvernele țărilor pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale în materie de impozit pe venit.

La 1 și 2 august 2007 cu o vizită de lucru în Republica Moldova s-a aflat R.Yade, Secretar de Stat pe lângă Ministerul francez de Afaceri externe și europene, responsabilă de Afacerile externe și de drepturile omului. În cadrul întrevederilor cu Prim-ministrul V.Tarlev și Viceprim-ministrul, ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene A.Stratan a fost reafirmată calitatea relațiilor bilaterale între țări.

Secretarul de Stat a confirmat susținerea Franței în derularea reformelor în Moldova conform Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, de asemenea disponibilitatea Franței de a continua ajutorul Moldovei în căutarea unei soluții politice a conflictului transnistrean în formatul de negocieri existent și în respectul de integritate teritorială și a suveranității Moldovei. R.Yade a marcat interesul Franței în aprofundarea parteneriatului între Uniunea Europeană și Moldova în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV) și de a întări relațiile economice între Moldova și Franța.²²⁰

În timpul vizitei s-a acordat o atenție deosebită examinării respectării drepturilor omului – lupta contra traficului de ființe umane; punerea în acțiune a convențiilor internaționale în materie; respectarea drepturilor copilului; activitatea ONG în domeniu ș.a.

O continuare logică a vizitei R.Yade este și vizita din 8 octombrie 2008 a Secretarului de Stat responsabil de afacerile europene a MAE al Franței J.-P.Jouyet. În întrevederile lui cu Președintele țării, Președintele Parlamentului, Prim-ministrul țării, Prim-vice-primministrul – ministrul economiei și comerțului, Viceprim-ministrul – ministrul afacerilor externe și integrării europene au fost examinate relațiile bilaterale, dezvoltarea relațiilor între Moldova și Uniunea Europeană, evoluția conflictului transnistrean.

În ultimul timp periodic au loc consultări politice între Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Moldovei și Ministerul Afacerilor Externe și

²²⁰ Situl MAE al Franței <http://www.diplomatie.gouv.fr> (consultat la 7 ianuarie 2008).

Europene al Franței la nivel de viceministri sau de directori de departamente.²²¹ În cadrul consultărilor se examinează diverse aspecte privind implementarea angajamentelor asumate de țara noastră în vederea ajustării graduale la standardele europene, activitatea în comun în organizațiile internaționale și aspectele ce țin de suportul pe care țările le-ar putea acorda una alteia, evoluția proceselor de integrare europeană a Moldovei și de soluționare a conflictului transnistrean, alte subiecte de interes comun.

Tema relațiilor bilaterale a apărut și în corespondența șefilor de state. V.Voronin Președintele Republicii Moldova, felicitându-l la 14 iulie 2008 pe omologul său francez N.Sarkozy cu ocazia sărbătorii naționale a Franței, a profitat „de această ocazie pentru a adresa sincere urări de succes Republicii Franceze în exercitarea Președinției Uniunii Europene, exprimându-și totodată speranța că ea va continua și pe viitor să susțină Moldova în vederea avansării dialogului ei cu Uniunea Europeană.”²²²

Subiectul integrării europene a Republicii Moldova, solicitarea ajutorului Franței în acest domeniu permanent se află în agenda vizitelor, întrevederilor, întâlnirilor moldo-franceze. Reprezentanții Franței constant reiterează încurajarea Moldovei pe această cale, dar permanent accentuează, că integrarea trebuie să treacă prin implementarea, utilizarea integrală și completă a Acordului de Parteneriat și Asocierie (APC), Planului de Acțiuni Republicii Moldova – Uniunea Europeană (parte componentă a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), că poarta procesului european nu este închisă pentru Moldova. O poziție și mai favorabilă pentru țara noastră este exprimată de un grup de politicieni francezi, inclusiv Jacques Attali, ex-președinte al BERD, parlamentar francez, care încă din a.1999 susține, că „Moldova va fi în Uniunea Europeană, alături de Malta și Elveția” (Malta a făcut parte din penultima aderare).²²³

În pofida realizărilor obținute, este necesar de constatat, că marele potențial al colaborării pînă la moment nu se utilizează complect și nu corespunde necesităților reale ale țărilor. Constatăm, că intensitatea relațiilor moldo-franceze rămîne sub nivelul posibilităților reale, mai ales în cazul vizitelor la nivelul cel mai înalt și nivel înalt. Este necesar de constatat, că eforturile depuse de partea moldavă nu se soldează cu desfășurarea unei întrevederi între conducătorii executivelor țărilor (ultima întrevedere a Prim-miniștrilor Moldovei și Franței a avut loc în a. 1999 (I.Sturza – L.Jospin).

Concluzii

²²¹ Comunicatul de presă 06425 din 17 septembrie 2008 al MAEIE al Republicii Moldova (situl <http://www.mfa.md>, consultat la 17 septembrie 2008),

²²² Seful statului a adresat felicitări Președintelui Franței. // Știrea 04820 din 14 iulie 2008 a Agenției Informaționale de stat „Moldpres”.

²²³ „Le Monde”, 1999, 24 august.

În baza relațiilor politice moldo-franceze se află principiile înțelegerii reciproce, cooperării, respectul față de suveranitatea și integritatea teritorială, neamesticul în afacerile interne, realizarea strictă a angajamentelor conform dreptului internațional.

Relațiile politice moldo-franceze ca component al relațiilor bilaterale inters-tatale conțin așa elemente ca baza juridică, prezența multiplelor contacte politice între conducătorii și reprezentanții părților.

În calitate de tendință pozitivă a dezvoltării relațiilor politice moldo-franceze sînt de notat contactele regulate ale conducătorilor parlamentelor țărilor, caracterul regulat al interacțiunii dintre grupurile de prietenie interparlamentară, între parlamentari.

În calitate de tendință pozitivă de asemenea se poate de menționat contactele între miniștrii afacerilor externe ale țărilor, consultările regulate între ministerele de externe.

O tendință negativă în dezvoltarea relațiilor politice moldo-franceze se constată menținerea din a. 2002 a pauzei în desfășurarea întâlnirilor dintre președinții țărilor și din anul 1999 a pauzei în desfășurarea întâlnirilor prim-miniștrilor Moldovei și Franței. Menținerea acestor pauze nu contribuie la soluționarea multor probleme politice, economice și de altă natură, care necesită o soluționare operativă.

Este necesar de continuat colaborarea dintre Moldova și Franța, de explorat marele potențial existent, de dezvoltat noi și noi sfere ale interacțiunii bilaterale.

Bibliografia

Acord de cooperare culturală, științifică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze. // *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.18. – Chișinău, MOLDPRES, 1999.

Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze privind încurajarea și protejarea reciprocă a investițiilor. // *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.24. – Chișinău, MOLDPRES, 1999.

Arhiva Ambasadei Republicii Moldova în Republica Franceză (anii 1997-2006).

Attali J. L'UE demain. // «Le Monde», 1999, 24 août

Decret no.97-770 du 24.07.1997 portant publication du traité d'entente, d'amitié et de coopération entre la République française et la République de Moldova, fait a Paris le 29 janvier 1993. // *Journal Officiel*, 24.07.1997.

Drumețu V. Două vizite cu același mesaj. // *Moldova și Lumea*, 1997, nr.9-10, p.2-3.

Protocolul de cooperare între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Franceze. // *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Vol.18. – Chișinău, MOLDPRES, 1999.

Raport d'information de la Commission des affaires étrangères, de la defence et des forces armées du Sénat. // Paris, 1999, 17 novembre

Șeful Statului a adresat felicitări Președintelui Franței (știrea 04820 din 14 iulie 2008 a Agenției Informaționale de stat „Moldpres”).

Tratatul de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză. // *Tratate Internaționale*, vol.32.

[http: www.moldpres.md](http://www.moldpres.md)

[http: www.mfa.md](http://www.mfa.md)

[http: www.diplomatie.gouv.fr](http://www.diplomatie.gouv.fr)

Prezentat la redacție
la 15 octombrie 2008

ANEXA

Vizitele oficiale între Republica Moldova și Republica franceză

<i>Moldova</i>	<i>Data</i>	<i>Franța</i>
Președinții țărilor		
M.Snegur	1993, 29 ianuarie, Paris	
P.Lucinschi	1997, 7-8 septembrie, Paris	
	1998, 4 septembrie, Chișinău	J.Chirac
	2002, 19 octombrie, Beirut, întrevedere V.Voronin - J.Chirac în timpul Summitului IX Francofon	
V.Voronin	2008, 3 martie, Paris	

Președinții Parlamentelor		
P.Lucinschi	1995, 28 iunie, Paris	
D.Diacov	2000, 26-29 iunie, Paris	
M.Lupu	2006, 24-26 octombrie, Paris	
	2007, 24-26 aprilie, Chișinău	C.Poncelet Președintele Senatului
M.Lupu	2008, 31 ianuarie, Paris	
Prim-miniștrii țărilor, delegații guvernamentale.		
I.Ciubuc, prim-ministru	1997, decembrie, Paris	
N.Andronic, viceprim-ministru	1998, 13-16 octombrie, Paris	
I.Sturza, viceprim-ministru, ministrul economiei și reformelor	1999, 20-22 ianuarie, Paris	
I.Sturza, prim-ministru	1999, 15-16 septembrie, Paris	
Miniștrii Afacerilor Externe		
	1995, decembrie, Chișinău	M.Sudre, secretar de Stat pentru afaceri francofone.
M.Popov	1996, 19-23 iunie, Paris	
N.Tabacaru	1997, Paris	
	1998, 6-7 decembrie, Chișinău	C.Josselin, Ministru delegat cu problemele Cooperării și

		Francofoniei
	2001, 13-14 iunie, Chișinău	C.Josselin, ministru delegat cu problemele Cooperării și Francofoniei
N.Dudău	2001, 17-19 octombrie, Paris	
	2006, 21 martie, Chișinău	B.Girardin, ministru delegat în problemele Cooperării, Dezvoltării și a Francofoniei
A.Stratan	2006, 30-31 octombrie, Paris	
A.Stratan	2007, 6 februarie, Paris	
	2007, 1-2 august, Chișinău	R.Yade, Secretar de Stat pentru afaceri externe
	2008, 6 octombrie, Chișinău	J.-P.Jouyet, Secretar de Stat la MAE al Franței, responsabil de problemele europene

Alte vizite

În Franța

I.Guțu, Viceprim-ministru	8 mai 1995	Participarea la manifestările jubileului de 50 de ani de la sfârșitul celui de-al 2 război mondial
V.Pasat, ministrul apărării	1997	
D.Braghiș, viceministru al economiei și reformelor	3-4 mai 1998	
I.Leancă, viceministru al afacerilor externe	25 mai 1999	
A.Cuțov, ministrul transporturilor	2002	
A.Gherman, ministrul ocrotirii sănătății	2002	
I.Păcuraru, ministrul culturii	2002	
I.Stăvilă, viceministru al afacerilor externe	10-11 ianuarie, 2002	
I.Spivacenco și S.Taran, viceministri ai	2002-2003	

transporturilor		
A.Neguța, președintele Comisiei Parlamentului Republica Moldova pentru politică externă.	aprilie 2002 septembrie 2002	
A.Gorodenco, ministrul agriculturii	10 septembrie 2005	
V.Ostalep, viceministrul AE IE	22-23 mai 2008	

În Moldova		
B.Dufourcq, Secretar General al MAE	24 noiembrie 1994	
J.Durrieu, senator francez, președintele grupului de prietenie a Senatului cu Parlamentul Moldovei, apoi și raportor al Comisiei APCE pentru Moldova	27-29 octombrie 1998 3-7 decembrie 1998, Apoi 1-2 ori pe an	
D.Chassart, director al Departamentului Europa al MAE	12 martie 1999	
A.Dulait, vicepreședintele Comisiei Senatului pentru politică externă	4-6 septembrie 1999	
H.Pernet, șeful direcției Europa continentală a MAE	2001	
H.Pernet, șeful direcției Europa continentală a MAE	17-19 martie 2003	
J.-C.Cady, prefect, șef al serviciului de cooperare tehnică internațională a MAI al Franței	25 ianuarie 2007	
L.Bouvard, deputat, președintele grupului de prietenie al Adunării Naționale cu Moldova	13-16 februarie 2007	
J.Durrieu, Președintele grupului de prietenie a Senatului cu Moldova	6-7 septembrie 2008	
C.Greef, Președintele grupului de prietenie a Adunării Naționale a Franței cu Moldova	17 septembrie 2008	

ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ И МИГРАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО ПОСЛЕ РАСШИРЕНИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА²²⁴

Паоло РУСПИНИ

Швейцария, Лугано, Университет Лугано, доктор политических наук

Since its foundation the transnational experiment called the European Union (EU) has tried to provide a political form for the ancient idea of Europe. This has been attempted by establishing a set of rules opposing the entropy of the international system and setting up a common market, therefore continuing the process of political integration sanctioned by treaties. These rules have generated a dense network, which has grown up, surprisingly, beyond all proportions, entangling "goods and persons" and at times delaying the overall growth of the system. The geopolitical space of the EU has expanded or decreased because of historical social factors and the political willingness, or not, of the ruling coalitions of its member states.

In more than 40 years of its recent history, Europe has been a divided entity reproducing variables of political thought and socio-economic systems in contrast one with the other: East and West, a planned economy against the free market, totalitarianism and democracy.

The collapse of the Soviet paradigm in 1991 and the ensuing gradual reunification of the European continent have not only forever altered a vision of the world, but they have also sparked movements of populations long appeased, thus making migration regimes and the impermeability of European borders subjects for discussion.

The idea proposed in this paper is the need to look at the transformations of the EU migration space in the period that starts in the 1980s, goes through the 1990s, until the decisive appointment of 1 May 2004, the day that sanctioned the fifth and more imposing EU enlargement. The last date is actually a starting point for the continent to look further and try to identify the empirical form and political features within today's migration scenario in the enlarged EU.

1. «Расширения» и «ограничения» в Европейском Союзе

Социальные явления и политические процессы, часто дополняющие друг друга, подпитывали расширение общего европейского пространства: процессы глобализации и экономической взаимозависимости, с одной сто-

²²⁴ Эта статья была опубликована в книге: Bonifazi C., Okólski M., Schoorl J., Simon P. (eds.), *International Migration in Europe. New Trends and New Methods of Analysis*, IMISCOE Research, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008, pp.179-196.

роны, и, с другой стороны, очевидная невозможность осуществления национальной иммиграционной политики, без осуществления контроля на внешних границах Европейского Союза.

‘80-е годы XX столетия, отправная точка нашего анализа, ознаменовались ускорением в формировании политического союза. Это связано с введением понятия «переменной геометрии» и публикацией «Белой книги» Европейской комиссией под председательством Ж.Делора, которая раскрывала конкретные предложения по реализации «Общего рынка». Вступление в 1981 году Греции, в 1986 году Испании и Португалии увеличило ЕС до 12 государств-членов. В том же году расширение было оформлено на уровне Единого европейского акта. Тем самым, было изменено требование Римского соглашения о необходимости «квалифицированного большинства» при голосовании вопросов, связанных с гармонизацией законодательств стран-участников. Этот закон, активно поддержанный Г.Колем и Ф.Миттераном, открыл дорогу к созданию, начиная с 1 января 1993 года, большого «Общего рынка» без внутренних границ²²⁵. Принятый в 1989 году план Ж.Делора выделял три этапа в утверждении единого экономического и денежно-кредитного союза, в то время как Шенгенское соглашение, включающее полную отмену пограничного контроля внутри ЕС, было подписано 19 июня 1990 года. Эта цель была только достигнута в 1993 году, после подписания Маастрихтского Договора (7 февраля 1992 года), санкционировавшего свободу передвижения людей, товаров, услуг и капиталов.

Историческая реконструкция вовне, развитие европейского интеграционного процесса характеризовалась двумя расширениями для трех южно-европейских стран в течение пяти лет, и подписанием второго Шенгенского соглашения, которое закрыло ‘80-е годы и открыло дорогу к важным институциональным изменениям ‘90-х годов.

Интересно отметить, что экономическая ситуация Греции, Испании и Португалии во время их вступления ЕС, по сравнению с государствами-членами ЕС-8 не была настолько отличной как между старыми (ЕС-15) и новыми (центрально- и восточно-европейскими странами) членами ЕС в 2004 году. Конечно, учитывая их разный исторический опыт, следует предостеречь от сравнения различных социально-экономическими моделями. В странах Центральной и Восточной Европы эти модели были сформированы в течение долгого времени на основе плановых механизмов, исторически отсутствовавших на Западе. Следует также учесть, что подобные оцен-

²²⁵ Motta G. *Dal mercato alla politica. Le istituzioni europee dalla CECA al Trattato di Nizza.* // Faccioli Pintozi L. (ed.), *Europa: il Nuovo Continente. Presente, Passato e Futuro dell'Unione Europea.* - Roma: *Relazioni Internazionali*, 2003, pp.37-48.

ки могут быть сделаны с целью выявить различия, избежать неустойчивости на рынках труда старых государств-членов и поэтому временно ограничить свободу передвижения рабочих из новых государств-членов²²⁶. Кроме того, сравнение с тремя средиземноморскими странами, в которых свобода передвижения работников была санкционирована²²⁷, не обосновано, так как миграционный поток из этих стран был незначителен.

На современном уровне оценки потенциала новых стран, присоединившихся к Западной Европе, показали значительный рост миграционных потоков. Увеличение численности резидентов государств ЕС-8 в странах ЕС-15 может быть оценено в 200.000-250.000 человек в год, начиная с 2004 года²²⁸. Такой рост особенно касался тех стран, которые обеспечили свободу занятости с 1 мая 2004 года, а именно, Ирландия, Великобритания и, в меньшей степени, Швеция²²⁹.

Доклад Европейской Комиссии о функционировании переходных периодов, отмечая ряд административных источников и обзоров по проблемам занятости в странах ЕС, отрицает любые причинные связи между мобильностью из новых присоединившихся стран Центральной и Восточной Европы и переходными периодами реального доступа на рынок труда ЕС. Согласно докладу Европейской Комиссии, за исключением Ирландии, где внутриевропейская миграция носит более сложный характер²³⁰, потоки в Великобританию и Швецию сопоставимы, если не ниже, чем в странах, которые приняли ограничительные меры, как, например, Австрия²³¹.

²²⁶ Traser J. *Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25*. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.

²²⁷ Selm, van, J., Tsolakakis E. *The Enlargement of an "Area of Freedom, Security and Justice": Managing Migration in a European Union of 25 Members*. // MPI Policy Brief, No.4. - Washington DC: Migration Policy Institute, 2004.

²²⁸ Brücker H. *Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States*. - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.

²²⁹ Traser J. *Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25*. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.

²³⁰ Миграционные потоки в Ирландию несколько больше, но данные не совсем сопоставимы, потому что статистические индикаторы - Личные номера коммунального обслуживания (PPS) - введены ирландскими властями не только по причинам индивидуальной занятости населения.

²³¹ CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004-30 April 2006). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006*. - Brussels: European Commission, 2006.

Не легко дать статистически целостную картину, так как не все эти рабочие регистрируются в Великобритании. В то же время отметим, что после 1 мая 2004 года многие воспользовались возможностью урегулировать свой статус²³². Доклад Европейской комиссии по функционированию переходных периодов выявляет рост в 0,4%, основываясь на разрешениях о проживании и занятии трудовой деятельностью, которые были востребованы в Великобритании с мая 2004 года по сентября 2005 года гражданами новых государств-членов²³³. Согласно данным, опубликованным 27 февраля 2007 года британским Министерством внутренних дел, спустя почти два года после расширения Великобритания принимает приблизительно 20.000 рабочих в месяц. С 1 мая 2004 года в Великобританию въехало 579.000 рабочих из Центральной и Восточной Европы.

Сообщается о депопуляции сельских районов в новых государствах-членах.²³⁴ Поиск лучших условий работы и заработка заставляет многих латышей покидать сельскую местность и искать работу в быстрорастущей экономике столицы, Риги. Таким образом заполняются рабочие места, оставленные жителями Риги, эмигрировавшими в Западную Европу. Нехватка квалифицированного труда происходит, однако, не только из-за внешней миграции, но и вследствие общего процесса сокращения численности населения. Литовские работодатели все чаще вынуждены нанимать рабочую силу в третьих стран (к примеру, в 2005 году на 78% больше, чем в 2004 году)²³⁵.

В целом, потенциал миграции Центральной и Восточной Европы остается в основном разумным, показывает положительные и дополнительные эффекты от прибытия квалифицированных рабочих из новых присоединившихся стран на рынки труда старых государств-членов²³⁶. В ходе дискуссий в ЕС выявились точки зрения как в пользу отмены ограничений (Финляндия²³⁷), так и их сохранении в течение еще трех лет, до 30 апреля 2009 года (Германия и Австрия). Вопрос о сохранении ограничений на переходный период обсуждался и при приеме в ЕС Болгарии и Румынии в 2007

²³² там же.

²³³ там же.

²³⁴ *The brain-drain cycle.* // "The Economist", Vol.377, No.8456, 2005, 10 December, pp.33-34.

²³⁵ Traser J. *Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25.* - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.

²³⁶ (CEC 2006; Brücker H. *Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States.* - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.

²³⁷ Испания и Португалия были среди первых стран, которые (после иска Финляндии) объявили о снятии ограничений в отношении рабочих ЕС-8. В мае 2004 года, вскоре после смены правительства в Риме, Италия объявила о решении снять ограничения с 20 июля 2006 года.

году. Решение об установлении переходных периодов для различных государств-членов, отклонить миграционные потоки, влияет на последующие политические решения. Из тех стран ЕС-15, кто ввел ограничения в 2004 году, только Финляндия ввела свободный доступ во втором раунде расширения. Швеция, которая придерживалась либерального режима в 2004 году, еще более смягчила ограничения в отношении трудовых мигрантов. Чистая миграция из стран ЕС-8 во вновь вступившие страны была, однако, незначительной за эти два года²³⁸. Великобритания и Ирландия, которые позволили свободное вхождение на свои рынки труда рабочих из стран ЕС-8, с тех пор объявили об ограничительных мерах²³⁹.

В государствах-членах ЕС, которые открыли свои рынки труда, новые европейские граждане заполнили рабочие места, которые в остальной части Европы заняты нелегальными мигрантами из новых государств-членов ЕС или из стран, не входящих в ЕС²⁴⁰.

Что касается двенадцати стран ЕС, которые используют ограничения переходных периодов, то можно предположить, что некоторые из них испытали нежелательные побочные эффекты, такие как более высокие уровни нелегальной занятости или фальшивой самозанятости²⁴¹. Отказ от ограничений переходных периодов мог бы, в конечном счете, способствовать сокращению нелегальных рабочих внутри страны и ЕС в целом²⁴².

Интересно проанализировать возможное воспроизводство сценариев возвращения мигрантов, как это имело место в Греции, Испании и Португалии, когда их внутренние экономические условия стали конкурентоспособными по сравнению со странами назначения. Их можно будет проверить, учитывая особенности миграционных режимов Центральной и Восточной Европы и логику сценариев до и после расширения ЕС. С 2004 года развитие рынков труда в ЕС-8 было положительным. При этом показатели уровня безработицы, хотя и были высокими, но значительно понизив-

²³⁸ Brücker H. *Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States*. - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.

²³⁹ Drew C., Sriskandarajah D. *EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants*. // *Migration Information Source*. - Washington DC: Migration Policy Institute, 1 January. (2007) www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=568

²⁴⁰ Weil P. *A Flexible Framework for a Plural Europe. Discussion paper prepared for the UK Presidency, October 2005*. www.fco.gov.uk/Files/kfile/Weil-final.pdf

²⁴¹ *CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004 - 30 April 2006), Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006*. - Brussels: European Commission, 2006.

²⁴² Weil P. *A Flexible Framework for a Plural Europe. Discussion paper prepared for the UK Presidency, October 2005*. www.fco.gov.uk/Files/kfile/Weil-final.pdf

шимися по сравнению с периодом до расширения ЕС. В то время как перспектива экономического роста остается яркой и Фонды структурного развития и развития сельского хозяйства начинают приносить плоды в продвижении экономического роста и создания занятости²⁴³.

Одно наблюдение следует добавить относительно очевидного контраста между набором стандартов ЕС, которые защищают свободу передвижения для всех живущих в Европейском Союзе работников, и различиями, проводимыми государствами-членами в виде ограничительных переходных мер. Представляется, что эти меры отрицают и противоречат свободе передвижения. Но следует помнить, что ЕС принял страны, экономическое развитие которых не соответствует среднему стандарту экономического развития старых государств-членов, и соответственно, следовало учесть их миграционный потенциал, виртуально опирающийся на их истории как стран эмиграции. К примеру, когда в 1995 году Австрия, Финляндия и Швеция присоединились к Союзу, потребность принять ограничительные меры не была столь очевидной (как и в 2004 году для Мальты и Кипра). Ибо указанные выше характеристики у этих стран не были столь отличны от аналогичных характеристик государств-членов ЕС-8.

Частичное отрицание постулата Соглашений, санкционировавшего свободу передвижения, бросает мрачный свет на Хартию ЕС о фундаментальных правах и вызывает вопросы о совместимости любого будущего политического союза с критериями демократического включения, типичного для федеральной структуры. Принимая теоретическую модель, которая коррелирует федерацию и демократию с миграцией²⁴⁴, можем ли мы утверждать, что, «когда есть миграция между государствами, входящими в федеральный политический союз и эти государства ограничивают свободное передвижение людей и труд переходными мерами для вновь включенных участников и в долговременной перспективе для новых исключенных соседей, действительно ли политический союз совместим с демократией?».

2. «Проницаемость» и «непроницаемость» границ расширенного ЕС

«Коперниковская революция» произошла внутри ЕС в середине '90-х годов XX столетия и скоро преобразует глобальный миграционный режим континента. В 1995 году Шенгенское Соглашение вступило в силу спустя

²⁴³ CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004 - 30 April 2006), Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006. - Brussels: European Commission, 2006.

²⁴⁴ Koslowski R. *Migrants and Citizens. Demographic Change in the European State System.* - Ithaca and London: Cornell University Press, 2000.

десять лет после его подписания, установив общие внешние границы, общие правила для виз и убежища, контроля внешних границ и свободного передвижения людей. «Шенгенская Информационная Система» (SIS) была установлена, чтобы уравновесить свободу и безопасность. Она направлена на сбор и обмен личными идентификационными данными и описание потерянных и украденных предметов. Основанная в 1985 году пятью государствами (Франция, Германия и Бенилюкс), Шенгенское пространство распространилось практически на все государства-члены ЕС (за исключением Великобритании и Ирландии²⁴⁵). Кроме того, принадлежащие к появившейся в начале '80-х годов средиземноморской модели южноевропейские государства-члены, характеризуются общими миграционными особенностями и практиками, которые будут характерны позднее для стран Центральной и Восточной Европы, их опыту адаптации механизмов пограничного контроля. Реактивный характер многих из этих законов считался неподходящим для имплементации, так как игнорировал исторические обстоятельства и существующую иммиграционную политику этих стран²⁴⁶.

Потребность соответствовать параметрам, установленным сверху, на уровне ЕС, без учета позиции непосредственно заинтересованных стран, нередко приводила к декларированию политики, которая часто не учитывает исторических особенностей и проблем центрально- и восточно-европейского региона. Эти исторические особенности являются следствием миграции населения в прошлом столетии и выражаются в появлении этнических меньшинств вне границ их происхождения. Поэтому менеджмент этнических меньшинств Центральной и Восточной Европы не может быть осуществлен на основе западноевропейского опыта, так как условия трудно сопоставимы, а расхождение между диапазоном прав, которыми хотели бы обладать меньшинства этого региона, и правами, которые правительства этих стран желали бы предоставить им, намного больше по

²⁴⁵ Дания также занимает особую позицию в отношении Шенгена: - она самостоятельно решает применять или нет любые новые решения, принятые в соответствии с Шенгенскими соглашениями. Не члены ЕС Норвегия и Исландия присоединились к Шенгенской зоне в 1996 году, в то время как Швейцария, после положительного результата референдума, проведенного 5 июня 2005 года, планирует осуществить Шенгенские условия к 2008 году. Восемь новых государств-членов из Центральной и Восточной Европы плюс Мальта должны также присоединиться к Шенгенской пограничной зоне в 2008 году, обеспечивая функционирование информационной системы безопасности внешней границы. Отдельная процедура еще остается в отношении Кипра.

²⁴⁶ Kępińska E., Stola D. *Migration Policy and Politics in Poland.* // Górny A., Ruspini P. (eds.) *Migration in the New Europe: East-West Revisited.* - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.159-176.

сравнению с западноевропейскими стандартами²⁴⁷.

Представляется, что в процессе расширения ЕС были бы полезны специальные встречи и обмен политическими практиками на уровне ЕС, в которых приняли бы участие представители всех заинтересованных групп, в том числе и иммигрантских сообществ и этнических меньшинств как из Восточной, так и из Западной Европы. Это позволило бы экспертам по миграции из стран-кандидатов более активно и эффективно участвовать в выработке иммиграционной политики. Такое активное включение явилось бы стимулом для поиска оптимальных решений и компромиссов в дипломатических спорах, которые возникали в ходе процесса расширения ЕС.

Отмеченное выше не требует отказа от «реактивного» элемента в формировании и гармонизации иммиграционной политики стран-участников и кандидатов. Это, несомненно, главная цель, хотя и не столь категорично, учитывая такое разнообразие исходных, стартовых предпосылок. Факты свидетельствуют о влиянии, которое политика, а не только требования рынка, оказывает на формирование миграционных потоков и общего пространства в такой модели наднациональной политической интеграции, каковой является Европейский Союз. Этот (ре)формирование не всегда происходило в правильном и желательном направлении, нацеленном на соответствие общих интересов со специфическими интересами иммигрантских групп и этнических меньшинств. Во всяком случае, то, что процесс формирования политики начался, сам по себе уже является важным успехом.

Поэтому, очевидна роль, которую играет Шенген *acquis* или критерии конвергенции в формировании границ ЕС. Отменив в '90-е годы контроль на выезде из страны, гражданам Центральной и Восточной Европы была предоставлена свобода передвижения на Запад. Многие использовали в своих интересах легитимность временных пропусков, оставаясь надолго в западноевропейских странах, в особенности в тех, где географическое сходство, исторические и культурные связи, экономическая привлекательность рынков труда делают пребывание разумным и возможности трудовой занятости более выгодными. Отсутствие контроля на выезде из страны вместе с принятием несколькими западноевропейскими странами либеральной иммиграционной политики способствовали и даже поощряли миграционные потоки на Запад.

Следует учесть, что до начала '90-х годов, миграционное пространство Центральной и Восточной Европы функционировало почти исключительно по внутренним правилам; движение населения было ограничено главным образом центрально- и восточноевропейским регионом, как прямое

²⁴⁷ Górny A., Ruspini P. (eds.) *Migration in the New Europe: East-West Revisited*. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004

следствие механизмов выезда из страны и паспортных виз для того, чтобы получить доступ на Запад. Эта динамика была функциональна по отношению к Западной Европе. Регион фактически выступал в качестве «буферной зоны» между Востоком и Западом и такое положение сохранялось до 1 мая 2004 года. Шенгенский барьер действовал как пропеллер для миграционных потоков из Центральной и Восточной Европы в течение долгого времени. Потоки были круговыми, «неполными», вызваны эксплуатацией разницы заработной платы в период общественного транзита между экономическими системами Центральной и Восточной Европы, так же как и отсталостью и углубляющимся кризисом граничащих с ними бывших советских республик.

«Эпос» появлялся, составленный из коробейников, мелких «предпринимателей», соискателей убежища, этнических сетей и полулегальной торговли между граничащими областями Восточной Европы. Таким образом, то, что сначала выступало временной мобильностью, постепенно трансформировалось в постоянное пребывание. Доля смешанных браков между поляками и украинцами, например, возросла в результате длительного пребывания и новые продолжающиеся потоки с Востока свидетельствуют о появлении в прежнем Советском Союзе внешних миграций²⁴⁸.

Страны Центральной и Восточной Европы скоро будут схожи с Западной Европой, будут испытывать на себе влияние миграции. С.Кастлс и М.Дж.Миллер²⁴⁹ обобщили опыт иммиграционной политики ряда государств и выделили некоторые общие стадии процесса иммиграции и интеграции:

- динамический процесс миграции, который трансформирует временное нахождение рабочих и беженцев в постоянных резидентов, которые формируют свои особые этнические группы;
- экономическая и социальная маргинализация иммигрантов;
- формирование иммигрантских сообществ;
- растущее взаимодействие между иммигрантскими группами и местным населением;
- реакция государства на иммиграцию и этническое разнообразие.²⁵⁰

Данные процессы постепенно переносятся благодаря глобальному характеру миграции в регион Центральной и Восточной Европы²⁵¹. Эта гипотеза

²⁴⁸ Kępińska E., Stola D. *Migration Policy and Politics in Poland*. // Górný A., Ruspini P. (eds.) *Migration in the New Europe: East-West Revisited*. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004

²⁴⁹ Castles S., Miller M.J. *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1993

²⁵⁰ Castles S. *How nation-states respond to immigration and ethnic diversity*. // *New Community*, Vol.21, 1995, No.3, p.293

²⁵¹ Igllicka K. *The Revival of Ethnic Consciousness: the Case of*. // Górný A., Ruspini P. (eds.)

теза может быть проверена по мере расширения миграционного пространства. Разнообразные миграционные практики будут демонстрировать растущую тенденцию схождения в новых территориальных границах ЕС-27, пока общие черты, на которые указывали С.Кастлс и М.Дж.Миллер, не станут преобладать над различиями.

Основной вопрос дискуссии не столько о конвергенции миграции, сколько о идентичности и границах европейского миграционного пространства. Расширение этого пространства, продвижение границ ЕС на восток фактически запустили динамику входа и выхода, которая нуждается в тщательном отслеживании.

В отличие от других исследователей я не считаю, что имеется приоритет рынка над политикой, сохранение «непрерывной» пористости границ ЕС, без учета различий до и после расширения ЕС²⁵². У нас нет возражений в отношении пористости границ за пятнадцать лет до расширения ЕС. Я считаю, что динамика миграции и региональные сети ощутили серьезные последствия вследствие расширения ЕС, и необходимо, чтобы политическое вмешательство доминировало над процессом изменения границ и практиками миграционных ограничений.

Другими словами, я утверждал бы, что факторы включения и исключения, запущенные расширением ЕС в 2004 году, создали «видимые» границы, подобные той, что существует между Польшей и Украиной, и в то же время «невидимые» границы, имеющиеся вследствие существования разницы в заработной плате и новыми границами въезда и мобильности²⁵³. Различия в социально-экономическом развитии, хотя и присущие процессам расширения, подвергают опасности единство и социальную ткань культурно и географически однородных сообществ и устоявшийся обмен и практику трансграничной мобильности.

Чтобы отвечать вызовам расширения ЕС 8 декабря 2005 года в Брюсселе была создана сеть восточных внешних пограничных областей (NEEBOR), в которую вошли 40 областей на восточной границе ЕС. В эту сеть вошли пограничные регионы из Финляндии, балтийских государств, Польши, Венгрии, Словакии, Румынии и Греции, так же как и ряд российских, украинских и белорусских областей, заинтересованных в расширении трансграничных рынков труда, обмене информацией об экологических проектах или практиках, поддерживающих хорошее управление и де-

Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.131-156.

²⁵² Favell A., Hansen R. *Markets against politics: migration, EU enlargement and the idea of Europe.* // *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 28, 2002, Number 4, pp.581-601.

²⁵³ Ruspini P. *Migratory Flows and Policies in the New European Space.* // Giusti S., Tajoli L. (eds.) *Convergence in the Enlarged European Union.* - Milan: Egea-ISPI, 2003, pp.221-241.

мократию²⁵⁴.

Фактически, это не только вопрос «восток-запад» границ, но и вопрос «север-юг» геополитического пространства (как было отмечено за несколько месяцев до расширения на восток) рядом коллег из Магриба, которые жаловались на недостаток внимания со стороны ЕС в отношении южного средиземноморья. Нет сомнения, что процесс объединения Европы соткан из напряженных взаимозависимых переменных²⁵⁵. В то же время нельзя забывать, что значительное, хотя не полное, решение различий между востоком и западом внутри расширенного ЕС, оставляет неразрешенными различия между севером и югом²⁵⁶.

Подозревая пористость границ Центральной и Восточной Европы, трудно представить себе Европу как «крепость». Более реалистичным было бы стремление Союза восстановить отсутствующее или «навсегда потерянное» социально-экономическое равновесие. Например, ЕС должен стремиться не допустить углубления границы между Нарвой в Эстонии и Иван-городом в России; двух городских поселений, которые были единым городом вплоть до 1 мая 2004 года²⁵⁷. Это представляет глубокое разделение католицизмом и православием, между ЕС и Россией.

3. «Маятник» Элен Уэллас и «столб» правосудия и домашних дел

Как известно, маятник колеблется, расположенный между двумя противоположными магнитными полями. Э.Уэллас²⁵⁸ отметила очень ясные колебания, связанные с изменениями в интересах, в процессе координации политики в сфере правосудия и домашних дел Европейского Союза. Эти колебания случаются во время гармонизации политики между национальным и межнациональным / наднациональным уровнями управления. С одной стороны, европейские институты, с другой стороны, уровень национального управления (с малыми региональными и местными «магнитными полями»), которые являются двумя противоположными полюсами в сорев-

²⁵⁴ Kubosova L. EU border regions join in bid to prevent new iron curtain, 7 December 2005, eukobserver.com

²⁵⁵ Wallace H. Introduction: Rethinking European Integration. // Wallace H. (ed.) *Interlocking Dimensions of European Integration*. - Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2001, pp.1-22.

²⁵⁶ В результате встречи на высшем уровне ЕС в Хамптонском Суде в период британского президентства (2005) Европейская комиссия, казалось бы, признала это, начав процесс перенесения своей политики на Средиземноморский регион (CEC 2005 enlargement strategy paper. Communication from the Commission, COM 561, 9 November 2005. - Brussels: European Commission, 2005).

²⁵⁷ Visetti G. Ai confini della Nuova Europa una città divisa tra Ue e Russia. // "La Repubblica", giovedì, 2004, 29 aprile, p.17.

²⁵⁸ Wallace H. *The Challenge of Governance*. // Wallace H., Wallace W. (eds.) *Policy-Making in the European Union (3rd Edition)*. - Oxford: Oxford University Press, 1996, p.13

новании за приоритет в принятии управленческих решений. Вероятность того, что один из управленческих центров возобладает и политика будет реализована, зависит от состояния обоих магнитных полей: если обе стороны будут слабы, то никакая последовательная политика не появится ни на наднациональном, ни на национальном уровне.

«Маятник» Э.Уэллас опирается на ряд предпосылок, на которые мы косвенно указали, такие как политическое несоответствие национальных государств, воздействие глобализации и специфические черты европейского региона²⁵⁹. Движения маятника точно иллюстрируют противоположные аспекты процесса европейской интеграции: временами регулярное, временами нерегулярное движение между колебаниями и неподвижностью. Метафора Уэллас также полезна для иллюстрации контраста, ставшего более интенсивным со второй половины '90-х годов, между межправительственным и наднациональными уровнями формирования политики ЕС в сфере иммиграции и убежища. Контраст, который, в свете структурных особенностей модели, допускает не столько категоричное решение в пользу того или иного центра, сколько непрерывное колебание с временным преобладанием одного из них в зависимости от исторических обстоятельств, возникающих угроз политическим и экономическим интересам.

Для того, чтобы изучить колебания в этой сфере политики необходимо вспомнить следующее. После того, как Маастрихтское соглашение вступило в силу, в 1996-1997 годы было проведено несколько европейских межправительственных конференций, которые подготовили Амстердамское соглашение. 2 октября 1997 года, это соглашение было подписано и с 1 мая 1999 года оно вступило в силу. Европейский союз стал «пространством для свободы, безопасности и правосудия». Правосудие и домашние дела приобрели более широкую сферу действия и более конкретные цели; предполагалось, что европейские учреждения станут выполнять более сбалансированную роль, работать эффективнее и демократичнее. Более того, Европейская комиссия приобретала более широкие прерогативы, и новый Раздел (IV), включенный в соглашение, касался свободы передвижения, иммиграции и убежища. Шенгенские соглашения были интегрированы в правовые рамки *acquis* Европейского Союза. Целями, которые должны быть достигнуты, являлись «свободное передвижение людей» (ЕС и третьих стран) и «безопасность вследствие борьбы против преступности и терроризма» (ст.2 Единого европейского акта). Введение так называемого «табло формирования зоны свободы, безопасности и правосудия в Евро-

²⁵⁹ *Apap J. Requirements for a More Effective and Enhanced JHA Cooperation in an Enlarged European Union: Towards Closer Partnerships, working paper for the ELISE Consortium. – Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS), 2004, www.eliseconsortium.org/article.php?id_article=136.*

пейском Союзе» должно было гарантировать периодический контроль за этим процессом.

Это - начало «коммунитаризации» иммиграционной политики. Представляется, что практика межправительственных консультаций уходит в прошлое. Фактически, в течение пять лет после ввода в действие Амстердамского соглашения (2004 год), решения, касающиеся иммиграции и убежища, должны будут приниматься только квалифицированным большинством голосов. Кроме того, Европейский Совет должен будет гарантировать эффективную свободу передвижения, контроль границ и внедрение всех других мер в сфере иммиграции и убежища²⁶⁰.

В октябре 1999 года, в Тампере прошло специальное заседание Европейского Совета, посвященное превращению ЕС в «зону свободы, безопасности и правосудия». Одним из приоритетов заседания было приглашение государств-членов ЕС к разработке общей политики в сфере иммиграции и убежища. Цель общей политики состоит в создании «согласованных и единых правил въезда во все государства ЕС для иммигрантов и соискателей убежища»²⁶¹. При этом были перечислены основные сферы воздействия по достижению этих целей: 1) всесторонний подход к управлению миграционными потоками; 2) справедливый подход к гражданам третьих стран; 3) сотрудничество со странами происхождения; и 4) развитие общеевропейской системы убежища²⁶². Выбор основных сфер воздействия де-факто является признанием Европейской комиссией того факта, что процесс сокращения населения и нехватка трудовых ресурсов в некоторых секторах экономики ряда стран ЕС, «существующая "нулевая" иммиграционная политика, которая доминировала на протяжении 30 лет, больше не отвечает реалиям»²⁶³.

Короче говоря, казалось, что новая институциональная революция, начатая подписанием Амстердамского соглашения и заседанием Европейского Совета в Тампере, встряхнула основы европейских учреждений и придала невиданное ускорение процессу координации решений в сфере иммиграции и убежища. К сожалению, применительно к нынешней ситуации это однозначно неверно.

Последующие заседания Европейского Совета (2001-2003 гг.) показа-

²⁶⁰ Geddes A. *The Politics of Migration in an Integrating Europe*. // A. Geddes, *The Politics of Migration and Immigration in Europe*, London: SAGE Publications, 2003, pp.126-148.

²⁶¹ CEC *Tampere. Punto di partenza della politica dell'Unione europea nel settore della giustizia e degli affari interni*, Fact Sheet, 3.1. - Bruxelles: Direzione generale Giustizia e affari interni, 2002. http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm

²⁶² CEC *On a Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 757, Final, 22 November 2000*. - Brussels: European Commission, 2000.

²⁶³ там же, p.6

ли замедление в процессе принятия решений в сфере иммиграции и убежище (Лейкен), связанных с определением лиц, в отношении которых эта политика проводится (Севиля) или прогрессом, связанным с принятием давно ожидаемых решений относительно «воссоединения семей»²⁶⁴ или «статуса граждан третьей страны, которые являются долговременными жителями» (Салоники²⁶⁵). Фактически, и это показывает анализ принятых решений, страны-члены ЕС не настроены отказаться от своих прерогатив национального суверенитета, стремятся удержать контроль над такой чувствительной сферой как иммиграция. Громкое декларирование либеральных принципов, часто включаемых в различные документы, сталкивается с ежедневной практикой национальных правительств, - все это заставило Европейскую комиссию просить государства-члены ЕС не принимать законодательство в сфере миграции, которое могло бы, в определенной степени, препятствовать процессам наднациональной гармонизации.

Метафора «маятник Уэллас», кажется, находит смысл и подтверждения в этих утверждениях и противоречащих результатах, несмотря на усилия по согласованию процесса принятия межправительственных и наднациональных политических решений²⁶⁶.

Состоявшееся 1 мая 2004 года вхождение в ЕС десяти новых государств, характеризовалось в то же время и вступлением в силу Амстердамского соглашения. Расширение, связанное с пересмотром границ и внешних сношений Союза, возродило надежды на интенсификацию усилий по формированию общей политики в области иммиграции и убежища²⁶⁷. Хотя число решений, принятых в этой области, уступает количеству предложенных законодательных инициатив, в то же время механизмы принятия решений до настоящего времени не изменены, как это ожидалось. Неспособность европейского конвента воспользоваться правом квалифицированного большинства при голосовании как *непременное условие* принятия Европейской Конституции, привела к неизбежным последствиям в отношении вступления в силу Амстердамского соглашения. Соглашение (так называемая «Гаагская программа»), достигнутое европейскими лидерами во время заседания Европейского Совета в Брюсселе 4-5 ноября 2004 года, установило новый крайний срок (2010 год) принятия общих политических

²⁶⁴ CEU Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. // Official Journal of the European Union, L 251, 3 October 2003, pp.12-8

²⁶⁵ CEU Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. // Official Journal of the European Union, L 16, 24 July 2003, pp.44-53.

²⁶⁶ Jordan B., Stråth B., Triandafyllidou A. Contextualizing immigration policy implementation in Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.29, 2003, No.2, pp.195-224.

²⁶⁷ Ruspini P. L'area dell'Unione europea. // Fondazione ISMU, Settimo Rapporto sulle migrazioni 2001. - Milano: Franco Angeli, 2002, pp.263-270.

решений в области иммиграции и убежища²⁶⁸. Кроме того, Европейский Совет подчеркнул важность дебатов по «Зеленой Хартии» как инструмента по выявлению различных законодательных инициатив в области экономической миграции²⁶⁹.

Начиная с 2005 года принятие решений в сфере пограничного контроля, нелегальной иммиграции и убежища осуществляется квалифицированным большинством. Принятие же решений в сфере легальной иммиграции осуществляется (до одобрения Европейской Конституции²⁷⁰) на основе единогласия и права на вето. Представляется, что вследствие отклонения Конституционного Соглашения французским и голландским избирательными округами на референдумах в 2005 году противовесы, замедление и расхождения относительно принципов все еще будут влиять на политический выбор, позволяя «маятник Уэллас» колебаться снова и снова.

4. Миграционное пространство после расширения и открытые вопросы

Отметив расширение на восток миграционного пространства ЕС, важно подчеркнуть эффективность и актуальность поставленных в Тампере вопросов, их воздействие на формирование общей иммиграционной политики. Я ограничусь несколькими замечаниями относительно миграционных процессов расширенного ЕС и определения некоторых переменных, характеризующих будущий сценарий. Сначала отмечу следующее²⁷¹.

- миграционное пространство ЕС было расширено, и далее оно будет расти на юго-восток;
- «буферная зона» между Востоком и Западом переместилась дальше на восток;
- границы не являются столь же пористыми как прежде, по крайней мере в восточной пограничной области ЕС;
- Россия и прежние советские республики все еще испытывают недостаток в соответствующих законах и инфраструктурах для того, чтобы играть роль «буферной зоны», ранее, до расширения ЕС, выполняемой стра-

²⁶⁸ *CEU Draft multiannual programme: The Hague Programme; strengthening freedom, security and justice in the European Union. Note from the Presidency to the Council (General Affairs) / European Council, 13993/04, 27 October 2004. - Brussels: Council of the European Union, 2004.*

²⁶⁹ *CEC Green paper on an EU approach to managing economic migration, COM 811 final, 11 January 2005. - Brussels: European Commission, 2005.*

²⁷⁰ *Принятая Межправительственной конференцией (18 июня 2004 года), Европейская Конституция должна была вступить в силу 1 ноября 2006 года.*

²⁷¹ *Ruspini P. Lo spazio migratorio della Ue allargata: Russia e repubbliche ex-sovietiche. Nuovi confini migratori. // Fondazione ISMU, Nono rapporto sulle migrazioni. - Milano: Franco Angeli, 2004, pp.331-341.*

нами Центральной и Восточной Европы;

– Мигранты, приезжающие из прежних советских республик и окраин азиатского континента путешествуют по огромным географическим пространствам России и прежних советских республик, выискивая возможность проникновения на Запад;

– создание целостного чрезвычайно изменчивого евразийского миграционного пространства характеризуется центробежной (к Западу) и центростремительной миграционной динамикой (к «ядру» - Россия).

В этом контексте демографические и экономические дифференциалы между пограничными областями постсоветской вселенной запускают миграционные потоки. Отсутствие контроля на входе (постсоветское пространство) и наличие строгого контроля на выходе (Запад) нередко преобразовывают транзит в пребывание на неопределенный срок. Согласно оценкам, 4-5 миллионов нелегальных иммигрантов постоянно присутствуют на территории Российской Федерации²⁷². И это должно вызвать интерес как со стороны Российской Федерации, так и ЕС.

До недавнего времени подходы российских государственных структур и неправительственных организаций к вопросу о том как управлять массовой нелегальной миграцией были диаметрально противоположными. В конце 2005 года казалось, что усилия Федеральной миграционной службы (ФМС) в большей степени концентрировались на легализации нелегальных мигрантов. Предстоящая крупномасштабная легализация в России затягивается на законодательном уровне. В то же время имеются положительные примеры легализации мигрантов на региональном уровне (Москва, Красноярск, Иркутск, Приморский край). Начиная с 15 января 2007 года в российский уголовный кодекс включена статья об ответственности работодателей, которые нанимают на работу нелегальных иммигрантов. Все это, несомненно, должно радовать тех, кто занят управлением миграцией, занимается проблемами, появившимися в связи с близостью новых границ ЕС. Однако, ограничения, введенные правительственными постановлениями (№682 и №683): установление иммиграционных квот, ограничение числа иностранцев, работающих на рынках и в розничной торговле алкогольными напитками и медицинскими препаратами, указывают на растущее сопротивление иммиграционной политике²⁷³.

²⁷² Ivakhniouk I. *Eastern Europe: Current and Future Migration Trends. Key paper for the 4th Regional Conference of the Council of Europe "Migration Policies on the Eve of the EU Enlargement: What Challenges for Future Co-operation within the East European Region"*, Kiev, 9-10 October 2003.

²⁷³ *EU Delegation of the European Commission to Russia Tacis Programme 2004. Russian Federation. Support for Institutional, Legal and Administrative Reform. Annex II: Terms of Reference*.

На юге европейского континента Средиземное море отделяет противоположные полюса экономического развития. Магриб требует установления более тесных связей, сотрудничества со странами северного Средиземноморья, членами Европейского Союза. В то время как мигранты, приезжающие из стран, расположенных южнее Сахары, отчаянно пытаются войти в шенгенское пространство²⁷⁴. Магрибские страны приобретают черты, присущие странам транзита мигрантов, уже отмеченные в других географических регионах европейского континента.

Чем может ответить ЕС на эти новые вызовы? Допущение «облегченного транзита» улаживает споры вокруг Калининградской области, анклав между Востоком и Западом расширенного Союза, и позволяет российским гражданам из Иван-города посещать своих соседей из Нарвы. Но это только импровизированные решения для разрешения споров малой и средней интенсивности и масштаба. Эти решения, конечно, указывают на успешные практики при столкновении с подобными случаями в других регионах ЕС, но их сложность и ограниченная сфера применения создают несколько пределов.

«Политика соседства», сформулированная в период расширения ЕС, все еще слишком неопределенна. Союз запланировал специальные статьи бюджета на внедрение этой политики, использование опыта, накопленного с помощью других финансовых инструментов таких как PHARE, TACIS и MEDA²⁷⁵. В любом случае, хотя это и важно, проблема состоит не только в определении и показе финансовых инструментов, необходимых для реализации политики. В целом, политика соседства, предложенная Европейской комиссией, все еще испытывает недостаток в реальном видении. Представляется, что она не способна избежать методологической поверхностности и научной неопределенности, к примеру, таких выражений как «кольцо друзей», чтобы определить страны, граничащие с Европейским Союзом. Фактически, это не всегда вопрос «друзей», если вы говорите об авторитарном режиме А.Лукашенко в Белоруссии или о сильном лобби политических технологов в Москве, которые стремятся вернуть «ближнее зарубежье» в сферу российского влияния²⁷⁶.

ce. Development of immigration legislation, 2007. Publication Ref.: EuropeAid/124716/C/SER/RU.

²⁷⁴ Barros L., Lahlou M., Escoffier C., Pumares P., Ruspini P. *L'immigration irreguliere subsaharienne a travers et vers le Maroc. // Cahiers de Migrations Internationales, 54 F. - Genève: Bureau International du Travail, 2002.*

²⁷⁵ CEC *European Neighbourhood Policy. Strategy Paper, Communication from the Commission, COM 373 final, 12 May 2004. - Brussels: European Commission, 2004.*

²⁷⁶ Kratsev I. *Russia's post-orange empire. // Open Democracy, 20 October 2005. (www.openDemocracy.net). И.Крацев подчеркивает, что главная цель деятельности политических технологов и их лидера С.Маркова состоит в том, чтобы развивать эффективную*

Существование нестабильности и неопределенности на пороге его дома должно оказать давление на ЕС, чтобы принимаемые политические действия, так же как и экономические меры, отвечали вызовам и проблемам стран, «новых соседей». Говоря о наших непосредственных интересах, то есть о иммиграционной политике, отметим, что нужно думать теперь о многосторонних решениях, которые смогли бы эффективно вовлечь в процесс принятия решения все заинтересованные стороны. Решение могло бы состоять в том, чтобы использовать «открытый метод координации»²⁷⁷ иммиграционной политики ЕС, не только по «горизонтали», то есть вовлекать всех акторов на национальном уровне в процесс разработки иммиграционной политики, но и по «вертикали», вовлекать неправительственные и международные организации, ассоциации иммигрантов и этнические меньшинства, действующие на межгосударственном уровне. Эта координация должна опираться на стимулирование участия в процессе гармонизации всех акторов в заинтересованных странах, старых и новых членов ЕС, государствах-соседах и тех странах, членство которых в ЕС до сих пор проблематично.

Сегодня мы сталкиваемся с новыми вызовами процесса расширения: в 2007 году в ЕС вошли Румыния и Болгария, возможно, войдет Хорватия (2009 год), а также Турция, дата вступления которой еще должна быть определена. Представляется, что Турция создает большие проблемы из-за ее демографического потенциала и, главное, ее мусульманской идентичности, накладывающейся на отношения Востока и Запада. Следует помнить, что всего несколько лет назад, страх перед тем, что несколько миллионов турков, постоянно проживающих в Германии могли получить (правда, в течение продолжительного времени) двойное гражданство и, следовательно, значительную электоральную силу, вызвал принятие компромиссной модели реформирования закона о гражданстве. Новый закон опирался на некоторые элементы *принципа почвы*, но идея двойного гражданства, первоначально включенная в качестве цели реформы, поддержанная красно-зеленой коалицией, была отклонена²⁷⁸. Через несколько лет начались новые дебаты, инициированные Христианско-демократической и социальной христианской партией, по вопросу о национальной специфике и поня-

сеть неправительственных организаций, которая сможет использовать предсказуемый кризис нынешних украинских режимов оранжевого типа, чтобы вернуть влияние на пространство русского "ближнего зарубежья" не только на правительственном уровне, но и на уровне общества.

²⁷⁷ CEC *On an Open Method of Coordination for the Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 387 final, 11 July 2001 - Brussels: European Commission, 2001.*

²⁷⁸ Ruspini P. *I paesi dell'Unione Europea. // Fondazione Cariplo ISMU, Quinto Rapporto sulle Migrazioni 1999. - Milano: Franco Angeli, 2000, pp.213-219.*

тии *Leitkultur* («доминирующая культура»), корни которой восходят к христианской традиции Германии²⁷⁹.

Немецкий случай это только один пример. Другие западные страны также испытывают конфликты идентичности, которые были усилены трагедией 11 сентября. Условия жизни иммигрантских сообществ и этнических меньшинств в ЕС стали более суровыми. Практики мультикультуризма постоянно обсуждаются и в процесс внедрения встречается с новыми трудностями²⁸⁰. Осенью 2005 года, в парижских пригородах прошли столкновения на этнической почве, причиной которых явилась маргинализация арабских иммигрантов второго и третьего поколения, их неинтегрированность в неувыдающую французскую республиканскую модель.

К этому паззлу следует добавить также и турецкую проблему, которая вынуждает ЕС заново переосмысливать свою идентичность и ее границы²⁸¹. Европейский парламент, реагируя на стратегию расширения (2005 год), представленную Европейской комиссией, напомнил, что способность Европейского Союза к абсорбции, как это изложено на Копенгагенском саммите (1993 год), остается одним из условий приема новых стран²⁸². Законодательный орган ЕС подчеркнул связь между способностью к абсорбции, с одной стороны, и природой Европейского Союза, его географическими границами, с другой стороны. Он потребовал от Европейской комиссии представить доклад, который бы раскрывал основные принципы аргументации этого понятия. В заключении отметим, что только тогда, когда будут полностью исчерпаны дебаты по идентичности Европейского Союза, практические проблемы национальных и наднациональных политических сфер получают соответствующее решение.

Библиография

- Arap J. Requirements for a More Effective and Enhanced JHA Cooperation in an Enlarged European Union: Towards Closer Partnerships, working paper for the ELISE Consortium. - Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS), 2004, www.eliseconsortium.org/article.php3?id_article=136.
- Barros L., Lahlou M., Escoffier C., Pumares P., Ruspini P. L'immigration ire-

²⁷⁹ Ruspini P. *I paesi dell'Unione Europea*. // *Fondazione Cariplo ISMU, Sesto Rapporto sulle Migrazioni 2000*. - Milano: Franco Angeli, 2001, pp.225-233.

²⁸⁰ Rex J. *Multiculturalism and Political Integration in Modern Nation States*. // Górný A., Ruspini P. (eds.) *Migration in the New Europe: East-West Revisited*. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.93-108.

²⁸¹ Ruspini P. *Allargamento europeo e identità europea*. // *Fondazione ISMU, Undicesimo Rapporto sulle migrazioni 2005*. - Milano: Franco Angeli, 2006, pp.389-399.

²⁸² *EP Report on the Commission's 2005 enlargement strategy paper. Final A6-0025/2006, 3 February 2006*.

- guliere subsaharienne a travers et vers le Maroc. // Cahiers de Migrations Internationales, 54 F. - Genève: Bureau International du Travail, 2002.
- Brücker H. Labor Mobility After the European Union's Eastern Enlargement: Who Wins, Who Loses? A Report to the German Marshall Fund of the United States. - Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2007.
- Castles S., Miller M.J. The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1993.
- Castles S. How nation-states respond to immigration and ethnic diversity. // New Community, Vol.21, 1995, No.3, pp.293-308.
- CEC On a Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 757, Final, 22 November 2000. - Brussels: European Commission, 2000.
- CEC On an Open Method of Coordination for the Community Immigration Policy. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 387 final, 11 July 2001 - Brussels: European Commission, 2001.
- CEC Tampere. Punto di partenza della politica dell'Unione europea nel settore della giustizia e degli affari interni', Fact Sheet, 3.1. - Bruxelles: Direzione generale Giustizia e affari interni, 2002. http://europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm
- CEC European Neighbourhood Policy. Strategy Paper, Communication from the Commission, COM 373 final, 12 May 2004. - Brussels: European Commission, 2004.
- CEC Priority actions for responding to the challenges of migration: first follow-up to Hampton Court. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM 621 final, 30 November 2005. - Brussels: European Commission, 2005.
- CEC 2005 enlargement strategy paper. Communication from the Commission, COM 561, 9 November 2005. - Brussels: European Commission, 2005.
- CEC Green paper on an EU approach to managing economic migration, COM 811 final, 11 January 2005. - Brussels: European Commission, 2005.
- CEC Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty (period 1 May 2004-30 April 2006). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 48 final, 8 February 2006. - Brussels: European Commission, 2006.
- CEU Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. // Official Journal of the European Union, L 251, 3 October 2003, pp.12-18.
- CEU Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the

- status of third-country nationals who are long-term residents. // Official Journal of the European Union, L 16, 24 July 2003, pp.44-53.
- CEU Draft multiannual programme: The Hague Programme; strengthening freedom, security and justice in the European Union. Note from the Presidency to the Council (General Affairs). / European Council, 13993/04, 27 October 2004. - Brussels: Council of the European Union, 2004.
- Drew C., Sriskandarajah D. EU Enlargement in 2007: No Warm Welcome for Labor Migrants. // Migration Information Source. - Washington DC: Migration Policy Institute, 2007, 1 January. www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=568
- EP Report on the Commission's 2005 enlargement strategy paper. Final A6-0025/2006, 3 February 2006.
- EU Delegation of the European Commission to Russia Tacis Programme 2004. Russian Federation. Support for Institutional, Legal and Administrative Reform. Annex II: Terms of Reference. Development of immigration legislation, 2007. Publication Ref.: EuropeAid/124716/C/SER/RU.
- Favell A., Hansen R. Markets against politics: migration, EU enlargement and the idea of Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.28, 2002, Number 4, pp.581-601.
- Geddes A. The Politics of Migration in an Integrating Europe. // A. Geddes, The Politics of Migration and Immigration in Europe, London: SAGE Publications, 2003, pp.126-148.
- Górny A., Ruspini P. Forging a Common Immigration Policy for the Enlarging European Union: for Diversity of Harmonization. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.247-277.
- Iglicka K. The Revival of Ethnic Consciousness: the Case of Poland. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.131-156.
- Ivakhniouk I. Eastern Europe: Current and Future Migration Trends. Key paper for the 4th Regional Conference of the Council of Europe "Migration Policies on the Eve of the EU Enlargement: What Challenges for Future Cooperation within the East European Region", Kiev, 9-10 October 2003.
- Jordan B., Stråth B., Triandafyllidou A. Contextualizing immigration policy implementation in Europe. // Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol.29, 2003, No.2, pp.195-224.
- Kepińska E., Stola D. Migration Policy and Politics in Poland. // Górny A., Ruspini P. (eds.) Migration in the New Europe: East-West Revisited. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.159-176.
- Kosłowski R. Migrants and Citizens. Demographic Change in the European State System. - Ithaca and London: Cornell University Press, 2000.

- Kratsev I. Russia's post-orange empire. // *Open Democracy*, 20 October 2005. (www.openDemocracy.net)
- Kubosova L. EU border regions join in bid to prevent new iron curtain, 7 December 2005, euobserver.com
- Motta G. Dal mercato alla politica. Le istituzioni europee dalla CECA al Trattato di Nizza. // Faccioli Pintozzi L. (ed.) *Europa: il Nuovo Continente. Presente, Passato e Futuro dell'Unione Europea*. - Roma: Relazioni Internazionali, 2003, pp.37-48.
- Rex J. Multiculturalism and Political Integration in Modern Nation States. // Górný A., Ruspini P. (eds.) *Migration in the New Europe: East-West Revisited*. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004, pp.93-108.
- Ruspini P. I paesi dell'Unione Europea. // *Fondazione Cariplo ISMU, Quinto Rapporto sulle Migrazioni 1999*. - Milano: Franco Angeli, 2000, pp.213-219.
- Ruspini P. I paesi dell'Unione Europea. // *Fondazione Cariplo ISMU, Sesto Rapporto sulle Migrazioni 2000*. - Milano: Franco Angeli, 2001, pp.225-233.
- Ruspini P. L'area dell'Unione Europea. // *Fondazione ISMU, Settimo Rapporto sulle migrazioni 2001*. - Milano: Franco Angeli, 2002, pp.263-270.
- Ruspini P. Migratory Flows and Policies in the New European Space. // Giusti S., Tajoli L. (eds.) *Convergence in the Enlarged European Union*. - Milan: Egea-ISPI, 2003, pp.221-241.
- Ruspini P. Lo spazio migratorio della Ue allargata: Russia e repubbliche ex-sovietiche. Nuovi confini migratori. // *Fondazione ISMU, Nono rapporto sulle migrazioni*. - Milano: Franco Angeli, 2004, pp.331-341.
- Ruspini P. Da dieci a venticinque: il nuovo spazio europeo. // *Fondazione ISMU, Decimo Rapporto sulle migrazioni 2004. Dieci anni di immigrazione in Italia*. - Milano: Franco Angeli, 2005, pp.317-330.
- Ruspini P. Allargamento europeo e identità europea. // *Fondazione ISMU, Undicesimo Rapporto sulle migrazioni 2005*. - Milano: Franco Angeli, 2006, pp.389-399.
- The brain-drain cycle. // *"The Economist"*, Vol.377, No.8456, 2005, 10 December, pp.33-34.
- Traser J. Who's Afraid of EU Enlargement? Report of the Free Movement of Workers in EU-25. - Brussels: European Citizen Action Service, 2005.
- Selm, van, J., Tsolakis E. The Enlargement of an "Area of Freedom, Security and Justice": Managing Migration in a European Union of 25 Members. // *MPI Policy Brief, No.4*. - Washington DC: Migration Policy Institute, 2004.
- Visetti G. Ai confini della Nuova Europa una città divisa tra Ue e Russia. // *"La Repubblica"*, giovedì, 2004, 29 aprile, p.17.
- Wallace H. The Challenge of Governance. // Wallace H., Wallace W. (eds.) *Policy-Making in the European Union (3rd Edition)*. - Oxford: Oxford Univer-

sity Press, 1996.

Wallace H. Introduction: Rethinking European Integration. // Wallace H. (ed.) Interlocking Dimensions of European Integration. - Basingstoke: Palgrave-Macmillan, 2001, pp.1-22.

Weil P. A Flexible Framework for a Plural Europe. Discussion paper prepared for the UK Presidency, October 2005. www.fco.gov.uk/Files/kfile/Weil-final.pdf.

Поступила в редакцию
10 декабря 2008 года

**COMPARTIMENTUL
BIBLIOGLOBUS & INFO**

LISTA

**literaturii în domeniul științei politice (culegeri, monografii),
apărute în Republica Moldova în anul 2008/b**

- Bucătaru I., Buruian V., Raicu E. Ghid metodic privind elaborarea tezei de licență. – Chișinău, CEP USM, 2008, 40 p.
- Cebotari S., Sacav., Coropcean I. Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste. – Chișinău, Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008, 180 p.
- MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.1 (XL), 2008. - Chișinău: CEP USM, 2008. – 197 P.
- MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.2 (XLI), 2008. - Chișinău: CEP USM, 2008. – 202 p.
- MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Nr.3 (XLII), 2008. - Chișinău: CEP USM, 2008. – 196 p.
- MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.4 (XLIII), 2008. - Chișinău: CEP USM, 2008. – 201 p.
- Sîmboteanu A. Teoria administrației publice. – Chișinău, CEP USM, 2008, 221 p.
- Tanasă R. Sistemele electorale contemporane. Ghid metodic. – Chișinău, CEP USM, 2008, 81 p.
- Varzari P. Elita politică din Republica Moldova: realități și perspective. – Chișinău, CEP USM, 2008, 135 p.
- Zubco A. Protecția juridică a dreptului copilului. Ghid metodic. – Chișinău, CEP USM, 2008, 109 p.

Informația a fost prezentată
la 25 ianuarie 2009 de către
doctor în științe politice
R.RUSU

REGULILE

de participare a organelor centrale de specialitate ale administrației publice, precum și a altor autorități administrative centrale la executarea angajamentelor, inclusiv financiare, asumate față de organizațiile internaționale

1. Organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum și alte autorități administrative centrale, incluse în Schema repartizării între organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum și alte autorități administrative centrale a responsabilității pentru gestionarea activităților ce țin de executarea angajamentelor, inclusiv financiare, asumate de Republica Moldova sau de autoritatea respectivă față de organizațiile internaționale a cărei membră este, participă la activitatea organizațiilor internaționale a căror membră este Republica Moldova în conformitate cu prevederile tratatelor internaționale încheiate în cadrul acestor organizații internaționale, precum și în conformitate cu actele naționale de aderare.

2. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene exercită, în conformitate cu legislația în vigoare, coordonarea generală a participării organelor centrale de specialitate ale administrației publice, precum și a altor autorități administrative centrale la activitatea organizațiilor internaționale și ține evidența centralizată a organizațiilor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Pentru examinarea oricăror aspecte legate de participarea Republicii Moldova la organizațiile internaționale, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene poate convoca ședințe ad-hoc cu participarea factorilor de răspundere din cadrul altor organe centrale de specialitate ale administrației publice, precum și altor autorități administrative centrale.

3. Organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum și alte autorități administrative centrale, conform Schemei sus-menționate:

a) asigură îndeplinirea angajamentelor care rezultă din calitatea de membru a Republicii Moldova sau a autorității respective la organizațiile internaționale;

b) folosesc posibilitățile oferite de organizațiile internaționale în scopul realizării intereselor politice, economice, sociale, ecologice sau de alt gen ale Republicii Moldova, urmăresc respectarea drepturilor Republicii Moldova care reies din calitatea sa de membru al organizațiilor internaționale și îndeplinirea de către alți membri ai organizațiilor internaționale a obligațiilor lor care privesc interesele Republicii Moldova;

c) întreprind acțiuni pentru a asigura achitarea la timp a cotizațiilor la organizațiile internaționale (conform anexei nr.2 litera b) și anexei nr.3 litera b)), negociază posibilitatea micșorării cotei de membru, stabilind mecanismul de achitare a datoriilor existente;

d) studiază eficiența participării Republicii Moldova în calitate de membru al organizațiilor internaționale, apreciază oportunitatea participării în continuare la aceste structuri.

4. Organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum și alte autorități administrative centrale, după obținerea avizului Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, asigură prezentarea anuală în adresa Ministerului Finanțelor, în conformitate cu legislația în vigoare, a propunerilor de buget la capitolul achitării cotelor de membru și a datoriilor existente la organizațiile internaționale a căror membră este Republica Moldova.

5. Ministerul Finanțelor, în baza propunerilor de buget menționate în punctul 4, asigură includerea în proiectul bugetului de stat pentru anul următor a mijloacelor de plată a cotizațiilor la organizațiile internaționale a căror membră este Republica Moldova, în conformitate cu legislația națională în vigoare.

6. Ministerul Finanțelor va asigura achitarea la timp a cotizațiilor de membru, precum și a datoriilor la organizațiile internaționale a căror membră este Republica Moldova, în limita alocațiilor prevăzute de legea bugetului de stat pe anul respectiv (potrivit anexei nr. 2 litera a) și anexei nr. 3 litera a)).

7. În scopul evitării penalităților, organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum și alte autorități administrative centrale urmăresc ca achitarea cotizațiilor și a datoriilor să fie efectuată în termen.

8. Organele centrale de specialitate ale administrației publice, precum și alte autorități administrative centrale asigură controlul asupra achitării cotizațiilor la organizațiile internaționale în cazul în care aceste cheltuieli sînt finanțate din mijloace provenite de la organizații nebugetare sau din alte mijloace nebugetare, informînd ulterior Ministerul Finanțelor.

Anexa nr.2
la Hotărîrea Guvernului nr.4
din 24 martie 2008

SCHEMA
repartizării între organele centrale de specialitate ale administrației
publice, precum și alte autorități administrative centrale a
responsabilității
pentru gestionarea activităților ce țin de executarea angajamentelor,
inclusiv financiare, asumate de Republica Moldova sau de autoritatea
respectivă față de organizațiile internaționale a cărei membră este

<i>Nr. d/o</i>	<i>Denumirea organizației</i>	<i>Organul central de specialitate al administrației publice, autoritatea administrativă centrală responsabilă</i>
1	2	3
a) Organizații internaționale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) a căror membră este Republica Moldova, la care achitarea cotizațiilor și datoriilor este asigurată de Ministerul Finanțelor din bugetul de stat		
1.	Consiliul Europei	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
2.	Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN)	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
3.	Organizația Națiunilor Unite (ONU)	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
4.	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
5.	Organizația Internațională a Francofoniei	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
6.	Inițiativa Central Europeană (ICE)**	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
7.	ODDE/GUAM**	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
8.	Consiliu miniștrilor afacerilor externe al CSI	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
9.	Consiliul Regional de Cooperare (CRC)**	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
10.	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD)	Ministerul Economiei și Comerțului
11.	Agenția Multilaterală pentru Garantarea Investițiilor (MIGA)	Ministerul Economiei și Comerțului
12.	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)	Ministerul Economiei și Comerțului

13.	Organizația Internațională a Muncii	Ministerul Economiei și Comerțului
14.	Organizația Mondială a Comerțului	Ministerul Economiei și Comerțului
15.	Organizația privind Interzicerea Armelor Chimice (OIAC)	Ministerul Economiei și Comerțului
16.	Acordul Central European de comerț liber din 2006 (CEFTA)	Ministerul Economiei și Comerțului
17.	Banca Mării Negre pentru Comerț și Dezvoltare (BMNCD)	Ministerul Finanțelor; Ministerul Economiei și Comerțului
18.	Banca de dezvoltare a Consiliului Europei	Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Finanțelor
19.	Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD)	Ministerul Finanțelor; Ministerul Economiei și Comerțului
20.	Corporația Financiară Internațională (CFI)	Ministerul Finanțelor; Ministerul Economiei și Comerțului
21.	Organizația Internațională pentru Migrațiune	Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Afacerilor Interne
22.	Organizația Internațională a Poliției Criminale (INTERPOL)	Ministerul Afacerilor Interne
23.	Biroul de Coordonare pentru Combaterea Criminalității Organizate al CSI	Ministerul Afacerilor Interne
24.	Inițiativa de pregătire către dezastre și prevenirea a lor în Europa de Sud-Est (IPDPESE) **	Ministerul Afacerilor Interne
25.	Organizația Internațională pentru Protecție Civilă	Ministerul Afacerilor Interne; Serviciul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale
26.	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO)	Ministerul Culturii și Turismului
27.	Organizația Mondială a Turismului	Ministerul Culturii și Turismului
28.	Uniunea Latină	Ministerul Culturii și Turismului
29.	ONU pentru Alimentație și Agricultură, FAO	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
30.	Oficiul Internațional de Epizootii	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
31.	Organizația Internațională a Zahărului	Ministerul Agriculturii și Industriei

		Alimentare
32.	Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii (IFAD)	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
33.	Convenția privind Regimul de Navigație pe Dunăre (Comisia Dunării)	Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor
34.	Acordul Multilateral de Bază privind Transporturile Internaționale pentru Dezvoltarea Coridorului Europa-Caucaz-Asia (TRACECA)	Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor
35.	Organizația Internațională Maritimă	Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor
36.	Tribunalul Internațional asupra Dreptului Mării	Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor
37.	Conferința Cartei Energetice	Ministerul Industriei și Infrastructurii
38.	Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONUDI)	Ministerul Industriei și Infrastructurii
39.	Uniunea Poștală Universală	Ministerul Dezvoltării Informaționale
40.	Organizația Mondială a Sănătății	Ministerul Sănătății
41.	Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția)	Ministerul Justiției
42.	Centrul regional de asistență în verificarea și implementarea controlului asupra armelor RACVIAC **	Ministerul Apărării
43.	Parteneriatul pentru Pace	Ministerul Apărării
44.	Organizația Internațională de Standardizare (ISO)	Serviciul Standardizare și Metrologie
45.	Comitetul European de Standardizare (CEN)	Serviciul Standardizare și Metrologie
46.	Organizația Internațională de Metrologie Legală	Serviciul Standardizare și Metrologie
47.	Convenția Metrului	Serviciul Standardizare și Metrologie
48.	Organizația Internațională a Viei și Vinului	Agenția Agroindustrială „Moldova-Vin”
49.	Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA)	Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice
50.	Comisia Preparatorie pentru Organizația Tratatului privind Interzicerea	Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și

	Cuprinzătoare a Testelor Nucleare (CTBTO)	Radiologice
51.	Comitetul de Statistică al CSI	Biroul Național de Statistică
52.	Organizația Internațională a Aviației Civile	Administrația de Stat a Aviației Civile
53.	Comitetul Executiv CSI	Aparatul Guvernului
54.	Consiliul Șefilor de Guvern al CSI	Aparatul Guvernului
56.	Institutul Unit de Cercetări Nucleare (Dubna)	Academia de Științe a Moldovei
57.	Uniunea Europeană de Radioteleviziune UERT	Compania „Teleradio-Moldova”
b) Organizații internaționale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) la care achitarea cotizațiilor și datoriilor este asigurată din bugetul organelor centrale de specialitate ale administrației publice sau altor autorități administrative centrale responsabile ori din mijloace provenite de la organizații nebugetare sau din alte surse nebugetare		
58.	Centrul Regional pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere (Centru SECI)	Serviciul Vamal; Ministerul Afacerilor Interne
59.	Comisia Dunăreană de Turism*	Ministerul Culturii și Turismului
60.	Comunitatea Regională în domeniul Comunicațiilor din cadrul CSI	Ministerul Dezvoltării Informaționale
61.	Uniunea Internațională în Telecomunicații (UIT)	Ministerul Dezvoltării Informaționale
62.	Inițiativa „Europa de Sud-Est Electronică”	Ministerul Dezvoltării Informaționale
63.	Conferința Europeană a Administrațiilor Poștale și de comunicații	Ministerul Dezvoltării Informaționale
64.	Consiliul Euro-Asiatic de Standardizare (EASC) din cadrul CSI	Serviciul Standardizare și Metrologie
65.	Organizația Mondială a Vămirilor	Serviciul Vamal
66.	Organizația Meteorologică Mondială	Serviciul Hidrometeorologic de Stat
67.	Organizația Mondială a Proprietății Intellectuale	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intellectuală
68.	Organizația Euro-Asiatică de Brevete	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intellectuală
69.	Consiliul Interstatal pentru problemele protecției proprietății industriale din cadrul CSI	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intellectuală
70.	Asociația Europeană a Agențiilor Naționale de Cartografie „Euro geographics”	Agenția Relații Funciare și Cadastru

71.	Consiliul Interstatal pentru Geodezie, Cartografie, Cadastru și Teledetecție asupra Pământului din cadrul CSI	Agenția Relații Funciare și Cadastru
72.	Conferința Europeană a Aviației Civile	Administrația de Stat a Aviației Civile
73.	Autoritățile aeronautice unite (JAA)	Administrația de Stat a Aviației Civile
74.	EUROCONTROL	Administrația de Stat a Aviației Civile
75.	Asociația Internațională de Asigurări Sociale	Casa Națională de Asigurări Sociale
76.	Asociația Internațională a Fondurilor de Pensii și de Asigurări	Casa Națională de Asigurări Sociale
77.	Uniunea Internațională pentru Protecția Soiurilor Noi de Plante	Comisia de Stat pentru Încercarea Soiurilor de Plante
78.	Asociația Internațională de Testare a Semințelor ISTA	Inspectoratul de stat pentru semințe
79.	Schemele de producere a semințelor ale OECD	Inspectoratul de stat pentru semințe

* Statut de observator, contribuție simbolică de 1 euro.

** Nu sînt finalizate procedurile interne de ratificare în conformitate cu legislația națională în vigoare.

Anexa nr.3
la Hotărîrea Guvernului nr.4
din 24 martie 2008

LISTA
organizațiilor internaționale, interparlamentare și altor organizații la
a căror activitate participă o autoritate publică alta decât cele ale
administrației publice centrale ori autoritățile administrative centrale

<i>Nr. d/o</i>	<i>Denumirea organizației</i>	<i>Autoritatea responsabilă pentru cooperare</i>
a) Organizații internaționale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) la care achitarea contribuțiilor/datoriilor este asigurată de Ministerul Finanțelor din bugetul de stat		
1.	Consiliul Șefilor de State al CSI	Președinția Republicii Moldova
2.	Adunarea Interparlamentară a CSI	Parlamentul
3.	Adunarea Parlamentară a OCEMN	Parlamentul
4.	Uniunea Interparlamentară	Parlamentul
5.	Adunarea Parlamentară a OSCE	Parlamentul
6.	Adunarea Parlamentară a Francofoniei	Parlamentul
7.	Organizația Internațională a Instituțiilor Superioare de Audit INTOSAI	Curtea de Conturi
8.	Organizația Europeană a Instituțiilor Superioare de Audit EUROSAI	Curtea de Conturi
9.	Consiliul Coordonator al Procurorilor Generali al CSI	Procuratura Generală
10.	Centrul Antiteroristic al statelor-membre ale CSI	Serviciul de Informații și Securitate
b) Organizații internaționale/regionale (inclusiv din cadrul CSI) la care achitarea contribuțiilor/datoriilor este asigurată de autoritatea responsabilă de cooperare sau din mijloace provenite de la organizații nebugetare ori din alte surse nebugetare		
11.	Asociația Curților Constituționale care Parțial Utilizează Franceza (ACCPUF)	Curtea Constituțională
12.	Conferința Curților Constituționale Europene (CCCE)	Curtea Constituțională
13.	Asociația Internațională a Procurorilor	Procuratura Generală
14.	Consiliul șefilor organelor securității statului și serviciilor speciale ale statelor-membre ale CSI*	Serviciul de Informații și Securitate
15.	Consiliul coordonator pentru asigurarea securității mijloacelor speciale și explorării lor în sistemele de telecomunicații guvernamentale și departamentale închise ale statelor-membre ale CSI*	Serviciul de Informații și Securitate

* Participarea la activitățile organizațiilor/structurilor menționate nu este condiționată de achitarea cotizațiilor de membru.

CONSILIUL SUPREM
PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI
DEZVOLTARE
TEHNOLOGICĂ AL
ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A
MOLDOVEI

SUPREME COUNCIL ON
SCIENCE AND
TECHNOLOGICAL
DEVELOPMENT OF THE
ACADEMY OF SCIENCES
OF MOLDOVA

HOTĂRÎRE

«30» aprilie 2009
mun. Chișinău

Nr. 61

Cu privire la rezultatele evaluării și clasificării revistelor științifice de profil

În baza Regulamentului „Cu privire la evaluarea și clasificarea revistelor științifice”, aprobat prin Hotărîrea comună a Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei și Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare nr.212 din 06.11.08, cu modificările ulterioare, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM și Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, H O T Ă R Ă S C:

1. Se aprobă rezultatele examinării dosarelor revistelor științifice de profil de către Comisia comună a CSȘDT și CNAA pentru evaluarea și clasificarea revistelor științifice conform anexei 1.
2. Se recomandă Institutului de Filologie al A.Ș.M. de a comasa *Revista Buletinul Institutului de Lingvistică cu Revista de Lingvistică și Științe Literare*.
3. Se recomandă Institutului Patrimoniului Cultural al A.Ș.M. de a reînregistra *Revista de Etnologie și Culturologie* în scopul atribuirii codului ISSN.
4. Se recomandă fondatorilor de reviste științifice de a racorda statutul de publicație științifică la profilurile științifice de acreditare ale acestora.
5. CSȘDT, de comun acord cu CNAA va convoca ședințe cu participarea redactorilor responsabili ai revistelor cu profil comun, în scopul eficientizării activității acestora și sporirii calității publicațiilor.

6. Se recomandă revistelor menționate în anexa 1 de a indica tipul de publicație științifică (A, B, C) pe copertă conform examinării.

7. Revistelor menționate în anexa 2, care au depus dosarele, dar care nu corespund criteriilor de evaluare din Regulament, li se sistează dreptul de revistă științifică de profil cu începere de la 01.09.09.

8. Lista curentă a publicațiilor de profil aprobate de CNAA, își păstrează valabilitatea până la 01.09.09, după care intră în vigoare lista revistelor științifice de profil, expusă în anexa 1.

9. Articolele publicate în revistele din Lista curentă a publicațiilor de profil CNAA până la 01.09.09 se vor considera publicații științifice pentru tezele, rapoartele științifice, rapoartele de acreditare etc.

10. CSȘDT și CNAA în terment până la 01.09.09 vor elabora și vor introduce modificări în actele normative privind publicațiile științifice de profil în conformitate cu prezenta hotărâre.

11. Controlul asupra executării prezentei hotărâri îi revine dlui doctor habilitat I.Guceac, secretar științific general al AȘM, și dlui academician S.Toma, vice-președinte al CNAA.

**Președinte al AȘM
academician**

Gheorghe Duca

**Președinte al CNAA
academician**

Valeriu Canțer

**Secretar științific general al AȘM
doctor habilitat**

Ion Guceac

Anexa

LISTA REVISTELOR
acreditate în calitate de publicații științifice de profil

CATEGORIA A

1. **Moldavian Journal of the Physical Sciences**
fondator: Academy of Sciences of Moldova, Physical Society of Moldova,
State University of Moldova
2. **Электронная обработка материалов**
fondator: Institutul de Fizica Aplicată

CATEGORIA B

1. **Computer Science Journal of Moldova**
fondator: Institutul de Matematică și Informatică
2. **Quasigroups and related systems**
fondator: Institutul de Matematică și Informatică, Institute of Mathematics
Wroclaw University of Technology
3. **Matematica, Buletinul Academiei de Științe a Moldovei**
fondator: Institutul de Matematică și Informatică
4. **Intellectus**
fondator: Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, Consiliul
Național pentru Acreditare și Atestare
5. **Buletin Științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie.**
Serie nouă
fondator: Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală,
6. **Revista Arheologică**
fondator: Institutul Patrimoniului Cultural
7. **Economica**
fondator: Academia de Studii Economice din Moldova
8. **Francopolyphonie**
fondator: Universitatea Liberă Internațională din Moldova
9. **Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științele vieții**
fondator: Institutul de Zoologie, Institutul de Fiziologie și Sanocreatologie,
Institutul de Ecologie și Geografie, Institutul de Genetică și Fiziologie a
Plantelor, Institutul de Microbiologie și Biotehnologie,
10. **Problemele energiei regionale**
fondator: Institutul de Energetică

11. Tyragetia

fondator: Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei

12. Sănătate publică, economie și management în medicină

fondator: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “N. Testemițanu”,
Asociația Economie, Management și Psihologie în Medicină

13. Economie și Sociologie

fondator: Institutul de Economie, Finanțe și Statistică

14. Medicina Alternativă

fondator: Asociația de Medicină Tradițională și Sanocreatologia din Republica Moldova

CATEGORIA C**1. Chemistry Journal of Moldova**

fondator: Institutul de Chimie

2. Știința Agricolă

fondator: Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Institutul de Tehnică Agricolă ITA „MECAGRO”, Institutul de Pedologie și Agrochimie „Nicolae Dimo”, Institutul de Protecție a Plantelor și Agricultură Ecologică

3. Intertext

fondator: Universitatea Liberă Internațională din Moldova

4. Arta (în două fascicule - Arta vizuală; Arta audio-vizuală)

fondator: Institutul Patrimoniului Cultural

5. Limba Română

fondator: colectivul redacției

6. Buletinul Institutului de Geologie și Seismologie

fondator: Institutul de Geologie și Seismologie

7. Revista de Istorie a Moldovei

fondator: Institutul de Istorie, Stat și Drept

8. Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice

fondator: Institutul Integrare Europeană și Științe Politice

9. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă “Akademos”

fondator: Academia de Științe a Moldovei

10. Meridian ingineresc

fondator: Universitatea Tehnică a Moldovei

11. Studii economice

fondator: Universitatea Liberă Internațională din Moldova

12. Analele științifice

fondator: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie “N. Testemițanu”

13. Metaliteratura

fondator: Institutul de Filologie

14. Arta Medica

fondator: Asociația chirurgilor “Nocalae Anestiadi” din Republica Moldova

15. Administrarea Publică

fondator: Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova

16. Curierul medical

fondator: Ministerul Sănătății

17. Revistă de lingvistică și știință literară

fondator: Institutul de Filologie

18. Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale

fondator: Institutul de Istorie, Stat și Drept

19. Viticultura și Vinificația în Moldova

fondator: Agenția Agroindustrială „Moldova-Vin”; Institutul Național pentru Viticultură și Vinificație; Întreprinderea de Stat Combinatul de Vinuri de Calitate „Mileștii Mici”; Întreprinderea mixtă moldo-americană „SAURON”

20. Mediul Ambiant

fondator: Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale, Institutul de Ecologie și Geografie

21. Fizica și tehnologii moderne

fondator: Societatea fizicienilor din Moldova, Universitatea tehnică a Moldovei

22. Studia Universitatis (seria științe ale naturii)

fondator: Universitatea de Stat din Moldova

23. Studia Universitatis (seria științe umanistice)

fondator: Universitatea de Stat din Moldova

24. Studia Universitatis (seria științe exacte și economice)

fondator: Universitatea de Stat din Moldova

25. Studia Universitatis (seria științe sociale)

fondator: Universitatea de Stat din Moldova

26. Studia Universitatis (seria științe ale educației)

fondator: Universitatea de Stat din Moldova

27. Medicina stomatologică

fondator: Asociația stomatologilor din Republica Moldova

28. Agricultură Moldovei

fondator: Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare

29. MOLDOSCOPIE (Probleme de analiza politica)

fondator: Universitatea de Stat din Moldova

30. Analele științifice

fondator: Asociația Chirurgilor Pediatri Universitari din Republica Moldova

31. Revista de etnologie și culturologie

fondator: Institutul Patrimoniului Cultural

32. Legea și Viața

fondator: Ministerul Justiției, Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Academia Ștefan Cel Mare, Institutul de Studii Juridice di Belarus
Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științe Medicale

fondator: Subsecția de Științe Medicale a Secției Științe ale Naturii și Vieții a AȘM

33. Revista de științe socio-umane

fondator: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

34. Revista Națională de Drept

fondator: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Studii Europene din Moldova, Iniversitatea Liberă Internațională din Moldova

36. Știința Culturii Fizice

fondator: Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport

37. Univer Pedagogic

fondator: Institutul de Științe ale Educației

38. Revista Psihologie Pedagogie specială. Asistență socială

fondator: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

39. Anuar științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice

fondator: Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

40. Revista Economică

fondator: Centrul Internațional de cercetare a reformelor economice, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, Institutul de Economie, Finanțe și Statistică

41. Drept, economie și informatică

fondator: Academia de Studii Economice din Moldova, Universitatea din Galați „Dunărea de Jos”

42. Revista lunară de consultanță în management Fin-Consultant

fondator: Asociația Auditorilor și Consultanților în Management din Republica Moldova

43. Buletin de Perinatologie

fondator: Institutul de Cercetări Științifice în domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului

44. Teoria și arta educației fizice în școală

fondator: Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport

45. Revista de Studii și Cercetări Juridice

fondator: Institutul de Istorie, Stat și Drept

46. Закон и жизнь

fondator: Ministerul Justiției, Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Academia Ștefan Cel Mare, Institutul de Studii Juridice di Belarus

47. Revista Farmaceutică a Moldovei*fondator:* Asociația Farmaciștilor din Republica Moldova**48. Info-Med***fondator:* Asociația Tehnica și Tehnologii Medicale**49. Artă și educație artistică***fondator:* Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți**50. Analele Științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova***fondator:* Universitatea Cooperatist-Comerciale din Moldova

Informația
a fost prezentată la redacție
la 1 mai 2009

INFORMAȚIA
privind susținerea tezelor de doctor / doctor habilitat în științe politice în
Consiliile științifice specializate din Republica Moldova în anul 2008

<i>nr.</i>	<i>Autorul</i>	<i>Denumirea tezei</i>	<i>Conducător / consultant științific</i>
Teze de doctor			
1	<i>PALHOVICI Serghei.</i>	Reforma administrației publice din Republica Moldova în contextul integrării europene.	<i>Valeriu MOȘNEAGA, doctor habilitat în științe politice, profesor, «Om Emerit»</i>
2	<i>PLEȘCA Valeriu.</i>	Impactul reformei armatei asupra asigurării securității naționale. Cazul Republicii Moldova.	<i>Alla ROȘCA, doctor habilitat în științe politice, conferențiar (conducător științific)</i>
3	<i>VAREAGHIN Ion.</i>	Dilemele instituționalizării procedurilor democratice în contextul tranziției est-europene.	<i>Victor SACA, doctor habilitat în științe politice, profesor</i>
4	<i>ȚURCAN Galina.</i>	Cultura politică a studenților. Cazul Republicii Moldova.	<i>Victor SACA, doctor habilitat în științe politice, profesor</i>
5	<i>ANTONOV Viorica.</i>	Implicațiile politice ale terorismului internațional	<i>Victor JUC, doctor în științe filosofice, conferențiar-cercetator</i>
6	<i>MALAI Irina.</i>	Locul și rolul statelor naționale în procesele globalizării	<i>Alexandru ROSCA, doctor habilitat în științe filosofice, academician, «Om Emerit»; Vasili SAKOVICI, doctor habilitat în științe politice, conferențiar (consultant științific)</i>

Informația a fost prezentată
la redacție la 15 ianuarie 2009
de către profesor V.MOȘNEAGA

MOLDOSCOPIE
(PROBLEME DE ANALIZĂ POLITICĂ)

Nr.1 (XLIV), 2009

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ TRIMESTRIALĂ

Bun de tipar 5.06.2009. Formatul 70x100 ¹/₁₆.
Coli de tipar 16,5. Coli editoriale 13,6.
Comanda 80. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009